

80 GODINA POLITIČKE ISTORIJE ŽENA CRNE GORE

Naziv publikacije:

80 godina političke istorije žena Crne Gore

Izdavač:

Program ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP)

Priredile:

Snežana Jonica

Marija Blagojević

Kaća Đuričković

Dizajn/prelom:

Impuls studio

Štampa:

XXXXXXXXXXXXX

Tiraž:

XXX PRIMJERAKA

Godina:

2023.

Mjesto:

Podgorica, Crna Gora

80 GODINA POLITIČKE ISTORIJE ŽENA CRNE GORE

Priredile:

Snežana Jonica
Marija Blagojević
Kaća Đuričković

Podgorica, 2023.

SADRŽAJ

Uvodna riječ	9
Metodologija	11
Poglavlje I	12
Socijalni, ekonomski i kulturološki faktori koji utiču na političku participaciju žena	12
Poglavlje II	19
Zakonodavni okvir u Crnoj Gori i zemljama Zapadnog Balkana	19
Međunarodni standardi	22
Zemlje Zapadnog Balkana	24
Poglavlje III	30
Političke partije	30
Zaključci	41
Poglavlje IV	48
Politička participacija žena u Crnoj Gori (1945-2021)	48
Pravo glasa	48
Ustavotvorna Narodna Skupština Crne Gore (1946-1950)	50
Narodna Skupština Crne Gore (1950-1953)	53
Narodna Skupština Crne Gore (1953-1958)	53
Narodna Skupština Crne Gore (1958-1963)	54
Narodna Skupština Crne Gore (1963-1969)	55
Republičko vijeće (1963 – 1965)	57
Narodna Skupština Crne Gore (1969-1974)	62
Skupština Republike Crne Gore (1974-1978)	62
Skupština Republike Crne Gore (1978-1982)	64
Skupština Republike Crne Gore (1982-1986)	65
Skupština Republike Crne Gore (1986-1989)	66
Skupština Republike Crne Gore (1989-1990)	67
Poglavlje V	68
Uvođenje višestranačkog sistema	68
Izbori 1990. godine	68
Skupština Crne Gore, Mandatni period (1990 – 1992)	69

Skupština Crne Gore, Mandatni period (1992 – 1996)	70
Skupština Crne Gore, Mandatni period (1996 – 1998)	71
Skupština Crne Gore, Mandatni period (1998-2001)	73
Skupština Crne Gore, Mandatni period (2001-2002)	75
Skupština Crne Gore, Mandatni period (2002-2006)	78
Skupština Crne Gore, Mandatni period (2006-2009)	80
Skupština Crne Gore, Mandatni period (2009-2012)	81
Skupština Crne Gore, Mandatni period (2012-2016)	83
Skupština Crne Gore, Mandatni period (2016-2020)	85
Skupština Crne Gore, Mandatni period (2020-2023)	87
Skupština Crne Gore, Mandatni period (2023-2027)	90

Poglavlje VI 93

Izvršna vlast.....	93
Izvršna vlast u Crnoj Gori (1945-1958)	93
Izvršna vlast u Crnoj Gori (1959-1978)	96
Izvršna vlast u Crnoj Gori (1978 – 1986)	97
Izvršna vlast u Crnoj Gori (1986-1991)	98
Vlada Crne Gore (1991-2021)	98

Poglavlje VII 117

Kako žene od većine u biračkom tijelu, postanu manjina na mjestima odlučivanja?	117
Zakon o izboru odbornika i poslanika – od donošenja 1998. godine do uvođenja kvota 2011. godine	117
Kako su uvedene kvote za manje zastupljeni pol u izbornu zakonodavstvo Crne Gore?	122
Politički kontekst	122
Uloga Odbora za rodnu ravnopravnost	125
Radna grupa i Kolegijum predsjednika Skupštine	126
Kako su unapređivane kvote za manje zastupljeni pol u izbornom zakonodavstvu Crne Gore – prepreke, efekti i nedostaci?	128
Ženska politička mreža	132

Poglavlje VIII	147
Lokalne samouprave	143
Poglavlje IX	157
Predsjedništvo SR Crne Gore, Predsjedništvo Republike Crne Gore, Predsjednik Crne Gore	157
Predsjedništvo Socijalističke Republike Crne Gore (1974-1978)	157
Predsjedništvo Socijalističke Republike Crne Gore (1978-1981)	157
Predsjedništvo Socijalističke Republike Crne Gore (1982-1986)	157
Predsjedništvo Socijalističke Republike Crne Gore (1986-1989)	158
Predsjedništvo Socijalističke Republike Crne Gore (1989-1990)	158
Predsjedništvo Socijalističke Republike Crne Gore (1990-1992)	158
Izbori za Predsjednika Republike 1992. godine	159
Izbori za Predsjednika Republike 1998. godine	159
Izbori za Predsjednika Crne Gore 2002. godine	160
Izbori za Predsjednika Crne Gore 2008. godine	161
Izbori za Predsjednika Crne Gore 2013. godine	162
Izbori za Predsjednika Crne Gore 2018. godine	162
Izbori za Predsjednika Crne Gore 2023. godine	165
Poglavlje X	166
Uloga međunarodnih i nevladinih organizacija	166
Projekat „Ženska Vlada“	169
Preporuke	170
Normativni i institucionalni okvir	170
Političke partije	170
Literatura	171
Aneks I - Zbirne izborne liste	173
Aneks II - Intervjui	200

UVODNA RIJEČ

U proteklih osam decenija, priča o ženama u crnogorskoj politici donijela je cjelokupnom društvu duboku metamorfozu, a svako poglavlje političke istorije žena ispisano je neukrotivim duhom žena koje su za nas napravile i velike, i male, ali uvijek značajne korake ka rodnoj ravnopravnosti u svim sferama života.

Studija o osam decenija ženske borbe emotivno je putovanje. Ono ispunjava zahvalnošću što su nam pretkinje omogućila da uživamo u svim pravima i slobodama koje danas imamo, ali nas i bolno suočava sa poraznom zaboravnošću i nemarom društva prema svemu što je ta emancipacija donijela cjelokupnom crnogorskom društvu.

Izazovi savremenog doba nas opominju koliko je važno njegovati kulturu sjećanja i nasljeđe vrijednosti na kojima je nastala civilizacija, te je ova Studija svojevrsni putokaz u vremenu lutanja i neznanja.

Studija nas vraća na polovinu 20. vijeka u monumentalnu eru u kojoj su se na talasu političkih i tehnoloških revolucionarnih promjena, geo-političkih i kulturnih preokreta, mijenjali ideali žena. Žena, koje su odlučno zgrabile priliku i udarile temelje ženskih ljudskih prava.

Studija kroz višedecenijski presjek ukazuje kako se politički i društveni sistem, bilo onaj jednopartijski ili višepartijski, lako odricao žena. Ukazuje, kako su se one uvijek nosile s istim preprekama i istom argumentacijom protiv većeg uključivanja u politiku, dok su se smijenjivali skupštinski sazivi, Vlade, političke partije.

Svjedočanstvo političke participacije žena u proteklih 80 godina ujedno je potvrda koliko crnogorsko društvo mora proći kroz seizmički kulturni pomak. A taj korak naprijed uvijek je povlačio rušenje predrasuda, podizanje političke kulture, vizionarstvo, obrazovanje i hrabrost koja je oduvijek bila duboko lični čin samih žena koje su ispisivale političku istoriju Crne Gore.

U proteklih 80 godina, zahvaljujući ženama poput Vukosave Mićunović, prve žene ministarke, Olge Perović, prve žene članice CANU-a, Vesne Perović, prve žene predsjednice parlamenta, i Milice Pejanović Đurišić, prve žene ministarke odbrane, razbijan je komad po komad nevidljivog opresivnog staklenog plafona.

Njihove priče odjekuju hodnicima istorije, a njihova hrabrosti, upornost i predanost, postaju svetionici nade, inspiracija snage, neosporno dokazujući da žene mogu i trebaju da vode Crnu Goru.

Za žene, proteklih 80 godina bilo je klackalica argumenata koji ograničavaju učešće u odlučivanju. Iako su se ekonomija, politički sistemi i mehanizmi upravljanja mijenjali, stav prema ženskom političkom učešću ostao je tvrdoglavo ukorijenjen.

Istovremeno, u periodu od osam decenija Crna Gora je iskusila ne mali broj kriza i ma koliko one bile teške, žene su ih hrabro prihvatale koristeći ih kao platformu za nezaustavljiv napredak i priliku za emancipaciju drugih žena, muškaraca, partija, medija, društva u cjelini.

Danas, savremena Crna Gora ide obeshrabrujućim retrogradnim trendom. Politički narativi se vraćaju na afirmisanje majčinstva kao primarne uloge žene, populističke politike povlače žene s tržišta rada, nasilje nad ženama u politici je u ekspanziji, i žene se sistemski učutkuju i istiskuju iz javnog, a posebno političkog prostora, dok predstavnici retrogradnih ideja, dobijaju sve veći prostor i uticaj kojim urušavaju prava i slobode žena.

Pred ženama Crne Gore je imperativ za zaštitu ostvarenih prava i promjenu na bolje.

Emancipacija crnogorskog društva zahtijeva i politiku jednakosti, i ekonomsku pravdu, i kvalitetno obrazovanje, i slobodu medija, kulturnu autonomiju, vladavinu prava, aktivno građanstvo. Stoga put naprijed zahtijeva znanje, odlučnost, neumornu predanost i hrabrost.

Studija pred vama svojevrsna je zbirka podataka, pokazatelja, događaja, i pisani podsjetnik koliko se brzo klatno retrogradnosti i patrijarhata vrati. Studija, kao živopisni mozaik kontinuirane strasti, odricanja i nepresušne volje žena za izgradnjom bolje, inkluzivnije, pravednije budućnosti za sve, poziva na još odlučniju borbu.

Kaća Đuričković,

Liderka tima za rodnu ravnopravnost
UNDP u Crnoj Gori

METODOLOGIJA

Izbor metodologije studije oslonjen je na iskustva iz prakse kada su u pitanju radovi iz ove oblasti, te mišljenja mjerodavnih sagovornika i sagovornica koji se bave istraživanjima iz ove oblasti. Uzeto je u obzir iskustvo autorki i sagovornika i sagovornica u odnosu na to koje se informacije, relevantne za istraživanje, mogu dobiti iz zvaničnih izvora u raspoloživom vremenskom okviru.

ANALIZA SADRŽAJA

Ova metoda je korišćena za analizu svih prikupljenih dokumenata, zakona, amandmana, predloga zakona koji nisu usvojeni, dokumenata koji su razmatrani na radnim grupama za izmjene relevantnih zakona iz ove oblasti, te efekata koji su imali na stanje političke participacije žena. Korišćena je i za analizu prikupljenih informacija iz sprovedenih intervjua.

KOMPARATIVNA METODA

Komparativna metoda je korišćena za poređenje zakonodavnog okvira koji se odnosi na političku participaciju žena Crne Gore sa zakonodavnim okvirom koji se odnosi na participaciju žena u državama Zapadnog Balkana (Albaniji, Kosovu¹, Sjevernoj Makedoniji i Srbiji). Metoda je, takođe, korišćena za upoređivanje zastupljenosti žena u zakonodavnoj, izvršnoj i lokalnoj vlasti prije i nakon izmjena zakonodavnog okvira.

INTERVJUI

Ova metoda je korišćena za identifikovanje i analizu stvarnih iskustava relevantnih aktera žena i muškaraca koji su učestvovali ili svjedočili direktno ili indirektno procesima koji su uticali na političku participaciju žena u Crnoj Gori.

Intervjui su obuhvatio iskusne političarke i političare, koji su bili ili su dio zakonodavne, izvršne i lokalne vlasti, kao i članice i članove vladajućih i opozicionih političkih partija, te predstavnice i predstavnike civilnog društva.

NAPOMENE

Izazovi sa kojima su se autorke suočavale odnosili su se na nepostojanje određenog broja dokumenata posebno u dijelu koji se odnosi na zastupljenost žena na lokalnom nivou. Najčešće je kao razlog navođeno da dokumenti nisu sačuvani, a u nekim slučajevima i da su uništeni. Ovo je svakako u određenoj mjeri uticalo na detaljniju analizu, ali i ukazalo na izazove „institucionalne memorije“, neophodne za dugoročno praćenje razvojnih procesa iz rodne perspektive ne samo u oblasti političke participacije, već i u svim ostalim oblastima, značajnim za emancipaciju društva.

Zahvalnost dugujemo sekretarima i sekretarkama lokalnih parlamenata, kao i opštinskim izbornim komisijama za prikupljene podatke. Posebna zahvalnost ide Skupštini Crne Gore, koja je obezbijedila i najveći dio dokumentacije za izradu ove studije, a naročito ažurnosti i dostupnosti rukovoditeljke Parlamentarnog instituta Nataše Komnenić i šefice Bibliotečko dokumentacionog centra i arhiva Jelisavete Blagojević. Poseban pečat studiji dali su svi sagovornici i sagovornice koji su intervjuisani, bilo da su u studiji javno citirani uz sopstveno odobrenje, bilo da su ostali anonimni.

1 Za UNDP sve reference na Kosovo shvataju se u kontekstu Rezolucije 1244 Savjeta bezbjednosti UN-a.

POGLAVLJE I

SOCIJALNI, EKONOMSKI I KULTUROLOŠKI FAKTORI KOJI UTIČU NA POLITIČKU PARTICIPACIJU ŽENA

Rodna neravnopravnost je u Crnoj Gori prisutna u svim segmentima društvenog života. Za potrebe ove studije osvrnućemo se na niz faktora koji direktno ili indirektno utiču na učešće žena u politici, te samim tim na njihovu zastupljenost na mjestima odlučivanja u zakonodavnoj, izvršnoj i lokalnoj vlasti.

Kada se govori o angažmanu žena u politici kao bazične prepreke se uzimaju patrijarhalni kulturni obrasci i tradicionalne rodne uloge² koje iz njih proizilaze. U Crnoj Gori, kao i u regionu još uvijek vlada mišljenje da je politika primarno „muški posao“, da je ulazak žena u javnu sferu prihvatljiv samo ako ne remeti ispunjavanje tradicionalnih rodni uloga koje se odnose na materinstvo i ispunjavanje obaveza i odgovornosti unutar porodice.

Na to ukazuju i rezultati niza skorijih istraživanja. Tako se u *Indeksu rodne ravnopravnosti*³ koji je UNDP u Crnoj Gori u partnerstvu sa MONSTAT-om i Ministarstvo za ljudska i majinska prava, u skladu sa EIGE metodologijom radio po prvi put u 2019. godini navodi da **42,7% žena provodi vrijeme starajući se o djeci, starijim osobama, osobama sa invaliditetom, rođacima itd. u poređenju sa 23,8% muškaraca**. Ističe se, takođe, da **68% žena svakog dana provodi barem jedan sat obavljajući kućne poslove, dok isto važi za samo 10,3% muškaraca**.

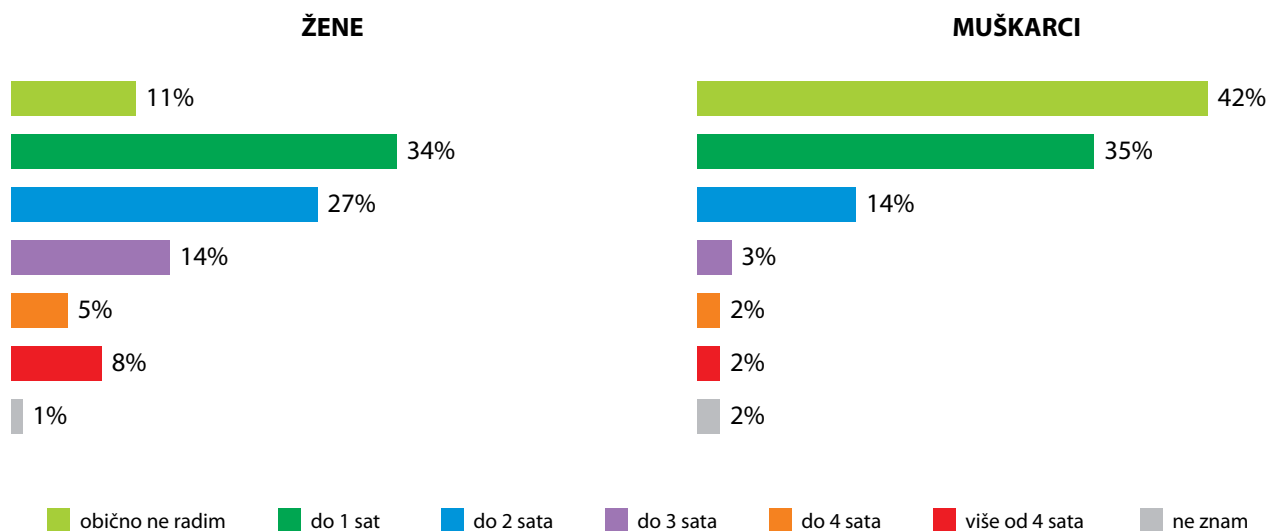
I Indeks iz 2023. godine koji je radio MONSTAT potvrđuje da je jaz u domenu vremena i dalje visok i iznosi 58,9, dok njegov poddomen koji se odnosi na njegu, tako što mjeri koliko su žene i muškarci uključeni u njegovanje i obrazovanje svoje djece ili unuka, starijih i nemoćnih osoba, kao i u kojoj mjeri su uključeni u kuvanje i druge poslove u domaćinstvu iznosi 61,7.⁴

Iz ovog segmenta Indeksa koji se, ustvari, bavi procjenom nejednakosti između muškaraca i žena u odnosu na upravljanje slobodnim vremenom jasno je da postoji velika disproporcija u pogledu neplaćenog rada kod kuće, koji dominantno obavljaju žene. Tek svaki deseti muškarac u Crnoj Gori obavlja neku vrstu kućnih poslova svakodnevno. To znači da ženama ostaje manje vremena za društveni život, te samim tim i za potencijalni politički aktivizam.

2 Rodne uloge su zbir karakteristika, načina ponašanja, stavova, aktivnosti, normi, obaveza i očekivanja koje određeno društvo ili kultura dodjeljuje i zahtijeva od osoba s obzirom na njihov propisani pol. Rodne uloge se uče u procesima socijalizacije i odrastanja, rodna pravila usvajaju se od kulture, roditelja, vršnjaka, škole, medija, običaja, religije, tržišta, umjetnosti...

3 [Indeks rodne ravnopravnosti](#), 2019, str. 26

4 [Indeks rodne ravnopravnosti](#), 2023, str. 3

Grafikon: Prikaz prosječnog broj sati neplaćene njege i rada u domaćinstvu⁵

Da je iskorijenjivanje ovakvih stavova i praksi dugoročan posao ukazuje i istraživanje Vestminsterske fondacije za demokratiju u Crnoj Gori za 2019. godinu⁶ u kojem su se ispitivali stavovi mladih do 16 do 28 godina u odnosu na različite društvene teme. Nalazi su pokazali da **60,5% mladih ne smatra da muškarci i žene treba da dijele kućne poslove, 56,1% vjeruje da je muškarac hranitelj i da treba da brine o porodici, 49,7% mladih smatra da bi rodne uloge trebalo da budu različite, jer su žene, prije svega, posvećene domaćinstvu.**

Da bismo na odgovarajući način sagledali situaciju osim bazičnih prepreka moramo se osvrnuti i na one koje proizilaze iz ekonomskog položaja žena. Već je prethodno navedeno da neplaćeni rad dominantno obavljaju žene, koje su na taj način dvostruko opterećene, jer moraju u mnogo većoj mjeri u odnosu na muškarce da balansiraju profesionalni i privatni život.

U direktnoj korelaciji sa gore navedenim podacima je i podatak iz *Indeksa rodne ravnopravnosti* koji ukazuje da je „stopa zaposlenosti u ekvivalentu punog radnog vremena u Crnoj Gori 37,3% za žene i 50,5% za muškarce”.⁷ Ovome u prilog idu i podaci Zavoda za zapošljavanje, prema kojima žene u prosjeku čine 60% nezaposlenih u Crnoj Gori. Ranija istraživanja, ukrštena i sa mjesečnim izvještajima Uprave za statistiku o kretanjima radne snage pokazuju da je najčešći razlog zbog kojeg žene ne traže aktivno posao briga o djeci ili starijim članovima porodice.

Prema podacima sa *Rodne mape*⁸, **rodni jaz u zaradama je 16%, a svega 20% žena je na upravljačkim mjestima u preduzećima.** Ako ovome dodamo i podatak da je manje od **10% imovine u Crnoj Gori u vlasništvu žena**, jasno je da postoji jaz u pogledu ekonomske moći između muškaraca i žena u Crnoj Gori.

U Rodnoj mapi se ističe i podatak da ako nastavimo ovim tempom, biće potrebno 257 godina da zatvorimo rodni jaz, odnosno postignemo ekonomsku ravnopravnost.

Ovi podaci su od posebne važnosti za sagledavanje ukupnog položaja žena i cjelokupnog društvenog konteksta, ako uzmemo u obzir da je ekonomska osnaženost i nezavisnost žena jedan od preduslova za njihovo učešće u politici.

5 [Doprinos žena ekonomiji Crne Gore](#), 2020, UNDP

6 Percepcija i stavovi mladih o politici u Crnoj Gori, 2019, str 31, Westminster Foundation for Democracy (Vestminsterska fondacija za demokratiju),

7 [Indeks rodne ravnopravnosti](#), strana 15

8 [Rodna mapa](#)

Ono što je interesantno je da se neki motivi kao što su „**izbjegavanje kućnih poslova ili uslovljavanja međunarodnih institucija**“, pojavljuju samo kao razlozi za bavljenje politikom kod žena, a „**tradicija i nasljeđe**“ jedino kao motiv muškaraca.

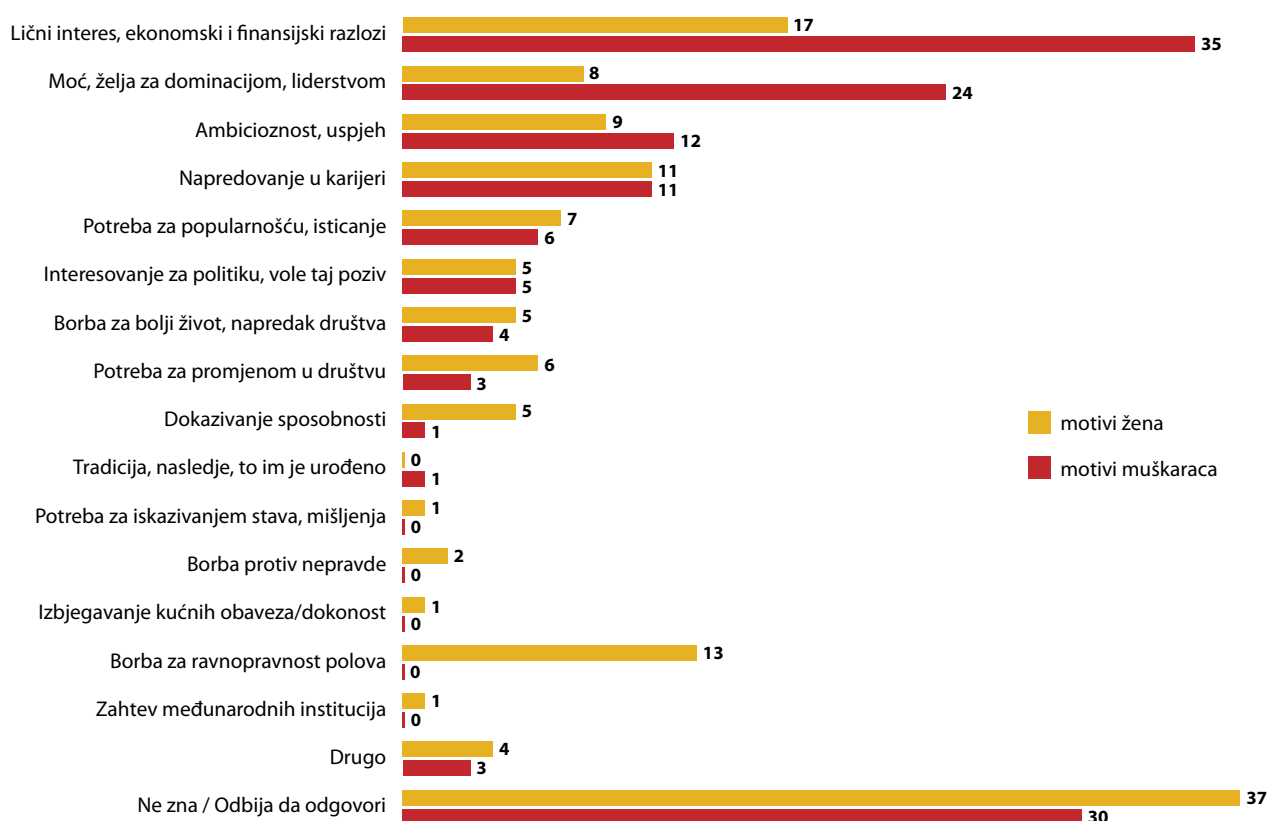
Kada sve gore navedeno stavimo u kontekst stavova građana u odnosu na to kako posmatraju muškarce i žene u politici, vidjećemo da gore navedene prepreke i izazovi sa kojima se suočavaju žene u politici imaju realno utemeljenje.

Za tu svrhu može nam poslužiti Istraživanje UNDP-a o stavovima i percepcijama građana o političkoj participaciji žena (2020).

Na osnovu njegovih nalaza, građani kao primarni motiv za bavljenje politikom **kod žena i muškaraca vide lični interes**. Kada se analizira drugi najčešći motiv, za **muškarce je to „moć i želja za dominacijom“, dok je za žene „borba za ravnopravnost polova i unapređenje položaja žena u različitim sferama života“**. „Ambicioznost, napredovanje u karijeri i želja za uspjehom“ kao motivi se podjednako učestalo pojavljuju kod oba pola.

U pogledu percepcija muškaraca i žena o motivima za uključivanje u politiku, jedina značajnija razlika ogleda se u tome što muškarci nešto češće od žena smatraju da u osnovi motivacije muškaraca leži lični interes, ekonomski i finansijski razlozi.

Koji su, po Vašem mišljenju, najznačajniji motivi žena/muškaraca za bavljenje politikom?

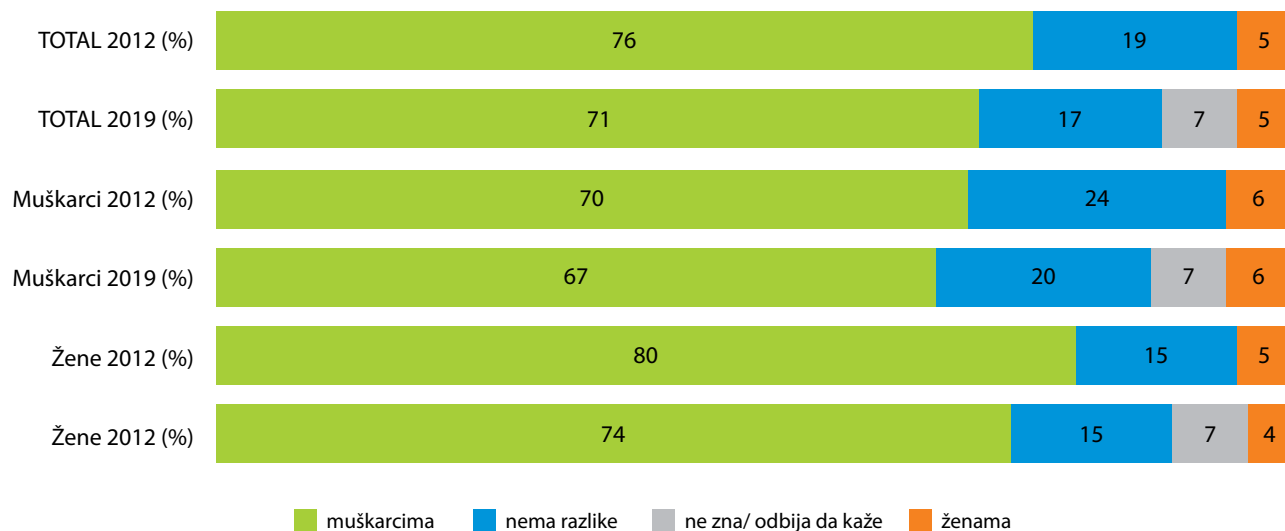
Grafikon: Motivi za bavljenje politikom

Još jedan značajan nalaz ovog istraživanja, na osnovu kojeg možemo izvlačiti zaključke u pogledu položaja žena u politici jeste i percepcija o tome ko lakše napreduje u politici.

Kada se ove percepcije diferenciraju po polu ispitanika, vidi se da žene nešto češće od muškaraca smatraju da je muškarcima lakše da napreduju u politici.

U tom smislu **kod 75% ispitanika i ispitanica preovladava mišljenje da je muškarcima znatno lakše da napreduju u politici, dok samo 5% misli da je ženama lakše da napreduju u politici.**

Kome je generalno lakše da napreduje u politici u Crnoj Gori, muškarcima ili ženama?

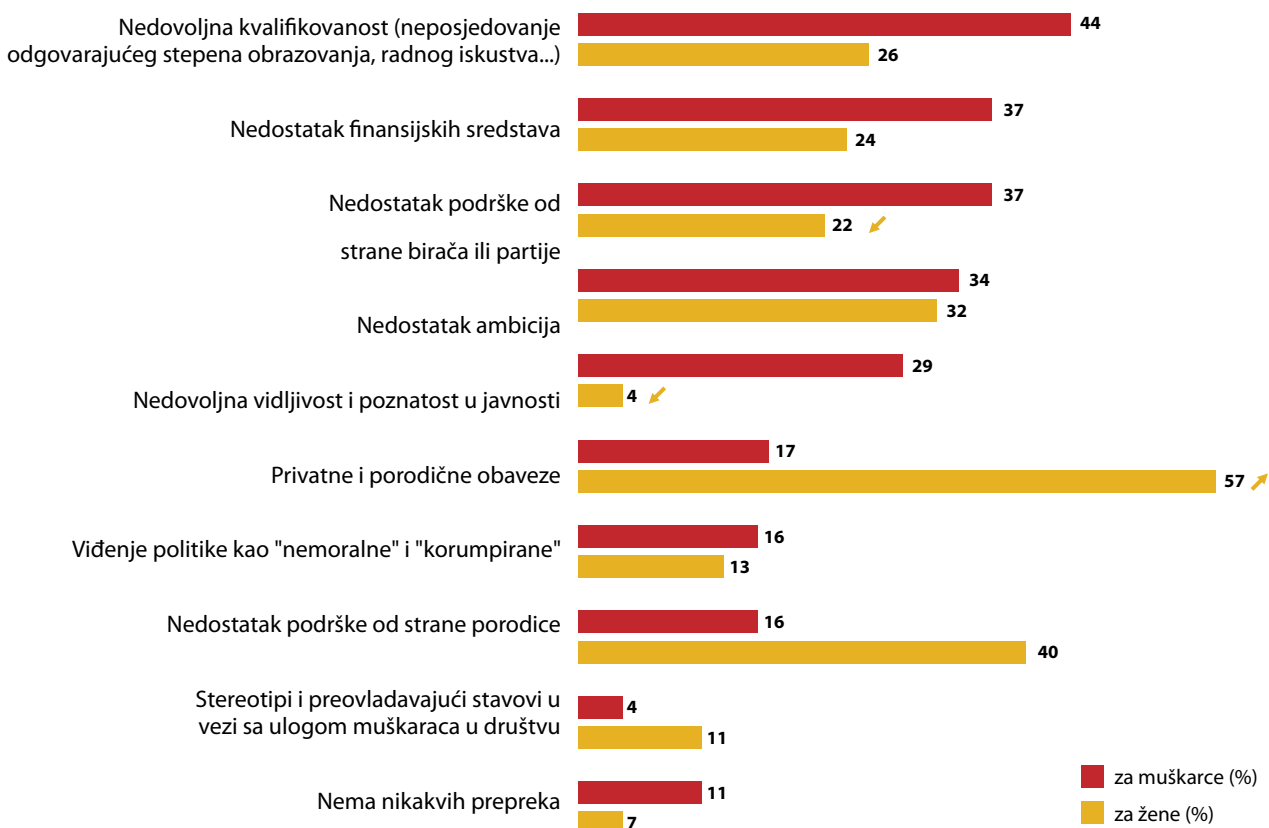

Grafikon: Napredovanje u politici

Nakon toga slijedi **nedostatak podrške porodice**. Ovo je još jedan pokazatelj da se u Crnoj Gori uloga žene i dalje primarno vidi u privatnoj sferi, te da su očekivanja u odnosu na odgovornosti koje se tiču porodice dominantno usmjerene ka ženi.

Indikativno je da u ovom istraživanju kao **najveću prepreku ženama da se aktivno bave politikom, građani i građanke prepoznaju privatne i porodične obaveze koje izdvaja 57% anketiranih.**

Koje su po Vašem mišljenju tri najveće prepreke ženama/muškarcima da se aktivno bave politikom u Crnoj Gori?

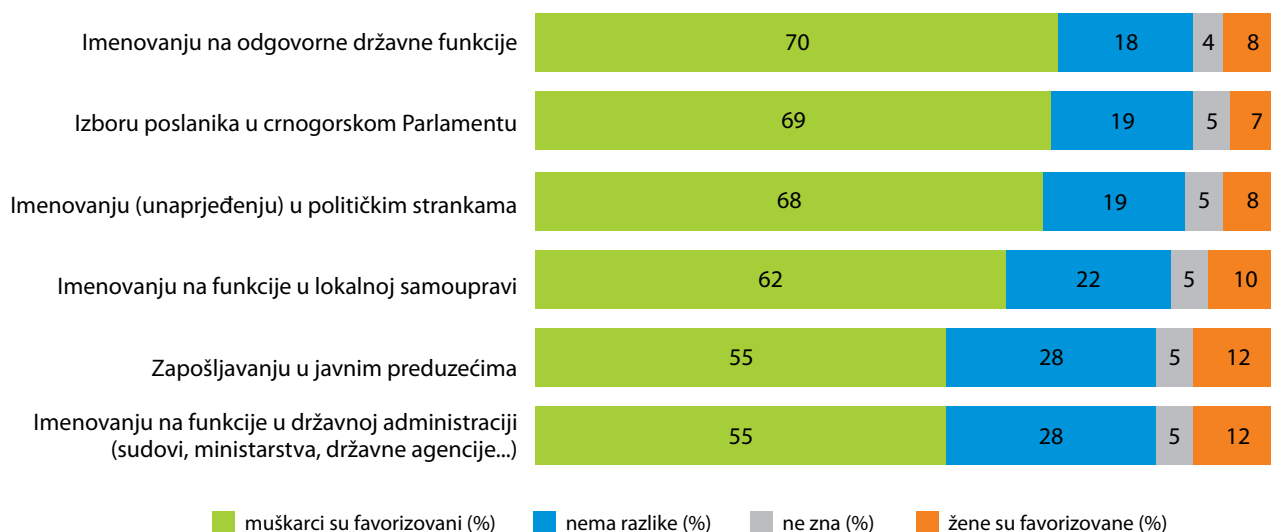
Grafikon: Prepreke muškarcima i ženama za bavljenje politikom

S druge strane, kod muškaraca se kao najprisutnije prepreke po mišljenju oko dvije petine ispitanika i ispitanica prepoznaju **nedovoljna kvalifikovanost, nedostatak finansijskih sredstava i podrške od strane birača i partije**, dok se **privatne i porodične obaveze i nedostatak podrške porodice**, koje su kod žena najizraženije prepreke pojavljuju u procentu od 16% i 17%.

Zanimljivo je da se kao jedna od prepreka, koju prepoznaje po četvrtina građana i građanki izdvaja i **nedostatak podrške od strane birača ili partije**. Političke partije su posebno obuhvaćene ovom studijom (Poglavlje III), budući da imaju direktan uticaj na nivo političke participacije žena.

Ono što je, takođe, zanimljivo u ovom istraživanju, a važno je za kontekst ove Studije jeste i mišljenje građana i građanki u odnosu na to da li političke partije favorizuju muškarce ili žene. Nalazi pokazuju da većina anketiranih smatra da su muškarci favorizovani.

Generalno gledano, da li biste rekli da u Crnoj Gori, političke partije favorizuju muškarce ili žene? Konkretno, kada je riječ o... da li biste rekli da su generalno favorizovani muškarci ili da su favorizovane žene?

Grafikon: Favorizovanje od strane političkih partija

U ovom dijelu valja napomenuti još jedan izazov koji utiče na političku participaciju žena, a to je nasilje nad ženama u politici. U istraživanju „Nasilje nad ženama u politici“ iz 2021. godine, prvom ove vrste u Crnoj Gori, navodi se da „kako raste broj žena koje se uključuju u političke aktivnosti, tako raste i učestalost i obim nasilnih odgovora protivnika ovih procesa“.⁹ Ističe se da situacija u Crnoj Gori, kada se govori o ovom problemu, prati svjetska dešavanja, samo su načini i oblici nasilja nad ženama kod nas drugačiji, zbog kulturoloških i ekonomskih razloga.

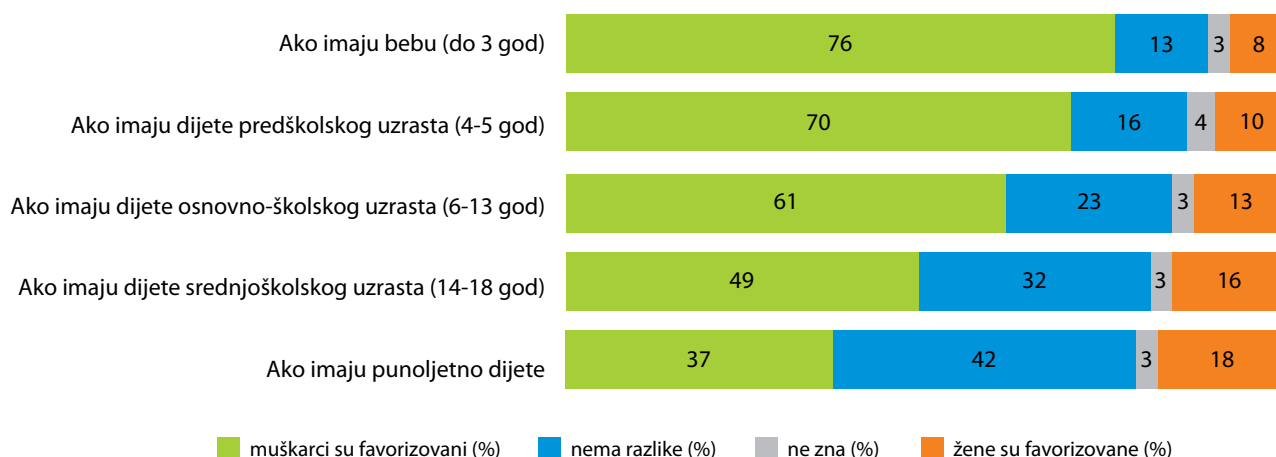
Posebno ističu da žene i u svijetu i u Crnoj Gori plaćaju veću cijenu za svoju političku participaciju, kao i da se od njih očekuje ispunjavanje viših standarda nego što se to očekuje od muškaraca, te su više izložene kritikama i osudama.

Ključni nalazi su pokazali da su devet od deset političarki bile diskriminisane samo zato što su žene, te da su sedam od deset političarki iskusile neki vid nasilja tokom svog političkog angažmana. Prisutni su svi vidovi nasilja od psihičkog, fizičkog, seksualnog, ekonomskog, medijskog i elektronskog, kao i da je gotovo polovina nasilja počinjena od strane kolega iz iste ili koalicione partije.

Jedan od nalaza pomenutog istraživanja ukazuje na to da **većina građana smatra da je prikladnije da se muž bavi politikom, pri čemu sa uzrastom djeteta raste učestalost onih koji navode da je prikladnije da žena uđe u politiku ili da nije važno koji će se bračni partner baviti politikom.** To znači da **tek u slučaju porodica sa punoljetnom djecom među građanima preovladava mišljenje da nije važno da li će muž ili žena ući u politiku, međutim i dalje blizu 40% smatra da je ipak prihvatljivije da to bude muškarac.**

⁹ [Nasilje nad ženama u politici](#), 2021, UNDP

Ukoliko bi jedan od bračnih partnera trebalo da se bavi politikom, šta bi za Vas lično bilo prihvatljivije, da u politiku uđe muž ili žena?

Grafikon: Prihvatljivost da se bračni partneri bave politikom zavisno od uzrasta djeteta

Kako dodaju autorke, nasilje nad ženama u politici, pored negativnih uticaja koje ima na svaku ženu koja trpi nasilje, jača tradicionalne stereotipe i rodne ženske uloge, žene se isključuju i obeshrabruju za bavljenje politikom, što je značajna prepreka za ravnopravno učešće.¹⁰

Ovak raznoolikom spektru oblika nasilja, treba dodati i rodno zasnovani govor mržnje, čijim primjerima svjedočimo gotovo svakodnevno. Jednako kao i drugi oblici nasilje prepoznati u gore navedenom Istraživanju, ovaj toksični govor doprinosi generisanju postojećih predrasuda i stereotipa, odvrćajući žene od ulaska u javnu arenu.

¹⁰ Ibid

POGLAVLJE II

ZAKONODAVNI OKVIR U CRNOJ GORI I ZEMLJAMA ZAPADNOG BALKANA

Pretpostavke za postizanje rodne ravnopravnosti, a samim tim i za političku participaciju žena u Crnoj Gori sadržane su u nizu normativnih akata, kao i u međunarodnim dokumentima koje je država ratifikovala.

U najvišem pravnom aktu, **Ustavu Crne Gore**¹¹, koji je donijet 2007. godine u članu 8 propisana je zabrana neposredne ili posredne diskriminacije, po bilo kom osnovu. U njemu se, dodatno, navodi da se **neće smatrati diskriminacijom propisi i uvođenje posebnih mjera koji su usmjereni na stvaranje uslova za ostvarivanje nacionalne, rodne i ukupne ravnopravnosti i zaštite lica koja su po bilo kom osnovu u nejednakom položaju**. Posebne mjere se primjenjuju samo dok se ne ostvare ciljevi zbog kojih su preduzete. Ova norma je direktno primijenjeno načelo, preuzeto kao obaveza ratifikacijom **Konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena – CEDAW**.

Članom 18 Ustava država jemči ravnopravnost žene i muškarca i razvijanje politike jednakih mogućnosti.

Članom 2 **Zakona o zabrani diskriminacije**¹², koji je donijet 2010. godine, a posljednji put izmijenjen 2017. godine, diskriminacija je definisana kao **svako pravno ili faktičko pravljenje razlike ili nejednako postupanje, odnosno propuštanje postupanja prema jednom licu, odnosno grupi lica u odnosu na druga lica, kao i isključivanje, ograničavanje ili davanje prvenstva nekom licu u odnosu na druga lica, koje se zasniva, između ostalog, i na polu**.

Saglasno članu 2a kao postupanje koje se ne smatra diskriminacijom, između ostalih, je pristup dobrima i uslugama namijenjen isključivo ili prvenstveno pripadnicima jednog pola onda kada je takvo postupanje objektivno i razumno opravdano legitimnim ciljem, a upotrijebljena sredstva primjerena i nužna za postizanje tog cilja.

U Nacrtu Zakona o zaštiti jednakosti i zabrani diskriminacije koji će nakon usvajanja zamijeniti ovaj zakon, gore navedena definicija je dio člana 1.

Zakon o izboru odbornika i poslanika¹³ definiše kvote za manje zastupljeni pol. Članom 39a je definisano da će u cilju ostvarivanja principa rodne ravnopravnosti, na izbornoj listi biti najmanje 30% kandidata manje zastupljenog pola. Uvedena je i kaznena norma kojom je predviđeno da će se smatrati da izborna lista koja ne ispunjava ovaj uslov neće moći da nastupa na izborima, ukoliko ne otkloni nedostatke u zakonskom roku. Propisano je, takođe, da na izbornoj listi među svaka četiri kandidata prema redoslijedu na listi mora biti najmanje po jedan kandidat pripadnik manje zastupljenog pola. Saglasno članu 101 Zakona ukoliko odborniku, odnosno poslaniku iz reda manje zastupljenog pola prestane mandat, umjesto njega će se izabrati prvi sljedeći kandidat na izbornoj listi iz reda manje zastupljenog pola.

¹¹ [Ustav Crne Gore](#)

¹² [Zakon o zabrani diskriminacije](#)

¹³ [Zakon o izboru odbornika i poslanika](#)

U **Poslovniku Skupštine Crne Gore**¹⁴, nakon izmjena 2020. godine, u članu 18 je definisano da se **najmanje jedan potpredsjednik bira iz reda manje zastupljenog pola**.

*Članom 34 koji se odnosi na sastav radnih tijela Skupštine je propisano da se u postupku **određivanja sastava odbora, uključujući predsjednika i zamjenika predsjednika odbora, vodi računa o odgovarajućem učešću manje zastupljenog pola**.*

U članu 210 je propisano da se prilikom **određivanja sastava delegacija**, takođe, **vodi računa o odgovarajućem učešću manje zastupljenog pola**.

Što se tiče ostalih normativnih akata, rodna ravnopravnost je tretirana u **Nacionalnoj strategiji održivog razvoja do 2030. godine**¹⁵ u kojoj se u okviru tematskog područja „Društveni resursi – podrška vrijednostima, normama i obrascima ponašanja za održivost društva“ kao jedan od strateških ciljeva definiše „Stimulisanje aktivnog odnosa ključnih aktera prema održivosti razvoja“. U okviru ovog strateškog kao jedna od mjera je „Eliminisati rodnu diskriminaciju“. Kao najznačajniji ciljni ishodi u postizanju napretka u 2030. godini navedeni su eliminisana politička, ekonomska i svaka druga diskriminacije po rodnoj osnovi; minimum 40% žena u tijelima političkog odlučivanja na nacionalnom i lokalnom nivou i učvršćen nacionalni mehanizam za jednakost polova.

Zakon o rodnoj ravnopravnosti¹⁶ je usvojen 2007. godine, a posljednji put mijenjan 2015. godine. U njemu se preciznije definiše način obezbjeđivanja i ostvarivanja prava po osnovu rodne ravnopravnosti, kao i mjere za eliminisanje diskriminacije po osnovu pola i stvaranje jednakih mogućnosti za učešće žena i muškaraca, kao i lica drukčijih rodni identiteta u svim oblastima društvenog života.

U članu 2 ovog Zakona definisano je da **rodna ravnopravnost podrazumijeva ravnopravno učešće žena i muškaraca u svim oblastima javnog i privatnog sektora, jednak položaj i jednake mogućnosti za ostvarivanje svih prava i sloboda i korišćenje ličnih znanja i sposobnosti za razvoj društva, kao i ostvarivanje jednake koristi od rezultata rada**.

Članom 10 propisana je obaveza Skupštini i Vladi Crne Gore da, u okviru svojih nadležnosti, primjenjuju principe rodne ravnopravnosti, a naročito princip rodno balansirane zastupljenosti prilikom izbora i imenovanja na određene funkcije, obrazovanja radnih tijela i utvrđivanja sastava zvaničnih delegacija.

Opštine, Glavni grad i Prijestonica su dužni da u okviru svojih nadležnosti, saglasno članu 11, podstiču i ostvaruju rodnu ravnopravnost, te preduzimaju mjere i aktivnosti od značaja za ostvarivanje rodne ravnopravnosti.

U članu 12 definisano je da političke stranke, svojim aktima, određuju način i mjere za postizanje rodno balansirane zastupljenosti žena i muškaraca u svojim organima, na kandidacionim listama za izbor poslanika i odbornika, u izabranim klubovima poslanika i odbornika i za izbor na javne funkcije na svim nivoima.

Posebne mjere za obezbjeđivanje i unapređivanje rodne ravnopravnosti mogu se preduzimati u političkoj, ekonomskoj, društvenoj, kulturnoj i drugim oblastima života, u kojima je utvrđena nejednaka zastupljenost žena i muškaraca, odnosno nejednak tretman lica jednog pola u odnosu na lica drugog pola, saglasno članu 15.

U članu 16 navodi se da se postojeća ograničenja koja objektivno dovode ili mogu dovesti do nejednake zastupljenosti žena i muškaraca otklanjaju posebnim mjerama. Te mjere su pozitivne mjere koje, pod jednakim uslovima, daju prednost licima manje zastupljenog pola, odnosno licima koja se nalaze u izrazito neravnopravnom položaju po osnovu pola, dok se ne postigne jednaka zastupljenost, odnosno utvrđeni ciljevi za uvođenje ovih mjera, zatim podsticajne mjere koje daju posebne pogodnosti ili uvode posebne

¹⁴ [Poslovnik Skupštine Crne Gore](#)

¹⁵ [Nacionalna strategija održivog razvoja do 2030. godine](#)

¹⁶ [Zakon o rodnoj ravnopravnosti](#)

podstičaje u cilju ukidanja nejednake zastupljenosti žena ili muškaraca, odnosno nejednakog tretmana po osnovu pola, te programske mjere koje podrazumijevaju aktivnosti na edukaciji, odnosno na podsticanju i uspostavljanju rodne ravnopravnosti.

Članom 17 su definisane oblasti u kojima se mogu preduzeti pozitivne mjere, a jedna od njih je i oblast političkog djelovanja. Ministarstvo nadležno za zaštitu ljudskih i manjinskih prava može organima preporučiti uvođenje pozitivnih mjera u onim oblastima društvenog života, u kojima postoji očigledna nejednaka zastupljenost žena ili muškaraca odnosno izrazita neravnopravnost lica jednog pola.

Zakon o finansiranju političkih subjekata i izbornih kampanja¹⁷ u članu 13 je definisan iznos i način raspodjele sredstava za redovan rad. Sredstva se u visini od 20% raspodjeljuju u jednakim iznosima političkim subjektima koji su osvojili mandate u Skupštini, odnosno skupštinama opština, a ostalih 60% sredstava, srazmjerno ukupnom broju poslaničkih, odnosno odborničkih mandata koja imaju u trenutku raspodjele, **dok se ostalih 20% raspodjeljuju u jednakim iznosima političkim subjektima u Skupštini, odnosno skupštinama opština, srazmjerno broju izabranih predstavnika manje zastupljenog pola.**

Članom 14 takođe je definisao da budžetska sredstva za finansiranje redovnog rada ženskih organizacija u političkim subjektima u Skupštini iznose 0,05% planiranih ukupnih budžetskih sredstava, dok se za redovan rad ženskih organizacija u političkim subjektima u skupštini opštine izdvaja 0,11% planiranih ukupnih budžetskih sredstava. Ova sredstva su namijenjena isključivo finansiranju ženskih organizacija u političkim subjektima i mogu se trošiti samo u skladu sa statutom te ženske organizacije, a uplaćuju se na podračun ženske organizacije.

Važan dokument koji tretira mjere za postizanje rodne ravnopravnosti je i **Nacionalna strategija rodne ravnopravnosti (2021 – 2025)**.¹⁸ **Povećati nivo učešća žena i osoba drugačijih polnih i rodni identiteta u oblastima koje omogućavaju pristup prirodnim i društvenim resursima i dobiti od korišćenja resursa** je operativni cilj 3. Pozivajući se na međunarodne preporuke, kao jedna od najvažnijih aktivnosti navodi se izmjena Zakona o izboru odbornika i poslanika kako bi se povećala minimalna kvota za manje zastupljeni pol sa 30% na 40%.

Najznačajniji institucionalni mehanizmi za rodnu ravnopravnost su **Odbor za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore**, koji je osnovan 2001. godine, zatim **Odjeljenje za rodnu ravnopravnost** koje od 2009. godine funkcioniše u okviru Ministarstva za ljudska i manjinska prava. Nakon formiranja 42. Vlade Crne Gore, urađena je preraspodjela resora, pa je tako Ministarstvo za ljudska i manjinska prava pripojeno Ministarstvu pravde. Tokom tog restrukturiranja Odjeljenje za rodnu ravnopravnost je supšteno na nivo Direkcije za rodnu ravnopravnost.

Institucionalni mehanizmi koji se bave pitanjima rodne ravnopravnosti su, takođe, **Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore**, institucija ustanovljena 2003. godine i **Nacionalni savjet za rodnu ravnopravnost** uspostavljen je 2016. godine.

¹⁷ [Zakon o finansiranju političkih subjekata i izbornih kampanja](#)

¹⁸ [Nacionalna strategija rodne ravnopravnosti](#)

MEĐUNARODNI STANDARDI

Pitanje rodne ravnopravnosti regulisano je velikim brojem međunarodnih akata, koji su obavezujući za države koje su ih ratifikovale. Osnov za to je sadržan u članu 9 Ustava Crne Gore kojim je definisano da su potvrđeni i objavljeni međunarodni ugovori i opšteprihvaćena pravila međunarodnog prava sastavni dio unutrašnjeg pravnog poretka, te da imaju primat nad domaćim zakonodavstvom i neposredno se primjenjuju kada odnose uređuju drukčije od unutrašnjeg zakonodavstva.

Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena - Convention on Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW)¹⁹ je usvojena 18. decembra 1979. godine od strane Generale skupštine Ujedinjenih nacija, a stupila na snagu 3. septembra 1981. godine. CEDAW je do danas ratifikovalo 185 država članica Ujedinjenih nacija među kojima je i Crna Gora. Uspostavljen je i nadzorni mehanizam - Odbor za uklanjanje diskriminacije, u čijoj je nadležnosti praćenje primjene, koje se ogleda u razmatranju izvještaja koje su države u obavezi da podnose najmanje jednom u periodu od četiri godine.

Posebno značajne odredbe u kontekstu ove analize su:

- obaveza država da unesu načelo jednakosti muškaraca i žena u svoje nacionalne ustave ili druge odgovarajuće zakone, te da osiguraju, putem zakona ili drugih odgovarajućih mjera, praktičnu primjenu tog načela (član 2);
- obaveza država u svim područjima, a posebno u političkom, društvenom, ekonomskom i kulturnom, da preduzimaju sve odgovarajuće mjere, uključujući zakonodavne, za osiguravanje punog razvoja i napredovanja žena, kako bi im osigurale korišćenje i uživanje ljudskih prava i temeljnih sloboda na osnovi jednakosti s muškarcima (član 3);
- usvajanje privremenih posebnih mjera od strane država usmjerenih na ubrzavanje de facto jednakosti između muškaraca i žena, a koje se neće smatrati diskriminacijom, kako je definisano u ovoj Konvenciji, ali koje ne smije ni na koji način imati za posljedicu zadržavanje nejednakih ili posebnih mjerila. Ove mjere prestaju da se sprovode kada se ostvare ciljevi jednakosti u pogledu mogućnosti i tretmana (član 4);
- države preduzimaju sve odgovarajuće mjere radi uklanjanja diskriminacije žena u političkom i javnom životu, a posebno osiguravaju ženama, pod jednakim uslovima kao i muškarcima, pravo da:
a) glasaju na svim izborima i javnim referendumima i da mogu biti izabrane u sva tijela koja se biraju javnim izborima; b) učestvuju u kreiranju i sprovođenju vladine politike i zauzimaju javne funkcije, te obavljaju sve javne dužnosti na svim nivoima vlasti; c) učestvuju u radu nevladinih organizacija i udruženja koja se bave javnim i političkim životom u zemlji (član 7).

¹⁹ [Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena](#)

Crna Gora je dosad tri puta podnosila izvještaj CEDAW komitetu i to 2011, 2017. i 2021. godine. Prilikom zaključnih zapažanja CEDAW komiteta u vezi sa prva dva izvještaja pohvaljeni su napreci u pogledu zakonodavnog okvira.

Komitet je oba puta tretirao pitanje učešća žena u političkom i javnom životu na način što je tražio revidiranje kvote od 30%. U prvom navratu u dijelu rasporeda na listama, za koje je dao preporuku da bude najmanje jedan kandidat manje zastupljenog pola u tri. U drugom navratu naglašena je važnost izgradnje kapaciteta za političko liderstvo i kampanju za žene koje žele da uđu u politički život ili budu na javnim funkcijama. Posebno je napomenuta potreba podsticanja medija da osiguraju ravnopravnu vidljivost ženama i muškarcima kandidatima. Zaključna zapažanja za treći Izvještaj još uvijek nisu dostupna.

Pekinška deklaracija i Platforma za akciju²⁰ je usvojena na Četvrtoj svjetskoj konferenciji o ženama, 1995. godine u Pekingu. Ovaj dokument najšira je baza za kreiranje politika iz različitih oblasti, s ciljem postizanja rodne ravnopravnosti. U noj se tretira dvanaest najšire tematski postavljenih oblasti: Žene i siromaštvo, Obrazovanje i obuka žena, Žene i zdravlje, Nasilje nad ženama, Žene i oružani sukob, Žene i ekonomija, Žene na vlasti i mjestima odlučivanja, Institucionalni mehanizmi za poboljšanje položaja žena, Ljudska prava žena, Žene i mediji, Žene i životna sredina, Djevojčice. Crna Gora se opredijelila da djeluje u osam oblasti a odnose se na: *Unapređenje ljudskih prava žena i rodne ravnopravnosti, Rodno osjetljivo vaspitanje i obrazovanje, Rodna ravnopravnost u ekonomiji, Rodno osjetljiva zdravstvenu zaštitu, Rodno zasnovano nasilje, Rodna ravnopravnost u medijima, kulturi i sportu, Ravnopravnost u procesu odlučivanja u političkom i javnom životu, Institucionalni mehanizmi za primjenu rodne ravnopravnosti i međunarodna saradnja.*

Neki od najvažnijih ciljeva iz Platforme za akciju u kontekstu ove studije su:

- Strateški cilj G.1. Preduzeti mjere koje će ženama osigurati ravnopravan pristup i puno učešće u strukturama vlasti i odlučivanja;
- Strateški cilj G.2. Povećavati sposobnost žena da učestvuju u donošenju odluka i upravljanju;
- Strateški cilj H.1. Stvarati ili jačati državni aparat i druga vladina tijela;
- Strateški cilj H.2. Integrisati rodne aspekte u zakonodavstvo, javne politike, programe i projekte;
- Strateški cilj H.3. Kreirati i distribuirati podatke i informacije klasifikovane po osnovu pola s ciljem planiranja i evaluacije.

²⁰ [Pekinška deklaracija i Platforma za akciju](#)

ZEMLJE ZAPADNOG BALKANA

ALBANIJA

Procenat žena u **Parlamentu Albanije** trenutno iznosi **35.7%**, što je stavlja na **42. mjesto od 192 države** na rang listi *Interparlamentarne unije*²¹, koja na mjesečnom nivou rangira zemlje u odnosu na broj žena u parlamentu.

Pretpostavke za postizanje rodne ravnopravnosti, a stoga i političku participaciju žena sadržane su u **Ustavu Republike Albanije**²², Izbornom zakonu i Zakonu o ravnopravnosti polova.

U članu 18 Ustava Republike Albanije propisano je da niko ne može biti diskriminisan po osnovu pola.

U članu 5 Ustava, takođe, navodi se da Republika Albanija primjenjuje međunarodno pravo koje je za nju obavezujuće.

Izbornim zakonom²³ su propisane sve zakonske obaveze i procedure koje se odnose na izbore na svim nivoima vlasti.

Član 4 ovog Zakona je posvećen rodnoj ravnopravnosti. U njemu se navodi da se garantuje poštovanje principa rodne ravnopravnosti u skladu sa odredbama posvećenim ovom principu u važećem zakonodavstvu Republike Albanije. Direktno i aktivno učešće u političkom i javnom životu manje zastupljenog pola predstavlja osnovni instrument konsolidacije demokratskog sistema. Nijedna odredba ovog zakona neće se primjenjivati ili tumačiti na način koji je u suprotnosti sa ovim principom.

Propisuje se da obaveza poštovanja principa rodne ravnopravnosti počiva na izbornim subjektima, izornoj administraciji i sudovima. Centralna izborna komisija će imati pravo da interveniše u bilo koje vrijeme u pogledu ovlašćenja koja izborni subjekti imaju prema ovom zakonu i zahtijeva da izborni subjekti prestanu da krše ovo načelo i, u slučaju propusta, intervenišu proaktivno kako bi osigurali obnavljanje ovog principa.

Definisano je da Izborni zakon promoviše rodnu ravnopravnost za izabrana tijela i izbornu administraciju kroz sljedeće korake:

- a) utvrditi rodne kvote za manje zastupljeni pol od najmanje 30% sastava Skupštine Albanije i tijela osnovnih jedinica lokalne samouprave;
- b) utvrditi rodne kvote za manje zastupljeni pol od najmanje 30% za sastav izborne administracije na svim nivoima;
- c) preduzima mjere za smanjenje i eliminisanje glasanja za treće strane, porodično glasanje, kao i za očuvanje i garantovanje tajnosti glasanja;
- d) razraditi i objaviti javnu operativnu statistiku o učešću manje zastupljenog pola na dan izbora, kako bi se podigla svijest i preduzele odgovarajuće mjere za dalje unapređenje ovog učešća.

Članom 29 uređuju se sastav, prava i obaveze Komisije izborne administrativne zone koja se osniva i funkcioniše za izbore za Parlament Albanije i za lokalne izbore. U pogledu sastava definisan je način izbora članova Komisije, a između ostalih propisana obaveza da „30% članova koje predloži najveća stranka većine i najveća stranka opozicije u ova tijela širom zemlje, moraju biti iz manje zastupljenog pola“. U članu 67 definisane su procedure koje se odnose na liste kandidata. Navodi se da izborni subjekti ne mogu

²¹ [Interparlamentarna unija](#)

²² [Ustav Albanije](#)

²³ [Izborni zakon Albanije](#)

promijeniti rang kandidata na listi nakon njenog podnošenja. Kandidatima se mijenja rang samo onako kako je predviđeno procedurama ovog zakona za izračunavanje osvojenih mjesta na osnovu preferencijalnog glasanja i zakonskih zahtjeva o kvotama za rodnu ravnopravnost.

Raspodjela mandata je regulisana članom 163 Zakona, u kojem su detaljno opisane procedure. U stavu 4 ovog člana navodi se da kandidati sa većim brojem preferencijalnih glasova od količnika, sukcesivno zamjenjuju kandidate na listi sa manjim brojem preferencijalnih glasova, koji bi u suprotnom dobili mandate.

Ovo pravilo se, međutim, ne primjenjuje ako kandidat sa manje glasova pripada manje zastupljenom polu. Pa tako, zamjena prelazi na drugog kandidata koji je odmah rangiran u smislu broja glasova, sve dok lista ne bude iscrpljena prema istim kriterijumima. Kada kandidat sa većim brojem glasova od količnika pripada istom polu, primjenjivaće se odredba iz stava 4.

U članu 164 Zakona tretira se prestanak mandata i popunjavanje upražnjenog mjesta poslanika i članova opštinskog vijeća. Kada mandat prestane poslaniku ili članu opštinskog vijeća mijenja ga sljedeći kandidat na listi iste političke stranke u odgovarajućoj izbornoj zoni, **osim kada se popunjavaju mjesta manje zastupljenog pola.** U tom slučaju, upražnjeno mjesto popunjava prvi kandidat na listi koji pripada manje zastupljenom polu, bez obzira na to na kojem se mjestu na listi kandidata u tom trenutku nalazi. Ovo pravilo se ne primjenjuje kada se iscrpe sva imena odgovarajućeg pola. Kaznena norma za nepostupanje u skladu sa normama koje se odnose na princip rodne ravnopravnosti sadržana je u članu 175, u kojem je propisano da liste izbornih subjekata koji ne ispune tražene uslove neće biti prihvaćene od strane Centralne izborne komisije u slučaju državnih i Komisije izborne administrativne zone u slučaju lokalnih izbora.

Član 15 **Zakona o rodnoj ravnopravnosti** definisano je da je ravnopravna zastupljenost polova u svim zakonodavnim, izvršnim, sudskim organima, kao i u drugim javnim institucijama, postignuta kada je osigurana zastupljenost više od 30% oba pola, uključujući i njihove upravljačke strukture i zastupljenost u upravljačkim organima, kao i kada je osigurana zastupljenost na izbornim listama od najmanje 30% na državnom i lokalnom nivou.

Ovim članom je propisano i da političke stranke moraju definisati metode i mjere u skladu sa zahtjevima iz ovog člana, kao i da će u slučaju kršenja odredbi platiti kaznu do jedne desetine državnih sredstava za izbornu kampanju do prestanka kršenja.

Osim ovog člana, koji se direktno odnosi na učešće u procesu donošenja odluka, Zakon o rodnoj ravnopravnosti Albanije, slično kao i naš Zakon, definiše i obaveze u odnosu na druge oblasti poput radnih prava, obrazovanja, medija. Međutim, za razliku od našeg Zakona, propisane su novčane kazne u slučaju kršenja svih članova, sem onih koji su regulisani Krivičnim zakonom Albanije.

BOSNA I HERCEGOVINA

U Predstavničkom domu Parlamentarne skupštine **Bosne i Hercegovine ima 19.1% poslanica**, pa tako ova država zauzima **121. mjesto od 192 zemlje** na rang listi *Interparlamentarne unije*²⁴.

Pretpostavke za ostvarivanje participacije žena u političkom životu sadržane su u normama **Ustava, Izbornog zakona i Zakona o ravnopravnosti polova**.

U članu 2 **Ustava**²⁵ koji se odnosi na ljudska prava i slobode se definiše načelo nediskriminacije, pa se navodi da je uživanje svih prava i sloboda osigurano svim licima u Bosni i Hercegovini bez diskriminacije po bilo kojem osnovu kao što je, između ostalih, pol. U istom članu navodi se da su prava i slobode predviđeni u Evropskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i u njenim protokolima direktno primjenjuju, te da ovi akti imaju prioritet nad svim ostalim zakonima.

²⁴ [Interparlamentarna unija](#)

²⁵ [Ustav Bosne i Hercegovine](#)

Navodi se, takođe, da će Bosna i Hercegovina ostati ili postati strana ugovornica međunarodnih sporazuma pobrojanih u Aneksu I Ustava. Između ostalih u Aneksu I se navode *Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (1966)* i *Opcioni protokoli (1966 i 1989)*; *Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (1966)* i *Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije u odnosu na žene (1979)*.

U članu 2.2 **Izbornog zakona**²⁶ definisano je da se u sastavu opštinske izborne komisije i biračkog odbora obezbijedi zastupljenost polova u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti polova u Bosni i Hercegovini, osim ako se izborna komisija i birački odbor sastoji od tri člana, kada ravnopravna zastupljenost postoji u slučaju kada je jedan od polova zastupljen sa 1/3 od ukupnog broja članova.

Članom 4.19 propisano je da svaka lista kandidata uključuje kandidate muškog i ženskog pola, koji su ravnopravno zastupljeni, te da ravnopravna zastupljenost polova postoji u slučaju kada je jedan od polova zastupljen sa najmanje 40% od ukupnog broja kandidata na listi. Kandidati pola koji je manje zastupljen raspoređuju se na liste kandidata na sljedeći način: najmanje jedan (1) kandidat manje zastupljenog pola među prvih dva (2) kandidata, dva (2) kandidata manje zastupljenog pola među prvih pet (5) kandidata i tri (3) kandidata manje zastupljenog pola među prvih osam (8) kandidata, itd.

U članu 4.24 koji uređuje pitanje kompenzacionih mandata sadržano je isto rješenje iz prethodnog člana. Pa je tako definisano da ravnopravna zastupljenost polova postoji u slučaju kada je jedan od polova zastupljen sa najmanje 40% od ukupnog broja kandidata na listi. Kandidati manje zastupljenog pola raspoređuju se na kandidatskoj listi za kompenzacione mandate na sljedeći način: najmanje jedan kandidat manje zastupljenog pola među prvih dva kandidata, dva kandidata manje zastupljenog pola među prvih pet kandidata, tri kandidata manje zastupljenog pola među prvih osam kandidata itd.

U Zakonu o ravnopravnosti polova u članu 20 je propisano da će državna tijela na svim nivoima organizacije vlasti, i tijela lokalne samouprave, uključujući zakonodavnu, izvršnu i sudsku vlast, političke stranke, pravna lica s javnim ovlaštenjima, pravna lica koja su u vlasništvu ili pod kontrolom države, entiteta, kantona, grada ili opštine ili nad čijim radom javni organ vrši kontrolu, osigurati i promovisati ravnopravnu zastupljenost polova u upravljanju, procesu odlučivanja i predstavljanju. Ova obaveza postoji i za sve ovlaštene predlagачe prilikom izbora predstavnika i delegacija u međunarodnim organizacijama i tijelima. Definisano je da će se ravnopravnom zastupljenosti polova smatrati kada je jedan pol zastupljen najmanje u procentu 40% u prethodnom nabrojanim tijelima.

Za ovu normu nisu predviđene kaznene odredbe.

REPUBLIKA KOSOVO*²⁷

Kosovo u aktuelnom sazivu Skupštine ima **33,3% poslanica što bi ga stavilo na 53. mjesto** po rangi *Interparlamentarne unije*, čije ova država još uvijek nije članica. Kosovo ima Predsjednicu države po drugi u istoriji.

Pretpostavke za političku participaciju žena sadržane su u odredbama **Ustava, Zakona o opštim izborima, Zakona o lokalnim izborima i Zakona o ravnopravnosti polova**, te međunarodnim dokumentima koje je ova država ratifikovala.

Članom 7 **Ustava**²⁸ Republike Kosovo definisano je da se ustavni red, između ostalih, zasniva i na načelu poštovanja ljudskih prava i sloboda, vladavine zakona, nediskriminacije, dok se u stavu 2, navodi da Republika Kosovo obezbjeđuje jednakost polova kao osnovnu vrijednost za razvoj demokratskog društva, jednake mogućnosti učešća žena i muškaraca u političkom, ekonomskom, društvenom i kulturnom životu i svim ostalim oblastima društvenog života.

²⁶ [Izborni zakon Bosne i Hercegovine](#)

²⁷ Za UNDP sve reference na Kosovo shvataju se u kontekstu Rezolucije 1244 Savjeta bezbjednosti UN-a.

²⁸ [Ustav Republike Kosovo](#)

Članom 19 se propisuje da svaki međunarodni sporazum nakon ratifikacije postaje dio unutrašnjeg pravnog sistema, te da se sporazumi sprovode na direktan način, osim u onim slučajevima kada je to nemoguće i kada se za sprovođenje istog zahtijeva donošenje novog zakona. Precizirano je, takođe, da ratifikovani međunarodni sporazumi i obavezna načela međunarodnog prava imaju premoć nad zakonima Republike Kosovo.

U članu 22 koji se odnosi na direktnu primjenu međunarodnih sporazuma i instrumenata definiše se da ljudska prava i slobode, koja su utvrđena sljedećim međunarodnim sporazumima i instrumentima garantovana direktno primjenjuju na teritoriji Republike Kosovo i imaju premoć, u slučaju konflikta, nad svim zakonskim odredbama i ostalim aktima javnih institucija. Navode se, između ostalih *Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima, Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda i protokoli i Konvencija o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena*.

U članu 27 **Zakona o opštim izborima**²⁹, kojim se regulišu pravila i procedure za sprovođenje parlamentarnih izbora, propisano je da sve liste kandidata političkih subjekata treba da se sastoje od najmanje 30% muškaraca i najmanje 30% žena, sa po jednim kandidatom svakog pola koji je uključen najmanje jednom u svakoj grupi od tri kandidata, počevši od prvog kandidata na listi. Ovaj stav se ne odnosi na liste koje se sastoje od jednog ili dva kandidata.

Članom 69 propisano je da se prilikom imenovanja članova OIK-a posebno vodi računa o potrebi da se obezbijedi pravična polna i etnička zastupljenost.

Članom 110 dodatno se propisuje ono što je već sadržano u članu 27, a to je da politički subjekat podnosi listu kandidata u saglasnosti sa procedurom uspostavljenom ovim zakonom i pravilima CIK, a svaka lista treba da se sastoji od najmanje 30% kandidata suprotnog pola.

U članu 111 propisano je **da, ukoliko i nakon dodijeljenih mjesta, kandidatima manjinskog pola tog političkog subjekta ne bude dodijeljeno 30% od ukupnog broja mjesta koja pripadaju tom subjektu, posljednji izabrani kandidat većinskog pola će se zamijeniti sljedećim kandidatom suprotnog pola sa liste kandidata, dok god broj mjesta dodijeljenih manjinskom polu ne bude najmanje 30%.**

Članom 112 propisana je zamjena poslanika na način što se poslanik kome istekne mandat mijenja sljedećim kvalifikovanim kandidatom istog pola, koji je dobio najveći broj glasova na listi kandidata političkog subjekta u čije ime je kandidat nastupio na posljednjim izborima.

Lokalni izbori su regulisani **Zakonom o lokalnim izborima**³⁰ u Republici Kosovo. U članu 7 ovog Zakona definisano je da politički subjekat podnosi listu kandidata za certifikaciju za svaku opštinu za koju se kandiduje u skladu sa procedurama iz ovog, ali i Zakona o opštim izborima i pravilima CIK-a. U skladu s tim svaka lista kandidata mora imati najmanje 30% certifikovanih kandidata suprotnog pola. Saglasno članu 8 ovog zakona, raspodjela mandata vrši se na način propisan članom 111 Zakona o opštim izborima.

Članom 10 propisana je procedura zamjene odbornika koja se vrši tako što odbornika kojem prestaje mandat mijenja sljedeći kvalifikovani kandidat istog pola iz ponovno sastavljene liste kandidata istog političkog subjekta, a ako nema drugog kandidata istog pola u sastavljenoj listi kandidata, zamjena se vrši sljedećim kandidatom ponovo sastavljene liste kandidata istog političkog subjekta.

U **Zakonu o ravnopravnosti Kosova**³¹, u članu 2 koji definiše djelokrug navodi se da se garantuju jednake mogućnosti i tretman u javnoj i privatnoj sferi društvenog života, uključujući politički i javni život. Zakonom su definisane i mjere u oblastima zapošljavanja, obrazovanja, zdravstva, ekonomije, a u članu 6 koji reguliše posebne mjere za postizanje rodne ravnopravnosti, kvote se navode kao jedan od mehanizama.

Iako nije predviđen veliki broj kaznenih normi, novčana kazna je predviđena za član dva koji u najširem mogućem smislu definiše opseg zakona.

29 [Zakon o opštim izborima Republike Kosovo](#)

30 [Zakon o lokalnim izborima u Republici Kosovo](#)

31 [Zakon o ravnopravnosti polova](#)

REPUBLIKA SJEVERNA MAKEDONIJA

Sjeverna Makedonija u aktuelnom sazivu **Skupštine** ima **42,5% poslanica što je stavlja na 24. mjesto od 192 države** na mjesečnoj listi *Interparlamentarne unije*³².

Pretpostavke za političku participaciju žena sadržane su u odredbama **Ustava, Izbornog zakona i Zakona o jednakim šansama za muškarce i žene**, kao međunarodnim dokumentima koje je ova država ratifikovala.

U članu 9 **Ustava**³³ Sjeverne Makedonije navodi se da su građani jednaki u slobodama i pravima bez obzira na pol, rasu, boju kože, nacionalno i socijalno porijeklo, političko i religijsko uvjerenje, imovinski i socijalni status.

Članom 64 **Izbornog zakona**³⁴ Sjeverne Makedonije propisano je da dostavljene liste za poslanike, članove vijeća opštine i grada Skoplja moraju imati najmanje 40% kandidata manje zastupljenog pol, te da u svakoj grupi kandidata mora biti najmanje jedno mjesto za predstavnika manje zastupljenog pola i dodatno još najmanje jedno mjesto u svakoj grupi od 10 kandidata.

Zakon o jednakim šansama za žene i muškarce³⁵, u opštim normama definišu rodnu ravnopravnost u različitim oblastima kao što su politički i javni život, tržište rada, zdravlje, obrazovanje i predviđa posebne mjere za svaku od njih.

Ono što je interesantno je da se u članu 16 propisuje obaveza političkim partijama da uredi način i mjere za promociju jednakog učešća žena i muškaraca u tijelima i organima partija. U članu 17, takođe, definisana je obaveza medijima da kroz koncepte programa doprinesu razvijanju i podizanju svijesti o jednakim šansama, kao i njihovom jednakom učešću prilikom kreiranja programskih sadržaja. Savjet emitera ima obavezu nadgledanja na koji način se izvještava o ženama i muškarcima, te kako su prikazani u medijima, i da o tome izvještava na godišnjem nivou.

Kao i u slučaju našeg zakona, i u ovom su dominantno predložene kaznene norme u dijelu koji se odnosi na imenovanje osoba za rodnu ravnopravnost u institucijama i obavezu objavljivanja rodne statistike. Kazna je predviđena i za član 17 u dijelu koji se odnosi na podnošenje godišnjeg izvještaja o monitoringu medija s aspekta rodne ravnopravnosti.

REPUBLIKA SRBIJA

Srbija u aktuelnom sazivu Narodne Skupštine ima **34.8% poslanica, i zauzima 47. mjesto od 192 država** na rang listi *Interparlamentarne unije*³⁶, koja na mjesečnom nivou rangira zemlje u odnosu na broj žena u parlamentu.

Zakonodavni okvir kojim se stvaraju preduslovi za participaciju žena u Srbiji sadržan je u **Ustavu Republike Srbije, Zakonu o izboru poslanika, Zakonu o lokalnim izborima, Zakonu o ravnopravnosti polova**, kao i u međunarodnim aktima koje je Srbija ratifikovala.

Član 15 **Ustava**³⁷ Republike Srbije država jemči ravnopravnost žena i muškaraca i razvija politiku jednakih mogućnosti.

Članom 16 propisano je da su opšteprihvaćena pravila međunarodnog prava i potvrđeni međunarodni

³² [Interparlamentarna unija](#)

³³ [Ustav Sjeverne Makedonije](#)

³⁴ [Izborni zakon Sjeverne Makedonije](#)

³⁵ [Zakon o jednakim šansama za žene i muškarce](#)

³⁶ [Interparlamentarna unija](#)

³⁷ [Ustav Republike Srbije](#)

ugovori sastavni dio pravnog poretka Republike Srbije i neposredno se primjenjuju, a potvrđeni međunarodni ugovori moraju biti u skladu s Ustavom.

Članom 21 se jemči jednakost pred Ustavom i Zakonom i propisuje zabrana svake diskriminacija, neposredne ili posredne, po bilo kom osnovu, a naročito po osnovu rase, pola, nacionalne pripadnosti, društvenog porijekla, rođenja, vjeroispovijesti, političkog ili drugog uvjerenja, imovnog stanja, kulture, jezika, starosti i psihičkog ili fizičkog invaliditeta.

Ne smatraju se diskriminacijom posebne mjere koje Republika Srbija može uvesti radi postizanja pune ravnopravnosti lica ili grupe lica koja su suštinski u nejednakom položaju sa ostalim građanima.

Zakon o izboru poslanika³⁸ u članu 40a definiše da na izbornoj listi mora biti 40% manje zastupljenog pola, a da među svakih pet kandidata po redosljedu na listi (prvih pet mjesta, drugih pet mjesta i tako do kraja liste) mora biti najmanje po dva kandidata - pripadnika onog pola koji je manje zastupljen na listi.

U članu je predviđena kaznena norma koja podrazumijeva da će se, ako izborna lista ne ispunjava uslove, smatrati da sadrži nedostatke za proglašenje izborne liste, a predlagač liste biće pozvan da otkloni nedostatke liste, u skladu sa ovim zakonom, te da će Republička izborna komisija ukoliko ih ne ukloni odbiti proglašenje izborne liste u skladu sa ovim zakonom.

Zakon o lokalnim izborima³⁹ tretira izbor odbornika i u članu 20 predviđa istu normu kao i Zakon o izboru poslanika, a koja podrazumijeva da na izbornoj listi mora biti 40% manje zastupljenog pola, i da među svakih pet kandidata po redosljedu na listi (prvih pet mjesta, drugih pet mjesta i tako do kraja liste) mora biti najmanje po dva kandidata - pripadnika onog pola koji je manje zastupljen na listi. Predviđa istu kaznenu normu.

U članu 32 **Zakona o ravnopravnosti polova**⁴⁰ propisano je da ovlašćeni predlagač predlaže najmanje 30% predstavnika manje zastupljenog pola, prilikom imenovanja članova upravnih i nadzornih organa u javnim službama.

Članom 35 definisano je da se pravo na učlanjenje u političku stranku, aktivno učešće u radu i učešće u organima političke stranke ostvaruje bez diskriminacije po osnovu pola, u skladu sa aktima političke stranke. Političke stranke usvajaju svake četiri godine plan djelovanja sa posebnim mjerama za podsticanje i unapređenje ravnomjerne zastupljenosti žena i muškaraca u organima stranke, i prilikom predlaganja kandidata za izbore poslanika i odbornika. Isto važi i za sindikate i strukovna udruženja. Političke stranke, sindikati i strukovna udruženja plan djelovanja sa posebnim mjerama objavljuju na svojoj zvaničnoj internet prezentaciji, a političke stranke čiji su kandidati izabrani za poslanike, odnosno odbornike dostavljaju i Odboru za ravnopravnost polova u Narodnoj skupštini Republike Srbije.

Članom 37 propisano je da se ravnopravnost polova obezbjeđuje prilikom kandidovanja za predsjednika Republike, poslanike i odbornike, na način i u skladu sa propisima kojima se uređuju izbori. Ravnopravnost polova obezbjeđuje se prilikom kandidovanja za izbore na sve funkcije i imenovanja u organe javne vlasti, finansijske i druge institucije. Ravnopravnost polova obezbjeđuje se u toku sprovođenja izbornog postupka kroz sastav i rad organa za sprovođenje izbora, u skladu sa propisima kojima se uređuju izbori.

U član 38 definisano je da svi imaju jednako pravo da ravnopravno i bez diskriminacije učestvuju u međunarodnoj saradnji koja se ostvaruje u okviru spoljne politike Republike Srbije, a u skladu sa nadležnostima Republike Srbije, autonomne pokrajine i jedinice lokalne samouprave, kao i da budu predstavljeni i učestvuju u radu međunarodnih organizacija i institucija. Prilikom izbora ili imenovanja delegacija koje predstavljaju Republiku Srbiju, sastav delegacija obavezno mora da čini najmanje 30% lica manje zastupljenog pola, u skladu sa međunarodnim standardima.

Za navedene norme nisu propisane kaznene odredbe.

38 [Zakon o izboru narodnih poslanika](#)

39 [Zakon o lokalnim izborima](#)

40 [Zakon o ravnopravnosti polova](#)

POGLAVLJE III

POLITIČKE PARTIJE

Političke partije, kao sastavni dio predstavničke demokratije su činilac koji direktno utiče na političku participaciju žena u Crnoj Gori. Ako partije posmatramo kao sredstvo za stvaranje i funkcionisanje demokratije jasno je da je njihov uticaj, uz odgovarajuće zakonodavne i institucionalne pretpostavke, presudan za aktivno učešće žena u političkom životu na svim nivoima. Političke partije u Crnoj Gori i dalje su dominantno muške organizacije. To je evidentno u unutrašnjoj organizaciji gdje u svim organima, sem posebnih oblika organizovanja namijenjenih ženama, brojčano prednjače muškarci, ali i u predstavljanju na javnoj sceni gdje partijske stavove pretežno zastupaju muškarci. Za potrebe ove Studije analizirani su sastavi najviših organa političkih partija, njihovi statuti i programska dokumenta, kako bi se dobila objektivna slika o zastupljenosti žena na mjestima odlučivanja unutar partija, statutarnih normi koje ovo pitanje regulišu, te programskih ciljeva u vezi sa pitanjima rodne ravnopravnosti.

Analizom su obuhvaćene sve političke partije u Crnoj Gori, koje imaju parlamentarni status na državnom nivou.

ALBANSKA ALTERNATIVA (AA)

Albanska alternativa je na posljednjim izborima održanim 11. juna 2023. godine, nastupala u okviru koalicije **Albanski forum**. U 28. sazivu Skupštine Crne Gore djeluju u okviru kluba Albanski forum.

U Statutu AA članom 16 je propisano da sastav Skupštine, koja je najveći partijski organ mora u obzir uzeti rodnu ravnopravnost, bez preciziranja o kojem se procentu radi, te na osnovu kojih mehanizama se obezbjeđuje.

Predsjednica Foruma žena je po funkciji članica Predsjedništva, saglasno članu 20 Statuta.

Predsjednik partije je muškarac. Predsjedništvo ima deset članova od kojih je jedna žena, što je 10%.

Članom 31 je propisano da kada se bira više potpredsjednika, najmanje jedan od njih mora biti različitog pola u odnosu na predsjednika.

Forum žena je definisan članom 40 u kojem se navodi da za svoj rad odgovara Predsjedništvu i predsjedniku partije. Predsjednicu Foruma imenuje Predsjedništvo na predlog predsjednika partije, a njene dužnosti i prava utvrđuje, takođe, Predsjedništvo posebnim aktom. Propisano je i da članice Foruma žena imenuje Predsjedništvo na predlog predsjednice Foruma.

Program partije nije bio dostupan za analizu.

BOŠNJAČKA STRANKA (BS)

Bošnjačka stranka je na posljednjim parlamentarnim izborima nastupala samostalno. U 28. sazivu Skupštine Crne Gore djeluju u okviru Kluba poslanika Bošnjačke stranke.

U Statutu Bošnjačke stranke u članu 10 definisana je upotreba rodno osjetljivog jezika tako što se navodi da izrazi koji se koriste za fizička lica u muškom rodu podrazumijevaju iste izraze u ženskom rodu.

Članom 24 je propisano da se u organima partije na svim nivoima obezbjeđuje rodna zastupljenost shodno pozitivnom zakonodavstvu, dok je članom 29 propisano da je predsjednica Foruma žena članica Glavnog odbora po funkciji.

Predsjednik partije je muškarac. Četiri potpredsjednika su muškarci. Predsjedništvo čini 11 članova od kojih je jedna žena, što je 9,1%. Od 95 članova Glavnog odbora 19 su žene, što čini 20%. Izvršni odbor ima deset članova i svi su muškarci. Od šest poslanika u aktuelnom sazivu Skupštine Crne Gore, jedna je žena, što čini 16,6%.

Forum žena kao poseban organizacioni oblik definisan je članom 66. Navodi se da se osnovi organizacije i djelovanja Foruma žena utvrđuju odlukom Glavnog odbora, te da na osnovu te odluke Forum žena donosi svoj Statut i druge akte.

U Programu BS-a u dijelu „*Ljudska prava i slobode i posebna – manjinska prava*“ navodi se da je demokratija jedan od osnovnih ciljeva, te da se pod njom podrazumijeva vladavina naroda, primjena pravednih zakona i efikasna uprava, koja je u službi građana. To su zakoni u čijem se središtu nalazi čovjek kao slobodna ličnost, bez obzira na vjeru, naciju, rasu, jezik, spol i njihov društveno-politički položaj i političko uvjerenje.

Žene se u Programu BS-a pominju u dijelu „Porodica i zaštita žene“. Navodi se da BS poseban značaj pridaje očuvanju porodice kao jezgra moralnih i etičkih vrijednosti i najznačajnijeg faktora u odgoju čovjeka. Ističe se da je razvoj i očuvanje porodice koja će predstavljati podsticajni ambijent za pravilan psiho-fizički razvoj djece, afirmaciju roditeljstva i međugeneracijske solidarnosti, a istovremeno će biti važan element socio-demografskog razvoja Crne Gore, njihova vizija porodice.

U tom smislu, zalažu se da država materijalno pomaže porodice koje podižu djecu i, posebno, mlade bračne parove u pogledu rješavanja stambenih pitanja, što predstavlja jedan od preduslova povećanja nataliteta i afirmacije porodice.

Bošnjačka stranka se zalaže za otvaranje Alimentacionog fonda za djecu. Navodi se da je uloga žene u formiranju zdrave porodice nezamjenjiva, te da žena koja rađa i uspješno podiže i odgaja podmladak, vrši važnu društvenu funkciju. U tom smislu BS se zalaže za posebnu zaštitu žena, majki koje su odgojile troje i više djece, kojima se trebaju omogućiti kvalitetna zdravstvena zaštita, dječji dodaci iz javnih fondova, priznanje radnog staža i mogućnost ostvarivanja penzija.

Ističe se da će učešće žena na svim nivoima odlučivanja, prisutnost u kreiranju javnih politika, posebne kvote u izbornom sistemu, biti programski zadaci u narednom periodu, te da će se time na praktičan način pospiješiti rodna ravnopravnost i omogućiti veće učešće žena na mjestima odlučivanja.

DEMOKRATSKA CRNA GORA (DEMOKRATE)

Demokrate su na posljednjim parlamentarnim izborima su nastupali u okviru koalicije „**ALEKSA I DRITAN - HRABRO se broji!**“ U 28. sazivu Skupštine Crne Gore djeluju u okviru Kluba poslanika Demokrate.

Među ciljevima definisanim u članu 7 Statuta Demokrata navodi se i rodna ravnopravnost i podsticanje aktivnijeg učešća žena u društveno političkim procesima, kao i podsticanje rađanja i povećanje prirodnog priraštaja stanovništva.

Član 23 predviđa mogućnost organizovanja i u savjete, odbore, organizaciju mladih i organizaciju žena.

U članu 28 koji tretira Glavni odbor propisano je da ovaj organ čini najmanje 30% članova iz reda mladih do 30 godina i najmanje 30% članova iz reda manje zastupljenog pola. Predsjednici organizacije mladih i žena na državnom nivou su po funkciji članovi Glavnog odbora.

Predsjednik partije je muškarac. Od pet potpredsjednika, jedna je žena. Predsjedništvo broji 37 članova od kojih su tri žene, što je 8,1%. U Glavnom odboru koji ima 121 člana 35 su žene, što je 28,9%. Od 12 članova Demokratskog savjeta dvije su žene, što je 16,6%. Od sedam poslanika u aktuelnom sazivu Skupštine Crne Gore dvije su žene, što je 28,5%, od kojih jedna obavlja funkciju potpredsjednice Skupštine.

Članom 35 je, takođe, definisano da je predsjednica Organizacije žena članica Predsjedništva po funkciji. U članu 38 je propisano da po pravilu najmanje jedan potpredsjednik mora biti iz reda manje zastupljenog pola. Članom 50 je definisano da je predsjednica Organizacije žena na lokalnom nivou po funkciji članica opštinskog odbora, a članom 56 da najmanje jedan potpredsjednik opštinskog odbora mora biti iz reda manje zastupljenog pola.

Forum žena Demokratske Crne Gore je, članom 65, definisan kao dobrovoljna organizacija članica Demokrata, čiji je cilj afirmacija ravnopravnosti polova i aktivnog učešća žena u politici, društvenom životu i mjestima odlučivanja. Odluku o formiranju Foruma žena Demokratske Crne Gore donosi Glavni odbor, a Forum žena donosi Poslovnik o svom radu.

Članom 75 propisano je da se u organe Demokrata na svim nivoima organizovanja bira najmanje 30% mlađih od 30 godina i najmanje 30% manje zastupljenog pola.

Članom 77 kojim se tretira učešće na izborima propisuje se obaveza zastupljenosti najmanje 30% mlađih od 30 godina i najmanje 30% manje zastupljenog pola na izbornim listama na državnom i lokalnom nivou.

U programskim opredjeljenjima navode da se zalažu za rodnu ravnopravnost i podsticanje aktivnijeg učešća žena u društveno političkim procesima.

Žene se u Programu Demokrata pominju i u dijelu „Ekonomska sigurna i srećna porodica“. U ovom segmentu se navodi da su osnovne komponente održive porodice „slobodno odabrana i uređena veza između roditelja, odgovorno vršenje roditeljskih prava i zaštita prava djeteta“. Ističe se da „optimalna uloga roditelja u savremenim uslovima počiva u ravnoteži između ostvarivanja materinstva i očinstva i obavljanja društveno poželjnih ekonomskih aktivnosti van porodice, a radi njene dobrobiti“. U tom smislu Demokrate smatraju da država svojim javnim politikama ne smije dozvoliti narušavanje ove ravnoteže.

S tim u vezi se zalažu za „društveno odgovornu politiku koja će omogućiti raznim podsticajnim mjerama, olakšicama i subvencijama ekonomsko osnaživanje porodice, posebno ekonomsko osnaživanje žena koje će potpuno ravnopravno sa muškarcima imati pravo na vlastitu imovinu, nasleđe, sigurno i pristojno zaposlenje, jednaku naknadu za rad; pružanje jednakih šansi za žene i muškarce i adekvatno vrednovanje rada u domaćinstvu bez obzira da li ga vrši muškarac ili žena, jer taj rad nije ništa lakši od rada u društvu“.

Zato predlažu niz mjera, kao što je „pomoć mladim bračnim parovima u rješavanju stambenih problema davanjem povoljnih kredita sa najnižom kamatnom stopom, davanjem subvencija i raznih drugih olakšica; izgradnju vrtića i produženih boravaka uz poštovanje evropskih standarda i mogućnost svoj djeci da budu korisnici istih; izgradnju dnevnih centara za djecu sa invaliditetom; pomoć porodicama koje su u stanju socijalne potrebe, izmjenom postojećih zakonskih rješenja;

Ističu i važnost jačanja institucija sistema koje bi sprovodile društveno odgovorniju politiku u cilju suzbijanja i sprečavanja diskriminacije i nasilja po osnovu pola. Naglašavaju nultu toleranciju prema nasilju nad ženama, djecom, starim i iznemoglim licima i potrebu izmjene zakonodavnog i institucionalnog okvira, kako bi se nasilje u porodici tretiralo kao krivično djelo, a ne kao prekršaj, te striktno i suštinsko poštovanje Konvencije Savjeta Evrope o sprečavanju i suzbijanju nasilja u porodici koju je Crna Gora ratifikovala. Navode i važnost punog poštovanja Zakona o rodnoj ravnopravnosti i omogućavanje većeg učešća žena u javnim poslovima, na rukovodećim i mjestima odlučivanja.

DEMOKRATSKA NARODNA PARTIJA (DNP)

Demokratska narodna partija (DNP) je na posljednjim parlamentarnim izborima nastupala u okviru koalicije „**Za budućnost Crne Gore**“ – (Nova srpska demokratija, Demokratska narodna partija, Radnička partija).

U 28. sazivu Skupštine Crne Gore djeluju u okviru Kluba poslanika ZBCG - Demokratska narodna partija.

Statutom se kao jedan od osnovnih principa u članu 4 definiše i rodna ravnopravnost, dok je članom 9 definisana i upotreba rodno senzitivnog jezika tako što se navodi da pojmovi koji se koriste u muškom rodu, obuhvataju iste pojmove za lica u ženskom rodu.

Predsjednik partije je muškarac. Od četiri potpredsjednika jedna je žena. Predsjedništvo čini 24 člana od kojih su pet žene što je 20,8%. Od 99 članova Glavnog odbora, 17 su žene što je 17,2%. Od četiri poslanika DNP-a u aktuelnom sazivu Skupštine Crne Gore, jedna je žena što je 25%.

Članom 29 propisano je da Opštinski odbor osniva i raspušta opštinsku Asocijaciju žena.

Asocijacija žena kao dobrovoljna organizacija članica i simpatizerki koje aktivno učestvuju u političkom životu partije definisana je u članu 74 Statuta. Propisano je da predsjednicu bira Glavni odbor na predlog predsjednika partije, kao i da ona podnosi godišnji izvještaj o radu Glavnom odboru i predsjedniku Partije. Predviđena je mogućnost osnivanja lokalnih Asocijacija žena od strane opštinskih odbora.

Definisani su i ciljevi i aktivnosti Asocijacije žena i to podsticanje značajnijeg učešća žena u političkom životu u stranci i na državnom nivou; organizacija edukativnih radionica; pružanje savjeta organima Partije o pitanjima od značaja za žene u Crnoj Gori; saradnja sa organizacijama sa srodnim ciljevima u zemlji i inostranstvu.

U Programu partije žene se pominju u okviru penzione politike gdje se navodi da se DNP zalaže da se „majkama sa troje ili više djece i 25 godina radnog staža omogući odlazak u penziju pod povoljnim uslovima.“ Ističe se da će DNP „inicirati izmjene zakona, i tražiti da se spusti granica za sticanje prava na starosnu penziju koja je trenutno podignuta na 67 godina života, a kojom su izjednačeni uslovi za sticanje prava na starosnu penziju za žene i muškarce“.

DEMOKRATSKA PARTIJA SOCIJALISTA (DPS)

Demokratska partija socijalista (DPS) je opoziciona partija je na prethodnim izborima nastupala je u koaliciji sa SD, DUA i LP. U 28. sazivu Skupštine Crne Gore djeluju u okviru Kluba poslanika Demokratska partija socijalista Crne Gore.

U članu 4 Statuta DPS-a kao jedan od osnovnih partijskih principa navodi se afirmacija principa rodne ravnopravnosti. U članu 11 se navodi da izrazi koji se koriste za fizička lica u muškom rodu podrazumijevaju iste izraze u ženskom rodu.

Predsjednik partije je muškarac. Od četiri potpredsjednika, jedna je žena. Predsjedništvo ima 16 članova, od kojih su dvije žene što je 12,5%. Od 179 članova Glavnog odbora 76 su žene, što čini 42,4%. Od 17 poslanika u aktuelnom sazivu Skupštine Crne Gore, pet su žene, što čini 29,4%.

Članom 30 propisano je da se u organima partije na svim nivoima obezbjeđuje adekvatna rodna zastupljenost, kao i da nadležni organ odlukom o kandidovanju i izboru članova organa partije obezbjeđuje mehanizme za ostvarivanje adekvatne rodne zastupljenosti, na način da u njima bude najmanje 30% manje zastupljenog pola.

Članom 35 definisano je da je predsjednica organizacije žena na lokalnom nivou po funkciji članica Opštinskog odbora, a članom 48 da je predsjednica organizacije žena na državanom nivou članica Glavnog odbora po funkciji.

Alijansa žena Demokratske partije socijalista Crne Gore (AŽ) definisana je članom 64 kao organizacija koja se bavi unapređivanjem položaja žena u društvu i ostvarivanjem prava u skladu s evropskim standardima i konvencijama. Način i oblici organizovanja žena utvrđuju se odlukom Kongresa Alijanse žena, koji se održava po potrebi, a najmanje jednom u četiri godine.

U Programu se navodi se da će se DPS kao moderna partija lijevog centra, snažno zalagati za dalje unapređenje socioekonomskog položaja žena u crnogorskom društvu i otvoriti novi prostor za njihovu političku afirmaciju.

U dijelu Programa „Socijalno odgovorna ekonomska politika“ ističe se da će DPS zahtijevati strogo poštovanje principa rodne ravnopravnosti, te da će apsolutna zaštita prava žena, unapređenje njihovog ekonomskog statusa i podsticanje društveno političkog aktivizma biti jedan od prioriteta. Naglašava se da značaj uloge žena u javnom životu Crne Gore DPS vidi kao pouzdan indikator ukupnog razvoja države.

DEMOKRATSKA UNIJA ALBANACA (DUA)

Demokratska unija Albanaca je na posljednjim parlamentarnim izborima nastupala u okviru sa DPS, SD i LP. U 28. sazivu Skupštine Crne Gore djeluju u okviru kluba sa HGI.

U Statutu je u članu 8 definisano da DUA ima Forum žena koji svoje djelatnosti organizuje u skladu sa političkim programom partije i svojim posebnim statutom.

Članom 54 je propisano da je predsjednica Foruma žena po funkciji članica Glavnog odbora, dok se u članu 74c definiše da se u proceduri imenovanja partijskih organa uzima u obzir rodna ravnopravnost.

Predsjednik partije je muškarac. Od tri potpredsjednika, jedna je žena. Predsjedništvo broji devet članova od kojih su tri žene, što je 33,3%. U Glavnom odboru partije od 30 članova, pet su žene što je 16,6%.

Precizira se da se princip afirmativne akcije primjenjuje na svim nivoima: lokalne zajednice, opština, regije i na državnom nivou, te se obezbjeđuje određeni broj mjesta za osobe ženskog pola. Minimalni broj obezbijeđen za osobe ženskog pola ne može da bude manji od 30% od ukupnog broja mjesta na koje se biraju.

U Programu ove partije se navodi da će se DUA angažovati za veće učešće albanske žene u partijskim organima, kao i svim nivoima vlasti u skladu sa evropskim standardima, kao i da će realizaciju ovog cilja pratiti Forum žena DUA.

GRAĐANSKI POKRET URA

URA je partija vlasti koja je na prethodnim izborima nastupala na koalicionoj listi sa Demokratama „**ALEKSA I DRITAN - HRABRO se broji!**“. U 28. sazivu Skupštine Crne Gore djeluju u okviru Kluba poslanika Građanski pokret URA.

U Statutu URE u članu 12 kao jedan od ciljeva definiše se „vladavina prava i pravedne države, zaštite individualnih i kolektivnih prava građana, nezavisno od njihovog političkog uvjerenja, vjerske i nacionalne pripadnosti, pola i socijalnog stanja“. U članu 13 se navodi da će URA težiti i biti posvećena tome da najmanje trećina njenih članova u svim organima i tijelima budu mladi do 30 godina i žene.

Predsjednik partije je muškarac. Od četiri potpredsjednika partije, jedna je žena. Politička direktorica je paritje je žena. U Predsjedništvu koje broji 20 članova četiri su žene, što je 20%. Od 79 članova Glavnog odbora, 21 su žene što je 26,5%. Od četiri poslanika u aktuelnom sazivu Skupštine Crne Gore, jedna je žena, što je 25%.

Članom 27 predviđa se mogućnost organizovanja po interesnoj osnovi u forume, savjete, sekretarijate i druge stručne timove.

Članom 29 je propisano da Kongres po funkciji, između ostalih, čini i predsjednica Foruma žena, a članom 47 da je članica Predsjedništva, takođe, po funkciji.

U članu 34 se navodi da se „prilikom kandidovanja za organe partije, uvažava, koliko je moguće, srazmjerna zastupljenost od najmanje 30% predstavnika manje zastupljenog pola i najmanje 30% predstavnika mladih“.

Članom 44 propisano je da partija ima najmanje dva potpredsjednika, te da u slučaju da se imenuje veći broj potpredsjednika, jedan od njih mora biti pripadnik manje zastupljenog pola.

U Programu URE žene se pominju u dijelu koji se odnosi na moderni politički sistem da će se zalagati za uvođenje kvota za mlade i uvećanje postojećih kvota za žene na izbornim listama, te da na svakoj izornoj listi mora biti najmanje jedna trećina žena i jedna trećina građana mlađih od 35 godina.

Pominju se i u dijelu koji se odnosi na preduzetništvo, pa se navodi da će jedan od ciljeva partije biti „stimulisanje i podržavanje ženskog preduzetništva, kao i preduzetništva socijalno osjetljivih grupacija (samohranih roditelja, mladih bračnih parova, invalidnih i osoba sa posebnim potrebama...)“.

U dijelu koji se odnosi na zdravlje, kao jedan od ciljeva ističe se „briga o reproduktivnom zdravlju žena, podsticanje nataliteta uz obuzdavanje neodržive prakse selektivnih pobačaja“.

HRVATSKA GRAĐANSKA INICIJATIVA (HGI)

Hrvatska građanska inicijativa (HGI) je na posljednjim parlamentarnim izborima nastupala samostalno. U 28. sazivu Skupštine Crne Gore djeluju u okviru kluba DUA i HGI.

U članu 1 Statuta propisano je da se izrazi koji se koriste u Statutu, a imaju rodno značenje, koriste neutralno i odnose se na muški i ženski rod.

Forum žena je definisan članom 42 u kom se navodi da članice partije mogu imati svoju organizaciju na nivou stranke, te da uživaju potpuno jednako pravo da budu birane u sve organe i na svim nivoima u stranci bez ograničenja bilo koje vrste, kao i da budu ispred stranke predlagane i birane u sve strukture vlasti.

Članom 57 propisano je da se osiguravanje afirmativne akcije radi ostvarivanja ravnopravnosti polova u postupku izbora organa partije vrši na način srazmjerne ravnopravne kandidature i učešća u izboru.

Predsjednik partije je muškarac. Do posljednjeg Kongresa održanog 2019. godine HGI je dugo bila jedina parlamentarna partija na političkoj sceni Crne Gore koja je imala predsjednicu. Središnji odbor, najviši politički i programski organ stranke ima 17 članova od kojih su pet žene što je 29,4%.

U Programu se, u dijelu osnovnih ciljeva, navodi da će se HGI angažovati u usmjeravanju razvoja Crne Gore kao države utemeljene na vladavini prava, te političkoj i pravnoj jednakosti svih svojih građana, bez obzira na njihovu etničku, polnu, starosnu, rasnu, konfesionalnu ili drugu pripadnost.

Poseban dio programa posvećen je ženama i u njemu se ističe da će se partija snažno zalagati za ravnopravni udio žena u svim segmentima života, odnosno za apsolutnu ravnotežu među polovima, kao i za upotrebu rodno senzitivnog jezika, tačnije za punu afirmaciju žene kao „studentkinje, vrhunske menadžerke, naučnice, političarke, umjetnice“.

Dodaje se da će se posebna pažnja posvetiti praćenju zakonodavstva koje se odnosi na brigu za djecu predškolskog uzrasta, školstvo i obrazovanje, žensko zdravlje, porodično zakonodavstvo i zapošljavanje, zatim reviziji zakonodavstva koje se odnosi na nasilje u porodici, naglašavajući zahtjev gonjenja počinitelja u porodičnom nasilju po službenoj dužnosti. Navodi se da će HGI raditi na podnošenju građanskih i parlamentarnih inicijativa koje se odnose na ženske interese i prava.

NOVA SRPSKA DEMOKRATIJA

Nova srpska demokratija (NSD) je na posljednjim parlamentarnim izborima učestvovala u okviru koalicije „**Za budućnost Crne Gore**” – *Demokratski front* (Nova srpska demokratija, Demokratska narodna partija, Radnička partija). U 28. sazivu Skupštine Crne Gore djeluju u okviru kluba ZBCG - Nova srpska demokratija.

Statutom partije u članu 30 navodi se da predsjednik partije predlaže članove Predsjedništva Glavnom odboru vodeći računa o regionalnoj, starosnoj i polnoj strukturi i zastupljenosti.

Predsjednik partije je muškarac. Predsjedništvo čini 13 članova od kojih su tri žene, što je 23,1%. Od 105 članova Glavnog odbora 21 su žene što je 20%. Od 23 člana Izvršnog odbora pet su žene što je 21%. U Političkom savjetu koji ima sedam članova, nema žena. Od devet poslanika NSD-a u aktuelnom sazivu Skupštine Crne Gore tri su žene što je 33,3%.

U članu 21 propisano je da je predsjednica Foruma žena po funkciji članica Glavnog odbora. Član 34 propisuje da Izvršni odbor usvaja Statut Foruma žena i daje saglasnost na izbor predsjednice Foruma žena.

Članom 39 definisan je Forum žena kao dobrovoljna organizacija svih članica, koji učestvuje u političkom životu NSD-a, te ima za cilj stvaranje ambijenta za što značajnije učešće žena u politici. Definisano je da se na nivou lokalnih odbora partije osnivaju opštinske organizacije Foruma žena koje u skladu sa odlukom Izvršnog odbora delegiraju predstavnicu u Predsjedništvo Foruma žena na nivou partije.

Članom 46 je propisano da su predsjednice opštinskih odbora Foruma žena po funkciji članice opštinskih odbora, a članom 48 da opštinski odbor, između ostalih, ima nadležnost osnivanja i raspuštanja opštinskog Foruma žena.

U Programu NSD-a žene se spominju u dijelu koji se odnosi na porodicu koja, kako se navodi predstavlja temeljnu programsku odrednicu ove partije.

„Borićemo se za potpunu emancipaciju žena, zaštitu i dostojanstvo majke, protiv nasilja u porodici i suzbijanje maloljetničke delikvencije. Svim majkama, tokom određenog vremenskog razdoblja prije i poslije porođaja, biće pružena posebna zaštita. Tokom tog perioda, svim majkama biće obezbijeđeno pravo na socijalno osiguranje i zaštitu, a majkama koje su zaposlene plaćaće se odsustvo u skladu sa standardima koji su na snazi u zemljama Evropske unije. Iskorijenićemo praksu kršenja radnih prava zaposlenih majki.

NOVA DEMOKRATSKA SNAGA (FORCA)

Forca je na posljednjim parlamentarnim izborima nastupala na koalicionoj listi Albanska alijansa. U 28. sazivu Skupštine Crne Gore imaju jednog poslanika.

U Statutu Force članom 22 propisano je da u Glavnom odboru mora biti 30% predstavnika manje zastupljenog pola.

U članu 29 propisano je da je predsjednica Foruma žena po funkciji članica Predsjedništva partije.

Predsjednik partije je muškarac. Predsjedništvo ima sedam članova, od kojih je jedna žena, što je 14,3%. Glavni odbor broji 38 članova, od kojih su sedam žene, što je 18,4%. Jedan poslanik u Skupštini Crne Gore je muškarac.

Članom 34 definiše se Forum žena koji donosi svoj Program i Statut, bira svoje organe, a aktivnosti finansira iz budžeta partije.

Program partije nije bio dostupan za analizu.

POKRET EVROPA SAD

Evropa sad je na posljednjim parlamentarnim izborima nastupala na listi **EVROPA SAD – MILOJKO SPAJIĆ**, na kojoj su bili i predstavnice i predstavnice Ujedinjene Crne Gore, Alternative i Novske liste.

U Statutu Evrope sad u članu 9 je definisano da izrazi koji se koriste za lica koja su u gramatičkom muškom rodu, podrazumjevaju iste izraze u ženskom rodu.

To je ujedno i jedini put da se žene pominju u ovom dokumentu. Statutom nisu predviđene kvote za manje zastupljeni pol.

Predsjednik i zamjenik partije su muškarci, dok je potpredsjednica žena. Od ukupno 14 članova Predsjedništva, tri su žene što je 21,4%. Od 58 članova Glavnog odbora 21 su žene, što je 36%. U 28. sazivu djeluju u okviru kluba Evropa sad. Od 20 poslanika, pet je žena ili 25%.

Kada je u pitanju Program žene se pominju samo u dijelu **Zdrav pojedinac zalog za budućnost**.

Tu se, između ostalog, navodi da je potrebno revidirati i, gdje je moguće, proširiti osnovni skup zdravstvenih usluga koji treba da bude jednako dostupan svim građanima uzevši naročito u obzir osjetljive grupacije stanovništva kao što su žene u toku trudnoće, porođaja i postporođajnog perioda, predškolska i školska djeca, studenti, starije osobe i onkološki pacijenti.

U Programu se naglašava da, takođe, da će se poseban značaj dati mjerama povećanja nataliteta kroz poboljšanje životnog standarda, potpunu i kvalitetnu perinatalnu i neonatalnu zdravstvenu njegu,

dodatnu podršku ostvarivanju prava na korišćenje metoda iz oblasti asistiranih reproduktivnih tehnologija, te socijalne programe podrške samohranim roditeljima i ugroženim porodicama, kao i programe dječije socijalne zaštite.

SOCIJALDEMOKRATE CRNE GORE (SD)

Socijaldemokrate Crne Gore (SD) su opoziciona partija, koja je na posljednjim parlamentarnim izborima nastupala samostalno. U 28. sazivu Skupštine Crne Gore djeluju u okviru Kluba poslanika "Socijaldemokrate Crne Gore".

U članu 17 Statuta Socijaldemokrata propisana je mogućnost organizovanja u partiji po interesnoj osnovi u posebne oblike organizovanja, a jedan od stalnih oblika posebnog organizovanja je Forum žena. Statut, programska dokumenta i odluke posebnih oblika organizovanja partije ne mogu biti u suprotnosti sa Statutom, programskim dokumentima i odlukama partije.

Predsjednik partije je muškarac. Dva su potpredsjednika i jedna potpredsjednica partije. Predsjedništvo ima 21 članova od kojih su četiri žene, što je 19%. Od 97 članova Glavnog odbora 28 su žene, što čini 28%. Tri poslanika ove partije u aktuelnom sazivu Skupštine Crne Gore su muškarci.

Članom 28 koji uređuje način izbora članova Glavnog odbora propisano je da prilikom kandidovanja opštinske organizacije moraju voditi računa o zastupljenosti najmanje 30% žena i 20% mlađih od 30 godina.

Član 29 propisuje da je, između ostalih, predsjednica Foruma žena članica Glavnog odbora po funkciji, dok se članom 37 isto propisuje i za Predsjedništvo.

Članovima 66 i se propisuje da su predsjednice Foruma žena na nivou Odbora Glavnog grada i opštinskih odbora po funkciji članice Odbora Glavnog grada i opštinskog odbora, dok se članovima 74 to isto propisuje za Predsjedništvo Odbora Glavnog grada.

Forum žena kao organizacija članica i simpatizerki partije je definisan članom 91. Navodi se da se Forum žena, uvažavajući temeljne ciljeve i principe partije, zalaže za prava žena i zaštitu tih prava, a naročito za ravnopravnost polova, veće učešće žena u političkom i javnom životu i poboljšanje položaja žena u društvu.

U Preambuli Programa SD-a navodi se da su „Socijaldemokrate posvećene poštovanju dostojanstva, prava i sloboda čovjeka, nezavisno od njegove nacionalne i vjerske pripadnosti, pola, seksualne orijentacije, socijalnog statusa, političkog uvjerenja ili drugih posebnosti“.

Žene se u Programu SD-a pominju u dijelu koji se odnosi na preduzetništvo gdje se ističe Garantni fonda za žene preduzetnice i fiskalni stimulansi za žensko preduzetništvo. Pominju se još i u dijelu koji se odnosi na socijalne politike i pravedno društvo i to u kontekstu borbe protiv rodno zasnovanog nasilja, smanjivanja femicida i sveobuhvatnijeg djelovanja na postizanju rodne ravnopravnosti i integrisanju ovog principa na svih poljima. Naglašava se da su ženska prava nesporno ljudska prava, te da Socijaldemokrate ne "koketiraju sa politikom rodne ravnopravnosti nego se suštinski zalagažu za stvaranje jednakih mogućnosti za žene i muškarce, do potpune ravnopravnosti".

SOCIJALISTIČKA NARODNA PARTIJA (SNP)

Socijalistička narodna partija (SNP) je partija vlasti, koja je na posljednjim parlamentarnim izborima nastupala u samostalno.

U 28. sazivu Skupštine Crne Gore djeluju u okviru Kluba poslanika SNP-CIVIS.

U članu 9 Statuta definisano je da svi izrazi koji se za fizička lica koriste u muškom rodu, obuhvataju iste izraze za lica u ženskom rodu.

Članom 24 propisano je da se u organe partije na svim nivoima bira najmanje 20% mlađih od 30 godina, i najmanje 30% manje zastupljenog pola, kao i da će nadležni organ odlukom o kandidovanju i izboru članova organa obezbijediti mehanizme za poštovanje ovog kriterijuma.

Predsjednik partije je muškarac. Jedini potpredsjednik je tekođe muškarac. Od ukupno 11 članova Predsjedništva, jedna je žena što je 9,09%. Od 139 članova Glavnog Odbora - 33 žene što je 23,7%. Od 30 članova Izvršnog odbora, šest su žene što je 20%. Od dva poslanika u aktuelnom sazivu Skupštine Crne Gore, jedna je žena, što je 50%.

Obaveza opštinskih odbora da prilikom izbora potpredsjednika biraju jednog iz reda žena i jednog iz reda mladih propisana je članom 33.

Saglasno članu 38 u sastav odbora Glavnog grada po funkciji ulazi predsjednica organizacije žena na nivou Glavnog grada i gradske opštine.

Asocijacija žena kao dobrovoljna organizacija žena, koju čine članice partije definisana je članom 67. Navodi se da se organizacija bavi položajem i pravima žena u društvu, kao i ostvarivanjem prava žena u skladu sa evropskim standardima i konvencijom, kao i da se način organizovanja i rada uređuju posebnom odlukom Glavnog odbora.

U Programu SNP- a dijelu koji se odnosi na vrijednosti, ističe se da je neophodna promjena postojećeg sistema vrijednosti mora biti zasnovana, između ostalog, na kako na vraćanju poštovanja tradicionalnim vrijednostima poput porodice, braka, ličnog morala i poštenja.

Jedini dio Programa u kojem se žene eksplicitno pominju je **Zdrava i srećna porodica** i tu se navodi da je potrebna korjenitim izmjenama radno-pravnog i ostalog relevantnog zakonodavstva potrebno je ostvariti punu zaštitu majki, trudnica, samohranih roditelja i djece.

UJEDINJENA CRNA GORA (UCG)

Ujedinjena Crna Gora je je na prethodnim izborima nastupala u okviru koalicione liste **EVROPA SAD – MILOJKO SPAJIĆ**.

U članu 22 Statuta navodi se da u stalni sastav organa stranke, kao na utvrđenim izbornim listama mora biti izabrano najmanje 1/3 pripadnika manje zastupljenog pola.

U dijelu Programa koji se odnosi na ljudska prava i slobode navodi se da rodna ravnopravnost mora postojati u svim oblastima.

Predsjednik partije je muškarac. Od deset članova Predsjedništva, jedna je žena, što je 10%. Glavni odbor čini 62 članova od kojih su 17 žene, što je 27,4%. Od ukupno 13 članova Izvršnog pet su žene, što je 38,4%. U 28. sazivu Skupštine Crne Gore imaju jednog poslanika – muškarca, koji djeluje u okviru Posebnog kluba poslanika.

ZAKLJUČCI

Od 14 analiziranih partija ne postoji nijedna na čijem je čelu žena.

Statuti **BS-a, DNP-a, DPS-a, Evropa sad, HGI-a, SNP-a** imaju normu kojom se ukazuje da svi termini korišćeni u muškom rodu podrazumijevaju iste oblike u ženskom rodu, na način kako je to definisano i u pravnim propisima Crne Gore.

Rodna ravnopravnost kao jedan od ciljeva ili osnovnih principa i načela za koje se partije zalažu pominje se u statutima **DNP-a, DPS-a**. U Statutu **Demokrata** postoji i dodatak pa se navodi da će se, osim rodne ravnopravnosti zalagati i za „podsticanje aktivnijeg učešća žena u društveno političkim procesima, kao i „podsticanje rađanja i povećanje prirodnog priraštaja stanovništva“. U Statutu **URE** se kroz opšte principe vladavine prava napominje da se zalažu za zaštitu individualnih i kolektivnih prava nezavisno od njihovog pola, između ostalih kategorija.

Demokrate, SNP su svojim statutima predvidjeli obavezu biranja jednog potpredsjednika iz manje zastupljenog pola na opštinskom nivou, bez obzira na to koliko se potpredsjednika bira.

Predsjednica Foruma žena po funkciji je članica Glavnog odbora u BS-u, Demokratama, DUA-i, DPS-u, SD-u.

Predsjednica Foruma žena po funkciji je članica Predsjedništva Albanske Alternative, Demokrata, URE, NSD-a, Force i SD-a.

Statuti Demokrata, DPS-a, NSD-a, SD-a, SNP-a propisuju da je predsjednica organizacije žena na lokalnom nivou po funkciji članica opštinskog odbora. U Statutu DSS-a navodi se da i najviše tri članice Foruma žena lokalnom nivou ulaze u sastav opštinskog odbora.

Sve partije imaju organizacije žena. **URA i Evropa sad su** jedine partije koja nemaju poseban član u Statutu koji se odnosi na organizaciju žena, već je osnov za formiranje ove organizacije sadržan u članu 26, kojim je predviđena mogućnost organizovanja unutar partije po interesnoj osnovi u forume, savjete, sekretarijate i druge stručne timove. Najveći broj partija definiše organizacije žena, kao dobrovoljno udruživanje članica u cilju afirmacije ravnopravnosti polova, aktivnijeg učešća žena u politici, društvenom životu i na mjestima odlučivanja.

U statutima samo tri partije **AA, Demokrata, URE** je propisano da jedan **potpredsjednik** mora biti iz reda manje zastupljenog pola, s tim što se u Statutu AA ovo pravilo primjenjuje kada se bira više potpredsjednika bez preciziranja broja, dok se u Statutu URE ovo pravilo obavezno primjenjuje u slučaju da se bira više od dva potpredsjednika.

U Statutu **DNP-a** Asocijacija žena se definiše kao dobrovoljna organizacija članica i simpatizerki koje aktivno učestvuju u političkom životu, bez posebnog navođenja ciljeva organizacije, dok se u Statutu **NSD-a** organizacija žena definiše na isti način uz dodatak cilja, a to je stvaranje ambijenta za što značajnije učešće žena u politici.

U statutima **DPS-a**, **SNP-a** se navodi da se zalažu za ostvarivanje prava žena u skladu sa evropskim standardima.

Način uspostavljanja organizacije žena, kao i stepen njihove autonomije različito je definisan u statutima.

Tako imamo grupu najfleksibilnijih partija u pogledu nezavisnosti u radu organizacija žena u čijim statutima je propisano da organizacije žena same donose svoj Statut i druga akta, kao što su **BS, DPS, DUA, Forca i SD**.

Dodatno se, recimo, u Statutu **DPS-a** navodi da se Kongres Alijanse žena održava jednom u četiri godine. U Statutu **SD-a** naglašava da programska dokumenta i odluke Foruma žena ne mogu biti u suprotnosti sa Statutom, programskim dokumentima i odlukama partije.

Zatim, slijedi grupa partija kod kojih postoje specifični stepeni i oblici međuzavisnosti između organa partije i organizacija žena, a to su **Demokrate, SNP**. Ova „međuzavisnost“ se uglavnom odnosi na propisanu obavezu da Glavni odbori ili Predsjedništva partija donose odluku o formiranju organizacije žena, dok je važan iskorak u pogledu samostalnosti djelovanja same organizacije činjenica da organizacije žena same donose statute i ostala dokumenta.

Od 14 partija koje su obuhvaćene ovom studijom, 9 ima neku vrstu norme koja se odnosi na kvote za manje zastupljeni pol.

Treću grupu čine partije u kojima je zavisnost organizacije žena od partijskih organa i najveća, a to su **AA, DNP, NSD**

Tako je u Statutu **Albanske alternative** definisano da Forum za svoj rad odgovara Predsjedništvu i predsjedniku partije, koje i imenuje predsjednicu na predlog predsjednika, a njene dužnosti i prava utvrđuje posebnim aktom. Propisano je i da članice Foruma žena imenuje Predsjedništvo na predlog predsjednice Foruma. U Statutu **DNP-a** opštinski odbori imaju nadležnosti formiranja i raspuštanja organizacije žena na lokalnom nivou, a Glavni odbor je taj koji na predlog predsjednika partije bira predsjednicu Asocijacije žena na državnom nivou. Ona je, samim tim, dužna da godišnji izvještaj o radu podnosi Glavnom odboru i predsjedniku partije.

U **NSD-u** Izvršni odbor partije je taj koji usvaja Statut Foruma žena i daje saglasnost na izbor predsjednice. Kao i u slučaju DNP-a opštinski odbori imaju nadležnosti formiranja i raspuštanja organizacije žena na lokalnom nivou.

Stepen preciznosti i obaveznosti formulacija varira od partije do partije, što se odražava i na jačinu same norme, a u krajnjem i na procenat zastupljenosti žena u najvišim organima partije prikazan u tabeli ispod.

Najlabavija formulacija u ovom pogledu je ona iz Statuta **NSD-a** gdje se navodi da prilikom predlaganja članova Predsjedništva Glavnom odboru, predsjednik „vodi računa“, između ostalog, i o polnoj zastupljenosti.

U Statutu **URE** se navodi da će partija „težiti i biti posvećena“ tome da najmanje trećina članova u svim organima bude iz reda manje zastupljenog pola, na šta se kasnije nadovezuje i formulacija iz člana koji se odnosi na kandidovanje članova za Glavni odbor gdje se navodi da se srazmjerna zastupljenost najmanje 30% manje zastupljenog pola „uvažava, koliko je moguće“.

U Statutu **BS-a** se ne navodi koji tačno procenat predstavnika manje zastupljenog pola je obavezan u organima partije, već se navodi da se „obezbjeduje rodna zastupljenost shodno pozitivnom zakonodavstvu.

Ukoliko se pod pozitivnim zakonodavstvom u ovom smislu smatra važeći Zakon o političkim partijama, to bi značilo da ne postoji obaveza obezbjeđenja rodne zastupljenost. Ako bi se, pak, pod pozitivnim zakonodavstvom u ovom kontekstu mislilo na Zakon o izboru odbornika i poslanika, onda bi to značilo da obavazena zastupljenost žena u ovoj partiji u organima mora biti najmanje 30%.

HGI koristi, takođe, nepreciznu formulaciju da se „osiguravanje afirmativne akcije radi ostvarivanja ravnopravnosti polova u postupku izbora organa partije vrši na način razmjerne ravnopravne kandidature i učešća u izboru“.

U nekim partijama obavezni procenat prilikom kandidovanja propisan je samo za Glavni odbor. Takav je slučaj sa **Forcom i SD-om**, čijim statutima je propisano da 30% kandidovanih za ovaj organ moraju biti predstavnici manje zastupljenog pola.

Jedan broj partija predviđa obavezne kvote za sve organe. To je slučaj sa **Demokratama, DUA-om i UCG**. Koriste se formulacije da se u organe „bira“ najmanje 30%, da su organi „dužni voditi računa“, da „minimalni broj obezbijeden za osobe ženskog pola“ mora biti najmanje 30%.

Samo jedna partija imaju **30% ili više žena u Predsjedništvu** i to **DUA 33,3%** Ostale su ispod ovog procenta i to **NSD 23,1%**, **Evropa sad 21%**, **DNP 20,8%**, **URA 16,6%**, **DPS 15,4%**, **FORCA 14,3%**, **SD 11,1%**, **AA i UCG 10%**, **BS 9,1%**, **SNP 9%**, **Demokrate 8,1%**.

Samo dvije partije, osim obavezne minimalne kvote od 30% za organe partije na svim nivoima, propisuju obavezu nadležnom organu da obezbijedi mehanizme za ispunjavanje ovog kriterijuma. To su **DPS, SNP**.

Kada navedene statutarne obaveze posmatramo u praksi ono što se uočava je da samo dvije partije imaju **30% ili više** žena u sastavu Glavnog odbora i to **DPS 42,7% i Evropa sad 36%**. Ostale partije imaju ispod 30% i to **HGI 29,4%**, **Demokrate 28,9%**, **UCG 27%**, **SNP 23,7%**, **URA 26%**, **SD 20,5%**, **BS i NSD po 20%**, **FORCA 18,4%**, **DNP 17,2%**, **DUA 16,6%**.

PREDSJEDNIŠTVO		
Ime partije	Muškarci	Žene
DUA	66,7%	33,3%
NSD	76,9%	23,1%
EVROPA SAD	79%	21%
DNP	79,2%	20,8%
URA	80%	20%
DPS	84,6%	15,4%
FORCA	85,7%	14,3%
SD	88,9%	11,1%
AA	90%	10%
UCG	90%	10%
SNP	91%	9%
BS	90,9%	9,1%
Demokrate	91,9%	8,1%

Tabela: Sastav Predsjedništva političkih partija

Na osnovu ovih podataka primjetno je, takođe, da se kod dvije partije koje imaju propisane mehanizme koji obezbjeđuju da žene zaista i budu izabrane u partijske organe u procentu koji nije manji od 30%, ova norma ne primjenjuje dosljedno u praksi. Kod **DPS-a** je primijenjena u Glavnom odboru, dok u **SNP-u** nije u potpunosti primijenjena.

GLAVNI ODBOR		
Ime partije	Muškarci	Žene
DPS	57,3%	42,7%
EVROPA SAD	64%	36%
HGI	70,6%	29,4%
Demokrate	71,1%	28,9%
UCG	63%	27%
URA	73,5%	26,5%
SNP	76,3%	23,7%
SD	79,5%	20,5%
BS	80%	20%
NSD	80%	20%
FORCA	81,6%	18,4%
DNP	82,8%	17,2%
DUA	83,4%	16,6%

Tabela: Sastav Glavnog odbora političkih partija

U **programima** partija politike usmjerene na žene mogu se razvrstati u nekoliko kategorija, pa tako imamo segmente programa u kojima se rodna ravnopravnost pominje u okviru **temeljnih vrijednosti, osnovnih principa**, ili se u nekom drugom tematskom dijelu kroz opštu formulaciju iskazuje nastojanje partije da radi na unapređenju položaja žena, bez navođenja konkretnih mjera.

U Programu **DPS-a** se ističe se da će ova partija zahtijevati strogo poštovanje principa rodne ravnopravnosti.

HGI navodi da će se snažno zalagati za ravnopravni udio žena u svim segmentima života, odnosno za apsolutnu ravnotežu među polovima, kao i za upotrebu rodno senzitivnog jezika.

POLITIČKA PARTICIPACIJA

U odnosu na povećanje političke participacije žena kao programskog cilja, u partijskim programima se uglavnom koriste opšte formulacije, bez navođenja minimalnog procenta i mehanizama za postizanje njegovo postizanje.

Tako se u Programu **BS-a** navodi da će posebne kvote u izbornom sistemu biti njihovi programski zadaci, kako bi se na praktičan način omogućilo veće učešće žena na mjestima odlučivanja.

Demokrate iskazuju programsko opredjeljenje za rodnu ravnopravnost i podsticanje aktivnijeg učešća žena u društveno političkim procesima.

DPS ističe da će se, kao moderna partija lijevog centra, snažno zalagati za dalje unapređenje socioekonomskog položaja žena u crnogorskom društvu i otvoriti novi prostor za njihovu političku afirmaciju, kao i da značaj uloge žena u javnom životu vide kao pouzdan indikator ukupnog razvoja države.

DUA, kao manjinska partija, posebno naglašava svoju posvećenost većem učešću albanske žene u partijskim organima, kao i svim nivoima vlasti u skladu sa evropskim standardima.

EKONOMSKO OSNAŽIVANJE

Segmenti partijskih programa koji se odnose na **ekonomsko osnaživanje**, različito su definisani. Tako se u programu **DPS-a** ekonomsko osnaživanje pominje u okviru opšte formulacije s naglaskom ga je ono uslov za političku afirmaciju žena.

U Programima **SD-a i URE** žensko preduzetništvo je dio ukupnog segmenta programa koji se odnosi na preduzetništvo. U Programu **SD-a** naglasak je na Garantnom fondu kao i jačanju systemske podrške preduzeticama, intenzivnijom finansijskom podrškom. Kod **URE** se, pak na žensko nadovezuje preduzetništvo socijalno osjetljivih grupacija (samohranih roditelja, mladih bračnih parova, invalidnih i osoba sa posebnim potrebama...). Ova tendencija da se politike usmjerene na žene povezuju sa ranjivim, ugroženim grupama posebno u segmentima socijalne politike je jako izražena pojava u programskim dokumentima i javnom diskursu.

PORODICA

U odnosu na dijelove programa partija koji se odnose na populacionu politiku, preciznije na povećanje nataliteta, primjetno je da se fokus uglavnom stavlja na materinstvo, a ne na roditeljstvo, te su mjere ako ih i ima usmjerene na žene.

Demokrate su jedina partija koja u svom programu u ovom segmentu pominje pitanja poput prava na imovinu, nasljedstva, jednake zarade i vrednovanja rada u domaćinstvu bez obzira na to da li ga vrši muškarac ili žena, uz naglasak da taj rad nije ništa lakši od rada u društvu.

Tako se, recimo, u Programu **BS-a** naglašava da je uloga žene u formiranju zdrave porodice nezamjenljiva, i da žena koja rađa i uspješno podiže i odgaja podmladak, vrši važnu društvenu funkciju. **DNP** se zalaže za povoljnosti namijenjene ženama u odnosu na djece koji rode i to da se „majkama sa troje ili više djece i 25 godina radnog staža omogućiti odlazak u penziju pod povoljnim uslovima.“ I **BS** se zalaže za posebnu zaštitu ove kategorije žena kod njih podrazumijeva, takođe, dječje dodatke iz javnih fondova, priznanje radnog staža i mogućnost ostvarivanja penzija. Ova partija se zalaže i za osnivanje Alimentacionog fonda za djecu. Iako je Alimentacioni fond mehanizam koji služi za zaštitu prava djece na izdržavanje od strane roditelja, u ovom programu se naglašava da će se u kontekstu fonda zalagati za „posebnu zaštitu žena, majki koje su odgojile troje i više djece“. Ovom formulacijom se zakonsko pravo djece na izdržavanje od strane roditelja prikazuje kao posebna zaštita majki.

DNP predviđa pomoć države u pogledu rješavanja stambenih pitanja mladih bračnih parova, međutim ona nije uslovljena brojem djece koju parovi imaju. **Demokrate** se, takođe, zalažu za pomoć mladim bračnim parovima u rješavanju stambenih problema davanjem povoljnih kredita sa najnižom kamatnom stopom, davanjem subvencija i raznih drugih olakšica, takođe bez uslovljavanja brojem djece.

HGI, Demokrate, NSD i SD ističu i borbu protiv nasilja nad ženama, s naglaskom da **Demokrate** navode puno poštovanje Istanbulske konvencije Savjeta Evrope, dok **HGI** ističe da će insistirati na reviziji zakonodavstva koje se odnosi na nasilje u porodici.

EVROPA SAD naglašava da će se poseban značaj dati mjerama povećanja nataliteta kroz poboljšanje životnog standarda, potpunu i kvalitetnu perinatalnu i neonatalnu zdravstvenu njegu, dodatnu podršku ostvarivanju prava na korišćenje metoda iz oblasti asistiranih reproduktivnih tehnologija.

DNP navodi da će inicirati izmjene zakona, i tražiti da se spusti granica za sticanje prava na starosnu penziju koja je trenutno podignuta na 67 godina života, a kojom su izjednačeni uslovi za sticanje prava na starosnu penziju za žene i muškarce.

NSD u segmentu programa koji se odnosi na porodicu navodi „Borićemo se za potpunu emancipaciju žena, zaštitu i dostojanstvo majke, protiv nasilja u porodici i suzbijanje maloljetničke delikvencije. Svim majkama, tokom određenog vremenskog razdoblja prije i poslije porođaja, biće pružena posebna zaštita. Tokom tog perioda, svim majkama biće obezbijeđeno pravo na socijalno osiguranje i zaštitu, a majkama koje su zaposlene plaćaće se odsustvo u skladu sa standardima koji su na snazi u zemljama Evropske unije. Iskorijenimo praksu kršenja radnih prava zaposlenih majki.

SNP u svom Programu navodi da da će je potrebno kroz korijenite izmjename radno-pravnog i ostalog relevantnog zakonodavstva ostvariti punu zaštitu majki, trudnica, samohranih roditelja i djece.

ZDRAVSTVENA I OBRAZOVNA POLITIKA

Jedan broj partija navodi i mjere za zdravstvenu zaštitu žena. Tako se u Programu **HGI-ja** navodi da će se posvetiti pažnja zakonodavstvu koje se odnosi na žensko zdravlje. **URA** u dijelu svog Programa koji se odnosi na zdravlje kao jedan od ciljeva ističe „brigu o reproduktivnom zdravlju žena, podsticanju nataliteta uz obuzdavanje neodržive prakse selektivnih pobačaja“.

Pohvalno je što je **URA** jedina partija koja je u svom Programu pomenula selektivne abortuse koji predstvaljaju veliki društveni problem u Crnoj Gori. Ostaje, međutim, utisak da nespretna formulacija u kojoj se u isto vrijeme navodi podsticanje nataliteta sa selektivnim abortusima, može navesti na drugi zaključak, koji bi mogli izvesti zlonamjerni tumači koji često stavljaju znak jednakosti između abortusa kao prava žene da odlučuje o svom tijelu i selektivnog abortusa, kao prekida trudnoće uslovljenog stereotipnim društvenim očekivanjima.

HGI ističe da će se posebna pažnja posvetiti praćenju zakonodavstva koje se odnosi na brigu za djecu predškolskog uzrasta, školstvo i obrazovanje. Ostaje nejasno zašto se ovaj dio programa nalazi u dijelu koji se odnosi na žene, sem ako se nije mislilo na posebne obrazovne programe u vezi sa rodnom ravnopravnošću koji su namijenjeni djeci.

U savremenom pejzažu političkih stranaka još uvijek se nosi težak teret ukorenjenih rodno-specifičnih stereotipa, koji nastavljaju da prikazuju žene uglavnom kroz njihovu reproduktivnu ulogu, brigu o porodici, majčinstvo i čuvanje porodičnih vrijednosti. Bez obzira na javno zagovaranje rodne ravnopravnosti unutar njihovih statuta i programa, praktična primjena tih ideala ostaje razočaravajuće niska. Uočljiv nedostatak žena u organima na pozicijama gdje se donose odluke unutar partija stoji kao svjedočanstvo o ovoj disparitetu. Nedostatak žena na čelu političkih stranaka ukazuje na sistemsku prepreku koja ometa njihovo značajno političko učešće.

Štaviše, nevoljnost ili sporost u uključivanju žena u ključne uloge donošenja odluka unutar političkih partija pokazuje širi društveni problem - nedostatak istinskog opredjeljenja za rodnu ravnopravnost. Neuspjeh u smanjenju jaza između retorike inkluzivnosti i stvarnosti isključivanja žena iz ključnih političkih sfera naglašava prošireni problem unutar političkog pejzaža. Političke stranke, kao ključni kanali za demokratsko predstavljanje, tako postaju sputavajući faktori šireg učešća žena u upravljanju i donošenju politika. Da bi se zaista ostvarilo jednakopravno političko angažovanje, neophodno je adresirati i ukloniti ove strukturne barijere unutar stranaka kao ključan korak naprijed ka stvaranju inkluzivnijeg i reprezentativnijeg političkog pejzaža.

POGLAVLJE IV

POLITIČKA PARTICIPACIJA ŽENA U CRNOJ GORI (1945-2021)

PRAVO GLASA

Prvi korak u uvođenju opšteg i jednakog prava glasa žena u Jugoslaviji predstavljaju Fočanski propisi, koje je u septembru 1942. godine donio Vrhovni štab.

Fočanski propisi

Ovim propisima je izvršeno odvajanje narodno-oslobodilačkih odbora od vojnih organa i njihovo prerastanje u organe narodne, odnosno civilne vlasti.

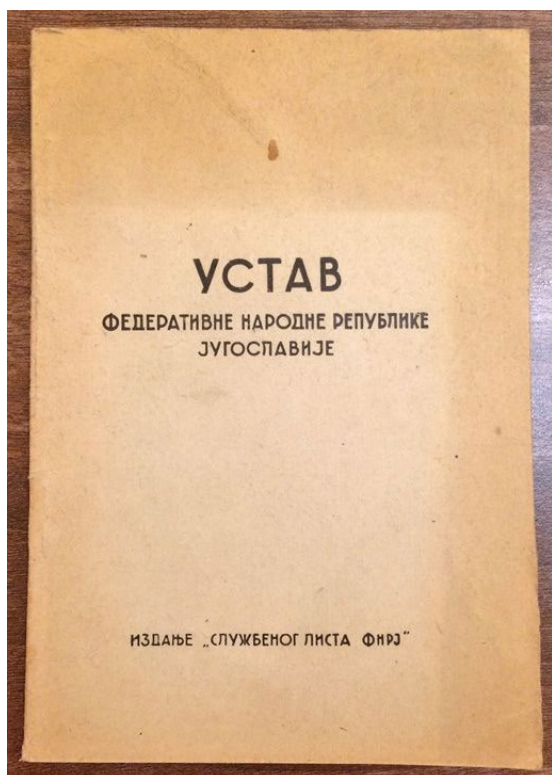
U aktu pod naslovom „**Naredba o izboru narodno-oslobodilačkih odbora**” utvrđen je način izbora tih odbora. Određeno je da seoske i gradske narodnooslobodilačke odbore na zborovima biraju svi muškarci i žene koji su navršili 18 godina života i to javnim glasanjem. Utvrđeno je, takođe, da u odbore mogu biti birani i muškarci i žene navedene starosti. Time je postavljeno pravilo o jednakosti muškaraca i žena i u aktivnom i u pasivnom biračkom pravu - pravu da biraju i da budu birani u organe civilne vlasti.

Sljedeći korak u izgradnji jugoslovenske, a time i crnogorske državne organizacije bilo je Treće zasjedanje AVNOJ-a 10. avgusta 1945. godine, koje se transformisalo u Privremenu narodnu skupštinu Jugoslavije. Federalnom ustrojstvu nove države najbolje je odgovarala dvodomna skupština, pa je Privremena narodna skupština odlučila da Ustavotvorna skupština ima dva doma: Saveznu skupštinu i Skupštinu naroda.

Dan kasnije, 11. avgusta 1945. godine Privremena narodna skupština Jugoslavije donijela je Zakon o izboru narodnih poslanika i Zakon o biračkim spiskovima i raspisala izbore za Ustavotvornu skupštinu Demokratske Federativne Jugoslavije za 11. novembar 1945. godine.

Zakon o narodnim poslanicima omogućavao je aktivno i pasivno biračko pravo kao opšte i jednako pravo glasa svim građanima Jugoslavije s navršenih 18 godina života, bez obzira na pol, rasu, vjeroispovijest, obrazovanje i mjesto stanovanja. Na isti način uređeno je i biračko pravo žena u članu 3 Zakona o biračkim spiskovima.

Žene u Jugoslaviji, pa samim tim i Crnoj Gori su to pravo prvi put iskoristile nakon Drugog svetskog rata, na izborima za Ustavotvornu skupštinu Crne Gore 3. novembra 1945. godine i Ustavotvornu skupštinu FNRJ 11. novembra 1945. godine, kada su biračko pravo imali svi muškarci i žene s navršenih 18 godina sa izuzetkom onih koji su izbrisani iz biračkog spiska, jer je Zakonom o biračkim spiskovima propisano brisanje svih onih koji su se kompromitovali u odnosu na narodnooslobodilačku borbu i njene principe organizovanja revolucionarnog tipa vlasti.

Ustav FNRJ

Nakon toga Ustav Narodne Republike Crne Gore (iz 1946. godine) usvojila je i proglasila Ustavotvorna skupština Narodne Republike Crne Gore kao vrhovni predstavnik narodnog suvereniteta i izraz volje naroda Crne Gore, na sjednici održanoj dana 31. decembra 1946. godine, na Cetinju.

Ovim Ustavom⁴¹ Narodna Republika Crna Gora kao narodna i suverena država, u okviru suvereniteta koji je zadržala za sebe Ustavom FNRJ, postavlja osnove svog društveno – političkog i ekonomskog uređenja i postavlja pravni temelj za svoji dalji razvoj i napredak.

U Ustavu Narodne Republike Crne Gore iz 1946. godine na isti način, kao i u prethodno donijetom Ustavu FNRJ uređuje se biračko pravo muškaraca i žena, kao i propisuje ravnopravnost u svim oblastima državnog, privrednog i društveno-političkog života.

⁴¹ Ustav Narodne Republike Crne Gore iz 1946. godine SL br: (2/47)

Od tog vremena pa sve do prvih višestranačkih izbora 1990. godine u Jugoslaviji i Crnoj Gori bio je prisutan jednopartijski sistem.

Prvi Ustav FNRJ jednoglasno je proglašen na zajedničkoj sjednici oba doma Ustavotvorne skupštine održanoj 31. januara 1946. godine.

Ovim Ustavom se utemeljuje pravo glasa žena, ali i naglašava ravnopravnost žena i muškaraca u svim oblastima državnog privrednog i društveno političkog života.

Član 23

Svi građani, **bez razlike pola**, narodnosti, rase, vjeroispovijesti, stupnja obrazovanosti i mjesta stanovanja, koji su navršili 18 godina starosti, imaju pravo da biraju i da budu birani u sve organe državne vlasti.

Građani koji se nalaze u redovima Jugoslovenske armije imaju pravo da biraju i da budu birani kao i ostali građani.

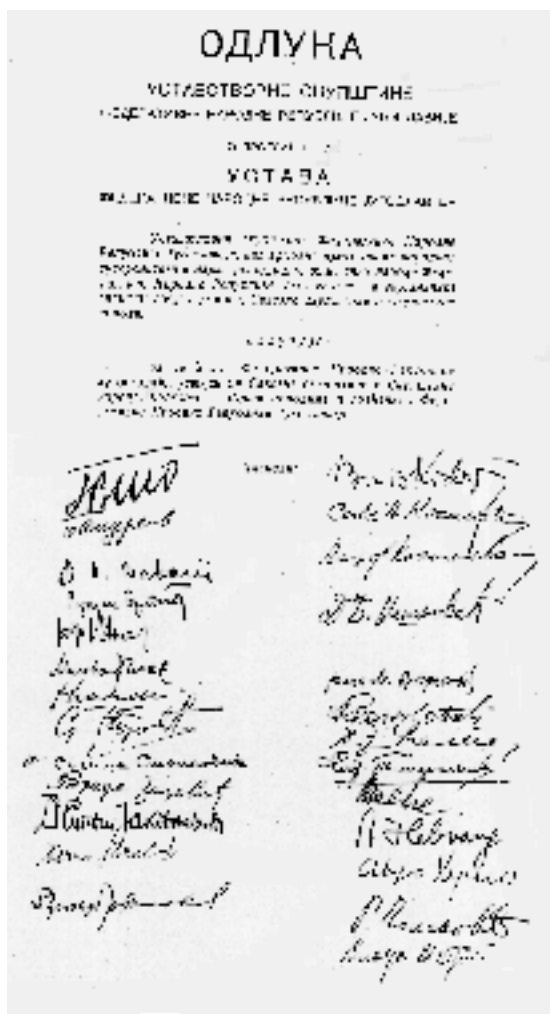
Biračko pravo je opšte, jednako i neposredno i vrši se tajnim glasanjem. Ne uživaju biračko pravo lica pod starateljstvom, lica koja su sudskom presudom lišena biračkog prava u vremenu dok dejstvo presude traje i lica koja na osnovu saveznog zakona izgube biračko pravo.

Član 24

Žene su ravnopravne s muškarcima u svima oblastima državnog, privrednog i društveno-političkog života.

Za jednak rad žene imaju pravo na jednaku platu kao i muškarci i uživaju posebnu zaštitu u radnom odnosu.

Država naročito štiti interese matere i deteta osnivanjem porodilišta, dečijih domova i obdaništa i pravom matere na plaćeno odsustvo prije i poslije porođaja.

Odluka o proglašenju Ustava NR Crne Gore

USTAVOTVORNA NARODNA SKUPŠTINA CRNE GORE (1946 – 1950)

Izbori za Ustavotvornu Skupštinu Crne Gore su se održali **3. novembra 1946. godine**. Kada je Izborna komisija pregledala izborne liste i candidature, utvrdila je i objavila da je Narodni front bio jedina politička organizacija koja je predala kandidatske liste u svim izbornim jedinicama, dok druge političke ili društvene organizacije, kao i grupe građana, nisu dostavile svoje kandidate.

Izabrano je **107** narodnih poslanika među kojima su bile **tri žene**⁴².

- ♦ **Lidija Jovanović** (Titogradski srez)
- ♦ **Draginja Vušović** (Nikšički srez)
- ♦ **Dobrija Ojđanić** (Beranski srez, Lubnice)

LIDIJA JOVANOVIĆ⁴³

Nema boljeg primjera od Lidije Jovanović, koliko je neko, ko nije rođen u Crnoj Gori, utkao svoj život i sve svoje ljudske, humanističke i kreativne potencijale posvetio izgradnji i napretku nove domovine.

Lidija je završila osnovnu, pa Srednju zubotehničku školu u Varaždinu, rano je ostala bez roditelja, pa je brigu o njoj

prihvatio ujak. Tu se 1931. godine upoznala sa Blažom Jovanovićem. Vjenčali su se 1934. godine i doselili u Crnu Goru. Iste godine Lidija je primljena u članstvo KPJ-a i zajedno sa suprugom, nastavila revolucionarnu i partijsku djelatnost.

Posebno se angažovala na prikupljanju pomoći za porodice uhapšenih komunista nakon terora od strane policije 1935-1936. Uz partijske zadatke i učešća na konferencijama KPJ-a, veliku pažnju posvećivala je radu sa ženama. Organizovala je nekoliko zborova žena, nastojala je da ih podstakne da se bore za svoja prava, da se opismenjavaju, emancipuju.

Početkom Drugog svjetskog rata pomagala je u prikupljanju oružja i municije, koje su krili u porodičnoj kući u Piperima. Postala je članica Okružnog komiteta KPJ-a za Podgoricu i bila jedna od organizatorki Trinaestojulskog ustanka. Kasnije je, tokom 1942. i 1943. godine bila u ilegali.

Izuzetan je Lidijin doprinos na utemeljenju Antifašističkog fronta žena (AFŽ) Crne Gore. Bila je sekretarka Inicijativnog odbora AFŽ-a u ljeto 1943. godine gdje je agilno radila na stvaranju i udruživanju odbora po Crnoj Gori. Bila je vijećnica ZAVNO Crne Gore, novembra 1943. godine. Nakon toga, na Prvom kongresu AFŽ-a Crne Gore, 5. decembra 1943. godine, bila je izabrana za sekretarku Glavnog odbora.

42 Imena svih izabranih poslanica od 1946. do 2020. godine su preuzeta sa sajta Skupštine Crne Gore

43 Iz Monografija "Žene Crne Gore"

Poslije oslobođenja obavljala je mnoge odgovorne dužnosti i javne funkcije i jedna je od prvih žena narodnih poslanica Skupštine Republike Crne Gore. U centru njenog angažmana bila briga za najugroženije kategorije.

Za svoj nemjerljivi doprinos obnovi zemlje, emancipaciji žena, humanitarni i politički angažman, uz Partizansku spomenicu 1941. godine, Lidija je nagrađena sa još dosta ratnih i mirnodopskih odlikovanja. Posljednje odlikovanje je dobila 2015. godine i to Orden crnogorske zastave prvog stepena. Po svome životu, liku i djelu svrstala se među znamenite crnogorske heroine.

DOBRILA OJDANIĆ⁴⁴

Imala je samo 19 godina kada je pošla u partizane. Majka Stanojka kupila joj je pušku kragujevku koju je ponijela sa sobom. U beranskom kraju 1935. godine bio je uveliko organizovan politički rad s narodom, a naročito sa omladinom koja se oduševljavala komunističkim i revolucionarnim idejama koje je, iako maloljetna, Dobrila prihvatila sa ushićenjem. Odmah je počela da se bavi političkim radom i izvršava partijske zadatke, a 1939. godine postala je članica KPJ-a, a samo nakon godinu dana i sekretarka partijske ćelije u svom selu.

Hapšena je, maltretirana i mučena zbog revolucionarne aktivnosti, pa je morala preći i u ilegalu. Tokom Trinaestojulskog ustanka 1941. godine učestvuje u borbama za oslobođenje Berana i odbranu tada slobodne teritorije Gornjeg Polimlja.

Dobrila je uvijek bila u prvim jurišnim redovima. Stupa u beranski partizanski bataljon "Miloš Mališić" i učestvuje u svim borbama bataljona koje su vodili u Sandžaku i Potarju tokom 1941. i 1942. godine. Bila je ranjena tokom borbi u bici za Pljevlja.

Naročito se istakla 1942. godine u borbama bataljona protiv četnika na Tari i oko Mojkovca. Te iste godine sa grupom komunista odlazi na Durmitor gdje radi po zadatku Partije na pružanju pomoći partijskim organizacijama na tom terenu. Kada je formirana IV proleterska crnogorska udarna brigada, Dobrila je postala dio Petog bataljona, učestvovala je u borbama za oslobođenje Bugojna, Kupresa, Imotskog, a naročito se ova mlada djevojka istakla hrabrošću u bitkama na Neretvi i Sutjesci.

Dobrila je, osim hrabrosti, pokazivala i smisao za organizovanje i u svim teškim trenucima uspijevala je da istraje i da podiže moralni duh boraca. Nakon borbi na Neretvi i Sutjesci, postavljena je za političku komesarku čete. Tu dužnost obavljala je do jeseni 1943. godine kada je otišla u Berane na političko-partijski rad.

U borbama za oslobođenje Kolašina 1943. godine je dva puta ranjena. Krajem iste godine izabrana je za članicu Sreskog komiteta KPJ-a u Beranama, a kasnije postaje članica inicijativnog odbora za formiranje AFŽ-a Crne Gore i Boke. Na Prvom zasjedanju ZAVNO-a Crne Gore i Boke izabrana je za vijećnicu. Na ovim dužnostima ostaje do oslobođenja zemlje. Iz rata izlazi sa činom kapetanke I klase.

Poslije oslobođenja kao profesionalna politička radnica obavljala je istaknute funkcije. Bila je članica Glavnog odbora AFŽ-a i članica glavnog odbora Saveza boraca, izabrana je za članicu CK KPJ-a Crne Gore, a bila je i savezna poslanica. Od 1955. godine članica je Centralnog odbora Saveza boraca Jugoslavije. Bila je pomoćnica ministra za zdravlje i socijalnu politiku i predsjednica Glavnog odbora Saveza ženskih društava Crne Gore, predsjednica Komisije za brigu o borcima i deci palih boraca pri Glavnom odboru Saveza boraca. Svoju političku aktivnost nastavila je u SUBNOR-u Crne Gore kao članica Komisije za organizaciono i političko pitanje.

Dobrila Ojdanić, nositeljka je Partizanske spomenice 1941. godine i više odlikovanja. Za narodnu heroinu proglašena je 10. jula 1953. godine.

Umrla je u Podgorici 1995. godine.

⁴⁴ Iz Monografije "Žene Crne Gore"

DRAGINJA VUŠOVIĆ

Rođena je 1917. godine u Bršnu, naselju u blizini Nikšića, u porodici Vidaka i Zorke Vušović. Završila je Žensku zanatsku školu. Prema podacima iz spiska boraca Pete proleterske crnogorske brigade, kada je pristupila NOB-u, Draginja je bila studentkinja.

Nakon izbijanja Drugog svjetskog rata u Jugoslaviji Draginja se pridružila Narodnooslobodilačkoj borbi već 1941. godine. Bila je borkinja 2. čete, 3. bataljona Pete proleterske crnogorske brigade. Kraj rata dočekala je kao referentkinja saniteta bataljona. Kao učesnica NOB-a odlikovana je Partizanskom spomenicom 1941. Dobila je više odlikovanja za hrabrost.

Godine 1942. postala je članica Komunističke partije Jugoslavije (KPJ). Iste godine bila je delegatkinja na Prvoj zemaljskoj konferenciji Antifašističkog fronta žena (AFŽ) u Bosanskom Petrovcu, kao i na Konferenciji Antifašističkog fronta žena Crne Gore u Kolašinu 1943. godine. Jedna je od prve tri poslanice, zajedno sa Lidijom Jovanović i Dobrilom Ojdanić. Bila je, takođe, i članica Sekretarijata KPJ za Nikšić do početka 1949. godine.

Početkom 1949. godine bila je uhapšena od strane UDBE i kasnije osuđena na osnovu optužbe da je pristalica Rezolucije Informbiroa. Dvije godine je provela u zatvoru u Kotoru, a zatim prebačena u tvrđavu Kobila (Fort Kobila) u blizini Herceg Novog, gdje je provela neko vrijeme. Ponovo je vraćena u kotorski zatvor i odatle ubrzo prebačena, sa grupom drugih zatvorenika, na Goli otok, odnosno ženski zatvor na Svetom Grguru, gdje je provela nekoliko godina.

Ovo su bile prve tri žene u Crnoj Gori koje su ostvarile i pasivno biračko pravo (da budu birane), nakon što su žene Crne Gore masovno ostvarile aktivno biračko pravo (da biraju) na prvim izborima na kojima su imale pravo glasa.

Specifičnost ovog saziva je, naročito tokom 1948. i 1949. godine, što je jednom broju poslanika zbog poznatih događaja u vezi sa Rezolucijom Informbiroa prestao mandat ranije zbog hapšenja, osude ili pogibije u obračunu sa organima bezbjednosti. Među uhapšenima je bila i jedna od tri poslanice, Draginja Vušović, koja je uhapšena januara 1949. godine. Ona je bila jedna od 150 žena iz Crne Gore koje su osuđene tokom trajanja sukoba sa Informbiroom. Ako uzmemo u obzir da je ukupan broj osuđenica sa prostora Jugoslavije 406, jasno je da su Crnogorske platile najvišu cijenu emancipacije.

Dakle, u Ustavotvornoj Skupštini izabranoj na izborima 3. novembra 1946. godine koja je na vanrednom zasijedanju 1. i 2. januara 1947. godine transformisana u **Narodnu Skupštinu** bilo je **104 muškarca i 3 žene odnosno 97,2% muškaraca i 2,8% žena**.

U **Predsjedništvu** Ustavotvorne Skupštine koje je brojalo četiri člana **nije bilo žena**.

U **Prezidijumu** Ustavotvorne Skupštine koji je imao 14 članova, **nije bilo žena**

NARODNA SKUPŠTINA CRNE GORE (1950 – 1953)

Izbori za narodne poslanike održani su 8. oktobra 1950. godine, a prethodno je 20. jula 1950. godine Narodna skupština donijela Zakon o izboru narodnih poslanika⁴⁵. Prezidijum Narodne skupštine je Ukazom od 21. jula 1950. godine raspisao izbore za narodne poslanike Narodne Skupštine. Ukazom Prezidijuma od 31. jula 1950. godine utvrđen je broj narodnih poslanika koji se bira i izborni srezovi.

Na ovim izborima izabrano je **161** narodnih poslanika, od kojih su šest **bile** žene odnosno **3,7%**.

- ♦ **Blaža (Radoša) Četković** (Bjelopoljski srez - Mojkovac)
- ♦ **Dobрила (Mihajla) Ojdanić** (Ivangradski srez - Lubnice)
- ♦ **Vjera (Nikole) Kovačević** (Nikšićki srez - Grahovo)
- ♦ **Bosiljka (Laza) Đurović** (grad Titograd - Titograd IV)
- ♦ **Vukosava (Nenada) Mićunović** (Cetinjski srez - Čevo)
- ♦ **Mileva (Steva) Martinović** (grad Cetinje - Cetinje II)

Pošto je kandidat Blažo Jovanović izabran u dva izborna sreza i to Mojkovcu i Cetinju IV, svoj mandat u izbornom srezu Mojkovac je prepustio Blaži Četković.

U ovom mandatu Narodne Skupštine bilo je **96,3% muškaraca** i **3,7% žena**.

U **Predsjedništvu** Narodne Skupštine koje je brojalo pet članova **nije bilo žena**.

U **Prezidijumu** Narodne Skupštine koje je imalo 15 članova, **nije bilo žena**

NARODNA SKUPŠTINA CRNE GORE (1953 – 1958)

Ustavnim zakonom⁴⁶ iz 1953. godine definisani su republički organi vlasti: Narodna Skupština, Izvršno vijeće, organi uprave (državni sekretarijati, sekretarijati izvršnog vijeća, samostalne uprave i upravne organizacije) republički savjeti, sudovi i javno tužilaštvo.

Narodna Skupština je bila dvodomna i sačinjena od Republičkog vijeća i Vijeća proizvođača.

Narodni poslanici u Republičko vijeće su se birali po normi jedan poslanik na 6000 stanovnika, dok su se u Vijeće proizvođača birali zaposleni proizvođači u proizvodnji, transportu i trgovini srazmjeno učešću privrednih oblasti u ukupnom društvom proizvodu NR Crne Gore. Njih su kao predstavnike svojih privrednih organizacija birali radnici i službenici privrednih preduzeća, članovi zemljoradničkih zadruga, kao i zanatlije i zanatski radnici. Ovdje je važila norma jedan poslanik na 6500 proizvođačkog stanovništva.

Izbori za narodne poslanike u Republičko vijeće održani su 22. novembra 1953. godine, izborni principi za izbore su utvrđeni Zakonom o pravima i dužnostima, izboru i opozivu narodnih poslanika koji je donijet u septembru 1953. godine⁴⁷.

⁴⁵ Zakon o izboru narodnih poslanika Narodne skupštine NR Crne Gore SL br: (20/50)

⁴⁶ Ustavni zakon o osnovama društvenog i političkog uređenja NR Crne Gore i republičkim organima vlasti iz 1953. godine SL broj: (4/53, Zakon 17-18/53, o sprovođenju 5-6/54 i 15/57), Ustavnog zakona o osnovama društvenog i političkog uređenja (4/53)

⁴⁷ Zakon o pravima i dužnostima, izboru i opozivu narodnih poslanika Narodne skupštine NR Crne Gore SL br: (17-18/53, 24-25/57 4/58)

U Republičko vijeće izabrano je **70** poslanika, od kojih su četiri bile žene, što je **5,7%**.

- ♦ **Vukosava (Nenada) Mićunović** (Bjelopoljski srez - izborni srez VI)
- ♦ **Dobrića (Mihajla) Ojdanić** (Ivangradski srez - izborni srez IX)
- ♦ **Vjera (Nikole) Kovačević** (grad Nikšić - izborni srez Nikšić II)
- ♦ **Lidija (Otilija) Jovanović** (Titogradski srez - izborni srez VII)

Izbori za poslanike u Vijeću proizvođača održani su 26. novembra 1953. godine.

Izabrano je **52** poslanika među kojima samo **1 žena odnosno 1,9%**.

- ♦ **Višnja (Đoka) Đuranović** (srez Titogradski izborni srez I)

Višnja Đuranović je nakon dvije godine podnijela ostavku (24.12.1955. godine) i na njeno mjesto je došao muškarac, tako da od tog dana, pa do kraja mandata u Vijeću proizvođača nije bilo žena.

Ukupno su oba vijeća Skupštine imala 122 poslanika od čega je bilo šest žena odnosno 4,9% do ostavke Višnje Đuranović, nakon čega je bilo pet žena odnosno 4,1%.

U **Predsjedništvu** Narodne Skupštine koje je brojalo sedam članova **nije bilo žena**.

Ovaj saziv Narodne Skupštine trajao je duže, zbog toga što je u susret narednim izborima Skupština donijela novi Zakon o pravima i dužnostima, izboru i opozivu narodnih poslanika kojim je produžila svoj mandat dok ne donese Društveni plan i Budžet NR Crne Gore za 1958. godinu. Kada je izvršila ovaj zadatak Narodna Skupština je 15. januara donijela odluku o svom raspuštanju.

NARODNA SKUPŠTINA CRNE GORE (1958 – 1963)

Izbori za narodne poslanike Republičkog vijeća održani su 23. marta 1958. godine.

Novim zakonom propisano je da se jedan poslanik bira na svakih 5000 stanovnika, zbog novih teritorijalnih podjela Republike.

U Republičko vijeće izabrano je **92** poslanika, od kojih su **pet bile žene, što je 5,4%**.

- ♦ **Dobrića (Mihajla) Dević-Ojdanić** (opština Ivangrad - izborni srez III)
- ♦ **Vukosava (Nenada) Mićunović** (opština Mojkovac - izborni srez I)
- ♦ **Vjera (Nikole) Kovačević** (opština Nikšić - izborni srez IV)
- ♦ **Lidija (Otilija) Jovanović** opština Titograd - izborni srez I)
- ♦ **Jovanka (Luke) Brinić** (opština Kotor – izborni srez II)

Izbori za narodne poslanike Vijeća proizvođača održani su 28. marta 1958. godine. Izabrano je **58** poslanika, od čega **dvije žene, što je 3.4%**.

- ♦ **Mileva (Nikole) Vujović -Lukić** (opština Titograd - izborni srez IV)
- ♦ **Vjera (Marića) Vučković** (opština Bar - izborni srez I)

Nakon što je Mileva Vujović-Lukić podnijela ostavku 7. aprila 1959. godine, dakle samo godinu dana nakon što je izabrana, na njeno mjesto došao je muškarac, **te je tako u Vijeću proizvođača ostala do kraja mandata samo jedna žena odnosno 1,7%.**

Saziv Skupštine 1958-1963. godine (izvor: sajt Skupštine Crne Gore)

Ukupno su oba vijeća imala 150 poslanika, od kojih su sedam bile žene, što je 4,6%, do ostavke Mileve Vujović – Lukić, nakon čega je bilo šest žena ili 4%.

Predsjedništvo Narodne Skupštine koje je brojalo sedam članova nije imalo nijednu ženu.

Narodnoj Skupštini mandat je umjesto četiri, trajao pet godina do aprila 1963. godine zbog toga što se u ovom periodu radilo na donošenju novog Ustava, pa je Narodna Skupština u aprilu 1962. godine donijela odluku o produženju mandata najkasnije za godinu dana.

Kada je Ustav u aprilu 1963. godine donijet, Narodna Skupština je 10. aprila 1963. godine donijela Odluku o svom raspuštanju.

NARODNA SKUPŠTINA CRNE GORE (1963 – 1969)

Organi Socijalističke Republike Crne Gore po Ustavu iz 1963. godine ⁴⁸su Skupština SR Crne Gore, Izvršno vijeće Skupštine SR Crne Gore, republički organi uprave, sudovi i javno tužilaštvo i Ustavni sud Crne Gore.

Novim Ustavom iz 1963. godine Skupština SR Crne Gore je urešena kao petodomna i čine je: Republičko vijeće, Privredno vijeće, Prosvjetno-

Saziv Skupštine 1963-1969. godine (izvor: sajt Skupštine Crne Gore)

⁴⁸ Ustav SR Crne Gore iz 1963. godine SL broj: (14/63)

kulturno vijeće, Socijalno-zdravstveno vijeće i Organizaciono-političko vijeće.

Ustavom iz 1963. godine, do njegove promjene Amandmanima iz 1969. godine, bio je utvrđen princip da se svake dvije godine bira polovina poslanika. Saglasno ovom principu i njegovim promjenama iz 1969. godine, kada je utvrđeno da se svi poslanici biraju na četiri godine, do donošenja Ustava iz 1974. godine, **izbori za poslanike održali su se četiri puta, iako su postojala, ustvari, samo dva mandata (saziva) Skupštine i to mandat 1963-1969. i mandat 1969-1974. godine.**

Prvi izbori bili su 1963. godine, nakon donošenja Ustava, za cjelokupni poslanički sastav Skupštine, s tim što je Zakonom o izbornim jedinicama za izbor poslanika utvrđeno kojim poslanicima izabaranim na prvim izborima mandat traje dvije godine, određujući taj princip putem izbornih jedinica.

Drugi izbori bili su 1965. godine i to za polovinu poslanika kojima je istekao dvogodišnji mandat određen pravilima za izbore u 1963. godini.

Treći izbori bili su 1967. godine za drugu polovinu poslanika kojima je isticao četvorogodišnji mandat (to je polovina poslanika biranih 1963. godine).

Četvrti izbori bili su 1969. godine, s tim što je na ovim izborima biran cjelokupni sastav Skupštine, a mandat joj je trajao, zbog produženja, do donošenja Ustava iz 1974.

Skupština je u periodu 1963. do 1974. godine imala dva saziva, sa ukupno 508 poslanika u pet vijeća, odnosno po 254 poslanika po sazivima. U istom periodu bila su tri sastava Izvršnog vijeća, sa ukupno 48 članova.

Saglasno novom Ustavu i Ustavnom zakonu za njegovo sprovođenje, Narodna skupština mandatnog perioda 1958-1963. godine, na sjednicama Republičkog vijeća i Vijeća proizvođača, donijela je Zakon o izboru poslanika Skupštine SR Crne Gore⁴⁹, Zakon o izbornim jedinicama za izbor poslanika Skupštine SR Crne Gore i Odluku o svom raspuštanju sa danom 10. aprilom 1963. godine.

Definisano je da **Republičko vijeće ima 70 poslanika, a vijeća radnih zajednica (Privredno, Prosvjetno-kulturno, Socijalno-zdravstveno i Organizaciono-političko) po 46 poslanika;**

Poslanike za Republičko vijeće bira opštinska skupština, odnosno skupštine dvije ili više opština i građani neposredno, kao delegate jedne ili više opština, po normi da se jedan poslanik bira, po pravilu, na isti broj stanovnika. Neposredni izbor od strane građana vrši se na osnovu opšteg i jednakog biračkog prava;

Poslanike za vijeća radnih zajednica bira opštinska skupština, odnosno skupštine dvije ili više opština, tako što je od ukupnog broja poslanika za pojedino vijeće, svakoj opštini dodjeljuje broj mandata po količniku koji se dobija tako što se ukupan broj stanovnika Republike podijeli sa brojem poslanika odnosnog vijeća.

Poslaničke kandidate za Republičko vijeće predlažu građani na svojim zborovima birača ili grupa građana (100 birača s područja izborne jedinice), a poslaničke kandidate za vijeća radnih zajednica - radni ljudi u radnim zajednicama odgovarajuće oblasti rada;

Pravo da bude biran za poslanika Republičkog vijeća ima svaki građanin koji ima biračko pravo. Pravo da bude biran za poslanika Privrednog, Prosvjetno-kulturnog i Socijalno-zdravstvenog vijeća ima svaki radni čovjek ili član organa upravljanja radne organizacije i radne zajednice u odgovarajućoj oblasti rada i funkcioner sindikata u odgovarajućoj oblasti rada.

⁴⁹ Zakoni o izboru poslanika Skupštine SR Crne Gore SL br: (15/63 3/69)

REPUBLIČKO VIJEĆE (1963 – 1965)

Izbori za Republičko vijeće održani su 3. juna 1963. godine u opštinskim skupštinama, a neposredno od strane građana 16. juna 1963. godine. U Republičko vijeće izabrano je **70 poslanika**, od kojih su **osam bile žene**, što je 11,4%.

- ♦ **Vidosava (Mitra) Jovanović** (opština Bar, izborna jedinica II) (dvogodišnji mandat)
- ♦ **Ljiljana (Milana) Drljević** (opština Bijelo Polje, izborna jedinica III) (dvogodišnji mandat)
- ♦ **Stana (Rista) Brajaktarević** (opština Ivangrad, izborna jedinica IV) (dvogodišnji mandat)
- ♦ **Dragica (Milete) Simonović** (opština Kolašin, izborna jedinica I) (dvogodišnji mandat)
- ♦ **Jovanka (Luke) Brinić** (opština Kotor, izborna jedinica I, (dvogodišnji mandat)
- ♦ **Krstinja (Miloša) Vuković** (opština Nikšić, izborna jedinica VIII) (dvogodišnji mandat)
- ♦ **Fatma (Meha) Katana** (opština Pljevlja izborna jedinica VII) (dvogodišnji mandat)
- ♦ **Lidija (Otilija) Jovanović** (opština Titograd, izborna jedinica X) (dvogodišnji mandat)

Saziv Skupštine 1963-1969. godine (izvor: sajt Skupštine Crne Gore)

Istekom dvogodišnjeg mandata polovini poslanika izbori za polovinu novih poslanika na četvorogodišnji mandat održani su u opštinskim skupštinama 4. aprila 1965. godine, a neposredno od strane birača 18. aprila 1965. godine. Izabrano je **35 poslanika**, od kojih su bile četiri žene⁵⁰ što u ukupnom sazivu sa preostalih 35 poslanika kojima je još dvije godine trajao mandat čini 5,7%.

- ♦ **Sonja (Vojina) Šćepanović** (opština Bijelo Polje, izborna jedinica I)
- ♦ **Olga (Petra) Labudović** (opština Nikšić, izborna jedinica I)
- ♦ **Vukosava (Nenada) Mićunović** (opština Titograd izborna jedinica X)
- ♦ **Petrica (Jovana) Vuković** (opština Herceg Novi, izborna jedinica I)

Kada je istekao četvorogodišnji mandat polovini poslanika izabranih 1963. godine, novi izbori za poslanike održani su 23. aprila 1967. godine. **Među izabranih 35 poslanika nije bilo žena.**

⁵⁰ Izvor za izabrane poslanice je sajt Skupštine Crne Gore

Upečatljivo je da, prilikom izbora 1963. godine kada je izabrano osam žena, sve žene poslanice pripadale su onoj polovinu poslanika koji su izabrani na dvogodišnji mandat, a zatim je istekom njihovog mandata izabrano novih 35, među kojima je bilo duplo manje žena. S druge strane u drugoj polovini Skupštine među poslanicima izabranim na četvorogodišnji mandat bili su samo muškarci, i nakon isteka njihovog mandata među novih 35 nije izabrana nijedna žena.

PRIVREDNO VIJEĆE

Izbori za 46 poslanika Privrednog vijeća održani su 3. juna 1963. godine u svim opštinskim skupštinama.

Među **46 izabranih poslanika** bile su **četiri žene**, što je 8,7%.

- ♦ **Danica (Savka) Vojvodić** (opština Bijelo Polje izborna jedinica III) (četvorogodišnji mandat)
- ♦ **Milica (Boška) Brajović** (opština Danilovgrad, izborna jedinica II) (dvogodišnji mandat)
- ♦ **Biserka (Tomice) Vukadinović** (opština Titograd, izborna jedinica I) (četvorogodišnji mandat)
- ♦ **Đorđina (Neša) Raičević** (opština Titograd, izborna jedinica I) (četvorogodišnji mandat)

Nakon isteka dvogodišnjeg mandata polovini poslanika Privrednog vijeća, izbori za polovinu novih na četvorogodišnji mandat održani su u opštinskim skupštinama 4. aprila 1965. godine.

Među 23 izabranih poslanika Privrednog vijeća nije bilo žena, tako da je u periodu 1965-1967. od **46 poslanika** Privrednog vijeća bilo **tri žene, odnosno 6,5%**.

Nakon isteka četvorogodišnjeg mandata polovini poslanika biranih 1963. godine izbori u opštinskim skupštinama za nove poslanike su održani 23. aprila 1967. godine i na njima je birano **23 poslanika među kojima nije bila nijedna žena**. To znači da u periodu 1967 – 1969 u **Privrednom vijeću nije bilo žena**.

PROSVJETNO-KULTURNO VIJEĆE

Izbori za 46 poslanika Prosvjetno-kulturnog vijeća održani su u opštinskim skupštinama 3. juna 1963. godine, a polovina poslanika je birana na mandat od dvije godine. Od **46 poslanika** bilo je **osam žena odnosno 17,4%**, među kojima su **tri izabrane na četvorogodišnji mandat, a pet na dvogodišnji mandat**.

- ♦ **Bosiljka (Mihajla) Martinović** (opština Bijelo Polje, izborna jedinica II) (dvogodišnji mandat)
- ♦ **Mileva (Vukote) Kalezić** (opština Danilovgrad, izborna jedinica II) (četvorogodišnji mandat)
- ♦ **Marica (Stevana) Janković** (opština Ivangrad, izborna jedinica I) (četvorogodišnji mandat)
- ♦ **Vjera (Luka) Đurašević** (opština Kotor, izborna jedinica I) (dvogodišnji mandat)
- ♦ **Ana (Sava) Vuletić** (opština Nikšić, izborna jedinica I) (dvogodišnji mandat)
- ♦ **Ksenija (Stojana) Drašković** (opština Nikšić, izborna jedinica III) (dvogodišnji mandat)
- ♦ **Olga (Milovana) Perović** (opština Titograd, izborna jedinica III) (dvogodišnji mandat)
- ♦ **Janica (Pera) Dragović** (opština Ulcinj, izborna jedinica I) (četvorogodišnji mandat)

Nakon isteka dvogodišnjeg mandata polovini poslanika, izbori za nove održani su 4. aprila 1965. u opštinskim skupštinama. Od **23 izabranih poslanika** bile su četiri žene, što je 17,4%.

U odnosu na sastav koji je zamijenjen na polovini mandata, sada je zbog jedne žene manje, ukupan broj žena u periodu 1965-1967. bio **sedam odnosno 15,2%**.

- ♦ **Olga (Radulova) Brajičić** (opština Nikšić, izborna jedinica I)
- ♦ **Gordana (Đurađa) Jovović** (opština Nikšić, izborna jedinica III)
- ♦ **Dobrinka (Draga) Jelovac** (opština Pljevlja, izborna jedinica I)
- ♦ **Danica (Milisava) Milutinović** (opština Titograd, izborna jedinica III)

Saziv Skupštine 1963-1969. godine (izvor: sajt Skupštine Crne Gore)

Nakon isteka četvorogodišnjeg mandata polovini poslanika koji su birani 1963. godine održani su izbori u opštinskim skupštinama 23. aprila 1967. godine za izbor polovine novih poslanika, a među novoizabranim poslanicima kojih je bilo **23, bile su dvije žene odnosno 8,7%**.

- ♦ **Jana Milović** (opština Nikšić, izborna jedinica II)
- ♦ **Radojka Adžić** (opština Ulcinj, izborna jedinica I)

SOCIJALNO-ZDRAVSTVENO VIJEĆE

Izbori za **46 poslanika** ovog vijeća održani su 3. juna 1963. godine u svim opštinskim skupštinama, od kojih su **13 bile žene, što je 28,3%**.

- ♦ **Olga (Todora) Bošnjak** (opštine Bar i Budva, izborna jedinica I) (dvogodišnji mandat)
- ♦ **Jelena (Andra) Ivanović** (opština Bijelo Polje, izborna jedinica I) (četvorogodišnji mandat)
- ♦ **Božanka (Mlađena) Vojinović** (opština Žabljak) (četvorogodišnji mandat)
- ♦ **Ivka (Đura) Babović** (opština Ivangrad, izborna jedinica I) (četvorogodišnji mandat)
- ♦ **Poleksija (Nikole) Anđelić** (opština Mojkovac) (četvorogodišnji mandat)
- ♦ **Kića (Jovana) Vujošević** (opština Nikšić, izborna jedinica I) (dvogodišnji mandat)
- ♦ **Zora (Obrena) Mijušković** (opština Nikšić izborna jedinica I) (dvogodišnji mandat)
- ♦ **Rosa (Đorđija) Zorić** (opština Pljevlja, izborna jedinica II) (dvogodišnji mandat)
- ♦ **Lenka (Jovana) Janković** (opština Pljevlja, izborna jedinica II) (dvogodišnji mandat)
- ♦ **Vidosava (Petra) Gilić** (opština Titograd, izborna jedinica I) (dvogodišnji mandat)
- ♦ **Ivana (Milorada) Čupić** (opština Titograd, izborna jedinica II) (četvorogodišnji mandat)
- ♦ **Bosiljka (Blaža) Đurašković** (opština Ulcinj) (dvogodišnji mandat)
- ♦ **Milica (Milana) Strnčević** (opština Herceg Novi) (četvorogodišnji mandat)

Nakon isteka dvogodišnjeg mandata polovini poslanika ovog Vijeća izbori su održani 4. aprila 1965. godine. Među izabranih **23 poslanika, bilo su samo dvije žene, što je 8,7%**, ali je značajno smanjen prethodni broj žena, jer je istekao dvogodišnji mandat za sedam poslanica, a u novom sazivu koji je zamijenio sastav izabran na dvogodišnji mandat umjesto tih sedam **izabrane su samo dvije žene**, što znači da je u mandatnom periodu 1965-1967. godine u ovom Vijeću bilo **osam žena odnosno 17,4%**.

- ♦ **Nada (Dušana) Knežević** (opština Pljevlja, izborna jedinica II)
- ♦ **Milica (Milića) Pajković** (opština Titograd, izborna jedinica IV)

Nakon što je istekao četvorogodišnji mandat polovini poslanika koji su izabrani 1963. godine, održani su izbori u svim opštinskim skupštinama 23. aprila 1967. godine za izbor novih poslanika.

Među novoizabranim poslanicima kojih je 23, nije bila nijedna žena, što znači da se mandat nastavio sa osam žena od ukupno 46 poslanika.

ORGANIZACIONO-POLITIČKO VIJEĆE

Izbori za 46 poslanika ovog vijeća održani su u opštinskim skupštinama 3. jula 1963. godine. Od **46 izabranih poslanika bilo je pet žena**, što je 10,9%.

- ♦ **Blaža (Radoša) Četković** (opština Bijelo Polje, izborna jedinica II) (dvogodišnji mandat)
- ♦ **Ediba (Kasima) Hadžiatlagić** (opština Pljevlja, izborna jedinica III) (dvogodišnji mandat)
- ♦ **Vidosava (Sava) Stanišić** (opština Titograd, izborna jedinica III) (četvorogodišnji mandat)
- ♦ **Danica (Zarije) Jovanović** (opština Titograd, izborna jedinica IV) (dvogodišnji mandat)
- ♦ **Anđelija (Mila) Zenović** (opština Cetinje, izborna jedinica I) (dvogodišnji mandat)

Nakon isteka dvogodišnjeg mandata polovini poslanika, izbori za nove održani su u opštinskim skupštinama 4. aprila 1965. godine. Od izabranih pet poslanika na izborima 1963. godine tada je istekao mandat za njih četiri, a ostala je jedna sa četvorogodišnjim mandatom.

Na ovim izborima je **od 23 poslanika izabrano pet žena** što je 21,7%, pa je ukupan broj u sazivu od 1965-1967. bio šest od 46 odnosno 13%.

- ♦ **Vjera (Marića) Vučković** (opština Bar i Budva, izborna jedinica II)
- ♦ **Granica (Vučka) Kovačević** (opština Bijelo Polje, izborna jedinica II)
- ♦ **Lenka (Franja) Vuksanović** (opština Nikšić, izborna jedinica I)
- ♦ **Slavka (Vojina) Bezarović** (opština Pljevlja, izborna jedinica II)
- ♦ **Ikonija (Savića) Žugić** (opština Pljevlja, izborna jedinica III)

Kada je istekao četvorogodišnji mandat polovini poslanika izabranih 1963. godine izbori za polovinu novih održani su 23. aprila 1967. godine u opštinskim skupštinama, i na tim izborima izabrana je samo jedna žena.

- ♦ **Tatjana Lazarević** (opština Titograd, izborna jedinica III)

Od 1967-1969. od 23 **izabranih poslanika bila je jedna žena, što je 4,3%**. To znači da je do kraja mandata ovog saziva do 1969. godine bilo ukupno **sedam žena, odnosno 15,2%**.

PREDSJEDNIŠTVO SKUPŠTINE

Predsjedništvo Skupštine od 1963-1967. godine imalo je sedam članova i to predsjednika i sekretara Skupštine, kao i predsjednike pet vijeća.

Do 1965. godine u Predsjedništvu nije bilo žena, a od 1965. godine Milica Pajković je kao predsjednica Socijalno-zdravstvenog vijeća bila članica Predsjedništva, što je prvi put od 1946. godine da se jedna žena nađe na rukovodećoj funkciji u Skupštini

Predsjedništvo Skupštine od 1967-1969. godina imalo je osam članova, jer je prethodnom sastavu dodat i potpredsjednik Skupštine. U sastavu ovog Predsjedništva nije bilo žena.

IZMJENA USTAVA I IZBORNOG ZAKONA 1969. GODINE

Amandmanom VII na Ustav Crne Gore 1969. godine⁵¹ vraćen je princip da se poslanici biraju na mandatni period od četiri godine.

Radi ostvarivanja ovih izmjena Ustava, Ustavnim zakonom utvrđeno je da svim aktuelnim poslanicima mandat prestaje danom konstituisanja novoizabrane Skupštine za koju poslanici budu izabrani na izborima u 1969. godini, pa je tako prestao mandat poslanicima izabranim 1967. godine.

Na sjednicama Republičkog i Organizaciono-političkog vijeća koje su održane 11. feburara 1969. godine Skupština SR Crne Gore donijela je Zakon o izboru poslanika Skupštine SR Crne Gore⁵² i Zakon o izmjenama zakona o izbornim jedinicama za izbor poslanika Skupštine SR Crne Gore.

Na osnovu novih propisa utvrđeno je da će Republičko vijeće imati 70 poslanika, a Vijeće komuna, Privredno vijeće, Prosvjetno-kulturno i Socijalno-zdravstveno po 46 poslanika.

Poslanici za Republičko vijeće biraju se neposredno, kao delegati građana. Poslanike Vijeća komuna biraju opštinske skupštine, a poslanike ostala tri vijeća bira izborna tijelo sačinjeno od odbornika opštinske skupštine i delegata radnih zajednica i drugih oblika udruženog rada.

Broj poslanika koji se u svakoj opštini bira za svako od vijeća uređen je na način da se po pravilu jedan poslanik bira na isti broj stanovnika, s tim da u Vijeće komuna svaka opština bira najmanje po jednog.

⁵¹ Ustavni amandmani I-XIV na Ustav iz 1963. godine (11/67,1/69)

⁵² Zakoni o izboru poslanika Skupštine SR Crne Gore SL br: (3/69)

NARODNA SKUPŠTINA CRNE GORE (1969 – 1974)

Izbori za Republičko vijeće održani su 13. aprila 1969. godine. Na ovim izborima su, **od 70 izabranih poslanika, bile samo dvije žene odnosno 2,8%.**

Ivka Ćulafić (izborna jedinica IV, Ivangrad)

Senka Raičević (izborna jedinica XVI, Titograd)

Izbori za Privredno vijeće, Prosvjetno-kulturno i Socijalno-zdravstveno vijeće i Vijeće komuna održani su 23. aprila 1969. godine.

U **Privrednom vijeću** od 46 poslanika **nije bila nijedna žena.**

U **Prosvjetno-kulturnom vijeću** od 46 poslanika **nije bila nijedna žena.**

U Socijalno-zdravstvenom vijeću **od 46 poslanika** izabrane su četiri žene odnosno 8,7%.

- ♦ **Darinka Vujanović** (izborna jedinica IX, opština Nikšić)
- ♦ **Ksenija Labudović** (izborna jedinica IX, opština Nikšić)
- ♦ **Ljubica-Beba Džaković** (izborna jedinica XII, opština Pljevlja)
- ♦ **Milena Zipančić** (izborna jedinica XVII, opština Herceg Novi)

U Vijeće komuna **od 46 poslanika** izabrane su **tri žene, odnosno 6,5%.**

- ♦ **Dragica Simonović** (Kolašin)
- ♦ **Desanka Laković** (Titograd)
- ♦ **Senka Boljević** (Titograd)

Dakle od izabranih 254 poslanika u svim vijećima Skupštine bilo je 15 žena i to je 5,9%.

Od osam članova Predsjedništva u ovom mandatu nije bilo žena.

SKUPŠTINA SOCIJALISTIČKE REPUBLIKE CRNE GORE (1974-1978)

Skupština SR Crne Gore na zajedničkoj sjednici svih vijeća koja je održana 25. februara 1974. godine usvojila je i proglasila Ustav SR Crne Gore⁵³.

Nakon stupanja na snagu Ustava prvi izbori za trodomnu Skupštinu SR Crne Gore održani su 25. aprila 1974. godine.

Skupština SR Crne Gore imala je tri vijeća i to: Vijeće udruženog rada, Vijeće opština i Društveno političko vijeće.

Vijeće udruženog rada je imalo 65 delegata, a Vijeće opština i Društveno-političko vijeće po 35. Skupština je ukupno imala 135 delegata.

⁵³ Ustav SR Crne Gore iz 1974. godine (5/74)

U **Vijeće udruženog rada** od 65 delegata **izabrano je devet žena, odnosno 13,8%.**

- ♦ **Adema Šabović** (Bar)
- ♦ **Dragica Blagojević** (Bijelo Polje)
- ♦ **Danica Babović** (Ivangrad)
(mandat prestao 20.10.1977.)
- ♦ **Sofija Mijatović** (Nikšić)
- ♦ **Nuriya Bajrović** (Pljevlja)
- ♦ **Malina Aković** (Titograd)
- ♦ **Zora Bracanović** (Titograd)
- ♦ **Bosiljka Sekulić** (Titograd)
- ♦ **Milena Kusovac** (Cetinje)

Saziv Skupštine 1974-1978. godine (izvor: sajt Skupštine Crne Gore)

U **Vijeće opština** od 35 delegata **izabrana je samo 1 žena odnosno 2,8%,** i to:

- ♦ **Dušanka Spasojević** (Pljevlja)

U **Društveno političko vijeće** od 35 delegata **izabrano je pet žena odnosno 14,3%.**

- ♦ **Stanka Glomazić-Leković**
- ♦ **Nazija Sofović**
- ♦ **Mileva Gagović**
- ♦ **Milica Strnčević**
- ♦ **Ljiljana Pešić**

Saziv Skupštine 1974-1978. godine (izvor: sajt Skupštine Crne Gore)

Od šest članova Predsjedništva Skupštine koje čine predsjednik Skupštine, dva potpredsjednika i presjednici tri vijeća, bila je jedna žena. Na ovoj funkciji bila je Mileva Gagović, kao predsjednica Društveno-političkog vijeća. Ovo je drugi put od 1946. godine da se u rukovodstvu Skupštine nađe žena.

SKUPŠTINA REPUBLIKE CRNE GORE (1978-1982)

Izbori za delegate Skupštine održani su 13. aprila 1978. godine.

U Vijeće udruženog rada birano je 75 delegata, a Vijeće opština 55, dok je Društveno-političko vijeće ostalo sa 35 delegata.

Skupština je, dakle, imala **ukupno 135 poslanika od kojih su 15 bile žena, što je 11,1%.**

Saziv Skupštine 1978-1982. godine (izvor: sajt Skupštine Crne Gore)

Saziv Skupštine 1978-1982. godine (izvor: sajt Skupštine Crne Gore)

Od ukupno 165 delegata u sva tri vijeća izabrano je 15 žena, što je 9,1%.

U **Predsjedništvu** Skupštine u kojem je bilo sedam članova **nije bilo žena**

Ove izmjene su uvedene Amandmanom IV na Ustav iz 1978⁵⁴. godine. Na taj način je ukupan broj delegata povećan sa 135 na 165.

U **Vijeću udruženog rada** od 75 delegata, **sedam su bile žene, što je 9,3%.**

- ♦ **Vlastimirka Karišik** (Ivangrad)
- ♦ **Dragica Milutinović** (Kotor)
- ♦ **Milka Čavić** (Nikšić)
- ♦ **Ljubinka Vuković** (Pljevlja)
- ♦ **Milica Kostić** (Tivat)
- ♦ **Branislava Grdinić** (Titograd)
- ♦ **Vasiljka Radulović** (Titograd)

U **Vijeću opština** od 55 delegata bile su **tri žene, odnosno 5,5%.**

- ♦ **Danica Gregović** (Budva)
- ♦ **Nada Bjelica** (Tivat)
- ♦ **Vojislavka Božović** (Titograd)

U **Društveno političkom vijeću** od 35 delegata bilo je **pet žena, što je 14,3%.**

- ♦ **Ikonija Bešić**
- ♦ **Dragica Vojinović**
- ♦ **Miroslava Sekulić**
- ♦ **Branka Džankić**
- ♦ **Jagoda Božović**

54 Amandmani I-CXV na Ustav iz 1974. godine (10/78, 27/81, 26/85, 4/89, 27/90, 33/91)

SKUPŠTINA REPUBLIKE CRNE GORE (1982-1986)

Izbori su održani 13. aprila 1982. godine.

U **Vijeću udruženog rada** od 75 delegata bilo je **12 žena, odnosno 16%**.

- ♦ **Dragica Vlaović** (Bijelo Polje)
- ♦ **Milena Marković** (Budva)
- ♦ **Safeta Agović** (Ivangrad)
- ♦ **Olga Ercegović** (Kotor)
- ♦ **Branka Đuričković** (Nikšić)
- ♦ **Lidija Milović** (Nikšić)
- ♦ **Desa Gvozdenović** (Pljevlja)
- ♦ **Nevenka Bogojević** (Titograd)
- ♦ **Dr Milosava Martinović** (Titograd)
- ♦ **Milunka Medvidović** (Titograd)
- ♦ **Vukosava Perunović** (Titograd)
- ♦ **Nadežda Cvetković** (Herceg Novi)

Saziv Skupštine 1982-1986. godine (izvor: sajt Skupštine Crne Gore)

U **Vijeću opština** od 55 delegata bile su **dvije žene, odnosno 3,6%**.

- ♦ **Vjera Kovačević** (Nikšić)
- ♦ **Olga Bečanović** (Ulcinj)

U **Društveno-političkom vijeću** od 35 delegata bilo je **sedam žena, što je 20%**.

- ♦ **Vesna Karadžić**
- ♦ **Fahira Mekić**
- ♦ **Samija Nurković**
- ♦ **Olga Brajičić**
- ♦ **Olja Ljumović**
- ♦ **Vesna Miranović**
- ♦ **Milka Čavić**

Saziv Skupštine 1982-1986. godine (izvor: sajt Skupštine Crne Gore)

Od ukupno 165 delegata bila je 21 žena odnosno 12,7%.

U **Predsjedništvu** Skupštine u kojem je bilo sedam članova **nije bilo žena**.

SKUPŠTINA REPUBLIKE CRNE GORE (1986-1989)

Izbori su održani 21. aprila 1986. godine.

Saziv Skupštine 1986-1989. godine (izvor: sajt Skupštine Crne Gore)

Saziv Skupštine 1986-1989. godine (izvor: sajt Skupštine Crne Gore)

Saziv Skupštine 1986-1989. godine (izvor: sajt Skupštine Crne Gore)

U **Vijeću udruženog rada** od 75 delegata izabrano je **10 žena odnosno 13,3%**.

- ♦ **Mirjana Miković** (Budva)
- ♦ **Sofija Mašović** (Ivangrad)
- ♦ **Borka Ašanin** (Nikšić)
- ♦ **Branislavka Klikovac** (Titograd)
- ♦ **Dragica Milanović** (Titograd)
- ♦ **Tinda Bulatović** (od 23.9.1986.)
- ♦ **Vidosava Pavićević** (Titograd)
- ♦ **Slavica Šofranac** (do marta 1988, kada joj je mandat prestao zbog smrti i zamijenio je muškarac)
- ♦ **Biserka Pejović** (Ulcinj)
- ♦ **Sladana Krmpot** (Herceg Novi)

U **Vijeće opština** od 55 delegata izabrane su **tri žene, što je 5,5%**.

- ♦ **Danica Labudović** (Nikšić)
- ♦ **Biserka Prlja Kecojević** (Titograd)
- ♦ **Vera Đakonović** (Ulcinj)

U **Društveno-političkom vijeću** koje je imalo 35 delegata, bilo je **osam žena, odnosno 22,8%**.

- ♦ **Vukosava Mićunović**
- ♦ **Zorica Kovačević**
- ♦ **Radmila Kalezić**
- ♦ **Darka Planinac** (do 27.12 1988.)
- ♦ **Vesna Karadžić-Perović**
- ♦ **Milka Brković**
- ♦ **Milijana Gregović**
- ♦ **Blaža Četković**

Od ukupno **165 delegata bila je 21 žena odnosno 12,7%**.

U **Predsjedništvu** Skupštine u kojem je bilo šest članova **nije bilo žena**.

SKUPŠTINA REPUBLIKE CRNE GORE (1989-1990)

Mandatni period 1986-1990. godina trajao je kraće zbog zahtjeva građana za smjenom aktuelne vlasti iskazanih na protestima tokom 1988. i 1989. godine, nakon čega su Izvršno vijeće i Predsjedništvo podnijeli ostavke, a Skupština⁵⁵ skratila svoj mandat.

Izbori su održani 12. i 13. juna 1989. godine za Vijeće udruženog rada, a za Vijeće opština i Društveno-političko vijeće održani su 18. juna 1989. godine. Prije ovih izbora izvršene su ustavne izmjene amandmanom XLIV⁵⁶ i donijet novi Zakon o izboru delegata u Skupštinu Crne Gore⁵⁷.

U **Vijeću udruženog rada** od 75 delegata bilo je **devet žena, odnosno 12%**.

- ♦ Venera Milojević
- ♦ Zorka Đurišić
- ♦ Nasta Ilić
- ♦ Sofija Klikovac
- ♦ Milanka Raičević
- ♦ Dragica Perović
- ♦ Sveta Mugoša
- ♦ Marina Bogdanović
- ♦ **Tatjana Živković**

Saziv Skupštine 1989-1990. godine (izvor: sajt Skupštine Crne Gore)

U **Vijeću opština** od 55 delegata bilo je **pet žena, odnosno 9,1%**.

- ♦ Jelena Keković (Danilovgrad)
- ♦ Dr Koviljka Žižić
- ♦ Milka Peković (Ivangrad)
- ♦ Vjera Marković (Ulcinj)
- ♦ Gordana Bulatović (Herceg Novi)

Saziv Skupštine 1989-1990. godine (izvor: sajt Skupštine Crne Gore)

U **Društveno-političkom vijeću** od 35 delegata bilo je **sedam žena, odnosno 20%**.

- ♦ Nada Martinović (SSRN)
- ♦ Jelena Martinović (SUBNOR)
- ♦ Snežana Mijušković (Omladina)
- ♦ Rajka Dapčević (Sindikat)
- ♦ Svetlana Čolović (Omladina)
- ♦ Dušanka Vuković (SKCG)
- ♦ Azra Šehović (SSRN)

Od ukupno **165 delegata** bila je **21 žena, odnosno 12,7%**.

U **Predsjedništvu** Skupštine koje je brojalo šest članova **nije bilo žena**.

55 Zakon o skraćanju mandata delegacijama i delegatima izabranim za period 1986-1990. godine (11/89);

56 Amandmani I-CXV na Ustav iz 1974. godine (10/78, 27/81, 26/85, 4/89, 27/90, 33/91)

57 Zakoni o izboru delegata u Skupštinu SR Crne Gore (5/74, 2/78, 10/78, 1/82, 9/89)

POGLAVLJE V

UVOĐENJE VIŠESTRANAČKOG SISTEMA

IZBORI 1990. GODINE

Promjenama Ustava Amandmanima na Ustav od 31. jula 1990. godine izvršene su značajne izmjene u političkom sistemu i organizaciji i sastavu organa vlasti u Socijalističkoj Republici Crnoj Gori. Ovo su bile pete po redu ustavne promjene, a najznačajnija novina je uvođenje višepartijskog sistema, nasuprot dotadašnjem jednopartijskom. Na taj način se Ustavom jemčila **sloboda političkog organizovanja i djelovanja, čime se uspostavlja politički pluralizam, odnosno višepartijski sistem**. Konstituisan je princip da su građani nosioci vlasti koju ostvaruju preko predstavnika u skupštinama društveno-političkih zajednica, referendumom, na zborovima i drugim oblicima ličnog izjašnjavanja. Umjesto dotadašnjih trodomnih, obrazuju se jednodomne skupštine, a poslanike biraju građani na osnovu **opšteg i jednakog biračkog prava, neposredno i tajnim glasanjem**. Vlada SR Crne Gore kao organ izvršne vlasti je zamijenila Izvršno vijeće. Propisano je, takođe, da predsjednika i članove Predsjedništva SR Crne Gore biraju građani neposredno.

Radi ostvarivanja ovih principa, Ustavnim zakonom za sprovođenje Amandmana na Ustav (Amandmani LXIV - LXXXII) ⁵⁸propisano je da se izbori za novu Skupštinu (poslanike) održe najkasnije do kraja 1990. godine i da danom konstituisanja novoizabrane Skupštine prestaje mandat delegatima izabranim 1989. godine.

Na osnovu toga, izbori za poslanike su održani 9. decembra 1990. godine.

Izborna pravila za izbor poslanika u Skupštinu utvrđena su amandmanima na Ustav i Zakonom o izboru odbornika i poslanika⁵⁹.

Propisano je da Skupštinu Crne Gore čini 125 poslanika. Poslanike biraju građani na osnovu slobodnog, opšteg, jednakog i neposrednog izbornog prava, tajnim glasanjem.

Definisano je da kandidate za poslanike predlažu i utvrđuju građani, političke organizacije registrovane i drugi oblici organizovanja i udruživanja, na osnovu određenog broja potpisa građana, a to je najmanje 50 građana koji imaju prebivalište na teritoriji odgovarajuće izborne jedinice. Pravo da bira i da bude biran za poslanika ima građanin koji je navršio 18 godina života i ima prebivalište na teritoriji Republike najmanje tri mjeseca prije održavanja izbora.

Poslanici se biraju u izbornim jedinicama koje se određuju zakonom, po principu da se u svakoj izornoj jedinici, na srazmjerno isti broj birača bira jednak broj poslanika;

Zakonom o izboru i opozivu odbornika i poslanika ustanovljen je proporcionalni izborni sistem, što znači da se glasa za listu, a ne za pojedinog kandidata sa liste, a poslanički mandati u okviru ukupnog broja mandata koji je pojedina lista dobila, raspodjeljuju se prema redosljedu kandidata utvrđenom na izornoj listi. Broj mandata koji će dobiti pojedina izborna lista utvrđuje se tako da se ukupan broj glasova koji je

⁵⁸ Amandmani I-CXV na Ustav iz 1974. godine SL br: (10/78, 27/81, 26/85, 4/89, 27/90,33/91)

⁵⁹ Zakoni o izboru odbornika i poslanika SL br: (49/92, 55/92, 16/95' 21/96, 4/98, 17/98)

dobila pojedina izborna lista u izbornoj jedinici dijeli 1,2,3....itd. zaključno sa brojem koji odgovara broju poslanika koji se bira u izbornoj jedinici. Tako dobijeni količnici razvrstavaju se po veličini, pri čemu se u obzir uzima onoliko najvećih količnika koliko se poslanika bira. Utvrđeno je da izborni cenzus iznosi 4% glasova od ukupnog broja građana koji su glasali.

To znači da kvalifikaciona kvota ili tzv. cenzus za ostvarivanje prava na učešće u raspodjeli poslaničkih mandata iznosi 4% glasova građana koji su glasali;

Ovim zakonom određeno je 20 izbornih jedinica za izbor poslanika. Za izborne jedinice određene su opštine u kojima se bira sljedeći broj poslanika: Bar 8, Bijelo Polje 11, Budva 2, Danilovgrad 3, Žabljak 1, Ivangrad 10, Kolašin 3, Kotor 5, Mojkovac 2, Nikšić 15, Plav 4, Plužine 1, Pljevlja 9, Rožaje 4, Tivat 2, Titograd 29, Ulcinj 5, Herceg Novi 5, Cetinje 5 i Šavnik 1.

Iako je u sastavu Skupštine u mandatnim periodu 1989 – 1990. odnosno u Vijeću udruženog rada, Vijeću opština i Društveno-političkom vijeću bio izuzetno mali broj žena, prilikom donošenja ustavnih amandmana i Zakona o izboru odbornika i poslanika na osnovu kojih su sprovedeni prvi višestranački izbori nije unijeta nijedna norma koja bi uticala na povećanje broja žena u ovom predstavničkom tijelu.

SKUPŠTINA CRNE GORE, MANDATNI PERIOD (1990 – 1992)

Izbori za poslanike u svim izbornim jedinicama održani su 9. decembra 1990. godine. Podnijeto je i potvrđeno deset izbornih lista. Cenzus od 4% prešle su četiri liste:

Savez komunista Crne Gore	83 mandata
Savez reformskih snaga Jugoslavije za Crnu Goru	17 mandata
Demokratska koalicija	13 mandata
Narodna stranka Crne Gore	12 mandata

Politička partija Savez komunista Crne Gore je na Kongresu održanom 22. juna 1991. godine promijenila naziv u Demokratska partija socijalista Crne Gore i svi poslanici Saveza komunista Crne Gore na taj način postali su poslanici Demokratske partije socijalista Crne Gore.

U jednodomnoj Skupštini od 125 poslanika bilo je 120 muškaraca i 5 žena (96% muškaraca i 4 % žena) prilikom konstituisanja, a nakon ostavke jednog od poslanika

Saziv Skupštine 1990-1992. godine (izvor: sajt Skupštine Crne Gore)

pred sam kraj mandata, potpunom tog poslaničkog mjesta poslanik je postala još jedna žena te je od 30. septembra 1992. godine bilo **119 muškaraca i 6 žena (95,2% muškaraca i 4,8% žena)**.

- ♦ **Zagorka Zaga Vuković** (Savez komunista – DPS)
- ♦ **Anđelija Boričić** (Savez komunista – DPS)
- ♦ **Dragica Tomas** (Savez komunista – DPS)
- ♦ **Slavka Daković**
- ♦ **Dr Ljubica Beba Džaković** (Savez komunista – DPS)
- ♦ **Zorica Blagojević** (od 30.9.1992. godine)

SKUPŠTINA CRNE GORE, MANDATNI PERIOD (1992 – 1996)

Izborni principi za izbor poslanika utvrđeni su Ustavom i zakonom o izboru odbornika i poslanika koji je donijet odmah nakon proglašenja Ustava iz 1992. godine⁶⁰. Ustavnim zakonom za sprovođenje Ustava propisano je da se izbori za poslanike održe do kraja 1992. godine i da se na prvim izborima bira 85 poslanika.

Izbori za poslanike održani su 20. decembra 1992. godine u Republici kao jednoj izbornoj jedinici. Izborne liste podnijelo je 19 političkih subjekata, a cenzus je prešlo pet i to:

Liberalni savez Crne Gore	13 mandata
Srpska radikalna stranka Crne Gore	8 mandata
Narodna stranka Crne Gore	14 mandata
Socijaldemokratska partija reformista	4 mandata
Demokratska partija socijalista	46 mandata

U konstitutivnom sazivu skupštine bilo je **80 muškaraca i pet žena, odnosno 5,9%**. Tokom tog mandata vršen je upečatljivo veliki broj promjena u poslaničkom sastavu, ali je **samo nakon jedne promjene umjesto muškarca kojem je prestao mandat u Skupštinu ušla žena, te je od polovine ovog saziva broj žena bio šest što je 7%, a muškaraca 79**.

Saziv Skupštine 1992-1996. godine (izvor: sajt Skupštine Crne Gore)

Poslanice u sazivu Skupštine Crne Gore 1992 – 1996. godine bile su:

- ♦ **Stanka Vučinić**
- ♦ **dr Milica Pejanović Đurišić**
- ♦ **Ljiljana Popović**
- ♦ **dr Ljubica Beba Džaković**
- ♦ **Anka Žugić**
- ♦ **Milijana Radojičić**
- ♦ **Dragica Tomas** (nakon smrti Rista Vukčevića 1994. godine)

⁶⁰ Ustav Republike Crne Gore iz 1992. godine SL br: (48/92)

Saziv Skupštine 1990-1992. godine (izvor: sajt Skupštine Crne Gore)

SKUPŠTINA CRNE GORE, MANDATNI PERIOD (1996 – 1998)

Izbori za poslanike su održani 3. novembra 1996. godine

Prije ovih izbora donijet je Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o izboru odbornika i poslanika⁶¹ kojim je utvrđen broj poslanika koji se bira na 71, određene izborne jedinice, određene posebne izborne jedinice za manjine, broj potrebnih potpisa za podnošenje liste, i način određivanja poslanika tako što se prva polovina određuje po redosljedu a druga polovina u skladu sa odlukom podnosioca liste.

I pored činjenice da je broj žena bio izuzetno nizak i da je novi Ustav označen kao veoma moderan i sveobuhvatniji od saveznog Ustava u domenu ljudskih prava, u ovom Ustavu nema normi koje se bave političkom participacijom žena, uvođenjem mjera afirmativne akcije, niti utvrđivanjem politike jednakih šansi za muškarce i žene.

Saziv Skupštine 1996-1998. godine (izvor: sajt Skupštine Crne Gore)

⁶¹ Zakoni o izboru odbornika i poslanika SL br: (49/92, 55/92, 16/95' 21/96, 4/98, 17/98)

Izborne liste podnijelo je 20 političkih subjekata, cenzus je bio 4% i ostvarile su ga samo pet izbornih lista i to:

Demokratska partija socijalista	45 mandata
Narodna sloga	19 mandata
Stranka demokratske akcije	3 mandata
Demokratska unija Albanaca	2 mandata
Demokratski savez u Crnoj Gori	2 mandata

Saziv Skupštine 1996-1998. godine (izvor: sajt Skupštine Crne Gore)

U konstitutivnom sastavu ovog saziva Skupštine bilo je **66 muškaraca i pet žena, što je 7,04%**. Poslanice su bile:

- ♦ **Nada Mališić**
- ♦ **Stanka Vučinić**
- ♦ **Dr Ljubica Beba Džaković**
- ♦ **Dr Milica Pejanović Đurišić**
- ♦ **Dr Vera Đurišić**
- ♦ **Mr Vesna Vičević**

Ovaj mandat je trajao nepunu godinu i po dana jer je početkom 1997. godine došlo do podjele najveće partije u Skupštini Demokratske partije socijalista na dva dijela.

Saziv Skupštine 1996-1998. godine (izvor: sajt Skupštine Crne Gore)

SKUPŠTINA CRNE GORE, MANDATNI PERIOD (1998-2001)

Izbori za poslanike u Skupštini Republike Crne Gore održani su 31. maja 1998. godine.

Prije održavanja ovih izbora Skupština je donijela novi Zakon o izboru odbornika i poslanika⁶² kojim su utvrđeni izborni principi. Po ovom Zakonu određeno je da se u Skupštinu bira 78 poslanika, zadržan je proporcionalni izborni model, a Crna Gora je postala jedinstvena izborna jedinica. Cenzus je smanjen sa 4% na 3%.

PARLAMENTARNI IZBORI 1998. GODINE				
R.br.	Naziv izborne liste	muškarci	žene	ukupno
1.	LIBERALNI SAVEZ CRNE GORE – SLAVKO PEROVIĆ	69 (90,79%)	7 (9,21%)	76 (100%)
2.	SRPSKA RADIKALNA STRANKA – DR VOJISLAV ŠEŠELJ	56 (97,44%)	2 (2,56%)	78 (100%)
3.	ZA SRPSTVO	35 (92,11%)	3 (7,89%)	38 (100%)
4.	SRPSKA NARODNA RADIKALNA STRANKA – MILIKA-ČEKO DAČEVIĆ	25 (92,60%)	2 (7,40%)	27 (100%)
5.	JUGOSLOVENSKA LEVICA U CRNOJ GORI – JOVANKA MIJANOVIĆ	24 (77,42%)	7 (22,58%)	31 (100%)
6.	DEMOKRATSKI SAVEZ U CRNOJ GORI – MEHMED BARDHI	26 (96,30%)	1 (3,70%)	27 (100%)
7.	LISTA UDRUŽENIH BOŠNJAKA - MUSLIMANA	26 (96,30%)	1 (3,70%)	27 (100%)
8.	STRANKA PRIRODNOGA YAKONA CRNE GORE	16 (50%)	16 (50%)	32 (100%)
9.	SOCIJALISTIČKA NARODNA PARTIJA CRNE GORE - MOMIR BULATOVIĆ	77 (98,72)	1 (1,28%)	78 (100%)
10.	SRPSKA NARODNA STRANKA – DR BOŽIDAR BOJOVIĆ	73 (93,59%)	5 (6,41%)	78 (100%)
11.	STRANKA ZAŠTITE ŠTEDNIH ULOGA I SOCIJALNE SIGURNOSTI GRAĐANA REPUBLIKE CRNE GORE	11 (42,31%)	15 (57,69%)	26 (100%)
12.	SAVEZ KOMUNISTA JUGOSLAVIJE – KOMUNISTI CRNE GORE (SKJ – KCG)	41 (91,12%)	4 (8,88%)	45 (100%)
13.	DA ŽIVIMO BOLJE – MILO ĐUKANOVIĆ	74 (96,16%)	3 (3,84%)	78 (100%)
14.	STRANKA DEVIZNIH ŠTEDIŠA CRNE GORE	18 (60%)	12 (40%)	30 (100%)
15.	STRANKA DEMOKRATSKE AKCIJE CRNE GORE (SDA)	33 (100%)	0 (0%)	33 (100%)
16.	DEMOKRATSKA UNIJA ALBANACA	25 (96,16%)	1 (3,84%)	26 (100%)
17.	PARTIJA LJUDSKOG PUTA	22 (75,87%)	7 (24,13%)	29 (100%)

Tabela: Zbirna izborna lista po polu kandidata, izbori 1998. godine.

Pozicije žena na listama:

1. (8, 9, 11, 21, 50, 51, 70)
2. (2, 33)
3. (5, 13, 27)
4. (13, 26)
5. (1, 5, 6, 9, 22, 28, 29)
6. (17)
7. (16, 21)
8. (3, 4, 6, 8, 11, 12, 14, 15, 16, 21, 22, 24, 25, 28, 31, 32)
9. (27)
10. (13, 18, 21, 37, 41)
11. (2, 3, 5, 6, 7, 9, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 20, 21, 23, 26)
12. (16, 17, 41)
13. (1, 41, 62)
14. (5, 7, 8, 13, 15, 16, 18, 19, 22, 23, 24, 26)
15. /
16. (14)
17. (5, 12, 13, 14, 26, 27, 29)

62 Zakoni o izboru odbornika i poslanika (49/92, 55/92, 16/95' 21/96, 4/98, 17/98)

Saziv Skupštine 1998-2001. godine (izvor: sajt Skupštine Crne Gore)

Konstituisan je specifičan model radi ostvarenja ustavnog principa i političkog konsekrusa da se pripadnicima nacionalnih i etničkih grupa obezbjedi odgovarajuća zastupljenost u Skupštini. Od ukupnog broja poslanika pet se biralo na biračkim mjestima sa preovlađujućim manjinskim stanovništvom koja su precizno utvrđena odlukom.

Iako su žene kao većina u biračkom tijelu bile značajno podzastupljene, ovim zakonom nije prepoznata važnost obezbjeđivanja mehanizama za odgovarajuću zastupljenost žena.

Saziv Skupštine 1998-2001. godine (izvor: sajt Skupštine Crne Gore)

Na ovim izborima od 78 izabranih poslanika, **74 su bili muškarci, a samo četiri žene, odnosno 5,1%.**

- ♦ **Dr Milica Pejanović-Đurišić** (DPS)
- ♦ **Ljubica-Beba Džaković** (DPS)
- ♦ **Zorica Tajić-Rabrenović** (SNP)
- ♦ **Vesna Perović** (LSCG)

U Rukovodstvu Skupštine koje čini predsjednik i dva potpredsjednika nije bilo žena.

Istupanjem Narodne stranke iz vladajuće koalicije funkcionisanje Skupštine i Vlade je postalo upitno, pa je postignut politički dogovor da se Skupštini skрати mandat i održe prijevremeni izbori u aprilu 2001. godine.

NAPOMENA:

Pogledati detaljnu Zbirnu izbornu listu, parlamentarni izbori 1998. godine. (Aneks 1)

SKUPŠTINA CRNE GORE, MANDATNI PERIOD (2001-2002)

Izbori za poslanike u Skupštini Republike Crne Gore održani su 22. aprila 2001. godine.

Izbiorima je prethodila izmjena Zakona o izboru odbornika i poslanika.

Na osnovu pravila o broju poslanika koji se određivao na osnovu broja upisanih birača, na ovim izborima biralo se 77 poslanika.

PARLAMENTARNI IZBORI 2001. GODINE				
R. br.	Naziv izborne liste	muškarci	žene	ukupno
1.	LIBERALNI SAVEZ CRNE GORE – LIBERALI, NEGO ŠTO!	56 (75,68%)	18 (24,32%)	74 (100%)
2.	SRPSKA RADIKALNA STRANKA – dr VOJISLAV ŠEŠELJ	73 (94,81%)	4 (5,19%)	77 (100%)
3.	LDP GLAS ZA CRNU GORU	19 (73,08%)	7 (26,92%)	26 (100%)
4.	OSMAN REDŽA PARTIJA DEMOKRATSKOG PROSPERITETA	23 (85,72%)	4 (14,81%)	27 (100%)
5.	DEMOKRATSKI SAVEZ U CRNOJ GORI – MEHMED BARDHI	31 (93,94%)	2 (6,06%)	33 (100%)
6.	BOŠNJAČKO – MUSLIMANSKA DEMOKRATSKA KOALICIJA U CRNOJ GORI	26 (100%)	0 (0%)	26 (100%)
7.	STRANKA ZAŠTITE ŠTEDNIH ULOGA I SOCIJALNE SIGURNOSTI GRAĐANA REPUBLIKE CRNE GORE	14 (53,85%)	12 (46,15%)	26 (100%)
8.	ZAJEDNO ZA JUGOSLAVIJU	68 (88,32%)	9 (11,68%)	77 (100%)
9.	DR NOVAK KILIBARDA NARODNA SLOGA CRNE GORE	36 (92,31%)	3 (7,69%)	39 (100%)
10.	DEMOKRATSKA UNIJA ALBANACA	28 (96,56%)	1 (3,44%)	29 (100%)
11.	JUGOSLOVENSKA LEVICA U CRNOJ GORI	18 (64,29%)	10 (35,71%)	28 (100%)
12.	STRANKA DEVIZNIH ŠTEDIŠA CRNE GORE	14 (48,28%)	15 (51,72%)	29 (100%)
13.	POBJEDA JE CRNE GORE – DEMOKRATSKA KOALICIJA MILO ĐUKANOVIĆ	63 (81,82%)	14 (18,18%)	77 (100%)
14.	KOMUNISTIČKE I RADNIČKE PARTIJE – ZA JUGOSLAVIJU I VLAST RADNIČKE KLASSE	61 (88,41%)	8 (11,59%)	69 (100%)
15.	STRANKA PRIRODNOGA ZAKONA CRNE GORE	24 (92,31%)	2 (7,69%)	26 (100%)
16.	NARODNA SOCIJALISTIČKA STRANKA CRNE GORE – MOMIR BULATOVIĆ	62 (80,52%)	15 (19,48%)	77 (100%)

Tabela: Zbirna izborna lista po polu kandidata, izbori 2001. godine.

Pozicije žena na listama:

1. (4, 6, 9, 16, 19, 23, 26, 31, 34, 40, 46, 47, 52, 57, 58, 60, 65, 66)
2. (23, 36, 60, 70)
3. (7, 13, 15, 20, 21, 24, 25)
4. (5, 7, 13)
5. (7, 18)
6. /
7. (3, 4, 5, 9, 13, 14, 16, 18, 20, 21, 24, 25)
8. (25, 27, 59, 63, 67, 68, 71, 75, 76)
9. (24, 26, 38)
10. (4)
11. (1, 10, 11, 12, 14, 15, 17, 26, 27, 28)
12. (5, 6, 8, 10, 12, 14, 17, 19, 20, 22, 24, 25, 26, 27, 29)
13. (8, 15, 27, 28, 35, 38, 43, 59, 61, 63, 64, 68, 75, 77)
14. (11, 14, 26, 36, 40, 46, 48, 55)
15. (8, 16)
16. (2, 11, 13, 15, 21, 23, 24, 31, 32, 33, 44, 45, 48, 59, 62)

Od 77 izabranih poslanika bilo je izabrano, bilo je **70 muškaraca i sedam žena što je 9,9%**, a nakon jedne od izmjena u poslaničkom sastavu u decembru iste godine broj poslanica povećan je na osam, (10,3%). Pred kraj mandata ostavku je podnijela poslanica, a zamijenio je muškarac pa je broj poslanica vraćen na onaj s početka mandata, dakle opet sedam odnosno 9,9%.

Saziv Skupštine 2001-2002. godine (izvor: sajt Skupštine Crne Gore)

- ♦ **Dr Ljubica Beba Džaković** (DPS)
- ♦ **Dr Milica Vuksanović** (SDP)
- ♦ **Olivera Franović** (DPS)
- ♦ **Nada Drobnyak** (DPS)
- ♦ **Dr Lola Nikčević** (Narodna stranka)
- ♦ **Vesna Perović** (LSCG)
- ♦ **Mirjana Vujanović-Kuljak** (LSCG) kojoj je mandat prestao podnošenjem ostavke 11. 09. 2002. godine nakon čega je zamijenio muškarac
- ♦ **Slađana Šabović** (DPS) postala je poslanica od 11.12. 2001. godine, nakon što je poslanik sa njene liste podnio ostavku.

Po prvi put na mjesto predsjednice Skupštine izabrana je žena - poslanica LSCG Vesna Perović, a dva potpredsjednika su bili muškarci.

Saziv Skupštine 2001-2002. godine (izvor: sajt Skupštine Crne Gore)

Fonografske bilješke sa Prve sjednice Prvog redovnog zasjedanja Skupštine Republike Crne Gore održane u Podgorici 24. maja, 5, 6 i 7. juna 2001. godine

Prilikom izbora gospođe **Vesne Perović** u raspravi je učestvovalo 23 poslanika, od čega 3 poslanice i 20 poslanika. Upečatljivo je naglasiti da je od te 3 poslanice jedna bila poslanica koja je predsjedavala Skupštinom kao najstarija u Parlamentu, druga je bila gospodja Perović koja se obratila Skupštini povodom svojeg izbora i treća je bila jedna poslanica koja je imala repliku sa kolegama vezano za lično pominjanje i politički kontekst tog pominjanja, što znači da nijedna od njih nije govorila o izboru gospođe Perović.

Prilikom obrazlaganja predloga da gospođa Perović bude izabrana za predsjednicu Skupštine, predsjednik Kluba njene partije iznio je podatke iz njene stručne i političke biografije.

Sudeći po fonografskim bilješkama sa te sjednice koje imaju više od 100 strana diskusija je trajala prilično dugo.

Ako izuzmemo jednu rečenicu u diskusiji jednog poslanika koji je rekao da je „neuobičajeno za crnogorske prilike da im žena bude prva i da ih predvodi“ ali da ni on ni njegova partija nemaju ništa protiv „dama, a još manje protiv gospođe Perović“, nijedna diskusija poslanika koji su se suprostavljali izboru gospođe Perović nije imala ni u jednom trenutku negativan prizvuk na ličnoj ravni u odnosu na gospođu Perović, niti na izbor žene na tu funkciju, ali nije bilo niti jedne diskusije koja bi ijednom riječju ukazala na važnost činjenice da se na mjesto predsjednice Skupštine bira žena uz osvrt na politički položaj žena u tom periodu.

Vesna Perović, 2001. godine (izvor: sajt Skupštine Crne Gore)

Najveći dio diskusija predstavljao je političku polemiku između vlasti i opozicije o pregovorima koji su se desavali u periodu od održavanja parlamentarnih izbora do te sjednice. tako da je u velikom broju diskusija sam izbor gospoše Perović stavljen u drugi plan. Međutim, dio opozicionih diskutanata je obrazlagao osim političkih razloga, i razloge zbog kojih neće glasati za gospođu Perović pri čemu se radilo o citiranju nekih izjava i političkih stavova, ali je naglašavano da protiv gospođe Perović nemaju ništa lično i veliki dio njih je naglašavao i to da ona ima čistu biografiju.

Posebno interesantan dio je činjenica da je, u periodu između tih parlamentarnih izbora i sjednice Skupštine na kojoj je gđa Perović birana, jedan medij imao veoma uvredljive objave na račun gospođe Perović, te da su upravo nekoliko opozicionih poslanika u svojim raspravama veoma jasno osudili i veoma negativno okvalifikovali te medijske objave i pružili podršku gospoši Perović.

S druge strane, nijedan predstavnik partija vlasti odnosno koalicionih partnera partije gospođe Perović nije to pomenuo tokom rasprave, a upečatljivo je da su neki čak saopštavajući da će njihov klub podržati gospođu Perović, kratko obrazlagali da će to uraditi na osnovu koalicionog sporazuma pri čemu ne izgovarajući čak ni njeno ime nego saopštavajući da će podržati predloženog kandidata.

Gospođa Perović je u svojem inauguralnom govoru naglasila da je njen izbor bitan jer je to prvi put u Crnoj Gori da stranka koja nije izrasla iz komunističke dobije pravo na mjesto predsjednika Skupštine nakon čega je pojasnila da je prvi put da se na to mjesto bira liberal, pa zatim da je prvi put da se bira žena. U daljem dijelu svojeg govora bavila se političkim pitanjima u okviru kojih nije bilo riječi o političkom položaju žena u Crnoj Gori.

Ovaj mandat Skupštine skraćen je zbog činjenice da je Liberalni savez uskratio podršku vladajućoj koaliciji zbog Beogradskog sporazuma.

NAPOMENA:

Pogledati detaljnu Zbirnu izbornu listu, parlamentarni izbori 2001. godine. (Aneks 1)

SKUPŠTINA CRNE GORE, MANDATNI PERIOD (2002-2006)

Izbori za poslanike u Skupštini Republike Crne Gore održani su 20. oktobra 2001. godine.

PARLAMENTARNI IZBORI 2002. GODINE				
R.Br.	Naziv izborne liste	muškarci	žene	ukupno
1.	PATRIOTSKA KOALICIJA ZA JUGOSLAVIJU	67 (89,34%)	8 (10,66%)	75 (100%)
2.	ZAJEDNO ZA PROMJENE – SNP – SNS – NS	67 (89,34%)	8 (10,66%)	75 (100%)
3.	STRANKA ZAŠTITE ŠTEDNIH ULOGA I SOCIJALNE SIGURNOSTI GRAĐANA REPUBLIKE CRNE GORE	24 (48%)	26 (52%)	50 (100%)
4.	SOCIJALISTIČKA PARTIJA JUGOSLAVIJE SA KOMUNISTIMA – ZA OČUVANJE JUGOSLAVIJE	67 (89,34%)	8 (10,66%)	75 (100%)
5.	CRNA GORA MOŽE – LIBERALNI SAVEZ CRNE GORE!	60 (81,09%)	14 (18,91%)	74 (100%)
6.	BOŠNJAČKA DEMOKRATSKA KOALICIJA – HARUN HADŽIĆ	46 (92%)	4 (8%)	50 (100%)
7.	BOŠNJAČKA KOALICIJA	51 (98,08%)	1 (1,92%)	52 (100%)
8.	DEMOKRATSKA KOALICIJA „ALBANCİ ZAJEDNO“	15 (84,38%)	5 (15,62%)	32 (100%)
9.	SRPSKA RADIKALNA STRANKA	41 (68,34%)	19 (31,66%)	60 (100%)
10.	DEMOKRATSKA LISTA ZA EVROPSKU CRNU GORU – MILO ĐUKANOVIĆ	65 (86,67%)	10 (13,33%)	75 (100%)

Tabela 5.3 Zbirna izborna lista po polu kandidata, izbori 2002. godine.

Pozicije žena na listama:

1. (4, 14, 23, 47, 52, 54, 65, 67)
2. (14, 34, 53, 55, 56, 59, 68, 73)
3. (2, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 14, 16, 17, 21, 22, 24, 25, 26, 28, 31, 36, 37, 40, 41, 42, 47, 48, 49, 50)
4. (13, 17, 22, 27, 30, 32, 37, 59)
5. (2, 8, 11, 15, 17, 19, 26, 28, 47, 49, 53, 60, 65, 69)
6. (20, 34, 35, 36)
7. (43)
8. (7, 12, 21, 26, 32)
9. (15, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 28, 29, 35, 38, 41, 42, 43, 44, 46, 47, 52, 59)
10. (19, 26, 40, 55, 57, 61, 62, 65, 67, 74)

Na ovim izborima birano je 75 poslanika od čega u posebnoj izornoj jedinici za manjine biralo se 4 poslanika. Prije održavanja ovih izbora vršene su izmjene Zakona o izboru odbornika i poslanika.

Saziv Skupštine 2002-2006. godine (izvor: sajt Skupštine Crne Gore)

Saziv Skupštine 2002-2006. godine (izvor: sajt Skupštine Crne Gore)

Od izabranih 75 poslanika u konstitutivanom sastavu bilo je samo **66 poslanika a među njima pet žena (7,5%)**. Nakon toga došlo je do promjena, jer je jednu ženu nakon prestanka mandata zamijenio muškarac, jedna partija je popunila kompletan poslanički sastav pa je broj poslanika od januara 2003. godine bio 75, a jedan broj žena je započeo poslanički mandat nakon prestanka mandata poslanicima koji su podnijeli ostavke iz različitih razloga ili im je prestao mandate odlukama nadležnih organa. **Može se reći da je tokom najvećeg dijela ovog saziva od 75 poslanika bilo 9 žena (12%).**

- ♦ **Dr Ljubica Džaković (DPS)**
- ♦ **Dr Vesna Kilibarda** (Građanski forum) koja je 08.01.2003. godine podnijela ostavku i na njeno mjesto je došao muškarac
- ♦ **Mr Branka Tanasijević (DPS) od 26.02.2003. godine**
- ♦ **Marija Ćatović (DPS)** od 02.12.2002. godine
- ♦ **Valentina Radulović-Šćepanović (DPS)** od 20.07.2005. godine
- ♦ **Daliborka Pejović (DPS)**
- ♦ **Dragica Perović (SNS)** od 23.01.2003. godine
- ♦ **Zorica Tajić-Rabrenović (SNP)**
- ♦ **Vesna Perović (LSCG)**
- ♦ **Veselinka Peković (SNP)** od 23.01.2003. godine
- ♦ **dr Stana Simić (DPS)** od 16.02. 2004. nakon prestanka mandata poslanika

NAPOMENA:

Pogledati detaljnu Zbirnu izbornu listu, parlamentarni izbori 2002. godine. (Aneks 1)

SKUPŠTINA CRNE GORE, MANDATNI PERIOD (2006-2009)

Izbori za poslanike u Skupštini Crne Gore održani su 10. septembra 2006. godine.

PARLAMENTARNI IZBORI 2006. GODINE				
R.Br.	Naziv izborne liste	muškarci	žene	ukupno
1.	KOALICIJA ZA EVROPSKU CRNU GORU - MILO ĐUKANOVIĆ - DPS - SDP	69 (85,19%)	12 (14,81%)	81 (100%)
2.	SAVEZ KOMUNISTA JUGOSLAVIJE- KOMUNISTI CRNE GORE	77 (95,07%)	4 (4,93%)	81 (100%)
3.	SRPSKA LISTA - Andrija Mandić	73 (90,13%)	8 (9,87%)	81 (100%)
4.	KOALICIJA: DEMOKRATSKI SAVEZ U CRNOJ GORI – PARTIJA DEMOKRATSKOG PROSPERITETA, Mehmet Bardhi	73 (90,13%)	4 (4,93%)	81 (100%)
5.	DEMOKRATSKA STRANKA CRNE GORE - DIO KOJI NEDOSTAJE	57 (87,70%)	8 (12,30%)	65 (100%)
6.	ALBANSKA ALTERNATIVA	26 (96,30%)	1 (3,70%)	27 (100%)
7.	SNP - NS - DSS - KOALICIJA: SOCIJALISTIČKA NARODNA PARTIJA CRNE GORE, NARODNA STRANKA I DEMOKRATSKA SRPSKA STRANKA	67 (82,72%)	14 (17,28%)	81 (100%)
8.	FORCA	24 (89,99%)	3 (11,11%)	27 (100%)
9.	LIBERALI I BOŠNJAČKA STRANKA - ISPRAVNI U PROŠLOSTI, PRAVI ZA BUDUĆNOST - MIODRAG MIKO ŽIVKOVIĆ	59 (72,84%)	22 (27,16%)	81 (100%)
10.	POKRET ZA PROMJENE - NEBOJŠA MEDOJEVIĆ	64 (81,02%)	15 (18,98%)	79 (100%)
11.	DUA - FERHAT DINOŠA	26 (75%)	8 (25%)	32 (100%)
12.	GRAĐANSKA LISTA	64 (81,02%)	15 (18,98%)	81 (100%)

Tabela: Zbirna izborna lista po polu, izbori 2006. godine.

Saziv Skupštine 2006-2009. godine (izvor: sajt Skupštine Crne Gore)

Pozicije žena na listama:

1. (19, 22, 30, 36, 55, 56, 57, 70, 71, 73, 74, 77)
2. (52, 56, 58, 61)
3. (29, 33, 34, 55, 57, 61, 62, 73)
4. (6, 9, 14, 17)
5. (2, 8, 9, 12, 24, 25, 35, 44)
6. (12)
7. (15, 30, 33, 34, 38, 40, 41, 43, 47, 51, 57, 65, 75, 81)
8. (6, 17, 27)
9. (5, 8, 14, 18, 22, 25, 28, 32, 36, 40, 42, 55, 57, 61, 63, 66, 67, 72, 73, 78, 79, 80)
10. (4, 6, 30, 36, 38, 39, 44, 46, 48, 53, 57, 75, 76, 77, 78)
11. (3, 19, 22, 26, 27, 28, 29, 30)
12. (4, 23, 32, 36, 44, 49, 51, 60, 62, 65, 69, 71, 77, 78, 79)

Na ovim izborima biran je 81 poslanik, od kojih su **74 bili muškarci, a sedam žene, što je 8,6%.**

- ♦ **Njegosava Vujanović** (DPS) od 30.01.2007. godine
- ♦ **Dr Gordana Đurović** (DPS) do 08.11.2006. godine nakon čega je zamijenila mr Branka Tanasijević
- ♦ **Dr Ljubica Beba Džaković** (DPS)
- ♦ **Hidajeta Bajramspahić** (SDP)
- ♦ **Marija Čatović** (DPS)
- ♦ **Jovanka Matković** (SNS)
- ♦ **Doc Maja Kostić Mandić** (PZP)

NAPOMENA:

Pogledati detaljnu Zbirnu izbornu listu, parlamentarni izbori 2006. godine. (Aneks 1)

SKUPŠTINA CRNE GORE, MANDATNI PERIOD (2009-2012)

Izbori za poslanike u Skupštini Crne Gore održani su 29. marta 2009. godine.

PARLAMENTARNI IZBORI 2009. GODINE				
R.br.	Naziv izborne liste	muškarci	žene	ukupno
1.	FORCA – Nazif Cungu	23 (85,19%)	4 (14,81%)	27 (100%)
2.	CRNOGORSKI KOMUNISTI	66 (90,42%)	7 (9,58%)	73 (100%)
3.	STRANKA PENZIONERA I INVALIDA CRNE GORE	65 (98,49%)	1 (1,51%)	66 (100%)
4.	NARODNJAČKA KOALICIJA – NARODNA STRANKA I DEMOKRATSKA SRPSKA STRANKA	64 (80%)	16 (20%)	80 (100%)
5.	EVROPSKA CRNA GORA – MILO ĐUKANOVIĆ	69 (85,19%)	12 (14,81%)	81 (100%)
6.	BOŠNJACI I MUSLIMANI ZAJEDNO, JEDNO	41 (74,55%)	14 (25,45%)	55 (100%)
7.	POKRET ZA PROMJENE – MOŽEMO – NEBOJŠA MEDOJEVIĆ	63 (77,78%)	18 (22,22%)	81 (100%)
8.	SNP - SOCIJALISTIČKA NARODNA PARTIJA CRNE GORE – SRĐAN MILIĆ	66 (81,49%)	15 (18,51%)	81 (100%)
9.	NOVA SRPSKA DEMOKRATIJA – ANDRIJA MANDIĆ	73 (90,13%)	8 (9,87%)	81 (100%)
10.	KOALICIJA LIBERALNE PARTIJE I DEMOKRATSKOG CENTRA - „ZA DRUGAČIJU CRNU GORU“ – DR GORAN BATRIČEVIĆ	65 (80,25%)	16 (19,75%)	81 (100%)
11.	PARTIJA DEMOKRATSKOG PROSPERITETA – PARTIA / E PROSPERITETI DEMOKRATIK	25 (86,21%)	4 (13,79%)	29 (100%)
12.	UDSH – DUA FERHAT DINOSHA	26 (83,88%)	5 (16,12%)	31 (100%)
13.	OTADŽBINSKA SRPSKA STRANKA –DOCENT DR ALEKSANDAR STAMATOVIĆ „ZA ISTINSKE SRBE“	52 (86,67%)	8 (13,33%)	60 (100%)
14.	ALBANSKA KOALICIJA – PERSPEKTIVA / KOALICIONI SHQIPTAR – PERSPEKTIVA	21 (77,78%)	6 (22,22%)	27 (100%)
15.	SRPSKA NACIONALNA LISTA	73 (90,13%)	8 (9,87%)	81 (100%)
16.	ALBANSKA LISTA – LISTA SHQIPTARE: DEMOKRATSKI SAVEZ U CRNOJ GORI - LIDHJA DEMOKRATIKE NË MAL TË ZI – MEHMET BARDHI & ALBANSKA ALTERNATIVA –ALTERNATIVA SHQIPTARE – GJERGJ CAMAJ	32 (88,89%)	4 (11,11%)	36 (100%)

Tabela: Zbirna izborna lista po polu, izbori 2009. godine.

Pozicije žena na listama:

1. (6, 11, 17, 18)
2. (26, 37, 46, 48, 54, 64, 70)
3. (33)
4. (4, 8, 14, 27, 41, 45, 48, 49, 50, 55, 56, 62, 64, 67, 68, 69)
5. (16, 32, 37, 52, 55, 60, 62, 70, 71, 75, 78, 79)
6. (8, 9, 20, 24, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 35, 37, 41, 46)
7. (3, 8, 16, 21, 31, 34, 40, 42, 45, 53, 63, 64, 66, 75, 76, 77, 79, 81)
8. (5, 13, 15, 30, 35, 38, 39, 51, 57, 58, 63, 70, 72, 75, 79)
9. (12, 31, 37, 41, 53, 55, 56, 73)
10. (4, 5, 10, 26, 28, 29, 30, 38, 41, 47, 48, 55, 58, 63, 69, 79)
11. (19, 20, 21, 24)
12. (6, 14, 18, 22, 27)
13. (6, 8, 23, 35, 41, 46, 55, 56)
14. (8, 15, 18, 21, 25, 27)
15. (8, 24, 31, 41, 49, 54, 56, 58)
16. (8, 13, 18, 21)

Na ovim izborima biran je 81 poslanik. U konstitutivnom sazivu bilo je **74 muškaraca i sedam žena što je 8,6%**. Nakon formiranja Vlade broj žena se zbog podnošenja ostavki poslanika koji su otišli ni ministarska mjesta povećao i bio je **devet odnosno 11.1%**.

Saziv Skupštine 2009-2012. godine (izvor: sajt Skupštine Crne Gore)

Pred sam kraj mandata ušle su još dvije poslanice zbog početka primjene Zakona o sprječavanju sukoba interesa kada je dio muških poslanika podnio ostavke kako bi zadržao rukovodeće funkcije u državnoj upravi.

- ♦ **Dr Gordana Đurović** (DPS) do 09.06.2009. godine kada je zamijenio poslanik
- ♦ **Mr Branka Tanasijević** (DPS) od 09.06.2009. godine
- ♦ **Njegosava Vujanović** (DPS) od 30.01.2012. godine
- ♦ **Hidajeta Bajramspahić** (SDP) od 09.06.2009. godine
- ♦ **Maida Bešlić** (DPS) od 15.06.2010. godine
- ♦ **Nada Drobnjak** (DPS)
- ♦ **Valentina Radulović-Šćepanović** (DPS) od 09.06.2009. godine
- ♦ **Ljerka Dragičević** (HGI)
- ♦ **Ljubica Aranitović** od 22.12.2011. godine
- ♦ **Snežana Jonica** (SNP)
- ♦ **Nataša Vuković** (SNP)
- ♦ **Veselinka Peković** (SNP)
- ♦ **Dušanka Džakula-Tušup** (PZP) do 10.05.2011. godine kada je zamijenio poslanik

Godinu dana prije isteka mandata jedna poslanica je podnijela ostavku zbog rotacija u poslaničkom klubu, a na njeno mjesto je došao muškarac, pa je u konačnom mandat ovog saziva završen sa 10 žena, nakon što je u maju 2011. godine pao na 8, pa onda u decembru 2011. i januaru 2012. godine povećan na 10 (12,3%).

NAPOMENA:

Pogledati detaljnu Zbirnu izbornu listu, parlamentarni izbori 2009. godine. (Aneks 1)

SKUPŠTINA CRNE GORE, MANDATNI PERIOD (2012-2016)

Izbori za poslanike u Skupštini Crne Gore održani su 14. oktobra 2012. godine.

PARLAMENTARNI IZBORI 2012. GODINE				
R.br.	Naziv izborne liste	muškarci	žene	ukupno
1.	ALBANSKA OMLADINSKA ALIJANSA - ALEANCA RINORE E SHQIPTARËVE	21 (75%)	7 (25%)	28 (100%)
2.	SRPSKA SLOGA	57 (70,38%)	24 (29,62%)	81 (100%)
3.	HRVATSKA GRAĐANSKA INICIJATIVA (HGI) - ODLUČNO	22 (68,75%)	10 (31,25%)	32 (100%)
4.	POZITIVNA CRNA GORA – DARKO PAJOVIĆ	55 (67,91%)	26 (32,09%)	81 (100%)
5.	SNP – SOCIJALISTIČKA NARODNA PARTIJA CRNE GORE – I RIJEČ I DJELO	56 (69,14%)	25 (30,86%)	81 (100%)
6.	DEMOKRATSKA UNIJA ALBANACA – UNIONI DEMOKRATIK I SHQIPTARËVE (DUA – UDSH)	36 (70,59%)	15 (29,41%)	51 (100%)
7.	ALBANSKA KOALICIJA: DEMOKRATSKI SAVEZ U CRNOJ GORI – DEMOKRATSKA PARTIJA I ALBANSKA ALTERNATIVA / KOALICIONI SHQIPTAR: LIDHJA DEMOKRATIKE NË MAL TË ZI, PARTIA DEMOKRATIKE DHE ALTERNATIVA SHQIPTARE	28 (67,45%)	14 (32,55%)	43 (100%)
8.	DEMOKRATSKI FRONT – MIODRAG LEKIĆ	55 (67,91%)	26 (32,09%)	81 (100%)
9.	FORCA ZA JEDINSTVO - FORCA PËR BASHKIM Genci Nimanbegu – Vasel Sinishtaj – Zana Sarvan	26 (66,67%)	13 (33,33%)	39 (100%)
10.	BOŠNJAČKA STRANKA – RAFET HUSOVIĆ	56 (69,14%)	25 (30,86%)	81 (100%)
11.	KOALICIJA EVROPSKA CRNA GORA – MILO ĐUKANOVIĆ	57 (70,38%)	24 (29,62%)	81 (100%)
12.	ZAJEDNO	56 (69,14%)	25 (30,86%)	81 (100%)
13.	SRPSKI NACIONALNI SAVEZ – DR RANKO KADIĆ (DSS,SSR i GG)	54 (66,67%)	27 (33,33%)	81 (100%)

Tabela: Zbirna izborna lista po polu kandidata, izbori 2012. godine.

Pozicije žena na listama:

1. (2, 8, 10, 16, 21, 23, 25)
2. (4, 18, 21, 25, 30, 45, 52, 54, 55, 59, 60, 61, 65, 67, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 78, 80)
3. (1, 2, 5, 9, 16, 21, 25, 28, 29, 31)
4. (2, 6, 10, 14, 18, 22, 25, 28, 31, 34, 37, 40, 43, 49, 52, 55, 58, 59, 61, 64, 67, 70, 73, 76, 78, 80)
5. (3, 6, 10, 13, 16, 19, 22, 24, 27, 30, 33, 36, 39, 42, 45, 48, 51, 54, 57, 60, 64, 67, 70, 76, 81)
6. (3, 10, 13, 18, 21, 24, 27, 30, 33, 34, 35, 36, 40, 45, 49)
7. (5, 9, 11, 15, 17, 18, 19, 20, 24, 27, 28, 31, 40, 42)
8. (2, 3, 20, 21, 23, 33, 43, 45, 50, 57, 58, 60, 61, 63, 66, 67, 68, 70, 71, 73, 75, 76, 77, 79, 80, 81)
9. (3, 9, 14, 17, 18, 22, 25, 28, 29, 30, 33, 37, 38)
10. (13, 18, 25, 27, 31, 32, 33, 35, 37, 39, 41, 47, 50, 53, 54, 55, 56, 58, 60, 62, 66, 77, 78, 80, 81)
11. (14, 17, 18, 22, 40, 46, 52, 56, 60, 61, 63, 65, 66, 68, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81)
12. (23, 26, 27, 28, 29, 30, 37, 38, 40, 49, 52, 53, 54, 55, 56, 58, 59, 61, 62, 64, 69, 70, 71, 76, 80)
13. (2, 5, 7, 8, 17, 21, 23, 28, 32, 36, 37, 38, 45, 46, 49, 50, 57, 59, 66, 68, 69, 71, 73, 75, 76, 79, 81)

Na ovim izborima biran je 81 poslanik od čega je u konstitutivnom sazivu bilo **70 muškaraca i 11 žena odnosno 13.5%**.

Nakon formiranja Vlade **broj žena se povećao na 13 što je 16%, a zatim se nakon kasnijih izmjena u poslaničkim klubovima broj žena povećao za dvije, pa je saziv završen sa 15 žena odnosno (18,5%)**.

- ♦ **Draginja Vuksanović** (SDP) od 04.12.2012. godine
- ♦ **Daliborka Pejović** (DPS) do 06.12.2012. godine koju je zamijenio poslanik
- ♦ **Zorica Kovačević** (DPS) od 04.12.2012. godine do 18.03.2015. godine koju je nakon izbora za ministra zamijenila Maida Bešlić od 24.03.2015. godine
- ♦ **Prof dr Sanja Vlahović** (DPS) do 04.12.2012. godine koju je zamijenio poslanik
- ♦ **Marija Maja Čatović** (DPS) do 06.11.2012. godine koju je zamijenio poslanik

- ♦ **Marta Šćepanović** (DPS) od 06.11.2012. godine koja je došla na mjesto poslanika koji je podnio ostavku
- ♦ **Mubera Kurpejović** (SDP-SD) od 31.05.2016. godine koja je došla na mjesto poslanika
- ♦ **Prof Milica Pejanović Đurišić** (DPS) do 04.12.2012. godine a nju je zamijenila mr Branka Tanasijević
- ♦ **Marija Čatović** (DPS) od 25.11.2014. kada je zamijenila poslanika
- ♦ **Nada Drobňjak** (DPS) od 04.12.2012. godine
- ♦ **Žana Filipović** (DPS) od 04.12.2012. godine koja je zamijenila poslanika
- ♦ **Dr Ljiljana Đurašković** (NOVA) do 30.08.2016. godine koju je zamijenila Nataša Jevrić
- ♦ **Doc dr Branka Bošnjak** (PZP)
- ♦ **Prof dr Jelisava Kalezić**
- ♦ **Snežana Jonica** (SNP)
- ♦ **Zdenka Popović** do 18.12.2013. godine kada je zamijenio poslanik, nakon čega je 14.11.2014. godine poslanika zamijenila Danijela Danka Marković.
- ♦ **Azra Jasavić** do 28.06.2016. godine kada je zamijenila Zorica Martinović
- ♦ **Ana Ponoš** do 28.05.2013. godine koju je zamijenio muškarac
- ♦ **Ljerka Dragičević** (HGI)

NAPOMENA:

Pogledati detaljnu Zbirnu izbornu listu, parlamentarni izbori 2012 godine. (Aneks 1)

Saziv Skupštine 2012-2016. godine (izvor: sajt Skupštine Crne Gore)

SKUPŠTINA CRNE GORE, MANDATNI PERIOD (2016-2020)

Izbori za poslanike u Skupštini Crne Gore održani su 16. oktobra 2016. godine.

PARLAMENTARNI IZBORI 2016. GODINE				
R.br.	Naziv izborne liste	muškarci	žene	ukupno
1.	ALBANCI ODLUČNO FORCA-DUA-AA / SHQIPTARËT TË VENDOSUR FORCA-UDSH-ASH	26 (68,43%)	12 (31,57%)	38 (100%)
2.	SDP – RANKO KRIVOKAPIĆ – DRŽAVA SVIMA	56 (69,14%)	25 (30,86%)	81 (100%)
3.	ALBANSKA KOALICIJA „SA JEDNIM CILJEM“ DP, GI, DS U CG I PERSPEKTIVA / KOALICIONI SHQIPTAR „ME NJË QËLLIM“ DP-IQ-LD NË MZ DHE PERSPEKTIVA	32 (69,57%)	14 (30,43%)	46 (100%)
4.	ALTERNATIVA CRNA GORA	35 (63,64%)	20 (36,36%)	55 (100%)
5.	POZITIVNA CRNA GORA – DARKO PAJOVIĆ – JER VOLIM CRNU GORU	56 (69,14%)	25 (30,86%)	81 (100%)
6.	SIGURNIM KORAKOM! DPS - MILO ĐUKANOVIĆ	54 (70,59%)	27 (33,33%)	81 (100%)
7.	HRVATSKA GRAĐANSKA INICIJATIVA – HGI OD SRCA	27 (64,29%)	15 (35,71%)	42 (100%)
8.	MR ALEKSA BEČIĆ – DEMOKRATE – POBJEDE, A NE PODJELE	55 (67,91%)	26 (32,09%)	81 (100%)
9.	VELIKA KOALICIJA – KLJUČ – DEMOS, SNP, URA – NAJBOLJE ZA CRNU GORU	54 (70,59%)	27 (33,33%)	81 (100%)
10.	SRPSKA STRANKA – PROF DR MILOVAN ŽIVKOVIĆ	49 (68,06%)	23 (31,94%)	72 (100%)
11.	STRANKA PENZIONERA, INVALIDA I SOCIJALNE PRAVDE CRNE GORE – DR SMAJO ŠABOTIĆ „ZA BOLJI STANDARD PENZIONERA I RAZVOJ SJEVERA CRNE GORE“	37 (68,52%)	17 (31,48%)	54 (100%)
12.	LISTA DEMOKRATSKOG SAVEZA ALBANACA / LISTA E LIDHJES DEMOKRATIKE TË SHQIPTARËVE	20 (64,52%)	11 (35,48%)	31 (100%)
13.	DEMOKRATSKI FRONT – MI ILI ON“ (NOVA SRPSKA DEMOKRATIJA, POKRET ZA PROMJENE, DEMOKRATSKA NARODNA PARTIJA CRNE GORE, RADNIČKA PARTIJA, DEMOKRATSKA SRPSKA STRANKA, POKRET ZA PLJEVLJA, SRPSKA RADIKALNA STRANKA, JUGOSLOVENSKA KOMUNISTIČKA PARTIJA CRNE GORE, PARTIJA UDRUŽENIH PENZIONERA I INVALIDA CRNE GORE I GRUPA BIRAČA – OTPOR BEZNAĐU)	57 (70,38%)	24 (29,62%)	81 (100%)
14.	BOŠNJAČKA STRANKA – RAFET HUSOVIĆ – NAŠA SNAGA	57 (70,38%)	24 (29,62%)	81 (100%)
15.	BOŠNJAČKA DEMOKRATSKA ZAJEDNICA U CRNOJ GORI – HAZBIJA KALAČ	40 (67,80%)	19 (32,20%)	59 (100%)
16.	SOCIJALDEMOKRATE CRNE GORE – IVAN BRAJOVIĆ – DOSLJEDNO	56 (69,14%)	25 (30,86%)	81 (100%)
17.	STRANKA SRPSKIH RADIKALA – „CRNU GORU U SIGURNE RUKE“	53 (69,74%)	23 (30,26%)	76 (100%)

Tabela: Zbirna izborna lista po polu kandidata, izbori 2016. godine.

Pozicije žena na listama:

1. (4, 8, 12, 13, 15, 20, 21, 24, 26, 30, 33, 36)
2. (4, 6, 12, 16, 20, 24, 28, 32, 36, 40, 44, 48, 52, 56, 57, 58, 60, 64, 68, 71, 72, 73, 74, 76, 78)
3. (4, 8, 12, 16, 20, 24, 26, 30, 36, 38, 39, 40, 42, 46)
4. (3, 7, 11, 15, 17, 18, 20, 22, 23, 24, 25, 30, 31, 33, 37, 41, 45, 48, 50, 53)
5. (2, 6, 10, 14, 15, 18, 23, 26, 30, 34, 38, 42, 47, 51, 55, 59, 63, 68, 69, 71, 74, 76, 78, 79, 81)
6. (4, 8, 12, 16, 19, 20, 24, 28, 32, 36, 40, 44, 48, 52, 56, 58, 60, 62, 63, 64, 65, 68, 70, 74, 77, 78, 79, 80)
7. (2, 4, 5, 8, 9, 13, 16, 18, 20, 24, 27, 30, 32, 36, 39)
8. (2, 8, 12, 16, 20, 24, 28, 32, 36, 40, 44, 48, 52, 56, 60, 63, 64, 68, 69, 71, 72, 73, 74, 76, 77, 78)
9. (4, 7, 11, 16, 18, 21, 23, 26, 27, 29, 31, 33, 35, 39, 43, 45, 52, 53, 57, 61, 65, 67, 72, 76, 77, 80, 81)
10. (4, 7, 12, 16, 20, 24, 28, 32, 36, 40, 44, 48, 52, 55, 58, 60, 63, 65, 67, 68, 69, 70, 71)
11. (4, 8, 12, 16, 20, 24, 28, 32, 36, 39, 40, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49)
12. (4, 8, 12, 15, 19, 22, 24, 26, 28, 30, 31)
13. (4, 8, 12, 16, 20, 24, 26, 28, 29, 35, 40, 42, 45, 50, 54, 59, 61, 65, 70, 71, 73, 75, 76, 79)
14. (4, 8, 11, 16, 20, 24, 27, 28, 32, 35, 36, 40, 44, 48, 52, 56, 60, 62, 65, 69, 73, 77, 78, 79)
15. (4, 8, 12, 16, 20, 23, 25, 27, 29, 32, 33, 35, 39, 43, 46, 49, 52, 55, 57)
16. (4, 7, 12, 15, 17, 22, 26, 30, 34, 36, 38, 42, 46, 50, 54, 56, 58, 62, 66, 68, 69, 70, 73, 74, 78)
17. (3, 7, 11, 15, 19, 23, 27, 31, 35, 39, 43, 47, 51, 55, 58, 62, 65, 67, 69, 70, 71, 73, 76)

Saziv Skupštine 2012-2016. godine (izvor: sajt Skupštine Crne Gore)

Na ovim izborima biran je 81 poslanik, od čega su, prilikom konstituisanja, 62 bili muškarci i 19 žene odnosno 23,5%. Broj žena u posljednjoj godini mandata je povećan povećan na 24 što je 29,6%. Razlog povećanja broja žena je što je u 2014. godine na snagu stupila norma po kojoj žena kojoj prestane mandat mijenja sljedeća žena sa liste, pa se po tom osnovu nije mogao smanjivati broj poslanica, a povećan je nakon što su dvojica poslanika preminula i na njihovo mjesto su izabrane žene, dvojica poslanika su izabrani za ambasadore pa su na njihova mjesta došle žene, i jedan poslanik je izabran za predsjednika opštine i na njegovo mjesto je došla žena.

- ♦ **Daliborka Pejović** (DPS)
- ♦ **Nada Nenezić** (DPS) od 08.10.2019. godine
- ♦ **Zorica Kovačević** (DPS) do 16.12.2016. godine koju je zamijenila Jovanka Lalić
- ♦ **Marta Šćepanović** (DPS)
- ♦ **Nada Drobnjak** (DPS) od 16.12.2016. godine
- ♦ **Žana Filipović** (DPS) od 08.10.2019. godine
- ♦ **Marija Čatović** (DPS)
- ♦ **Ana Nikolić** (DPS)
- ♦ **Maja Bakrač** (DPS)
- ♦ **Suzana Pribilović** (DPS) do 28.11.2016. godine na njeno mjesto je došao poslanik suprotno važećem propisu da ženu zamjenjuje žena.
- ♦ **Aleksandra Vuković** (DPS)
- ♦ **Sanja Vlahović** (DPS) do 26.07.2017. godine koju je zamijenila Sanja Pavićević (DPS)
- ♦ **Nela Savković-Vukčević** do 16.12.2016. godine koju je zamijenila Branka Tanasijević
- ♦ **Nela Savković-Vukčević** od 31.07.2019. godine
- ♦ **Dr Ljiljana Đurašković** (NOVA)
- ♦ **Željka Savković** (Radnička partija) od 07.novembra 2019. godine koja je zamijenila poslanika koji je preminuo
- ♦ **Doc dr Branka Bošnjak** (PZP)
- ♦ **Dr Vera Bulatović** (DNP)
- ♦ **Aleksandra Vujičić** (PZP) od 08.10.2019. godine koja je zamijenila poslanika koji je preminuo
- ♦ **Marina Jočić** (NOVA)
- ♦ **Anka Vukićević** (DEMOS-nezavisni poslanik)
- ♦ **Danijela Pavićević** (SNP)
- ♦ **Zdenka Popović** (Demokrate)
- ♦ **Dr Valentina Minić** (Demokrate)
- ♦ **Doc dr Draginja Vuksanović** (SDP)

SKUPŠTINA CRNE GORE, MANDATNI PERIOD (2020-2023)

Izbori za poslanike u Skupštini Crne Gore održani su 30. avgusta 2020. godine.

PARLAMENTARNI IZBORI 2020. GODINE				
R.br.	Naziv izborne liste	muškarci	žene	ukupno
1.	SOCIJALDEMOKRATE - IVAN BRAJOVIĆ - MI ODLUČUJEMO DOSLJEDNO	48 (59,26%)	33 (40,74%)	81 (100%)
2.	BOŠNJAČKA STRANKA - ISPRAVNO - RAFET HUSOVIĆ	52 (64,20%)	29 (35,80%)	81 (100%)
3.	HGI. SVIM SRCEM ZA CRNU GORU!	35 (67,31%)	17 (32,69%)	52 (100%)
4.	SDP - JAKA CRNA GORA!	54 (70,59%)	27 (33,33%)	81 (100%)
5.	HRVATSKA REFORMSKA STRANKA CRNE GORE – HRS	9 (31,10%)	20 (68,96%)	29 (100%)
6.	DR DRITAN ABAZOVIĆ – CRNO NA BIJELO – DR SRĐAN PAVIČEVIĆ – (GRAĐANSKI POKRET URA, STRANKA PRAVDE I POMIRENJA, GRUPE BIRAČA CIVIS I NEZAVISNI INTELEKTUALCI) – GRAĐANI!	55 (67,91%)	26 (32,09%)	81 (100%)
7.	ALBANSKA KOALICIJA „JEDNOGLASNO“ DEMOKRATSKA PARTIJA, DEMOKRATSKA UNIJA ALBANACA I DEMOKRATSKI SAVEZ U CRNOJ GORI / KOALICIONI SHQIPTAR „BASHKË NJI ZA“ PARTIA DEMOKRATIKE, UNIONI DEMOKRATIK I SHQIPTARËVE DHE LIDHJA DEMOKRATIKE NË MAL TË ZI	34 (69,39%)	15 (30,61%)	49 (100%)
8.	ODLUČNO ZA CRNU GORU! DPS – MILO ĐUKANOVIĆ	55 (67,91%)	26 (32,09%)	81 (100%)
9.	ZA BUDUĆNOST CRNE GORE – DEMOKRATSKI FRONT (NOVA SRPSKA DEMOKRATIJA, POKRET ZA PROMJENE, DEMOKRATSKA NARODNA PARTIJA), SOCIJALISTIČKA NARODNA PARTIJA CRNE GORE, PRAVA CRNA GORA, UJEDIŃENA CRNA GORA, RADNIČKA PARTIJA, PARTIJA UDRUŽENIH PENZIONERA I INVALIDA CRNE GORE, JUGOSLOVENSKA KOMUNISTIČKA PARTIJA CRNE GORE, SRPSKA RADIKALNA STRANKA, STRANKA PENZIONERA INVALIDA I SOCIJALNE PRAVDE CRNE GORE	56 (69,14%)	25 (30,86%)	81 (100%)
10.	ALBANSKA LISTA – Genci Nimanbegu, Nik Gjeloghaj / LISTA SHQIPTARE – Genci Nimanbegu, Nik Gjeloghaj	56 (69,14%)	25 (30,86%)	81 (100%)
11.	ALEKSA BEČIĆ - MIOBRAG LEKIĆ - "MIR JE NAŠA NACIJA" - DEMOKRATE - DEMOKRATSKA CRNA GORA - DEMOS - PARTIJA PENZIONERA INVALIDA I RESTITUCIJE - GRAĐANSKI POKRET NOVA LJEVICA	56 (69,14%)	25 (30,86%)	54 (100%)

Tabela 5.6 Zbirna izborna lista po polu kandidata, izbori 2020. godine.

Pozicije žena na listama:

1. (4, 8, 12, 13, 16, 20, 24, 27, 30, 33, 36, 38, 41, 43, 45, 48, 50, 52, 55, 57, 59, 61, 63, 65, 66, 67, 69, 71, 73, 74, 75, 76, 78)
2. (3, 6, 9, 12, 15, 18, 21, 24, 27, 30, 33, 36, 39, 42, 45, 48, 51, 54, 57, 60, 62, 63, 66, 69, 72, 75, 78, 79, 81)
3. (3, 4, 6, 7, 8, 10, 13, 17, 20, 23, 26, 30, 35, 37, 41, 47, 51)
4. (1, 8, 12, 16, 20, 24, 28, 32, 35, 36, 37, 38, 40, 44, 48, 52, 54, 56, 60, 62, 64, 68, 71, 72, 73, 76, 80)
5. (2, 3, 4, 6, 7, 8, 10, 11, 13, 15, 16, 17, 20, 21, 22, 23, 24, 26, 27, 28)
6. (3, 6, 10, 13, 15, 18, 20, 24, 28, 29, 33, 36, 40, 42, 45, 49, 55, 58, 60, 63, 68, 70, 73, 76, 78, 79)
7. (4, 8, 12, 16, 18, 21, 23, 27, 29, 33, 37, 39, 42, 45, 47)
8. (4, 8, 12, 16, 20, 24, 28, 32, 36, 40, 44, 48, 49, 51, 55, 56, 57, 58, 60, 61, 62, 64, 68, 72, 76, 79)
9. (4, 6, 11, 15, 19, 23, 28, 30, 35, 40, 43, 47, 51, 55, 59, 60, 61, 66, 67, 69, 70, 73, 74, 77, 79)
10. (4, 8, 12, 16, 20, 24, 28, 32, 36, 39, 41, 45, 49, 53, 57, 62, 64, 68, 69, 72, 74, 76, 77, 79, 80)
11. (3, 8, 12, 16, 20, 24, 28, 32, 36, 40, 44, 48, 51, 56, 59, 64, 67, 69, 70, 72, 74, 75, 76, 78, 79)

Saziv Skupštine 2020-2023. godine (izvor: sajt Skupštine Crne Gore)

Saziv Skupštine 2020-2023. godine (izvor: sajt Skupštine Crne Gore)

Na ovim izborima biran je 81 poslanik, od čega je prilikom konstituisanja bilo je **63 muškarca i 18 žena odnosno 22,2%**, nakon čega je broj povećan sa 18 na 20 jer su dvojicu poslanika koji su podnijeli ostavke zamijenile žene pa je procenat bio 24,7%. Tokom 2021. i 2022. godine broj poslanica se povećao sa 20 na 23 jer su 3 poslanice započele svoj mandat nakon prestanke mandata poslanika. Od 29.12.2022. godine pa do isteka mandata ovog saziva Skupštine u Skupštini je bilo, dakle, **23 žene odnosno 28,4%**.

Ovaj mandat Skupštine Crne Gore obilježio je izbor žene za Predsjednicu Skupštine, po drugi put u Crnoj Gori, nakon 20 godina od izbora prve žene na ovu funkciju Vesne Perović.

Bitno je takođe napomenuti da je, prije toga, došlo i do izmjene Poslovnika o radu Skupštine, gdje je uz inicijativu Ženske političke mreže, te iskazanu političku volju tadašnjeg predsjednika Skupštine i jednog broja poslaničkih klubova unijeta norma kojom se uvodi obaveza izbora najmanje jedne žene u rukovodstvo Skupštine jer je propisano da se jedan potpredsjednik bira iz reda manje zastupljenog pola. U ovom mandatu Skupštine tu funkciju obavljala je poslanica Pokreta za promjene, Branka Bošnjak.

Tokom ovog mandata, nakon što je 42. Vlada u februaru 2022. godine izgubila povjerenje u Skupštini, došlo je do konstituisanja nove vladajuće većine (URA, SDP, SNP i partije manje brojnih naroda) koja je uz manjinsku podršku DPS-a izabrala 28. aprila 2022. godine Danijelu Đurović iz SNP za predsjednicu Skupštine Crne Gore, nakon čega je ista većina izabrala i novu 43. Vladu.

Danijela Đurović bila je predsjednica Skupštine u periodu od 28. aprila 2021. godine do 27. jula 2023. godine kada je konstituisan novi saziv Parlamenta izabran na parlamentarnim izborima održanim 11. juna 2023. godine, dakle ukupno 15 mjeseci. Tokom perioda predsjedavanja Đurovićeve pokrenuta je inicijativa za njeno razrješenje, ali ta inicijativa nije dobila većinu u Skupštini.

Rasprava o izboru Danijele Đurović vođena je u odsustvu opozicije, sa izuzetkom jednog opozicionog kluba koji je prisustvovao i učestvovao, pa se ne može do kraja stvoriti realna slika o narativu koji bi bio da je Skupština radila u punom sastavu. Ipak uočljivo je da su diskusije obilovale formulacijama koje se

nisu koristile kada su muškarci birani na tu funkciju. Dok su svim muškarcima koji su prije nje obavljali tu funkciju u diskusijama naglašavani neki drugi kriterijumi zbog kojih su oni smatrani dobrim predlogom i dobrim izborom, u ovom slučaju ključni argument za izbor Danijele Đurović koji su svi naglašavali često uz stereotipne formulacije bio je da je dobro što se na tu funkciju bira žena. Ovo je naročito bitno naglasiti u svijetlu činjenice da je Danijela Đurović ispunjavala bar nekoliko kriterijuma i imala reference slične onima koje su naglašavane prilikom izbora njenih kolega, a koje u njenom slučaju nisu pomenute.

- ♦ **Simonida Kordić** (NOVA)
- ♦ **Maja Vukićević** (DNP)
- ♦ **Branka Bošnjak** (PZP)
- ♦ **Danijela Đurović** (SNP)
- ♦ **Jelena Božović** (NOVA)
- ♦ **Jovanka Bogavac** (PZP)
- ♦ **Milosava Paunović** (SNP) od 13.10.2020. godine koja je zamijenila poslanika
- ♦ **Zdenka Popović** (Demokrate)
- ♦ **Dr Tamara Vujović** (Demokrate)
- ♦ **Božena Jelušić** (URA)
- ♦ **Suada Zoronjić** (URA) koja je zamijenila poslanika 27.12.2020. godine
- ♦ **Aleksandra Vuković** (DPS)
- ♦ **Dragica Sekulić** (DPS)
- ♦ **Marta Šćepanović** (DPS) koju je zamijenila Nela Savković Vukčević od 19.07.2022. godine
- ♦ **Vesna Pavićević** (DPS)
- ♦ **Daliborka Pejović** (DPS)
- ♦ **Suzana Pribilović** (DPS)
- ♦ **Jovanka Lalić** (DPS) od 23.09. 2020. godine umjesto Gordane Đurović
- ♦ **Lidija Kljajić** (DPS) koja je 30.marta 2021. godine zamijenila poslanika
- ♦ **Kenana Strujić Harbić** (Bošnjačka stranka)
- ♦ **Draginja Vuksanović-Stanković** (SDP) do 4.04.2023. god koju je zamijenila Dragica Anđelić od 11.04.2023. godine
- ♦ **Nataša Jevrić** (NOVA) koja je zamijenila poslanika od 10. juna 2021. godine
- ♦ **Valentina Minić** (Demokrate) koja je zamijenila poslanika od 29.12.2022. godine

Kada analiziramo broj žena koje su od uspostavljanja aktivnog i pasivnog biračkog prava za žene bile poslanice u Skupštini Crne Gore od 1946. do 2020. godine, uočićemo da je ih je bilo samo 232, uz naglasak da su neke od njih ovu funkciju obavljale u nekoliko mandata.

Kada izdvojimo poimenično žene koje su obavljale poslaničku funkciju dolazimo do podatka da je, od uvođenja višestranačja odnosno u periodu od 1990. do 2023. godine samo 75 žena obavljalo funkciju poslanice. Ako znamo da je Ustavom Crne Gore iz 2007. godine propisano da Skupštinu čini 81 poslanik upečatljivo je zapažanje da čak i kad bismo uspjeli da okupimo sve žene koje su obavljale funkciju poslanice od uvođenja višestranačja do 2023. ne bismo mogli da obezbjedimo dovoljan broj žena da popune mjesta u skupštinskoj Sali za jedan skupštinski saziv.

SKUPŠTINA CRNE GORE, MANDATNI PERIOD (2023-2027)

Vanredni parlamentarni Izbori za poslanike u Skupštini Crne Gore održani su 11. juna 2023. godine, nakon što je 10 mjeseci ranije Vlada Dritana Abazovića izgubila povjerenje u Skupštini. Nakon što nova Vlada nije formirana ni poslije donošenja, vrijeme je pokazalo, neustavnih izmjena Zakona o Predsjedniku, Ukazom Predsjednika Crne Gore raspuštena je Skupština i raspisani su vanredni parlamentarni izbori.

Novi saziv Skupštine konstituisan je 27. jula 2023. godine kada su verifikovani mandati poslanicima, a konstituisanje je završeno izborom predsjednika i potpredsjednika Skupštine.

Za potpredsjednicu Skupštine je, 30. oktobra 2023. godine izabrana Zdenka Popović, poslanica Demokratske Crne Gore.

PARLAMENTARNI IZBORI 2023. GODINE				
R.br.	Naziv izborne liste	muškarci	žene	ukupno
1.	Jasno je! - Bošnjačka stranka - mr Ervin Ibrahimović	48 (59,3%)	33 (40,7%)	81 (100%)
2.	HGI – Na pravoj strani svijeta	43 (60,5%)	28 (39,5%)	71 (100%)
3.	ПРАВДА ЗА СВЕ! – др ВЛАДИМИР ЛЕПОСАВИЋ	38 (69,1%)	17 (30,9%)	55 (100%)
4.	SNP - DEMOS - ZA TEBE.	55 (68%)	26 (32%)	81 (100%)
5.	НАРОДНА КОАЛИЦИЈА - СЛОЖНО И ТАЧКА" (Дејан Вукшић - Демокришћански покрет; Марко Милачић - Права Црна Гора; Владислав Дајковић - Слободна Црна Гора; Драгица Перовић - Демократска српска странка; др Новица Станић - Покрет за Пљевља)	56 (69,2%)	25 (30,8%)	81 (100%)
6.	ALBANSKA ALIJANSA / ALEANCA SHQIPTARE	46 (68,7%)	21 (31,3%)	67 (100%)
7.	Preokret za sigurnu Crnu Goru – Srđan Perić	37 (68,5%)	17 (31,5%)	54 (100%)
8.	Pokret za promjene - PRVO CRNA GORA - Nebojša Medojević - Reforme za spas zemlje	51 (63%)	30 (37%)	81 (100%)
9.	DA. MI MOŽEMO ZA GRAĐANSKU CRNU GORU!	32 (41,5%)	45 (58,5 %)	77 (100%)
10.	ZAJEDNO! Za budućnost koja ti pripada - Danijel Živković (DPS, SD, DUA, LP)	49 (60,5%)	32 (39,5%)	81 (100%)
11.	EVROPA SAD – MILOJKO SPAJIĆ	55 (68%)	26 (32%)	81 (100%)
12.	SDP – ZA NAŠU KUĆU	55 (68%)	26 (32%)	81 (100%)
13.	ALEKSA I DRITAN - HRABRO se broji !	56 (69,2%)	25 (30,8%)	81 (100%)
14.	ЗА БУДУЋНОСТ ЦРНЕ ГОРЕ (НОВА СРПСКА ДЕМОКРАТИЈА, ДЕМОКРАТСКА НАРОДНА ПАРТИЈА ЦРНЕ ГОРЕ, РАДНИЧКА ПАРТИЈА)	55 (68%)	26 (32%)	81 (100%)
15.	Albanski forum - Nik Gjeshaj "BESA za Evropski Razvoj" / Forumi shqiptar - Nik Gjeshaj "BESA për Zhvillim Evropian"	42 (70%)	18 (30%)	60 (100%)

Tabela: Zbirna izborna lista po polu kandidata, izbori 2023. godine.

Saziv Skupštine 2023-2027. godine (izvor: sajt Skupštine Crne Gore)

Pozicije žena na listama:

1. (3, 7, 12, 13, 15, 19, 22, 26, 30, 31, 32, 35, 39, 43, 45, 46, 48, 49, 50, 51, 53, 55, 56, 57, 61, 64, 66, 67, 69, 71, 73, 75, 78)
2. (3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 13, 20, 22, 28, 30, 33, 34, 39, 40, 44, 45, 46, 48, 50, 52, 56, 57, 60, 63, 65, 69, 70)
3. (3, 8, 12, 16, 18, 24, 25, 30, 33, 35, 36, 38, 44, 46, 49, 51, 54)
4. (3, 4, 7, 10, 13, 16, 19, 23, 27, 30, 32, 33, 36, 39, 42, 45, 48, 51, 54, 57, 60, 63, 66, 70, 74, 78)
5. (4, 8, 9, 13, 15, 18, 24, 27, 30, 33, 39, 41, 48, 51, 54, 57, 59, 61, 65, 67, 68, 71, 73, 74, 78)
6. (4, 8, 11, 13, 15, 20, 24, 27, 28, 32, 36, 40, 43, 44, 52, 56, 58, 60, 63, 65)
7. (3, 6, 9, 13, 19, 22, 26, 28, 31, 35, 39, 42, 45, 47, 49, 51, 54)
8. (3, 6, 7, 10, 14, 19, 21, 22, 26, 27, 32, 33, 35, 40, 41, 43, 45, 46, 51, 53, 54, 56, 57, 60, 63, 64, 66, 70, 76, 78)
9. (1, 2, 3, 5, 6, 7, 9, 16, 18, 19, 21, 22, 24, 27, 28, 30, 31, 32, 34, 37, 38, 39, 43, 44, 45, 47, 48, 49, 51, 54, 57, 58, 59, 61, 62, 64, 66, 67, 68, 70, 71, 72, 74, 75, 77)
10. (4, 8, 12, 16, 20, 24, 28, 30, 31, 35, 39, 43, 45, 46, 47, 50, 52, 56, 59, 60, 62, 64, 65, 66, 68, 70, 71, 72, 76, 79, 80, 81)
11. (3, 5, 11, 15, 19, 23, 26, 31, 36, 39, 40, 41, 47, 52, 55, 58, 59, 60, 62, 66, 68, 69, 71, 72, 76, 77, 78, 80)
12. (4, 8, 12, 13, 17, 20, 24, 28, 32, 35, 37, 39, 43, 45, 47, 49, 51, 53, 56, 60, 64, 68, 72, 73, 76, 79)
13. (4, 8, 12, 16, 17, 24, 28, 32, 35, 40, 43, 45, 50, 55, 57, 58, 61, 65, 66, 67, 70, 72, 74, 76, 77)
14. (3, 5, 12, 16, 20, 24, 28, 32, 36, 40, 44, 46, 50, 54, 56, 59, 61, 62, 65, 66, 69, 73, 74, 76, 78, 79)
15. (4, 8, 12, 16, 20, 24, 28, 29, 33, 39, 41, 45, 48, 52, 56, 58, 59, 60)

Na ovim izborima biran je 81 poslanik, od čega je, prilikom konstituisanja, u Skupštini u julu 2023. godine bilo je **64 muškaraca (79,1%) i 17 žena odnosno 20,9%**.

Nakon toga, 30. oktobra 2023. godine konstatovan je prestanak mandata 7 poslanika, a prilikom popune upražnjenih mjesta zamijenili su ih 5 poslanika i 2 poslanice. Na taj način je došlo do **povećanja broja žena sa 17 na 19, odnosno njihov procenat je povećan sa 20,9% na 23,45%**.

Saziv Skupštine 2023-2027. godine (izvor: sajt Skupštine Crne Gore)

Ubrzo nakon izbora 44. Vlade, 16. novembra 2023. godine konstatovan je **prestanak mandata 14 poslanika i 3 poslanice**, a zamijenili su ih **11 poslanika i 6 poslanica**, pa se broj žena u Skupštini **povećao sa 19 na 22, odnosno u ovom trenutku žene čine 27,16% ukupnog broja poslanika.**

- ♦ **Kenana Strujić Harbić** (BS)
- ♦ **Dr Pharm. Drita Llolla** (DPS)
- ♦ **Aleksandra Vuković Kuč** (DPS)
- ♦ **Spec. Sci Sonja Milatović** (DPS)
- ♦ **Zoja Bojanić Lalović** (DPS)
- ♦ **Prof. dr Aleksandra Despotović** (DPS)
- ♦ **Maida Gorčević** (PES) koju je 16. novembra 2023. godine zamijenila Branka Marković (PES)
- ♦ **Prof. dr Anđela Jakšić Stojanović** (PES) koju je 16. novembra 2023. godine zamijenila Jelenka Andrić (PES)
- ♦ **Jelena Nedović** (PES)
- ♦ **Naida Nišić** (PES) koju je 16. novembra 2023. godine zamijenila Nađa Laković
- ♦ **Radinka Ćinćur**
- ♦ **Jevrosima Pejović**
- ♦ **Zdenka Popović** (Demokrate)
- ♦ **Ana Novaković Đurović** (URA)
- ♦ **Simonida Kordić** (NOVA)
- ♦ **Maja Vukićević** (DNP)
- ♦ **Jelena Božović** (NOVA)
- ♦ **mr Anđela Vojinović** (Demokrate) koja je 30. oktobra 2023. zamijenila Stevana Katića
- ♦ **Bojana Pićan** (NOVA) koja je 30. oktobra 2023. zamijenila Milutina Đukanovića
- ♦ **Slađana Kaluđerović** (SNP) koja je zamijenila Vlada Jokovića 16. novembra 2023. godine
- ♦ **Dragana Vučević** (PES) koja je 16. novembra 2023. godine zamijenila dr Filipa Ivanovića
- ♦ **Maja Vučelić** (CIVIS) koja je zamijenila 16. novembra 2023. godine Srđana Pavićevića

Izborom ovog mandata Skupštine iz pretpostavku da će trajati najmanje do 2025. godine kada će se navršiti 80 godina od kad su žene ostvarile pravo glasa u Crnoj Gori, u prilici smo da sumiramo poražavajuće brojke koje govore mnogo više od riječi.

Od 1945. godine do 2023. godine u Skupštinu je izabrano ukupno 2319 poslanika.

Od toga bilo je ukupno 2074 muškaraca i 246 žena ili 10,61%. Tokom čitavog tog perioda žene su činile više od polovine stanovništva u Crnoj Gori i više od polovine biračkog tijela Crne Gore.

POGLAVLJE VI

IZVRŠNA VLAST

IZVRŠNA VLAST U CRNOJ GORI (1945-1958)

Prva Vlada u Crnoj Gori poslije Drugog svjetskog rata formirana je 17. aprila 1945. godine Ukazom Predsjedništva Crnogorske narodne Skupštine i saglasno Zakonu o obrazovanju Narodne Vlade kao najvišeg izvršnog i naredbodavnog organa federalne Crne Gore⁶³.

Sljedeća Vlada formirana je godinu dana kasnije 17. aprila 1946. godine zbog promjena u nazivu države, Skupštine i Vlade. U novoj Vladi Narodne Republike Crne Gore bilo je 13 članova, na njenom čelu je bio Blažo Jovanović.

Iako je Zakonom o biračkim pravima, te učešćem na prvim poslijeratnim izborima, a u trenutku formiranja ove Vlade i već donijetim Ustavom FNRJ propisano da „svi građani, bez razlike pola, narodnosti, rase, veroispovesti, stupnja obrazovanosti i mesta stanovanja, koji su navršili 18 godina starosti, imaju pravo da biraju i da budu birani u sve organe državne vlasti”, te da je “biračko pravo opšte, jednako i neposredno i vrši se tajnim glasanjem” u ovoj Vladi nije bilo žena. Nakon što je Ustavotvorna Skupština transformisana u Narodnu Skupštinu Crne Gore 1. i 2. januara 1947. godine aktuelna Vlada podnijela je ostavku.

Nova Vlada Narodne Republike Crne Gore izabrana 2. januara 1947. godine je imala 11 članova i na njenom čelu je bio Blažo Jovanović. Ni ova Vlada nije imala žena u svom sastavu, iako je u međuvremenu donijet i Ustav Crne Gore koji, takođe, kao i Ustav FNRJ naglašava da je biračko pravo opšte i jednako, te da „**svi građani bez razlike pola koji su navršili 18 godina imaju pravo da biraju i budu birani u sve organe državne vlasti**”.

U periodu od 1950. godine pa sve do 1958. godine je bilo više izmjena u obliku, nazivu i organizaciji izvršne vlasti (Narodna Vlada Crne Gore, Izvršno vijeće..)

Saglasno odredbama ustavnog zakona od 4. februara 1953. godine umjesto Vlade formirano je Izvršno vijeće. Izborom Izvršnog vijeća prestao je rad Vlade i Prezidijuma Narodne

Na čelu prve poslijeratne Vlade, koja je imala **11 članova**, bio je **Blažo Jovanović**. U ovoj Vladi **nije bila nijedna žena**, što je zbog trenutka formiranja Vlade, pred sam formalni kraj Drugog svjetskog rata, a prije donošenja prvih propisa kojima je utvrđeno jednako biračko pravo ženama i muškarcima bilo očekivano.

Narodna Skupština je na sjednici održanoj 7. novembra 1950. godine imenovala Vladu, koja je imala 13 članova, i na čijem je čelu bio Blažo Jovanović. U njenom sastavu **i dalje nema nijedne žene**.

⁶³ Zakon o obrazovanju Narodne vlade kao najvišeg izvršnog i naredbodavnog organa Federalne Crne Gore (1/45);

Skupštine. Tog dana Narodna Skupština izabrala je Izvršno vijeće od 17 članova, čiji predsjednik je bio Blažo Jovanović, a u čijem sastavu nije bilo žena.

Izvršno vijeće u svoj sastav je imenovalo državne sekretare i predsjednike savjeta kojih je bilo šest i među njima, takođe, nije bilo žena.

Nakon toga, Narodna Skupština je, dana 16. decembra 1953. godine, donijela odluku o izboru izvršnog vijeća - kojom je utvrđeno da će Izvršno vijeće imati devet članova, a za predsjednika je izabran Filip Bajković. U ovom Izvršnom vijeću nije bilo žena kao ni u sastavu koji je na osnovu izmjene odluke o izboru izvršnog vijeća donijete 5. maja 1955. godine formirano i brojalo 13 članova. Par dana nakon formiranja ovog Izvršnog vijeća, 9. maja 1955. godine postavljeni su novi državni sekretari i sekretari u Izvršnom vijeću, među kojima i dalje nije bila nijedna žena.

PRVA ŽENA U IZVRŠNOJ VLASTI U CRNOJ GORI – 1958. GODINE

Tek 1958. godine, dakle 13 godina od uspostavljanja jednakog biračkog prava i 12 godina od donošenja Ustava FNRJ, a zatim i Narodne Republike Crne Gore kojim se ženama i muškarcima garantuje jednako pravo da biraju i budu birani u sve organe državne vlasti, u izvršnu vlast u Crnoj Gori prvi put je izabrana žena – Vukosava Mićunović.

U Izvršnom vijeću izabranom 12. aprila 1958. godine, **od 13 članova, bila je jedna žena, ili 7,7%.**

Vukosava Vukica Mićunović⁶⁴ Narodna heroína, nositeljka partizanske spomenice 1941. godine kao i više ratnih odlikovanja. Rano se opredjeljuje za napredni radnički pokret i uz svoju braću učestvuje u pripremama Trinaestojulskog ustanka. Kao omladinka učestvovala je u pozadinskim akcijama - nosila je hranu borcima i održavala vezu između ustaničkih odreda. U oktobru 1941. godine stupila je u organizaciju Crnogorske narodne omladine. Zajedno sa Đinom Vrbicom, članicom Pokrajinskog komiteta

SKOJ-a za Crnu Goru išla je na Omladinsku konferenciju u Katunsku nahiju. Poslije bratove pogibije u bici za Pljevlja, Vukosava odmah stupa kao borkinja u Velestovsku partizansku četu.

Početkom 1942. godine primljena je u članstvo KPJ-a. Kao partizanski borac učestvovala je u borbama na Zagredi, nešto kasnije na Zagaraču, gdje joj je poginuo i drugi brat. Posle bratove pogibije, nastavila je borbe sa Lovčenskim udarnim bataljonom. To su bile teške odstupne borbe sve do Grahova. Na Droškorici, u toku borbi za zauzimanje četničkog utvrđenja, gdje je učestvovala kao bombaš, bila je ranjena u ruku. Poslije ranjavanja nalazila se u bolnici Lovčenskog partizanskog odreda, a poslije formiranja IV crnogorske proleterske udarne brigade, 11. juna 1942. godine stupila je u Treću četu Drugog bataljona. Postaje neustrašiva u svim borbama, a u borbama na Kupresu i Bugojnu njeni podvizi zadivili su mnoge. Sama je ušla u grad i uspjela iz obruča da izvuče drugove koji su ostali iza čete. Za ovaj podvig, kao i junaštvo iskazano u prethodnim borbama Vukosava je bila pohvaljena od strane Vrhovnog komandanta Josipa Broza Tita. Za vrijeme bitke na Neretvi, najteže borbe sa Njemcima vodili su na Vilića gumnu. Tada je njen bataljon izvršavao naređenje Vrhovnog štaba - da Njemce moraju zadržati po svaku cijenu, kako bi se spasili ranjenici u Prozoru. Bataljon je izdržao jedanaest

⁶⁴ Iz Monografije "Žene Crne Gore"

neprijateljskih juriša i pretrpio velike gubitke. Čitava komanda Treće čete je izginula, izuzev Vukosave koja u tom teškom i tragičnom trenutku preuzima komandu nad prorijeđenom četom, na položaju je ostalo svega devet boraca, koji su uspeli da izdrže napade neprijatelja do dolaska pojačanja.

Herojske podvige Vukice Mitrović u njenoj ratnoj biografiji opisao je književnik Čedo Vuković. Nakon bitke na Sutjesci, Vukosava je bila članica Politodjela i rukovodilac SKOJ-a u brigadi, a potom je bila upućena u Crnu Goru, gdje je određena za članicu Okružnog komiteta SKOJ-a za Cetinje.

Delegirala je Prvim kongresom Ujedinjenog saveza antifašističke omladine Crne Gore u Kolašinu 1943. godine, kada je i izabrana za članicu Zemaljskog odbora. Tokom 1944. godine bila je sekretarka Okružnog komiteta SKOJ-a na Cetinju. Učestvovala je i na Drugom kongresu USAO-a Crne Gore na Cetinju, kada je izabrana za članicu Sekreterijata Zemaljskog odbora i članicu Pokrajinskog komiteta SKOJ-a za Crnu Goru.

Poslije oslobođenja zemlje, 1945. godine bila je aktivna društveno-politička radnica u Socijalističkoj Republici Crnoj Gori: bila je članica CK SK-a Crne Gore, republička i savezna poslanica, članica Izvršnog vijeća Skupštine SR CG.

Nositeljka je Partizanske spomenice 1941. godine i ostalih jugoslovenskih odlikovanja, među kojima su: Orden bratstva i jedinstva sa zlatnim vijencem i Orden zasluga za narod za zlatnom zvijezdom.

Za Narodnu heroinu proglašena je 10. jula 1952. godine. Umrula je 24. februara 2016. godine u Podgorici, a sahranjena je na podgoričkom groblju Čepurci.

U jednom od svojih intervjuua pred sam kraj života, datom 2003. godine Vukosava Mićunović je komentarisala podatke o učešću žena iz Crne Gore u Drugom svjetskom ratu, u kojem je u oslobodilačkoj borbi učestvovalo 2.546 žena iz Crne Gore. Ona u tom intervjuu tvrdi da žene nisu spretnije i hrabrije od muškaraca u ratu, ali da nisu „ništa manje sposobne od njih”.

„Sjećam se hrabrih žena koje su se borile sa mnom... Bilo ih je mnogo, svaki četvrti borac bila je žena. Nije lako u ratu, teška su to vremena, kako za muškarce tako i za nas”, objasnila je ona⁶⁵.

Govoreći o svojoj političkoj karijeri Mićunović je na pitanje kako je to biti prva žena ministarka, uz uzdah i blagi osmijeh odgovorila da “ne zna da li je prva ili posljednja”, ali da je funkcija nosila veliku odgovornost.

65 (izvor:<https://www.vijesti.me/vijesti/drustvo/288770/posljednja-ziva-zena-narodni-heroj-se-u-92-godini-prisjeca-brojnih-bitaka>)

“A kako će biti, odgovoran je to posao... Radila sam najbolje kako sam znala, a da li sam zadovoljna koliko sam uradila? Uglavnom jesam...”, tvrdi Vukosava.

Mićunović je obavljala i funkciju predsjednika Komisije CKSK Crne Gore za opštenarodnu odbranu i društvenu samozaštitu i člana Predsjedništva Socijalističke Republike Crne Gore.

Jedna od upečatljivih priča iz ratnih dana Vukosave Mićunović vezana je za bitku na Vilića Guvnu. Drugi bataljon Četvrte crnogorske proleterске brigade štitio je poziciju prema Jablanici od napada njemačkih snaga 1942. godine. „Sa bataljonskih partijskih sastanaka upućena je poruka štabu brigade: ‘Ako neprijatelj pređe preko našeg položaja, znajte, da na njemu nema više nijednog živog borca. Nakon bitke na Vilića Guvnu, ostao je prepolovljeni bataljon - poginula su 34 proletera, a osamdeset je ranjeno.

Od Treće čete ostala je samo jedna desetina”, priča Vukosava. Kada je trebalo izvući ranjenike i spasiti drugove koji su ranjeni ležali na bojištu, jedina se Vukosava javila. “Ko će da ide po njih? Muk. Dobro, ja ću!”. Da li je bilo strah da istupi, o čemu je razmišljala dok se probijala do ranjenih drugova...? Vukosava kaže da “nema vremena da se misli o bilo čemu osim o tome kako da ih izvedeš i spasiš”.

Vukosava je na pitanje kakav je osjećaj dobiti zvanje narodnog heroja, naročito ako ste žena, rekla da je to “isto što i muškarcu - čast”. Iako nisu veliko bratstvo, kako je rekla Vukosava, veliki broj njenih rođaka Mićunovića je izginuo. „Ilija je poginuo u Pljevaljskoj bici, a Blagota prilikom odstupanja za Bosnu 1942. godine. Najmlađi brat je interniran i osuđen 105 godina u Italiji i umro je u Trstu”, kazala je ona. Njen brat Blagota Mićunović za narodnog heroja Jugoslavije proglašen je 1951. godine, a njegovo ime nosi osnovna škola na Čevu.

U Glasniku SUBNOR-a Crne Gore navodi se: “U Crnoj Gori dodijeljena su 253 ordena narodnog heroja, od čega je osam žena i to: Vukosava Mićunović, Đina Vrbica, Jelena Četković, Vukica Mitrović, Ljubica Popović, Jelica Mašković, Milica Vučinić i Dobrila Ojdanić”.

IZVRŠNA VLAST U CRNOJ GORI (1959 – 1978)

U sastavu Izvršnog vijeća izabranog 12. aprila 1958. godine bilo je 13 članova, od čega samo jedna žena ili 7,6%. Odlukom od 7. aprila 1959. godine Izvršno vijeće je prošireno na 15, ali među novoizabranim članovima nije bilo žena, pa se tako procenat smanjio na 6,6%.

Na čelu ovog Vijeća je do 12. jula 1962. godine bio Filip Bajković, a dva dana nakon prestanka njegovog mandata, 14. jula 1962. godine, broj članova Vijeća smanjen je sa 15 na 11 Izvršnim vijećem je, zatim, od 17. septembra 1962. godine rukovodio Đoko Pajković.

Sljedeći sastav Izvršnog vijeća izabran je 7. maja 1969. godine, a u njegovom sastavu je bilo **11 članova, među kojim nije bila nijedna žena**, a predsjednik je bio Vidoje Žarković. Nakon izbora Izvršnog vijeća, imenovano je i **pet sekretara među kojima, takođe, nije bilo žena**.

Samo par mjeseci kasnije sastav i broj članova Izvršnog vijeća je promijenjen. Broj članova Izvršnog vijeća smanjen je sa 11 na devet, a na čelo je izabran dr Žarko Bulajić 7. oktobra 1969. godine.

Sljedeće Izvršno vijeće izabrano je 6. maja 1974. godine. U njegovom sastavu bilo je **17 članova, među kojima nije bila nijedna žena**, a predsjednik je bio Marko Orlandić.

IZVRŠNA VLAST U CRNOJ GORI (1978 – 1986)

Nakon isteka mandata Izvršnog vijeća izabranog 1974. godine, u aprilu 1978. godine izabrano je novo Izvršno vijeće u čijem je sastavu bilo 18 članova, a na čijem čelu je bio Momčilo Cemović.

U sastavu ovog vijeća se prvi put nakon izvršnog vijeća izabranog 1958. godine, dakle *tek 20 godina kasnije opet nalazi jedna žena – Olga Perović.*

Istoričarka umjetnosti, novinarka, likovna i pozorišna kritičarka, akademikinja rođena je 21. oktobra 1932. godine u Podgorici.

U Nikšiću završava osnovnu školu i gimnaziju. Još prije studija oprobala se u novinarstvu. Radila je u "Omladinskom pokretu" kao novinarka i u Radiju Titograd kao urednica za kulturu. Ljubav prema umjetnosti i kulturi vodi je na studije u Beograd 1953. godine. Tada upisuje Filozofski fakultet – studije istorije umjetnosti.

Sa studija se vraća u Podgoricu i nastavlja novinarsku karijeru u listu „Pobjeda“ i to kao urednica kulturne rubrike.

Bila je urednica lista „Komunist“ za Crnu Goru, a kasnije i urednica časopisa „Stvaranje“, „Susreti“, „Praksa“. Bila je članica redakcije i savjeta lista „Ovdje“. Jedno vrijeme radila je u Uredu za informacije Crne Gore, bila članica Izvršnog vijeća Crne Gore i predsjednika Republičkog komiteta za informisanje, članica Predsjedništva SRCG u periodu 1986-1990. Bila je i članica Upravnog odbora Fonda za unapređenje likovne umjetnosti „Moše Pijade“, urednica „Likovne enciklopedije Crne Gore“, urednica i saradnica brojnih časopisa, organizacija i institucija širom regiona.

Urednica je i nekoliko televizijskih emisija koje su posvećene likovnim stvaraocima o Lubardi, Dadu Đuriću, Luki Tomanoviću, Milošu Vuškoviću, Filu i dr. Sarađivala je na stalnim postavkama Nacionalne galerije na Cetinju i bila koautorka niza značajnih izložbi crnogorske i jugoslovenske umjetnosti, a mnoge izložbe gdje je bila selektorka i autorka predstavljene su širom Evrope kao što su: Umjetnost na tlu Crne Gore od praistorije do danas; Pola vijeka crnogorske umjetnosti; Crnogorska umjetnost 1945-1970; Recentna crnogorska umjetnost i dr.

Autorka je knjiga „Ogledi i kritike“, „Likovna hronika“, kao i nekoliko monografija o istaknutim likovnim stvaraocima o Vuku Radoviću, Aleksandru Prijiću, Živku Đuroviću i Petru Lubardi kao i monografskog kataloga Likovna umjetnost Crne Gore 1946-1968. Autorka više stotina likovnih i pozorišnih kritika.

Bila je počasna članica Udruženja likovnih umjetnika Crne Gore, članica Matice crnogorske, Crnogorskog PEN centra, Međunarodnog udruženja likovnih kritičara AICA i članica Nacionalnog savjeta za kulturu. Postala je prva žena članica Crnogorske akademije nauke i umjetnosti, i to kao vanredna članica 2000. godine, a redovna članica 2008. godine.

Za svoju izuzetnu stručnost i erudiciju, Olga Perović dobila je nekoliko nagrada i priznanja: Nagradu oslobođenja Titograda, Medalje rada, Ordena rada sa zlatnim vijencem, Ordena Republike sa srebrnim zracima, Ordena zasluga za narod sa srebrnim zracima. Preminula je 25. februar 2017 u Podgorici.

Olga Perović je i u sljedećem sazivu Izvršnog vijeća **bila jedina žena od ukupno 22 člana, što je procenat od 4,5%**. U tom izvršnom vijeću izabranom 7. maja 1982. godine na čijem čelu je bio Radivoje Brajović, Olga Perović je bila predsjednica Republičkog komiteta za informacije.

IZVRŠNA VLAST U CRNOJ GORI (1986-1991)

U periodu od 1986 -1991. godine izabrana su dva sastava Izvršnog vijeća. Na čelu Vijeća izabranog 6. maja 1986. godine bio je Vuko Vukadinović. Sljedeće Izvršno vijeće koje je izabrano 29. marta 1989. godine, u svom sastavu imalo je 15 članova. Ni u jednom od ova dva saziva Izvršnog vijeća nije bilo žena.

VLADA CRNE GORE (1991-2021)

Prva Vlada Crne Gore od uvođenja višestranačja izabrana 15. februara 1991. godine imala je 19 članova. Na njenom čelu je bio Milo Đukanović, **a u njenom sastavu nije bilo nijedne žene.**

Ni u jednom od navedenih segmenata ekspoea nijednom rječju se ne pominju žene, pa ni u segmentu u kojem se vrši analiza postojećeg stanja, ni u razvojnim planovima, niti u potencijalnom uticaju nekih mjera na stvaranje ekonomskih i socijalnih nepovoljnosti, kao ni u nizu mjera koje za cilj imaju reformu državnih organa. ***U Vladi, koja je tom prilikom predložena kako smo već naveli nije bilo žena.***

U svom ekspoeu kandidat za predsjednika Vlade, Milo Đukanović je, prije prelaska na obrazlaganje magistralnih pravaca buduće Vlade, iznio podatke o zatečenom stanju. Tako se u tom dijelu ekspoea govori o padu industrijske proizvodnje, nepostojanju novih investicija, padu društvenog proizvoda, gubicima u privredi, padu visine ličnih dohodaka i njihovoj neredovnoj isplati, o broju organizacija sa blokiranim žiro računima, broju prijava za pokretanje stečajnog postupka, nelikvidnosti Montenegro Banke, te o faktorima koji su doveli do takvog stanja.

Kao prioritete nove Vlade navodi otvaranje novog razvojnog ciklusa kojim će se postaviti temelji novoj privrednoj strukturi Crne Gore i stvaranje uslova za ekonomski racionalno poslovanje i samoizdržavanje preduzeća u uslovima otvorene tržišne ekonomije. U daljoj elaboraciji prioriternih zadataka i pravaca djelovanja nove Vlade nabraja se niz planova iz ekonomske i privredne sfere, zatim o mjere koje mogu proizvesti niz ekonomskih i socijalnih nepovoljnosti (otpuštanje radnika, zatvaranje pojedinih djelova u preduzećima...). Govori se i o reformi državnih organa – kroz pet ključnih mjera, o dosljednom poštovanju sistema podjele vlasti na zakonodavnu, izvršnu i sudsku, reformi fiskalnog sistema, rješavanju problema inflacije.⁶⁶

66 IZVOR: Stenografske bilješke sa sjednice Skupštine SR Crne Gore od 27. decembra 1990. i sjednice od 12,13,14. i 15.februara 1991. godine).

Sljedeća Vlada, koja je brojala **25 članova, među kojima nije bila nijedna žena**, izabrana je 5. marta 1993. godine. Na čelu ove Vlade, takođe, je bio Milo Đukanović.

Kandidat za predsjednika Vlade, Milo Đukanović je Program nove Vlade podijelio u nekoliko segmenata.

U dijelu programa pod nazivom „Politički okvir ostvarivanja Programa Vlade“ – kao prioriteti navode se: očuvanje mira i stabilnih međunacionalnih odnosa na prostoru Crne Gore, intenziviranje napora za ukidanje sankcija Savjeta bezbjednosti UN, kooperativan i krajnje angažovan odnos prema saveznoj državi i saveznoj administraciji. U „Ekonomske ciljevima Programa Vlade“ naglašeni su: socijalna sigurnost, cijene i snabdijevanje, očuvanje radnog mjesta, mogućnost zapošljavanja i ekonomskog oporavka Crne Gore. Zatim, se govori o obezbjeđenju kolektivne zaštite privremeno nezaposlenih, politici cijena naročito monopolskih proizvođača, politici snabdjevenosti tržišta osnovnim životnim namirnicama, monetarno kreditnoj politici.

U dijelu Programa „Aktivna socijalna politika – ekonomski održiv socijalni program“ posebno su obuhvaćeni uslovi za korišćenje beneficija iz šeme socijalnog osiguranja, koja obuhvata tehnoekonomske viškove, privremeno nezaposlene zbog stečaja preduzeća i radnike na prinudnom odmoru, kao i najsiromašnije. Govori se i o obezbjeđivanju pomoći u osnovnim životnim namirnicama prema uobičajenim standardima za porodicu, odnosno pojedinca i o subvencijama troškova određenih usluga.

Naglašava se da će se institucije socijalne zaštite približiti porodici i građaninu, kao i da će biti sprovedena postepena transformacija Fonda PIO. U ovom dijelu postavljeni su i principi za pregovore sa Sindikatom, kao i program zaštite potrošača u periodu trajanja blokade. Poseban dio pod nazivom „Zaustavljanje pada proizvodnje“ se bavi modelima podrške i selekcije preduzeća koji mogu da povuku ekonomski rast.

Osim toga u posebnim dijelovima su obrađeni „Prestruktuiranje privrede i banaka“, kao i „Program preduzetništva i aktivna politika zapošljavanja“. „Uspostavljanje pravnog poretka u Republici“ je segment programa u kojem se govori o revitalizaciji institucija pravne države.⁶⁷

Ni u jednom od navedenih djelova Programa Vlade, nijednom rječu niti mjerom nisu pomenute žene. Nakon izlaganja Programa Vlade, predložen je sastav Vlade u kojem nije bila nijedna žena. **Prva žena, 15 godina nakon Olge Perović, ulazi u Vladu RCG, nakon što je 19. oktobra 1993. godine ministar zaštite životne sredine dr Vukić Pulević podnio ostavku, a na njegovo mjesto imenovana Ana Mišurović. Tako je u Vladi od 25 članova do kraja mandata bila jedna žena ili 4%.**

Sljedeća Vlada, koja je **imala 26 članova, među kojima nije bilo žena**, izabrana je 24. decembra 1996. godine, a na njenom čelu je opet bio Milo Đukanović.

67 (IZVOR: Stenografske bilješke sa IV sjednice prvog zasjedanja od 5. i 10. marta 1993. godine Skupštine Republike Crne Gore).

U Programu Vlade koji je poslanicima izložio mandatar Đukanović, akcenat je na unapređenju demokratije, razvoju tržišne privrede sa dominantnim procesom privatizacije i otvorenosti prema svijetu, te namjeri da se ovaj koncept odlučno promoviše ka jugoslovenskom planu, kako bi postao dominantni koncept budućnosti.

Na planu unutrašnjeg razvoja, Program rada Vlade polazi od makroekonomskih politika savezne države, i tekuće politike iz nadležosti Republike sa osnovnim zajedničkim ciljevima.

Posebna pažnja posvećena je povratku povjerenja u bankarski sistem prije svega početku rješavanja problema stare devizne štednje, stimulisanju nove štednje i njenoj racionalnoj i investicionoj upotrebi na osnovu tržišnih mehanizama. Naglašava se i da je za povratak rehabiliteta zemlje od naročitog značaja servisiranje finansijskih obaveza prema inostranim povjeriocima i sopstvenom stanovništvu, kao i institucionalna zaštita svojine, ugovora i ličnosti. Kao ključno sistemsko pitanje navode se rekonstrukcija izgradnje finansijskih institucija i tržišta kapitala, efikasna organizacija i razvoj tržišta novca i kapitala kao pretpostavke za veću mobilnost raspoložive akumulacije i privlačenje direktnih stranih investicija i bolju lokaciju resursa.

Naglašava se da je usporavanje privremeno svih segmenata tržišne ekonomije imalo opravdanje u periodu sankcija, kada je Vlada zbog zaštite privrednog jezgra od negativnog uticaja embarga i obezbjeđenja osnovnih privrednih funkcija, morala iskazati višak socijalne brige prema privredi. Međutim, izborom nove Vlada označava se početak novog perioda koji se smatra posljednjim trenutkom za odlučno razgraničenje sposobnih, radnih, rentabilnih, efikasnih od onih drugih i naglašava se da će se sve Vladine politike voditi u prilog takvoj ekonomskoj efikasnosti i racionalnosti.

Ni u jednom segmentu programa, niti kroz analizu postojećeg stanja, kao ni u planiranim mjerama nisu obuhvaćene, niti pomenute žene. ***Ova Vlada je imala 26 resora, a na samom početku mandata, nije imala nijednu ženu, sve do 18. jula 1997. godine kada je Branislava Liješević zamijenila Gorana Rakočevića na mjestu ministra kulture.*** Ova Vlada je mandat započela bez ijedne žene, a završila ga je sa jednom ženom, ili 3,8%.

Potenciraju se saradnja Republike i opština, kao i razvoj preduzetništva koje će se oslanjati na potrebe i interese lokalnog ambijenta, kako bi opštine dobile novu razvojnu funkciju i bile generator investicija.

Navedeno je da prioriteti u sektorskoj politici ostaju - turizam, pomorstvo, poljoprivreda, tehničko-tehnološka obnova strateških industrija nastavak programa javnih radova uz visoko vrednovanje komponenti ekološkog razvoja.

U kontekstu svih sektorskih politika biće jačanja tržišne orijentacije, privređivanja, privatizacija, uvođenje novih upravljačkih struktura, posebno u preduzećima javnih sektora, zatim snaženje preduzetništva kroz stimulativne mjere poreske politike i dalja liberalizacija spoljnotrgovinskog režima.

Naglašava se da će socijalni program u fokus pažnje staviti nesposobne, nemoćne invalide rada. Najavljuje se reforma penzijsko-invalidskog osiguranja i zdravstvenog osiguranja kroz mnoge institucije investicionih i privatizacionih fondova uz očekivanje da će se time početi proces sanacije penziono invalidskih i zdravstvenih fondova i smanjenje učešća javne potrošnje u društvenom proizvodu.⁶⁸

68 (IZVOR: Bilješke sa Druge sjednice Drugog redovnog zasjedanja Skupštine Republike Crne Gore u 1996. godini održane 16,17,18,23,24,25. i 30. decembra 1996. godine)

Sljedeća Vlada je izabrana 5. februara 1998. godine, nakon što je Milo Đukanović stupio na dužnost Predsjednika Republike, pa više nije mogao obavljati funkciju predsjednika Vlade.

Za predsjednika Vlade, koja je imala čak 28 članova, među kojima nije bilo žena, izabran je Filip Vujanović. Kandidat za predsjednika Vlade Filip Vujanović izložio je svoj Program rada i predložio članove Vlade Skupštini Republike Crne Gore.

Kao prioriteti nove Vlade navedeni su stabilizacija političkih prilika, očuvanje mira, lične i imovinske sigurnosti građana i bezbjednosti Republike, zaštita ustavnog poretka, njegovanje i afirmisanje međuetničke i međuvjerske tolerantnosti, ekonomske reforme i privatizacija, zalaganje za zdravu ekonomiju uz poštovanje socijalne izdržljivosti i pravednosti.⁶⁹

Ni u ovom ekspozeu se nijednom rječu ne pominju žene, a u predloženom sastavu Vlade kao što smo već naveli nema žena. Upečatljivo je što je ova Vlada izabrana nakon raskola u vladajućoj Demokratskoj partiji socijalista prouzrokovanog sukobom između Momira Bulatovića i Mila Đukanovića i izbora na kojima je frakcija Mila Đukanovića koja je preuzela kontinuitet DPS, ostvarila većinu sa svojim novim koalicionim partnerima.

Nova Vlada Crne Gore izabrana je 16. jula 1998. godine, sada sa novim premijerom Filipom Vujanovićem, ali starim pristupom političkoj participaciji žena, jer ***i pored toga što je Vlada imala 24 člana u njenom sastavu nije bila nijedna žena.***

U tom periodu koji je prethodio izborima 1998. godine, nakon sukoba dva čelnika Bulatovića i Đukanovića, i unutarpartijske smjene Bulatovića sa funkcije predsjednika partije, na čelo DPS postavljena je Milica Pejanović Đurišić, političarka koja je 1992. godine na prvim neposrednim izborima za Predsjedništvo Crne Gore sa samo još jednim kandidatom bila izabrana u prvom krugu glasanja, dok su ostala dva kandidata za funkcije članova i predsjednik Predsjedništva izabrani u drugom krugu.

Dakle, i pored činjenice da je u najosjetljivijem periodu za DPS od njegovog osnivanja namčelo partije postavljena žena, koja je njome rukovodila punu godinu prije izbora te Vlade, u Vladi izabranoj nakon izbornog uspjeha nije bilo mjesta ni za jednu ženu.

⁶⁹ (IZVOR: Bilješke sa sjednice Drugog vanrednog zasjedanja Skupštine Republike Crne Gore u 1998. godini održane 3,4,5,10,11,12,17. i 18.februara 1998. godine)

Ni sljedeća Vlada Crne Gore na čijem je čelu bio Filip Vujanović, **koja je imala 19 resora**, a izabrana je 2. jula 2001. godine, **u svom sastavu nije imala nijednu ženu**.

Mandatar Vujanović u predloženom Programu Vlade kao pet posebnih ciljeva naveo je: kontinuirani ekonomski rast, nisku i kontrolisanu inflaciju, sveobuhvatni program socijalne zaštite, radikalno smanjenje učešća sive ekonomije, dalje smanjenje poreskih stopa.

Program rada Vlade postavljen je kroz tri integrisana dijela - program makroekonomskih reformi, program ekonomskog i socijalnog razvoja, program razvoja infrastrukture.⁷⁰

Ni u jednom od ova tri integrisana dijela ne pominju se žene, čak ni tamo gdje se pominje porodica. U predloženom sastavu Vlade opet nema nijedne žene.

Nova Vlada, nakon parlamentarnih izbora održanih 2002. godine izabrana je 8. januara 2003. godine. Za premijera je izabran Milo Đukanović. **U ovoj Vladi koja je imala 22 člana, bile su dvije žene, što je 9,09%.**

Mandatar Đukanović je u svojem ekspozeu naglasio potrebu ubrzanog napredovanja na putu integracija u Evropsku uniju, izgradnje konstruktivnog dijaloga i interakcije između javne administracije i civilnog društva, pravljenja detaljne dijagnoze stanja u svim segmentima sistema, prebacivanja fokusa javnih politika na čovjeka, unapređenja institucionalnog i pravnog okvira, razvoja preduzetništva i privatnog sektora.

Osim toga u ovom ekspozeu najavljene su sljedeće reforme: reforma javne uprave, unapređenje ljudskih i manjinskih prava i vladavine prava, fiskalna konsolidacija, poreska reforma i rješavanje problema sive ekonomije, rješavanje problema socijalne podrške i društvenog i regionalnog razvoja.

Jedan cijeli segment ekspozea bavi se populacijom na seoskim područjima i navodi se da u Crnoj Gori oko 40% populacije živi na selu, a da prosječni prihodi iznose tek jednu četvrtinu prihoda populacije u primorskoj regiji, te da je zbog emigracije mladih ljudi iz ovih područja došlo do značajnog starenja seoskog stanovništva.

U dijelu koji se bavi procesom privatizacije, investicija i razvojem tržišta rada pominju se masovna vaučerska privatizacija, program privatizacije strateških kompanija, kao i primjena novog Zakona o radu. Osim toga, Program se bavi razvojem infrastrukture i ekonomskom regulacijom, zatim korupcijom i organizovanim kriminalom i ostalim ilegalnim aktivnostima, regionalnom ekonomskom saradnjom i integracijama.⁷¹

70 (IZVOR: Bilješke sa Druge sjednice Prvog redovnog zasjedanja Skupštine RCG u 2001. godini, održane 19,20,26,27. i 28. juna, 2,10,11,17,18,19,26 i 31. jula 2001. godine)

71 (Izvor: Fonografske bilješke sa sjednica održanih od 05.11.2002. godine do 28.02.2003. godine)

U ovom ekspozeu se, takođe, ne pominju žene, čak ni u segmentima u kojima se pominje unapređenje ljudskih prava zbog standarda Savjeta Evrope, kao ni u dijelu u kojem se govori o seoskoj populaciji.

U sastavu ove Vlade po prvi put od uvođenja višestranačja se u prvom predlogu sastava Vlade pojavljuju žene i to Slavica Milačić i dr Vesna Kilibarda. Napominjemo da je, od uvođenja višestranačja do izbora Vlade 2003. godine izabrano šest saziva Vlade Crne Gore, ali da ni u jednom sazivu, prilikom izbora Vlade, nije bilo žena, već su dvije žene koje su postale ministarke Ana Mišurović u Vladi iz 1993. godine i Branislava Liješević u Vladi iz 1996. godine na te funkcije došle nakon rekonstrukcije Vlade tj. nakon što su njihovim prethodnici u resorima na čije čelo su izabrane podnijeli ostavku.

U Vladi izabranoj 2003. godine dr Vesna Kilibarda je izabrana za ministarku kulture i medija. Slavica Milačić bira se na poziciju ministarke za ekonomske odnose sa inostranstvom i evropske intergacije, a zatim je tokom tog mandata na toj funkciji zamjenjuje dr Gordana Đurović 16.2.2004. godine. Činjenica je da je taj resor u tom trenutku najzahtjevniji i ima najviše nepoznanica, jer se po prvi put uvodi, a uporedna iskustva drugih država u procesu evropskih intergacija nisu još uvijek dovoljno sveobuhvatna, niti dostupna.

Nakon parlamentarnih izbora održanih u septembru 2006. godine, za premijera nove Vlade koja je **imala 17 članova, od toga jednu ženu ili 5,8%**, izabrana je 10. novembra 2006. godine Željko Šturanović. U ovoj Vladi žena je po prvi put izabrana na mjesto potpredsjednice - dr Gordana Đurović postala je potpredsjednica za evropske integracije.

U svojem ekspozeu Šturanović naglašava da je programsko djelovanje nove Vlade definisano implementacijom budućeg Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju EU.

Prioritetni pravci djelovanja ove Vlade su: dalja reforma državne uprave, sprovođenje usvojene zakonske regulative, preduzimanje daljih mjera u pravcu racionalizacije, modernizovanja i veće profesionalnosti i transparentnosti.

Takođe, planira se obezbjeđivanje sredstava za otpremnine, razvijanje okvira za rješavanje stambenih potreba državnih službenika i stimulativnih programa za talentovane kadrove, jačanje institucionalnog okvira u dijelu lokalne samouprave, intenziviranje aktivnosti na zaključivanju međunarodnih ugovora, uspostavljanje i osavremenjivanje baze podataka, uključujući i krivična djela trgovine ljudima, izrada projekta centralnog registra građana i stranaca kao i zakonsko uređenje pitanja crnogorskog državljanstva, suzbijanje korupcije i organizovanog kriminala, dalji razvoj i bolja infrastruktura, kampanja informisanosti javnosti o procesu pristupanja EU i podizanju svijesti o EU, integracija Crne Gore u Evroatlantsku zajednicu kroz članstvo u NATO-u. Najavljuju se dalja realizacija strategije reforme obrazovanja zbog pristupanje Crne Gore Bolonjskom procesu i Lisabonskoj konvenciji, aktivnija zaštita kulturne baštine Crne Gore. Kao jedna od ključnih aktivnosti navodi se i regulisanje članstva Crne Gore u Savjetu Evrope.⁷²

U ekspozeu se ni u jednom segmentu ne pominju žene. U predloženom sastavu Vlade je, kao što je već navedeno, jedna žena sa preciziranim resorom potpredsjednice za evropske integracije. Dakle, uvođenje žena u Vladu i na rukovodeće funkcije u Vladi, uzročno posljedično je povezano sa ključnim prioritetima Vlade i najzahtjevnijim procesima. U ovom slučaju opet se radi o procesu evropskih integracija kao i u prethodnoj Vladi, a kako se predlaže Vlada u čijem mandatu je potrebno potpisati i započeti implementaciju Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju EU jasno je koliku odgovornost nosi ova pozicija.

Mandat ove Vlade je prestao, nakon što je premijer Željko Šturanović podnio je ostavku zbog bolesti.

Na čelu nove Vlade izabrane 9. juna 2008. godine je bio Milo Đukanović. Ova Vlada je imala 21 člana, od kojih jednu ženu, što je 4,7%. To je bila dr Gordana Đurović, koja je obavljala funkciju ministarke za evropske integracije.

Mandatar Đukanović je u svom ekspozeu naveo da su strateški ciljevi – puna integracija u EU i NATO. Ističe da je to put transformacije čitavog društva kako bi se u Crnoj Gori izgradio sistem koji garantuje bezbjednost, pravnu sigurnost, uživanje demokratskih sloboda i jednake šanse za dostizanje životnog standarda, koji imaju građani Evrope 21. vijeka.

Kao prioritet rada navodi se ispunjavanje svih obaveza iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, kako bi se dostigla sljedeća zahtjevnija faza dobijanje statusa kandidata i otpočinjanje pregovora o pristupanju.

U prvom poglavlju ovog ekspozea pod nazivom „Politički kriterijumi-razvoj“ kao ključni zadatak Vlade navodi se jačanje kapaciteta i funkcionalnosti institucija koje će garantovati jačanje demokratije, ljudskih prava, prava manjina i vladavine prava.

72 (IZVOR: Bilješke sa Četvrte sjednice Drugog redovnog zasjedanja u 2006.godini Ustavotvorne skupštine Republike Crne Gore održane 8,9 i 10.novembra 2006. godine)

Naglašava se potreba za potpunim uključivanjem širokih struktura društva - svakog iz svoje nadležnosti kako bi osnažili vlasništvo nad procesom evropskih integracija, naročito u dijelu pripreme odgovora na Upitnik Evropske komisije i ispunjavanje obaveza iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju.

U ovom dijelu pominje se i pojam jačanja „svojinske demokratije“ – da je što veći broj građana vlasnik stana, zemlje, akcija, obveznica ili biznisa.

Navodi se da Vlada ostaje na prioritetima prethodne Vlade uz naglasak na dalje reforme u oblasti statistike, planiranja i upravljanja prostorom, zaštite životne sredine, standardizacije. Potencira se razvoj Decentralizovanog implementacionog sistema za upravljanje IPA sredstvima.

U dijelu pod nazivom „Ekonomski kriterijumi – razvoj“ navodi se da Vlada zadržava svoj kurs zasnovan na tržišnoj i otvorenoj ekonomiji, privatnoj svojini, privatnom kapitalu i preduzetništvu. Vlada će unapređivati uslove za biznis i investicije, ambijent za razvoj tržišta, podsticati ljude za otvaranje svojih biznisa. Takođe, govori se o potrebi poboljšanja kvaliteta i prilagođenosti tržištu sistema obrazovanja, kao i potrebi unapređenja kvaliteta zdravstvenih usluga.

U dijelu programa pod nazivom „Evropski standardi“ govori se o stabilnosti javnih finansija, restrukturiranju, privatizaciji, infrastrukturi, te potrebnim strukturnim reformama i razvoju.⁷³

Ni u jednom od navedenih segmenata ekspozea se ne pominju žene, iako se kao ključni cilj definiše Crna Gora koja pruža jednake šanse za ostvarivanje životnog standarda. Ni u političkom u kojem se bavi pitanjima ljudskih prava i sloboda, kao i svojinska demokratija kao cilj bez pominjanja trenutnog stanja i nesrazmjera između žena i muškaraca, pa samim tim se i ne pominje potreba donošenja mjera za stimulaciju ženskog vlasništva. Isto je i sa ekonomskim dijelom, kao i dijelom koji se tiče evropskih standarda iako je u oba navedena segmenata bilo jako mnogo osnova kao i podataka koji su mogli biti naglašeni kroz analizu postojećeg stanja i biti razlog za planiranje određenih mjera i politika.

U predloženom sastavu ove Vlade je jedna žena, Gordana Đurović na mjestu „ministra za evropske integracije“, uz napomenu da je puna integracije u EU u ekspozeu navedena kao strateški cilj ove Vlade.

U martu 2009. godine održani su parlamentarni izbori nakon kojih je 9. juna 2009. godine imenovana Vlada koja je imala **16 članova**. Na čelu ove Vlade bio je Milo Đukanović, a **dr Gordana Đurović bila je ministarka i u ovoj Vladi**.

Tokom ovog mandata Milo Đukanović je podnio ostavku, i za premijera nove Vlade je 29. decembra 2010. godine izabran Igor Lukšić.

⁷³ (IZVOR: Ekspoze mandataru za sastav Vlade Crne Gore Mila Đukanovića na sjednici Skupštine, 09.06.2008. godine zaveden u Skupštini Crne Gore pod brojem 01-392 od 09.06.2008. godine)

Lukšićeva Vlada imala je 18 članova među kojima je bila samo jedna žena - dr Sanja Vlahović, ministarka nauke.

U svojem Ekspozeu Lukšić se osvrnuo na postignuto u mandatu prethodne Vlade Crne Gore, s posbnim akcentom na to da je Crna Gora postala država kandidat za članstvo u EU, da je ostvarena liberalizacija viznog režima, uspješno upravljanje ekonomsko finansijskom krizom čime je po njegovim riječima ostvaren značajan nivo makronekomske stabilnosti, sa posebnim osvrtom na stabilnost i održivost javnih finansija.

Takođe osvrnuo se na uspješan projekat emisije euro obveznica, što je bio prvi izlazak Crne Gore na međunarodno finansijsko tržište, pokrenute reforme penzijskog, zdravstvenog i obrazovnog sistema, te prelazak u novu fazu atlantskih integracija – Akcioni plan za članstvo (MAP). Naglasio je da svi prioriteti prethodne Vlade ostaju i prioriteti njegove Vlade. U segmentu ekspozea pod nazivom Spoljna politika kao ciljevi definisani su – članstvo u EU i članstvo u NATO. Upravo su ovi ciljevi i faza integracionih procesa bili obrazloženje za drugačiju organizaciju Vlade, u kojoj su spojeni ministarstvo vanjskih poslova i evropskih integracija.

U dijelu Programa u kojem se bavi ekonomijom Lukšić naglašava očekivanje rasta crnogorske ekonomije u to u 2011. godini 2,5% i u 2012. godini 4%, ali i postavlja cilj ostvarenja dugoročnog ekonomskog rasta u narednim dekadama na nivou 5% godišnje. U tom kontekstu posebno govori o „izgradnji sistema u kojem će preduzetnici investitori imati šanse da zarade, a nezaposleni da nađu posao i pristojno žive od svog rada“.

Poseban akcenat stavlja na cilj da nezaposleni traže posao, a ne socijalnu pomoć. U okviru tih ekonomski ciljeva Lukšić u svojem ekspozeu pojašnjava stubove ekonomske politike koji će podržati taj cilj – fiskalna i finansijska stabilnost, ubrzanje strukturnih reformi, regulatorna reforma i unapređenje biznis ambijenta, korišćenje komparativnih prednosti i smanjenje regionalnih razlika, promjena vrijednosti.

Ni u jednom od gore navedenih segmenata Ekspozea, a ni u okviru pojašnjena stubova ekonomske politike nijednom riječju se ne pominju žene, i pored činjenice da se u nekim segmentima naglašavaju slabosti na čijem suzbijanju treba raditi, nigdje se kao slabost ne navodi i narevanopravan tretman muškaraca i žena čak ni u dijelu ili „stubu“ pod nazivom promjena vrijednosti.

U posljednjem segmentu ekspozea gdje se navode i pojedinačne politike, Crna Gora se definiše kao država građanskog, vjerskog i etničkog sklada, u kojoj se poštuju ljudska prava i slobode. Istovremeno u Izvještaju o napretku Crne Gore za 2010. godinu u navodi se između ostalog „Žene su premalo zastupljene u Skupštini, na rukovodećim položajima u Vladi i pozicijama odlučivanja u lokalnoj upravi i javnim preduzećima.

Vlada Crne Gore, Premijer Igor Lukšić.

Zaštita žena od svih vidova nasilja ostaje nedovoljna. Seksualno uznemiravanje na poslu i slučajevi silovanja se ne procesuiraju na odgovarajući način. U seoskim područjima, žene ne mogu uvijek iskoristiti svoje pravo na upravljanje imovinom, a muševi povremeno utiču i na glasanje njihovih žena.“

Među prioritnim politikama Lukšić nabraja donošenje Strategije manjinske politike i Strategije poboljšanja položaja RAE populacije, te promociju Zakona o

zabrani diskriminacije, a da se nijednom jedinom planiranom aktivnošću ne bavi poboljšanjem položaja žena u bilo kojem segmentu političke participacije, ekonomske neravnopravnosti, nasilja nad ženama.⁷⁴

Nova Vlada koja je imala 22 člana izabrana je nakon parlamentarnih izbora koji su održani u oktobru 2012. godine, na sjednici Skupštine Crne Gore održanoj 4. decembra 2012. godine.

Na njenom čelu je bio Milo Đukanović, a u njenom sastavu su bile tri žene – Milica Pejanović-Đurišić - ministarka odbrane, Sanja Vlahović-ministarka nauke, Marija Vučinović-ministarka bez portfelja. Ova Vlada je bila iskorak u kontekstu političke participacije žena naročito po dva osnova, po prvi put je procenat žena u Vladi dosegao dvocifren broj 13,6%, a još upečatljivije na čelo ministarstva odbrane-izabrana je žena.

Mandatar za sastav ove Vlade, Milo Đukanović u svojem Ekspozeu iznosi analizu stanja u raznim segmentima, naglašava ostvarene iskorake i uočene slabosti, na osnovu čega i definiše potrebne korake nove Vlade. Između ostalog kaže: „Jedini način da se odupremo ekonomskoj krizi jeste da radimo i bolje i više. Imamo neuposlone kapacitete, nezaposlene ljude, neiskorišćene prirodne resurse i novac u bankama zamrznut strahom od neizvjesnosti.”

Potencirajući da put ekonomskog oporavka od posljedica krize vidi kroz obnovu ekonomskog rasta jasno navodi da je to najvažniji prioritet nove Vlade, sa ciljem postepenog unapređivanja kvaliteta života građana Crne Gore. Kao tri najvažnija i prioritetna aspekta rada nove Vlade navodi: stvaranje uslova za veću zaposlenost, obezbjeđenje kvalitetnije zdravstvene usluge i poboljšanje kvaliteta obrazovanja.

Vlada Crne Gore, Premijer Milo Đukanović.

Osim toga, potencira važnost kompetentne, odgovorne, profesionalne administracije, funkcionalne pravne države, transparentnosti i odgovornosti u javnom i privatnom sektoru, kao presudnu važnost efikasnog donošenja odluka. U tom dijelu ukazuje na svoja zapažanja o slabostima administracije: „Imam utisak da se u dijelu naše administracije, državne i lokalne, odomaćila atmosfera straha od odlučivanja i preuzimanja odgovornosti.”

Osim navedenih kao planirani prioriteti i ciljevi u ovom ekspozeu navedeni su: gradnja saobraćajnica, efikasno korišćenje energetske potencijale, razvoj porodičnog biznisa i uvođenje preduzetništva u program obrazovanja, a posebno je naglašeno da će nova Vlada motivisati posebno mlade ljude za ulazak u biznis.

⁷⁴ (IZVOR: Ekspoze mandatar za sastav nove Vlade dr Igora Lukšića, zaveden u Skupštini Crne Gore - SU-SK br.01-972/3 od 27.12.2010. godine)

Kao ključni pravci djelovanja nove Vlade navedeni su i sistemsko povećanje kvaliteta zdravstvene zaštite, evropski i evroatlantski ciljevi, ubrzavanje ispunjavanja obaveza iz poglavlja 23 i 24, ali i okupljanje i mobilisanje kapaciteta čitavog društva i aktivnija politika prema iseljenicima, što podrazumijeva korjenite promjene, uključujući i kadrovske na svim nivoima. Na spoljnopoličkom planu planira se nastavak reformi i održavanje tempa integracija u NATO i EU.

Ni u ovom Ekspozeu se nijednom rječu ne pominju žene, ni kada se govori o potrebi mobilisanja kapaciteta čitavog društva, niti kada se govori o porodičnim biznisima, niti kada se analiza struktura nezaposlenih, niti kada se potencira motivisanje za uključivanje u biznis gdje se naglašavaju mladi, niti gdje se ukazuje na uočene nedostatke u administraciji, strah od donošenja odluka i potrebi za kadrovskim promjenama na svim nivoima, iako je u svim oblastima, a pogotovo u naglašenim upravo potenciranje većeg uključivanja žena ili drugačijeg tretmana ili motivisanja žena za angažovanje moglo i moralo biti naglašeno.⁷⁵

Ova Vlada je imala dvije rekonstrukcije. Prvu, kada je zamijenjeno pet ministara 2015. godine – godinu prije isteka mandata. Drugu, kada je izglasana Vlada izbornog povjerenja u izornoj godini.

Obje rekonstrukcije imaju svoju specifičnost.

Rekonstrukcija Vlade 18. marta 2015. godine izvršena je nakon dugog najavlivanja. Ovom rekonstrukcijom aktuelni saziv izvršne vlasti, koju predvodi premijer Đukanović dobio je četiri nova ministra, dok je jedan od članova Vlade prešao na rukovođenje drugim resorom. U okviru ovih izmjena povećan je broj žena u Vladi, jer je na čelo jednog resora došla žena.

Dotadašnji ministar rada i socijalnog staranja Predrag Bošković izabran je za novog ministra prosvjete. To mjesto je bilo upražnjeno još od septembra 2014. godine izborom Slavoljuba Stijepovića za gradonačelnika Podgorice. Na mjesto ministarke rada i socijalnog staranja izabrana je Zorica Kovačević, bivša direktorka Doma zdravlja u Danilovgradu i dotadašnja poslanica Demokratske partije socijalista. Mjesto ministra zdravlja bilo je upražnjeno od podnošenja ostavke dotadašnjeg ministra Miodraga Boba Radunovića u novembru 2014. godine. Očekivanja javnosti su bila da će upravo na to mjesto biti izabrana Zorica Kovačević, međutim ona je dobila drugi resor, a za ministra zdravlja imenovan je Budimir Šegrt. Mjesto ministra kulture koje je bilo već jedno vrijeme upražnjeno odlaskom Branislava Mićunovića na funkciju ambasadora dobio je Pavle Goranović, a za ministra pravde izabran je Zoran Pažin. Predlog Đukanovića o ulasku novih ministara u Vladu Crne Gore podržalo je 44 poslanika, dok je njih 23 bilo protiv.

Upečatljivo je da se radilo o rekonstrukciji koja je uslovljena prije svega potpunom upražnjenih mjesta, jer su tri mjesta bila upražnjena, a četvrti resor ministra pravde obavljao je zajedno sa potpredsjedničkom funkcijom, Duško Marković. Interesantno je da se, iako je cilj popuna upražnjenih mjesta, svi novi ministri uvode na upražnjena mjesta izuzev Zorice Kovačević, kojoj resor rada i socijalnog staranja ustupa kolega koji se seli u drugi resor u Vladi. Sve to se događa u vrijeme koje karakterišu dvije specifičnosti – prva, to što se radi o predizornoj godini i druga, što je upravo u tom periodu usvojena izmjena Zakona o socijalnoj i dječijoj zaštiti popularno nazvanom Zakon o majkama s troje i više djece, čija realizacija je bila višestruki izazov, a nadležnost u resoru koji je dobila Kovačević.

Druga rekonstrukcija – izbor tzv. Vlade izbornog povjerenja desila se 19. maja 2016. godine, pet mjeseci pred parlamentarne izbore 2016. godine. Za potpredsjednika Vlade izbornog povjerenja izabran je Milorad Vujović, za ministra unutrašnjih poslova Goran Danilović, za ministra finansija Raško Konjević, za ministra rada i socijalnog staranja Boris Marić, za ministra poljoprivrede i ruralnog razvoja, Milenko Popović. U Vladi izbornog povjerenja jedno potpredsjedničko mjesto je pripalo ženi, Azri Jasavić.

⁷⁵ (IZVOR: Program rada Vlade Crne Gore, Ekspoze mandataru za sastav Vlade Crne Gore Mila Đukanovića na sjednici Skupštine Crne Gore, 04.12.2012. godine zaveden u Skupštini Crne Gore pod brojem 00-33/12-9 od 04.12.2012. godine)

Nakon parlamentarnih izbora održanih 2016. godine, izabrana je nova Vlada u čijem sastavu je bio 21 član odnosno članica.

Za premijera je 25. novembra 2016. godine izabran Duško Marković, a u Vladu su izabrane četiri žene i to Marija Vučinović-ministarka bez portfelja, Dragica Sekulić-ministarka ekonomije, Suzana Pribilović-ministarka javne uprave i dr Sanja Damjanović-ministarka nauke. Njihovim izborom dosadašnji procenat žena u izvršnoj vlasti u Crnoj Gori, raste na 19%.

Upečatljivo je da ni opozicione partije koje su predlagale kandidate za članove Vlade izbornog povjerenja sem u slučaju Azre Jasavić, baš kako je to bio slučaj i sa vladajućim prethodnih 25 godina, nisu predložile nijednu ženu među svojih pet kandidata. Posebno je bitno naglasiti da su kandidate za Vladu predlagala SDP, URA i DEMOS, koje su i tada i kasnije u svom javnom diskursu posebno naglašavale posvećenost rodnoj ravnopravnosti i politici jednakih šansi. Upečatljivo je takođe da su razriješeni ministri čija su mjesta ustupljena opoziciji raspoređeni na značajne funkcije – potpredsednika Vlade odnosno savjetnika Predsjednika države, zatim guvernera Centralne banke, a Zorica Kovačević je izabrana za direktoricu Kliničkog centra Crne Gore.

U Eskpozeu mandatar Markovića, u programskom dijelu u kojem su definisani prioriteti Vlade, navodi se da su spoljnopolitilki prioriteti integracija u Sjevernoatlantski savez i Evropsku uniju. Osim toga, najavljena je modernizacija i snaženje diplomatske mreže.

U dijelu koji se odnosi na ekonomsku politiku sumirani su ekonomski rezultati i konstatovano da je Crna Gora izašla iz recesije, a da je nezaposlenost naročito mladih ljudi jedan od njenih najvećih izazova.

Vlada Crne Gore, Premijer Duško Marković.

Kao cilj Vlade definišu se jačanje makroekonomske stabilnosti, razvoj infrastrukture i valorizacija prirodnih resursa, unapređenje konkurentnosti ekonomije, unapređenje poslovnog ambijenta.

Kao strateške grane privrednog razvoja naglašavaju se turizam, poljoprivreda, prerađivačka industrija. Posebna pažnja posvećena je ravnomjernom regionalnom razvoju.

Unapređenje konkurentnosti ekonomije kroz strukturne reforme je prioritet Vlade u ekonomskom dijelu. Planira se nastavak reforme obrazovanja, dalji razvoj nauke i inovacija, jačanje zdravstvene zaštite.

Ni u jednom segmentu ekspoeza, ne pominju se žene, niti bilo koja pojedinačna politika koja je usmjerena ka poboljšanju položaja žena u nekoj oblasti, niti ka ostarivanju politike jednakih šansi. U dijelu u kojem se analizira trenutno stanje, ne pominje se nijedan podatak koji ukazuje na neravnopravnost žena i muškaraca i potrebu suzbijanja te pojave.

Nakon redovnih parlamentarnih izbora održanih u avgustu 2020. godine, izabrana je Vlada čiji je premijer Zdravko Krivokapić. Ova Vlada u svom sastavu ima 12 resora, a uključujući predsjednika i potpredsjednika Vlade ima ukupno 14 članova, odnosno članica.

U sastav Vlade izabrane su četiri žene - dr Jelena Borovinić-Bojović, ministarka zdravlja, dr Vesna Bratić, ministarka prosvjete, nauke, kulture i sporta, Tamara Srzentić, ministarka javne uprave i medija i Olivera Injac, ministarka odbrane. Ovim izborom Vlada doseže svoj maksimalni procenat kada je u pitanju politička participacija žena, jer žene čine 28,6% svih članova Vlade.

Ekspoze mandatar za sastav Vlade, Zdravka Krivokapića kao prioritete u radu Vlade navodi: pravdu i ravnopravnost svih građana bez obzira na imovno stanje i uvjerenje (vjersko, nacionalno, političko), ali ne govori i o rodnoj ravnopravnosti. Zatim se nabrajaju dalji prioriteti borba protiv korupcije i kriminala, dobrosusjedski odnosi, stvaranje uslova da građani u fer i poštenim uslovima biraju svoje predstavnike, ali ne i stvaranje uslova da među predstavnicima građana budu ravnomjerno zastupljena oba pola. Navodi se smanjenje javne potrošnje, jačanje transparentnosti administracije, podsticanje prerađivačke industrije, proizvodnje hrane, IT sektora i turizma, usmjeravanje kapitalnih investicija u energetska i saobraćajnu infrastrukturu, unapređenje korporativnog upravljanja državnim preduzećima i njihova depolitizacija, promovisanje humane dualne ekonomije oslonjene na porodična gazdinstva u sektorima poljoprivrede, turizma, drvoprerađivačke, zdrava životna sredina, dostupnost informacija, sloboda govora i zaštita ličnog dostojanstva, eliminisanje svih oblika diskriminacije, sloboda vjeroispovjesti, sloboda medija, garantovanje ljudskih prava i sloboda u skladu sa najvišim standardima, jačanje integriteta službi bezbjednosti. Nakon toga nabrajaju se i unapređenje zdravstvenog i obrazovnog sistema, mjera socijalne zaštite. U Ekspozeu mandatar ukazuje na neke od slabosti na koje su ukazali Evropska komisija ili neke međunarodne organizacije poput Fridom hausa, ali citira samo one elemente izvještaja koji imaju političku konotaciju, iako se u navedenim izvještajima nalaze i osvrti na položaj žena i potrebe njegovog poboljšanja u raznim oblastima društvenog života. Citiraju se, takođe, i u izvještaju posmatračkih misija koje su posmatrale izbore 2020. godine – OEBS-a i ODIHR-a, ali ponovo kao i kod prethodno navedenih izvještaja akcenat se stavlja na ocjene koje imaju političku konotaciju, dok se ne pominju zapažanja posmatračkih misija koja se odnose na zastupljenost žena na izbornim listama i broj izabranih žena u predstavnička tijela.

Vlada Crne Gore, Premijer Zdravko Krivokapić.

U dijelu Ekspozea koji se bavi oblašću osnovnih prava i sloboda, pominje se da je razlog za nasilje u porodici na rodnoj osnovi i nad djecom, te da je potrebno hitno inicirati rješavanje problema. Osim ove konstatacije, u cijelom ekspozeu bilo u analizi postojećeg stanja, kritici zatečenog, navodima iz međunarodnih izvještaja o slabostima, niti u prioritetima ne navodi se nijedna posebna politika koja u fokusu ima žene ili rodnu ravnopravnost kao cilj. Ipak mora se reći da je, iako samo kroz jednu rečenicu i samo jednom kontekstu u

ovom slučaju nasilja u porodicu, po prvi put u jednom ekspozu (od uvođenja višestranačja) pomenut rodni aspekt, nažalost i ovom slučaju ipak samo jednom rječu.

Nakon što je Skupština Crne Gore izglasala nepovjerenje 42. Vladi na čelu sa Zdravkom Krivokapićem 04. februara 2021. godine nakon samo 14 mjeseci rada, mandat za sastav nove Vlade povjeren je Dritanu Abazoviću.

Vlada Dritana Abazovića izabrana je na Cetinju, 28. aprila 2021. godine. U njen sastav su ušli URA, SNP, SDP i partije manje brojnih naroda zastupljenih u Skupštini Crne Gore, a manjinsku podršku ovoj Vladi dao je DPS.

Ova Vlada imala je 1 potpredsjednicu i 3 potpredsednika, a oni su istovremeno obavljali i funkcije ministara. Vlada je imala ukupno 18 ministarstava i 2 ministra bez portfelja, dakle uz Premijera Abazovića u Vladi je bilo 20 članova od kojih su bile 4 žene i 16 muškaraca, pa su žene činile 19 % ove Vlade.

Vlada Crne Gore, Premijer Dritan Abazović.

Žene su u 43. Vladi zauzimale sljedeće funkcije: potpredsjednica Vlade za spoljnu politiku, evropske integracije i regionalnu saradnju i ministarka evropskih poslova **dr Jovana Marović**, ministarka kulture i medija **mr Maša Vlaović**, ministarka ekologije, prostornog planiranja i urbanizma **Ana Novaković Đurović**, ministarka nauke i tehnološkog razvoja **dr Biljana Šćepanović**.

U Ekspozeu mandatar za sastav Vlade Dritana Abazovića navodi se da će Vlada počivati na dva glavna stuba – vladavini prava i ekonomskom razvoju. Mandatar nakon toga ova dva stuba pojašnjava riječima “oni nose pet prioriternih pravaca djelovanja, i to su: borba protiv korupcije, više održivih investicija, integracija u Evropsku uniju, održivi razvoj i zaštita životne sredine i afirmacija djece i mladih”.

U Ekspozeu je navedeno 15 normativnih i 14 političkih prioriteta Vlade. Među normativnim prioritetima 43. Vlade su: dogovor o izboru nosilaca najviših pravosudnih funkcija (Vrhovnog državnog tužioca, članova Sudskog savjeta iz reda uglednih pravnika, sudija Ustavnog suda) u skladu sa Ustavom, dogovor o uspostavljanju odgovornih i funkcionalnih državnih organa i institucija u kojima će se zakonito postupanje podrazumijevati, usklađivanje zakonske regulative u oblasti pravosuđa sa standardima Evropske komisije i mišljenjima Venecijanske komisije, Zakon o preispitivanju porijekla imovine, izmjene i dopune Zakona o morskome dobru sa ciljem jačanja nadležnosti opština, izborna reforma – usvajanje preporuka OEBS-a/ODIHR-a za nadogradnju izbornog zakonodavstva, uz mogućnost objedinjavanja svih izbora u jednom danu i izmjene izbornog sistema sa uvođenjem otvorenih listi i garantovanje zastupljenosti manjina kroz određivanje broja mandata, profesionalizacija Državne izborne komisije, u skladu sa preporukama OEBS-a/ODIHR-a, revizija zatečenog stanja u oblasti prosvjete i kulture, uz izmjene i dopune Zakona o kulturi i Opšteg zakona o obrazovanju i vaspitanju, kao i preispitivanje svih spornih kadrovskih rješenja u tim oblastima, posebno na visokim pozicijama, preispitivanje svih ugovora i akata koji ugrožavaju ustavno određenje Crne Gore kao ekološke države, uz aktivnu afirmaciju ideje ekološke države, preispitivanje spornih i nezakonitih odluka prethodnih vlada i državnih organa u pravcu njihovog hitnog revidiranja, reforma službe bezbjednosti, uz sagledavanje izmjena Zakona o Agenciji za nacionalnu bezbjednost, izbor članova savjeta i izvršnih direktora regulatornih agencija, uz izmjene i dopune pratećih zakona, predlaganje zakona o popisu stanovništva u prvom kvartalu rada Vlade, u skladu sa evropskim standardima i normama, efikasnija saradnja Vlade i Skupštine, unapređenje zakonodavstva u oblasti ljudskih i manjinskih prava, pri čemu će prioritet imati Zakon o zaštiti od nasilja u porodici.

Politički prioriteti 43. Vlade, kako je naveo mandatar Abazović u ekspozu, će biti: nastavak beskompromisne borbe protiv organizovanog kriminala i korupcije na svim nivoima, ispunjavanje privremenih mjerila, sa ciljem dobijanja završnih mjerila za poglavlja 23 i 24, obnova i prilagodavanje pregovaračke strukture novoj metodologiji proširenja, zbog dinamiziranja pregovaračkog procesa sa EU, stvaranje povojnog ambijenta za nove investicije i zaustavljanje odlaska postojećih investitora, u cilju dinamizacije ekonomskog razvoja zemlje, nastavak započetih ekonomskih reformi, kako bi se održala stabilnost javnih finansija i nastavile započete socio-ekonomske mjere, regulisanje ugovornog odnosa sa vjerskim zajednicama, u skladu sa Ustavom i zakonima Crne Gore, sagledavanje regionalnih inicijativa u kontekstu ključnog cilja – bržeg učlanjenja Crne Gore u Evropsku uniju, jačanje lokalnih samouprava kroz izmjene Zakona o državnoj svojini – prenos prava svojine sa države na opštine i donošenje podzakonskih akata radi otklanjanja štetnih posljedica nastalih primjenom Zakona iz 2009. godine, priprema i realizacija ljetnje turističke sezone, sagledavanje mjera na reorganizaciji rada zdravstvenog sistema i donošenje državnih mjera za borbu protiv koronavirusa, nastavak reforme javne uprave, uz reviziju zatečenog stanja u državnim organima i javnim preduzećima, Prostorni plan razvoja Crne Gore 2022-2040, obezbjeđivanje ravnomjernog regionalnog razvoja i decentralizacije (u oblastima prosvjete, kulture, prostornog planiranja, zdravstva), kao i brži ekonomski razvoj u nerazvijenim opštinama, intenziviranje aktivnosti na prečišćavanju biračkog spiska i stvaranju preduslova za eliminaciju svih izbornih zloupotreba, zaštita prava manjinskih naroda i njihovo integrisanje u institucije kroz ostvarivanje ustavnog načela srazmjerne zastupljenosti, uz punu implementaciju zakonske regulative.

Nakon toga, Ekspoze je podijeljen u 16 poglavlja, i to: I poglavlje “Crna Gora – država pravde”, II poglavlje – “Sigurno društvo oslobođeno organizovanog kriminala”, III poglavlje – “Nova ekonomska realnost”, IV – “Turizam – okosnica razvoja”, V – “Bolje zdravstvo za sve”, VI – “Djeca su naš najdragocjeniji resurs”, VII – “Budućnost je u njima”, VIII – “Inkluzija i demokratija”, IX – “Znanje najbolja investicija u budućnost”, X – “Dobra uprava”, XI – “Slobodno stvarajmo, pišimo i govorimo”, XII – “Ekologija u funkciji održivog razvoja”, XIII – “Integrisana poljoprivreda”, XIV – “Djelujmo lokalno”, XV – “Nevladin sektor kao strateški partner”, XVI – “Imperativ digitalne transformacije društva”.

Cijeli Ekspoze je po prvi put napisan na način da se obraća uvijek i muškarcima i ženama, jer se i nakon uvodnog obraćanja poslanicima i poslanicama, građanima i građankama u čitavom tekstu zadržava takav način obraćanja pa se govori i političarkama i političarima, preduzetnicima i preduzetnicama itd.

Međutim, konkretno bavljenje rodnim politikama, rodnom ravnopravnošću ili pominjanje žena možemo sresti samo u dva poglavlja. U trećem poglavlju koje se bavi ekonomijom i uticajem virusa Covid-19 na ekonomiju, te planiranim ekonomskim reformama, u dijelu u kojem se govori o nezaposlenosti pominju se i žene: “biće izdvajano više sredstava za aktivne mjere zapošljavanja kako bi dugoročna nezaposlenost i nezaposlenost mladih, žena i ugroženih kategorija društva bile smanjene. Istovremeno, ohrabrićemo privatnu inicijativu sa posebnim naglaskom na žene, mlade, osobe sa invaliditetom i ugrožene kategorije društva.”

Takođe i u posebnom poglavlju koje nosi naziv Inkluzija i demokratija žene se pominju u okviru priče o borbi protiv svih oblika diskriminacije “Vlada će biti posvećena borbi protiv svih vidova diskriminacije osoba sa invaliditetom, pripadnika LGBTIQ zajednice, žena i djece, manjinskih naroda i manjinskih zajednica, a naročito Roma i Egipćana.”

Nadalje, u tom segmentu navodi se da je pitanje rodne ravnopravnosti i jednakosti polova jedan od prioriteta 43. Vlade Crne Gore, što predstavlja prvi put da se rodna ravnopravnost i jednakost polova pomenu kao prioritet neke Vlade.

“Kao poseban vid doprinosa osnazivanju svih institucionalnih mehanizama za rodnu ravnopravnost, u okviru Kabineta predsjednika Vlade će biti formirana Kancelarija za rodnu ravnopravnost, kao koordinaciono tijelo za praćenje izvršavanja ciljeva rodno odgovornih politika od strane državnih institucija.”

Osim toga u ovom poglavlju govori se i o problemu diskriminacije žena prilikom zapošljavanja, unapređenju krivičnog zakonodavstva kroz jačanje odvraćajućih sankcija naročito vezano za nasilje u porodici.

“Kroz sistem odgovornosti u razlicitim segmentima izvršne vlasti, a naročito socijalnih centara i policije, posebna pažnja bice posvećena prevenciji i sankcionisanju svih oblika nasilja nad ženama. Diskriminacija žena pri zapošljavanju i na radu, pored sprovedenih reformi u oblasti radnog zakonodavstva, i dalje postoji. U cilju pravilne i efikasne borbe protiv ovog društvenog fenomena nužno je kroz statističke i druge podatke prepoznati ovakve oblike diskriminacije, kako bi se na njih odgovorilo adekvatnim sistemskim mjerama. Nastavićemo da unapređujemo krivično zakonodavstvo kroz usklađivanje sa međunarodnim standardima, ali i kroz jačanje odvraćajućih sankcija, naročito u kontekstu borbe protiv nasilja u porodici, a posebno žena i djece.”- navodi se u Ekspozeu Abazovića.

Na kraju naglašava se da će se Vlada zalagati za punu primjenu Istanbulske konvencije kroz jačanje zakonodavnog okvira.

Iako je postojalo prostora i razloga da se odgovarajuće rodne politike, kao i pitanje rodne ravnopravnosti fokusiraju i drugim poglavljima, a da žene osim nesporno ravnopravnog obraćanja u cijelom Ekspozeu budu pomenute i u drugim poglavljima na primjer kroz pitanja nejednakih zarada za isti rad, neusklađenosti zdravstvenog ili obrazovanog sistema sa ključnim principima rodne ravnopravnosti itd, mora se naglasiti da je ovo prvi Ekspoze u kojem je u više segmenata bilo govora o ženama, o problemima sa kojima se suočavaju, te o rodnim politikama i potencirano je pitanje jednakosti polova i to na način da se ukazuje na probleme, ali i najavljuju mjere u tim oblastima. Takođe, jedini je Ekspoze koji veliki dio jednog poglavlja posvećuje pitanju rodne ravnopravnosti, kao i jedini koji ovo pitanje navodi kao prioritet Vlade.

Ova Vlada izgubila je povjerenje u Skupštini poslije nepunih četiri mjeseca svojeg rada 20. avgusta 2021. godine. Tehnički mandat ove Vlade trajao je nakon toga još 14 mjeseci, tako da je 43. Vlada ukupno ovu funkciju obavljala 18 mjeseci odnosno sve do 31. oktobra 2023. godine, kada je novi saziv Skupštine Crne Gore, konstituisan nakon parlamentarnih izbora održanih 11. juna 2023. Godine, izabrao novi Vladu. U periodu tehničkog mandata jedan broj ministara je podnio ostavku, među njima i jedina potpredsjednica Vlade Jovana Marović, a neki ministri su razriješeni nakon što je Vlada “razriješena” te je Vlada u najvećem dijelu tehničkog mandata radila u značajno manjem sastavu od početnog, jer na mjesta ministara kojima je prestao mandat nisu mogli biti birani novi.

Nova 44. Vlada koja uz predsjednika ima 19 članova i 4 članice izabrana je nakon parlamentarnih izbora koji su održani u 11. juna 2023. godine, na sjednici Skupštine Crne Gore 31. 2023. godine.

Na njenom čelu je Milojko Spajić, a u njenom sastavu su četiri žene – ministarka evropskih integracija Maida Gorčević, ministarka rada i socijalnog staranja Naida Nišić, ministarka prosvjete, nauke i inovacija Anđela Jakšić - Stojanović i ministarka kulture Tamara Vujović, što čini ukupno 16,6 %. Vlada ima 5 potpredsjedničkih mjesta na kojima su muškarci.

Vlada Crne Gore, Premijer Milojko Spajić

Ekspoze mandatar Spajića potencira „konstituisanje Crne Gore kao države pravde i prava“ kao imperativ rada 44. Vlade, uz koji se kao prioritet navodi i borba protiv organizovanog kriminala i korupcije. Takođe, naglašeno je da će u fokusu 44. Vlade biti reforma penzionog i zdravstvenog sistema i poboljšanje životnog standarda građana.

Cilj Vlade je, kako se navodi u Ekspozeu, poboljšanje životnog standarda naših građana. Takođe, posebna pažnja posvećena je povećanju transparentnosti javnih finansija.

Ovaj Ekpoze ima ukupno 18 poglavlja, i to: I - Dio Evrope, otvoreni ka svijetu, II - Jaka vojska-jaka Crna Gora, III - Na pravdi se gradi jaka država, IV -Snažne javne finansije za snažnu Crnu Goru, V - Razvijena ekonomija za bogate građane, VI -Izvanredno obrazovanje za izvanrednu Crnu Goru, VII – Nauka i inovacije za pametnu, konkurentnu Crnu Goru, VIII – Kultura kao način života, IX – Slobodni mediji – objektivno informisano društvo, X – Digitalna Crna Gora – budućnost je sada, XI- Zdravi pojedinac je залог za budućnost, XII – Solidarno društvo za dostojanstveni život, XIII – Crna Gora-dragulj Evrope, XIV- Od tradicionalne do pametne poljoprivrede, XV – Energetika – naša razvojna šansa, XVI – Za ravnomjeran i održiv razvoj, XVII – Saobraćaj i pomorstvo za povezaniju Crnu Goru, XVIII – Očuvanje državnih resursa je naša obaveza prema budućim generacijama.

Na samom početku Ekspozea mandatar se obraća građanima i građankama, poslanicima i poslanicama, što stvara utisak da će i njegova sadržina biti jednako upućena i muškarcima i ženama. Međutim, to nije slučaj. Nakon uvoda, u kompletnom tekstu, mandatar se obraća samo građanima u muškom rodu.

U uvodu Ekspozea mandatar navodi da su „građani na izborima, poslali i još jednu izuzetno važnu poruku koju svi mi moramo imati na umu tokom svog djelovanja - žele promjenu političke paradigme, odnosno načina na koji se politikom bavimo i koje vrijednosti zastupamo. Mandat koji smo dobili moramo iskoristiti da gradimo društvenu koheziju, jačamo nacionalno jedinstvo i Crnu Goru učinimo, za svakog njenog građanina, najljepšim mjestom za život, u kome se različiti identiteti shvataju kao bogatstvo, a ne povod za diskriminaciju,”

Prvo poglavlje pod nazivom „Dio Evrope, otvoreni ka svijetu“ se bavi spoljnopolitičkim prioritetima, drugo poglavlje pod nazivom Jaka vojska jaka Crna Gora, se bavi odbrambenim sistemom Crne Gore. U okviru prva dva poglavlja žene niti politike usmjerene ka ženama ili ostvarivanju rodne ravnopravnosti u ovim sferama se ne pominju.

Treće poglavlje „Na pravdi se gradi jaka država“, bavi se reformom i jačanjem kapaciteta pravosudnih institucija, rješavanjem VD stanja u pravosuđu, izmjenama zakona iz oblasti pravosuđa, izradom kodifikacije građanskog prava, transformacijom institucije zaštitnika imovinsko pravnih interesa u javnog pravobranioca. U dijelu koji se tiče borbe protiv organizovanog kriminala i korupcije najavljene su reforme krivičnog zakonodavstva, ustanovljavanje novih krivičnih djela u oblastima javnih nabavki, stečaja i privatizacije. Takođe, potencirano je jačanje organizacione jedinice MUP-a koja se bavi kontrolom imovine i životnog stila policijskih službenika. Najavljene su dodatne organizacione reforme u sudovima, Tužilaštvu, kao i u Policiji.

Ni u ovom poglavlju ne pominju se žene, niti pitanja koja su od značaja za žene u ovoj oblasti, čak ni u segmentu gdje se najavljuju organizacione reforme pravosudnih organa i policije, niti kod uvođenja novih krivičnih djela.

Četvrto poglavlje nosi naziv „Snažne javne finansije za snažnu Crnu Goru“ i bavi se jačanjem otpornosti crnogorske ekonomije na sve učestalije krize kroz unapređenje makroekonomske i finansijske stabilnosti, reformu penzionog i zdravstvenog sistema, reformu sistema socijalne zaštite, reformu poreskog sistema, eliminisanje biznis barijera, te optimizaciju javne uprave. Uz to u fokusu su i finansiranje lokalnih samouprava i upravljanje privrednim društvima u većinskom vlasništvu države.

Kao konkretan cilj navodi se unapređenje standarda građana kroz sprovođenje programa Evropa sad 2.0, u okviru kojeg su naglašeni oslobađanje investicionog potencijala Crne Gore, svobuhvatna poreska reforma, oslobađanje poslodavca dijela troškova rada, čime će se pospješiti otvaranje novih radnih mjesta

i eliminisanje biznis barijera ali i drastično smanjiti „siva ekonomija“. Osim toga naglašeno je da će Vlada biti posvećena većoj transparentnosti javnih finansija kroz unapređenje programskog budžeta i veću dostupnost podataka o trošenju javnih sredstava.

Ni u ovom poglavlju nigdje se ne pominju rodna ravnopravnost niti žene, počev od rodno odgovornog budžetiranja, preko činjenice da postoji značajna nesrazmjera u zaradama muškaraca i žena, pa do dijela u kojem se govori o jačanju otpornosti na krize, a zatim se ni u jednom segmentu ne pominje činjenica da i ekonomske i zdravstvene i bezbjednosne krize najviše pogađaju žene.

U petom poglavlju „Razvijena ekonomija za bogate građane“ govori se o afirmaciji Crne Gore kao investicione destinacije, te inovatnim rješenjima kojima će se ojačati proizvodni procesi i životni uslovi kroz pružanje snažne i kontinuirane podrške privredi, kroz kreiranje i punu implementaciju programa podsticaja konkurentnih rješenja u poslovanju, kreiranje politika koje za cilj imaju diversifikaciju izvoza i stvaranje proizvoda sa dodatnom vrijednošću i dr. Nakon toga, u šestom poglavlju pod nazivom „Izvanredno obrazovanje za izvanrednu Crnu Goru“ naglašena je borba protiv birokratizacije obrazovanja i sprovođenje mjera koje će afirmisati profesionalizaciju, autonomnost i transparentnost svih obrazovnih ustanova. U sedmom poglavlju „Nauka i inovacije za pametnu, konkurentnu Crnu Goru“ najavljuje se afirmacija Crne Gore kao države koja svoj rast i razvoj zasniva na nauci i inovacijama. Osmo poglavlje „Kultura kao način života“ navodi se da će Vlada raditi na unapređenju sistema zaštite i upravljanja kulturnom baštinom, podsticanju razvoja kulturnih i kreativnih industrija, te jačanju nezavisne kulturne scene i podsticanju ravnomjernog razvoja kulture u Crnoj Gori uz poštovanje multietičnosti i multikulturalnosti.

Ni u jednom od ovih poglavlja, takođe, nema ni riječi posvećene ženama - u dijelu koji govori o razvoju ekonomije nema recimo govora o jačanju ženskog preduzetništva, u dijelu koji se bavi obrazovanjem nema osvrt na rodnu ravnopravnost niti recimo orodnjavanje udžbenika. Takođe, u dijelu koji se bavi naukom, kao ni u dijelu koji se bavi kulturom žene i rodna ravnopravnost nisu nijednom riječju potencirane.

Deveto poglavlje „Slobodni mediji-objektivno informisano društvo“ govori o kreiranju uslova za puno ostvarivanje prava na slobodu medija i slobodu govora, kao i jačanju mehanizama zaštite slobode izražavanja na internetu i iniciranju da govor mržnje bude definisan kao posebno krivično djelo.

Ni u ovom poglavlju se pominje ni jedno pitanje od značaja za rodnu ravnopravnost, čak ni u dijelu u kojem se govori o govoru mržnje, nema riječi o seksističkom govoru mržnje.

Deseto poglavlje „Digitalna Crna Gora-budućnost je sada“ govori o jačanju administrativnih kapaciteta zaposlenih u javnoj upravi. Dok se jedanaesto poglavlje „Zdravi pojedinac je залог za budućnost“ bavi kreiranjem zdravstvenog sistema koji će biti dostupan svakom našem građaninu.

Ni u jednom od ova dva poglavlja takođe nema govora o ženama, kod javne uprave čak ni u dijelu neophodnosti edukacije zaposlenih u javnoj upravi u oblasti rodne ravnopravnosti, a kod zdravstva ni u jednoj za zdravlje žena bitnoj, a zanemarenoj oblasti.

Dvanaesto poglavlje „Solidarno društvo za dostojanstven život“ potencira da će Vlada akcenat staviti na poboljšanje, dostupnost i kvalitet socijalne i zdravstvene zaštite i obrazovanje za svu djecu, te pitanja vršnjačkog nasilja. Takođe, govori se o uslugama hraniteljstva i male kućne zajednice, otvaranje skloništa za žrtve prosjačenja i trgovine ljudima, izgradnju Kuće solidarnosti, te suzbijanje, diskriminacije i stvaranjem uslova za uživanje jednakih prava u svim oblastima života licima sa invaliditetom.

U XII poglavlju se po prvi put u Ekspozeu pominju žene kroz konstataciju da su najčešće žrtve porodičnog i rodno zasnovanog nasilja: žene, djeca, djevojke i žene OSI, LGBT, Romkinje i Egipćanke, kao i žene iz ruralnih područja, te se naglašava da će Vlada preduzeti sve mjere kako bi se svim žrtvama omogućio pristup specijalizovanim uslugama. Osim toga, pominje se organizacija dodatnih edukacija koje se odnose na borbu protiv svih oblika diskriminacije i nasilja.

Trinaesto poglavlje Crna Gora-dragulj Evrope govori o namjeri da se Crna Gora razvije u visokokvalitetnu cjelogodišnju turističku destinaciju sa prepoznatljivim imidžom na tržištu. Govori se i o smanjenju sive ekonomije na ovom tržištu, digitalizaciji, kao i izmjeni zakona iz oblasti turizma. Četrnaesto poglavlje „Od tradicionalne do pametne poljoprivrede“ govori o izgradnji adekvatne saobraćajne infrastrukture, kako bi ruralna područja bila bolje povezana sa gradovima, odnosno poljoprivrednici i nosioci seoskog turizma sa tržištem. Takođe, najavljuje se obezbjeđenje sigurnog otkupa malim poljoprivrednim gazdinstvima od strane države i plasman zdravih proizvoda školama, bolnicama, studentskim domovima, javnim institucijama, te uvezivanje poljoprivrednika sa predstavnicima turističke industrije. Petnaesto poglavlje „Energetika naša razvojna šansa“ kao prioritet navodi dvije sfere djelovanja – prvu, donošenje Strategije razvoja energetike i drugu, kratkoročno planiranje i nadogradnju (poboljšanje) postojeće energetske efikasnosti.

Od 1945. do 2023. godine samo 26 žena su bile članice Vlade u Crnoj Gori, uz naglasak da su neke od njih bile ministarke u više od jednog mandata. Do uspostavljanja višestranačja samo dvije žene su bile u Vladi. Važno je naglasiti da bi broj i nakon uspostavljanja višestranačja bio još porazniji da u posljednja četiri sastava Vlade nije bilo po četiri ministarke. Jasno je da tek kad bi se skupile sve žene koje su ikad bile ministarke mogla bi se formirati jedna Vlada s prosječnim brojem resora u periodu od početka višestranačja.

U šesnaestom poglavlju „Za ravnomjeran i održiv razvoj“ mandatar navodi „spriječićemo dalju devastaciju prostora i raditi na sanaciji prostora koji su izloženi riziku usljed neplanske gradnje. Ubrzaćemo aktivnosti na sanaciji tzv. crnih ekoloških tačaka, adekvatnom politikom ćemo raditi na očuvanju biodiverziteta, zaštiti vodnih resursa, kontroli zagađenja vazduha i obogaćivanju šumskih potencijala Crne Gore. Posvetićemo se sanaciji nelegalnih deponija u crnogorskim opštinama.“ Takođe navodi se da će Vlada podsticati ravnomjerniji regionalni razvoj Crne Gore kroz razvoj sjevernog regiona, koji je dugo bio nepravedno izostavljen.

Sedamnaesto poglavlje „Saobraćaj i pomorstvo za povezaniju Crnu Goru“ posvećeno je unapređenju kvaliteta saobraćajne infrastrukture. Najavljeno je i obnavljanje pomorske veze Crne Gore i Italije uspostavljanjem linije RO-RO brodovima i intermodalnim sistemima, kao i vraćanje naših pomoraca na vrh bijele liste, te namjera da se Crna Gora učini dostupnijom avio destinacijom. Osamnaesto poglavlje „Očuvanje državnih resursa je naša obaveza“ potencira planiranje prostora pravilno zasnovano na stručnim i strukovnim mišljenjima, radi stvaranja pretpostavki za razvoj saobraćajne i energetske infrastrukture, dalji razvoj turizma kao strateške privredne grane i jačanje sektora građevinarstva. U ovom poglavlju naglašava se važnost objedinjavanja rukovođenja resursima u vlasništvu države na jednom mjestu, te u tom dijelu najavljuje niz izmjena zakona.

Kao u poglavljima od prvog do dvanaestog, ni u drugom dijelu Ekspozea od trinaestog do osamnaestog poglavlja ne pominju se žene, niti neko pitanje od značaja za rodnu ravnopravnost.

Ekspoze se dakle bavi ženama samo na jednom mjestu i na jedan način – kao žrtvama nasilja. Ni u jednom drugom segmentu politike rodne ravnopravnosti, kao ni pitanja od posebnog značaja za žene nisu ni jednom rječju spomenuti. Pitanje rodne ravnopravnosti ne navodi se niti kao tema nekog pojedinačnog poglavlja, niti kao jedan od prioriteta Vlade.

POGLAVLJE VII

KAKO ŽENE OD VEĆINE U BIRAČKOM TIJELU, POSTANU MANJINA NA MJESTIMA ODLUČIVANJA?

Izbor onih pojedinaca i pojedinki koji će predstavljati građane i građanke u zakonodavnoj vlasti je proces u kojem oni prolaze kroz tri faze ili nailaze na tri ključne prepreke.

U prvoj fazi moraju, prije svega da izaberu sebe, tj. da donesu sopstvenu odluku da se kandiduju. U drugoj fazi njega ili nju mora da izabere partija, a u trećoj fazi birači. Na početku ovog procesa imamo sve građane i građanke koji imaju biračko pravo u jednoj državi, i u toj strukturi faktički u svim zemljama, uključujući i Crnu Goru, imamo više od 50% žena.

Ipak, na kraju procesa, kada su u konačnom izabrani članovi/članice zakonodavnih organa žena ima mnogo manje, a muškaraca mnogo više. Konkretno, u Crnoj Gori u posljednjem izbornom ciklusu na državnom nivou, žene su činile više od polovine biračkog tijela, a na dan konstituisanja Skupštine Crne Gore u njenom sastavu ih je 20,9%.

Postavlja se pitanje u kojoj fazi ovog procesa nestaje toliko žena, a namnožava se ovoliko muškaraca. Koji su uzroci zbog kojih žene nestaju ili odustaju? Koje su posljedice za predstavnička tijela, za odluke koje se u njima donose i za društvo u cjelini?

Kako smo rekli, prvi korak u tom procesu je prelazak iz pozicije osobe koja ima pasivno biračko pravo - pravo da bude birana, do osobe koja je aspirant, odnosno kandidat na izborima, a to je donošenje lične odluke nakon ozbiljnog razmišljanja o kandidaturi za politički položaj. U velikom broju političkih sistema, a posebno u Crnoj Gori upravo taj prvi korak od osobe koja ispunjava uslove za kandidovanje do lične odluke o kandidovanju već dovodi do značajne disproporcije u broju muškaraca i žena koji su odlučili da se kandiduju.

Zato se često kao "argument" protiv kvota i "opravdanje" za podzastupljenost žena na političkim položajima koristi teza – da žene nisu zainteresovane da se bave politikom. Drugi korak uključuje važnu ulogu partijskih čuvara kapija ili tzv. gatekeepers-a. Nekada su to posebni partijski organi, a najčešće su to rukovodstva partija, koji odlučuju o tome koje će pojedince i pojedinke iz strukture onih koji su odlučili da se kandiduju predložiti kao svoje partijske kandidate, odnosno kandidatkinje na partijskim izbornim listama.

Iskustva govore da je upravo to ključni trenutak koji je od značajnog uticaja ne samo na tu konkretnu listu nego i na sva buduća kandidovanja, jer značajno opredjeljuje buduće donošenje odluka o tome da li se treba opet kandidovati ili ikad kandidovati.

Ovo se, takođe, smatra ključnim trenutkom u kojem žene u potpunosti gube korak s muškarcima i kada se stvara suštinska nesrazmjera. Zašto je to tako? Ko se nalazi na pozicijama „partijskih čuvara kapija“ odnosno u rukovodstvima političkih partija? Na koji način i gdje se donose odluke o tome koga treba „progurati“, a koga „skrajnuti“? Koji se argumenti koriste za uklanjanje, a koji za pozicioniranje? Kako su postavljeni kriterijumi? Zašto se donosioci odluka u partijama sjete „kvaliteta“ kao bitnog kriterijuma, samo kada se

odlučuje o kandidaturi žene, a taj kriterijum previde kad „puste“ u igru odnosno političku arenu stotine muškaraca? Koji je interni kriterijum muških rukovodstava partija o tome kakve karakteristike mora da ima žena čiju kandidaturu hoće da podrže?

Zvanično, ništa od ovog ne postoji. Nezvanično upravo su ovo samo neka od pitanja koja ogoljavaju razloge zbog kojih malo žena prođe ovu drugu fazu, a nakon svega što prežive tokom tog postupka mnoge od njih se više nikad ni ne kandiduju. U prethodnim poglavljima, u kojima se analiziraju kuluturološki, sociološki faktori koji utiču na političku participaciju, kao i partijski dokumenti, dat je odgovor na dio ovih pitanja. U ovom poglavlju detaljnija slika očiglednog otpora i nedostatka političke volje za povećanja broja žena na mjestima odlučivanja potkrijepljena je prikazom toka procesa uvođenja kvota u izbornu zakonodavstvo, kao i svjedočenjima direktnih aktera tih procesa.

Nakon gore navedene dvije faze, slijedi i treća faza, a to je odlučivanje birača. Uticaj ove faze značajno zavisi i od izbornog sistema odnosno od toga da li birači glasaju za kandidate ili za liste, jer ukoliko birač glasa za listu što je slučaj u Crnoj Gori, samo redosljed na listi i ukupan broj osvojenih mandata opredjeljuje to koliko će žena u konačnom biti izabrano, što nas opet vraća na prethodnu fazu, a to je faza nominovanja kandidata od strane partija i kreiranje strukture izbornih lista.

Jedno istraživanje Interparlamentearne unije identifikuje veoma pozitivne stavove birača o ženama kandidatima, pa tako 80% anketiranih kaže da zahvaljujući ženama javnost ponovo počinje da vjeruje u politiku, žene zaslužuju povjerenje javnosti jer više i temeljnije rade.

Politikolozi, međutim, konstantno navode da su ključni faktori prilikom odlučivanja birača - prvo partijska pripadnost kandidata, zatim rejting koji imaju partija i sam kandidat, te da li je kandidat partije koja je bila vlast ili opozicija zbog ocjene učinka. Po svim pokazateljima partijska pripadnost je izvjesno odlučujući kriterijum jer birači mogu odmah reći ime partije za koju su glasali, ali često ne mogu ponoviti ime više od par kandidata sa te izborne liste a nekada nijednog.

Izvjesno, najkritičnija faza je faza odlučivanja partije. Jer bez obzira na to koliko je manje žena nego muškaraca među onima koji su odlučili da se kandiduju, njih je još uvijek dovoljno da ukoliko partija želi može da na kandidatskim listama postavi jednak broj žena i muškaraca.

Ono što fazu unutarpartijskog izbora čini važnom i vitalnom je to što se od faze koja slijedi suštinski ne očekuje da utiče na ukupnu i konačnu zastupljenost žena. S druge strane od druge takozvane unutarpartijske faze zavisi i koliko će se žena u budućem periodu odlučivati da se kandiduje, pa se samim tim produkuje nezainteresovanost žena koja se poslije toga koristi kao alibi, a podzastupljenost žena se pravda njihovom „nezainteresovanosti“.

Zato su kvote upravo ključni faktor za povećanje broja žena, jer obezbjeđuju da žene budu kandidovane u određenom procentu i redosljedu, te obavezuju partije da voljno ili nevoljno imaju odgovarajući broj žena na odgovarajućim mjestima na listi.

Upravo se uvođenjem kvota ogoljuje stvarna pozadina „nezainteresovanosti“ žena, odnosno potpuna netačnost teze koju plasiraju protivnici kvota da nema dovoljno žena odnosno „kvalitetnih žena“ koje žele da se bave politikom. Onog trenutka kada se partija suoči sa zakonskom obavezom da mora da ima određeni broj žena na određenim mjestima, prestaje ta argumentacija, jer suočene sa rizikom odbijanja liste sve partije uspiju da pronađu dovoljan broj „kvalitetnih žena“ što su nedavno prije toga označavali kao nemoguću misiju.

Cilj kvota i drugih sličnih mjera, međutim, nije da one proizvedu brojčano povećanu zastupljenost žena već i suštinsku zastupljenost žena i ženskih interesa.

Dakle, cilj kvota nije da obezbijede prečicu za profesionalni plasman i karijeru određenim ešalonima društva i političkih partija pod firmom rodne ravnopravnosti, već da proces odlučivanja učine demokratskijim, a politike i odluke koje se donose rodno izbalansiranim.

Žene u politici žele rješenja, a ne vlast i moć, u poređenju s muškarcima više su sklone postizanju konsenzusa, traženju rješenja za određene probleme, a manje su orijentisane na sticanje političkih poena.

ZAKON O IZBORU ODBORNIKA I POSLANIKA – OD DONOŠENJA 1998. GODINE DO UVOĐENJA KVOTA 2011. GODINE

Važeći Zakon o izboru odbornika i poslanika **donijet je u februaru 1998. godine** i nakon toga je devetnaest puta mijenjan, kroz izmjene i dopune donijete u Skupštini Crne Gore, ispravke (tehničke prirode) od strane skupštinske Službe i Odlukama Ustavnog suda kojima su ukidane neke neustavne norme.⁷⁶

U trenutku donošenja Zakona u Skupštini Crne Gore bilo je **pet žena odnosno 7,04%**. I pored očigledne i ogromne podzastupljenosti većinskog dijela stanovništva Crne Gore, kao i većinskog dijela biračkog tijela u Crnoj Gori, nije postojala nikakva aktivnost da se položaj i zastupljenost žena na mjestima odlučivanja promijeni, odnosno poboljša uvođenjem afirmativne akcije ili korišćenjem bilo kojeg drugog mehanizma koji su primijenjivani u drugim državama. Kao posljedica toga, nakon donošenja Zakona 1998. godine i sprovođenja parlamentarnih i lokalnih izbora u Crnoj Gori, rezultat je bio poražavajući. U Skupštinu Crne Gore izabrane su **četiri žene što predstavlja 5,1%**.

Na lokalnim izborima održanim istog dana, iz dostupnih podataka vidi se da je bilo čak i opština u čijim parlamentima nije bila nijedna žena. U skupštinskoj raspravi o Zakonu o izboru odbornika učestvovalo je **35 poslanika i nijedna poslanica**. U fonografskim bilješkama sa ove sjednice od 30 gusto kucanih strana nijednom rječju ni u jednoj raspravi ne pominje se zastupljenost žena na mjestima odlučivanja.⁷⁷

Ubrzo nakon donošenja Zakona u februaru 1998. godine uslijedila je jedna ispravka koja je objavljena u Službenom listu. Međutim, nakon toga napravljen je i presedan da se Zakon mijenja u toku izbornog procesa (izbornim procesom smatra se period od dana raspisivanja izbora do dana proglašavanja konačnih rezultata). Promjene Zakona napravljene su da bi se doradile norme koje govore o sadržini i načinu pečatiranja glasačkih listića. **Ova prva izmjena usvojena je na sjednici Skupštine Crne Gore održanoj 19. maja 1998. godine, a parlamentarni izbori održani su 31. maja 1998. godine.**

⁷⁶ (IZVOR: Službeni list Crne Gore)

⁷⁷ (IZVOR: Skupština Crne Gore, fonografske bilješke)

U raspravi o ovom Zakonu učestvovalo je šest poslanika koji su riječ uzimali po desetak puta, ali nije učestvovala nijedna poslanica. U fonografskim bilješkama sa ove rasprave u obimu od 30 stranica nema nijedne riječi koja bi potvrdila da je u nekoj diskusiju makar pomenuto pitanje zastupljenosti žena.⁷⁸

Nakon toga, 16. marta 2000. godine Skupština Crne Gore donijela je Zakon o izmjeni i dopuni Zakona o izboru odbornika i poslanika, što je bila druga „skupštinska“ izmjena ovog zakona.

Ponovo, ni u jednoj diskusiji nijednom rječju nije pomenuta zastupljenost žena na mjestima odlučivanja.⁷⁹ Nema pisanog traga o tome da je bilo koji politički subjekt ili predstavnik civilnog sektora otvarao ili čak samo pominjao pitanje nedovoljne zastupljenosti žena na mjestima odlučivanja, iako je Zakon donijet u sazivu u kojem je bio izuzetno mali broj žena.

Nakon objavljivanja ovog Zakona, tokom 2000. godine uslijedila je jedna ispravka, a zatim i jedna izmjena koja je nastala kao posljedica Odluke Saveznog Ustavnog suda kojim je ukinuta jedna norma iz tada važećeg teksta Zakona.⁸⁰

Treća izmjena izbornog zakona usvojena je 19. februara 2001. godine na Prvom vanrednom zasjedanju Skupštine Crne Gore u 2001. godine i odnosila se na utvrđivanje posebnog biračkog mjesta na **kojem se bira pet poslanika predstavnika manjinskih naroda i na uvođenje nevidljivog mastila i optičkog čitača spreja u dijelu koji se odnosio na postupak sprovođenja izbornih radnji**. Predložili su ga konsenzusom poslanici iz pet poslaničkih klubova. Na 40 stranica fonografskih bilješki može se utvrditi da je u raspravi učestvovalo 18 poslanika od kojih je njih nekoliko u više navrata uzimalo riječ, ali da nije učestvovala nijedna poslanica. Takođe, nijednom riječju nije pomenuta politička participacija žena ni u jednoj od diskusija.⁸¹

Četvrta izmjena Zakona o izboru poslanika i odbornika do koje je došlo u Skupštini Crne Gore, izglasana je 29. jula 2002. godine. **U tom trenutku funkciju predsjednice Skupštine Crne Gore, obavljala je prva žena na toj funkciji, Vesna Perović.** U tom sazivu koji je raspravljao o ovom predlogu Zakona bilo je **sedam žena ili 9,9%.**

U raspravi koja je prenijeta na pet stranica fonografskih bilješki učestvovalo je pet poslanika i nijedna poslanica, uključujući i predsjednicu. Ni u jednoj diskusiji nije bilo riječi o podzastupljenosti žena na mjestima odlučivanja.⁸²

Peta izmjena Zakona o izboru odbornika i poslanika usvojena je 10. septembra 2002. godine, dakle malo više od mjesec dana nakon prethodne izmjene. U ovim izmjenama definisano je **posebno biračko mjesto i broj poslanika, predstavnika manjinskih naroda koji se na njemu biraju, razrađena su pravila medijskog predstavljanja izbornih lista i još neka pitanja.**

U diskusiji o ovom Predlogu nije učestvovala nijedna žena, a nijedan poslanik koji je učestvovao u diskusiji nijednom rječju nije pomenio pitanje poboljšanja političke participacije žena.⁸³

Nakon izbora održanih u oktobru 2002. godine ubrzo poslije usvojenih izmjena konstituisana je Skupština u čijem sastavu je bilo samo **pet žena ili 7,5%.** U junu 2004. godine Odlukom Ustavnog suda Republike Crne Gore izbrisana je jedna norma iz Zakona o izboru odbornika i poslanika.⁸⁴

Šesta izmjena Zakona o izboru odbornika i poslanika usvojena je 27. jula 2006. godine. U trenutku usvajanja ovog Zakona u Skupštini je bilo **deset poslanica.**

78 (IZVOR: Skupština Crne Gore, fonografske bilješke)

79 (IZVOR: Skupština Crne Gore, fonografske bilješke)

80 (IZVOR: Službeni list Crne Gore)

81 (IZVOR: Skupština Crne Gore, fonografske bilješke)

82 (IZVOR: Skupština Crne Gore, fonografske bilješke)

83 (IZVOR: Skupština Crne Gore, fonografske bilješke)

84 Odluka Ustavnog suda Republike Crne Gore Ubr. 14/04 od 18. juna 2004. godine .

U fonografskim bilješkama sa ove sjednice može se utvrditi da u raspravi nije učestvovala nijedna poslanica, a da nijedan poslanik nijednom rječu tokom rasprave, a dio njih je više puta učestvovao u diskusiji nije pomenuo pitanje političke participacije žena.⁸⁵

Zakon je donijet 43 dana prije održavanja izbora raspisanih za 10. septembar 2006. godine, dakle usred izbornog postupka.

Donošenju ovog Zakona prethodile su prve značajne javne aktivnosti koje su odnosile na zastupljenost žena na mjestima odlučivanja.

U trenutku već prilično pojačanih političkih tenzija, 8. aprila 2006. godine, dakle u predvečerje referenduma o državno-pravnom statusu Crne Gore, kao efekat niza seminara „Žene to mogu-žene u politici“ čiji je organizator bila NVO „Forum žena Crne Gore“, ostvaren je konsenzus. Naime, **predložena je i javno potpisana u Podgorici od strane visoko pozicioniranih predstavnika svih 10 parlamentarnih partija Deklaracija o rodnoj ravnopravnosti** kojom su se potpisnici obavezali da promovišu uravnoteženo učešće muškaraca i žena na mjestima odlučivanja, insistiraju i prate inicijativu za usvajanje izmjena izbornog zakona kojim bi se garantovalo prisustvo 30% žena na izbornim listama, ali i nakon toga u predstavničkim tijelima na svim nivoima, kao i da iniciraju izmjene Zakona o političkim partijama kojima bi se uvela obavezujuća norma o 30% žena u organima partija.⁸⁶

Nakon toga, na konferenciji „**Uloga žene u politici-kvota za žene neophodan početni mehanizam**“ održanoj u Podgorici 29. aprila 2006. godine učesnici konferencije iz političkih partija i civilnog sektora, kao i zaposleni u državnoj upravi, **usvojeni su Zaključci kojima se konstatuje da u Crnoj Gori nema dovoljno žena na mjestima odlučivanja, podsjećaju rukovodstva političkih partija na potpisanu Deklaraciju o rodnoj ravnopravnosti od 8. aprila 2006. godine, traže izmjene izbornog zakona kako bi kvote postale njegov sastavni dio, nude predlog tih izmjena i zadužuju Odbor za rodnu ravnopravnost polova Skupštine Crne Gore da pokrene inicijativu u tom pravcu.**⁸⁷

Kako nijedan politički subjekt koji je potpisao Deklaraciju o rodnoj ravnopravnosti i podržao ove Zaključke nije ni pojedinačno ni zajedno sa nekim drugim pokrenuo nijednu od inicijativa za koje su se obavezali, a to nije učinio ni Odbor za ravnopravnost polova, Kancelarija za ravnopravnost polova Vlade Crne Gore se obratila Radnoj grupi za izmjene izbornog zakonodavstva 26. juna 2006. godine podsjećajući na sve prethodno i izražavajući očekivanje da će ta radna grupa ispoštovati ove zahtjeve i unijeti kvote za manje zastupljeni pol u tekst predloga izmjena Zakona.

Specifičnost na koju ukazuje dokumentacija je da je ovaj dopis Kancelarije za ravnopravnost polova zaveden u Kancelariji pod brojem 06/26 od 26. juna 2006. godine, dakle tačno na dan kad je Radna grupa koja je radila na izmjeni izbornog zakonodavstva u Skupštini Crne Gore formirana odnosno održala prvu sjednicu. Međutim, zavodni pečat Skupštine Crne Gore na tom aktu govori da je on u Skupštinu stigao 31. jula 2006. godine, par dana nakon što je Zakon usvojen.⁸⁸

Osim toga, na osnovu telegrama i zabilješki sa sjednica Radne grupe za izorno zakonodavstvo može se uočiti da su održali tri sjednice, da je u radu ove Radne grupe učestvovala i jedna poslanica, te da ni na jednoj od tri sjednice nisu nijednom rječu pomenute izmjene zakona kojima bi se uvele kvote, i pored činjenice da su predstavnici istih partija kojima pripadaju članovi Radne grupe potpisali Deklaraciju o rodnoj ravnopravnosti i javno se obavezali.⁸⁹

85 (IZVOR: Skupština Crne Gore, fonografske bilješke)

86 (IZVOR- Deklaracija o rodnoj ravnopravnosti)

87 (IZVOR: Zaključci sa Konferencije „Uloga žene u politici-kvota za žene neophodan početni mehanizam“ održane u Podgorici 29.aprila 2006. godine)

88 . (IZVOR: Skupština Crne Gore, Dopis šefice Kancelarije za ravnopravnost polova Vlade Crne Gore, Nade Drobnjak, upućen predsjedniku Radne grupe za izorno zakonodavstvo, Draganu Kujoviću)

89 (IZVOR- Skupština Crne Gore Telegrami i zabilješke o radu Radne grupe za izorno zakonodavstvo iz juna i jula 2006. godine)

Nakon šeste izmjene Zakona u julu 2006. godine, iste godine u septembru odlukom Ustavnog suda Crne Gore ukinuta je jedna norma iz izbornog zakona i time u tom dijelu korigovan njegov tekst.⁹⁰

Poslije toga, sve do 2011. godine i sedme „skupštinske“ izmjene zakona nije bilo drugih promjena.

KAKO SU UVEDENE KVOTE ZA MANJE ZASTUPLJENI POL U IZBORNO ZAKONODAVSTVO CRNE GORE?

POLITIČKI KONTEKST

Ustav Crne Gore donijet je 19. oktobra 2007. godine na sjednici Ustavotvorne Skupštine Crne Gore. Ovaj Ustav je sedmi u političko pravnoj istoriji Crne Gore, ali predstavlja prvi donijeti Ustav od proglašenja nezavisnosti Crne Gore nakon referenduma o državno pravnom statusu Crne Gore održanog 21. maja 2006. godine. Za Ustav je glasalo 55 poslanika, a 21 je bio protiv.

Članom 8 Ustavnog zakona za sprovođenje Ustava Crne Gore propisan je rok za usklađivanje Zakona o izboru odbornika i poslanika sa Ustavom, a članom 14 je utvrđeno: „Izbori za poslanike u Skupštinu Crne Gore održaće se najkasnije do kraja 2009. godine.“

Ustavni zakon za sprovođenje Ustava Crne Gore je zbog produženja roka za usklađivanje Zakona o izboru odbornika i poslanika sa Ustavom mijenjan više puta. U prvom tekstu ustavnog zakona, usvojenom nakon usvajanja Ustava taj rok je bio tri mjeseca od stupanja na snagu zakona. Prvim izmjenama je utvrđeno da rok bude šest mjeseci, pa zatim do 30. aprila 2010. godine, pa do 31. maja 2010. godine. Nakon toga novim izmjenama ustavnog zakona kao rok je postavljen 31. jul 2010. godine i na kraju posljednjim izmjenama ustavnog zakona propisano je da će se Zakon o izboru odbornika i poslanika do 31. decembra 2011. godine uskladiti sa Ustavom.

Aktivnosti na izmjeni, odnosno usklađivanju izbornog zakona, sa novim Ustavom Crne Gore započete su u punom kapacitetu tek nakon održavanja parlamentarnih izbora održanih 29. marta 2009. godine.

Radna grupa za usklađivanje Zakona o izboru odbornika i poslanika sa Ustavom Crne Gore započela je svoj rad u 2010. godini.

O tome kako je tekla dinamika rada Radne grupe, ali i o ključnim razlozima koji su „politički suprostavljene strane“ neminovno vraćali dijalogu i produženju rokova kako bi se došlo do dogovora najbolje govore izvodi iz medijskih izvještaja.

„Radna grupa Skupštine Crne Gore će nastaviti sutra rad na usklađivanju izbornog zakona sa Ustavom, odlučio je danas Kolegijum predsjednika Skupštine. Jednak tretman će imati dosadašnji predlozi zakona vlasti i opozicije. Novi rok za usklađivanje izbornog zakona sa Ustavom je 31. decembar. U mišljenju Evropske komisije u vezi sa kandidaturom Crne Gore za članstvo u Evropsku uniju, jedna od preporuka je usklađivanje izbornog zakonodavstva sa Ustavom“. (6.12.2010. godine).

U martu 2011. godine Evropski parlament velikom većinom glasova usvojio je Rezoluciju o Crnoj Gori, prvu od dobijanja kandidatskog statusa, koja se značajno oslanja na Mišljenje Evropske komisije s kraja prethodne godine, odnosno, njene zahtjeve koje Crna Gora mora ispuniti da bi dobila početak predpristupnih pregovora.

90 (IZVOR: Službeni list)

I pored toga, do 30. aprila 2011. godine koji je u tom trenutku bio važeći rok iz Ustavnog zakona nije postignut konsenzus, pa je ponovo promijenjen Ustavni zakon i rok produžen do 31. maja.

Radio Slobodna Evropa 31. maj 2011. godine se donosi članak u kojem se navodi: "Crnogorski parlament razmatra Predlog zakona o izboru odbornika i poslanika čije je usvajanje jedan od osnovnih uslova da Crna Gora dobije pozitivno mišljenje prije odluke o početku pregovora sa Evropskom unijom. Međutim, kako za sada nije postignut dogovor o dvotrećinskoj većini koja bi podržala predlog zakona, poslanički klubovi vladajuće koalicije su predložili da se usklađivanje izbornog zakona sa Ustavom Crne Gore produži do 31. jula.

Iako je Ustav Crne Gore usvojen prije četiri godine, političke stranke nijesu uspjele da postignu dogovor o promjeni izbornog zakona koji bi bio usklađen sa novim Ustavom, već su se izbori održavali po starom zakonu kome je pet puta produžavano trajanje. Predlog izbornog zakona pred poslanicima je proizvod sugestija Venecijanske komisije i opšta ocjena svih poslaničkih grupa je da niko ne može biti u potpunosti zadovoljan te da taj zakon ne može u potpunosti da oslika političke odnose u Crnoj Gori.

Jedina partija koja je uz vladajuću koaliciju najavila moguću podršku izbornom zakonu je Socijalistička narodna partija, mada ni ona nije u potpunosti zadovoljna svim rješenjima.

U slučaju da izborni zakon ne bude usvojen, poslanici vladajuće koalicije su pripremili predlog kojim se se usklađivanje izbornog zakona sa Ustavom Crne Gore produži do 31. jula kada se završava i izvještajni period."

Ni 31. jula 2011. godine nije došlo do usvajanja izmjena izbornog zakona pa je Ustavnim zakonom taj rok produžen na 31. decembar 2011. godine uz svijest svih učesnika u procesu pregovaranja da neusvajanje izmjena ovog zakona prije izrade i objavljivanja izvještaja EK o Crnoj Gori (septembar i oktobar 2011. godine) kao sigurnu posljedicu proizvodi nedobijanje datuma početka pregovora sa EU.

Zato je nakon 31. jula, kada je završeno redovno zasjedanje Skupštine Crne Gore, nastavljena intenzivna politička aktivnost kako bi se obezbijedila potrebna većina za donošenje ovog zakona i uhvatio „zadnji voz“, pred izradu izvještaja EK, ako se na vanrednoj sjednici Skupštine u septembru usvoji izborni zakon.

Vanredno zasjedanje Skupštine zakazano je za 6. septembar 2011, a tok tog zasijedanja je pokazao da ni na dan kad je zakazano ni na dan kad je počelo ni izborni zakon ni tekstovi zakona koji su bili "politički paket" neophodan za usvajanje izbornog zakona nisu bili usaglašeni već da se na njima radilo u toku samog zasijedanja i da je bilo jako mnogo pregovora u toku ta tri dana koliko je zasijedanje trajalo. **Zapisnik sa te sjednice Skupštine Crne Gore potvrđuje da je tokom rada bilo sedam dužih i kraćih prekida radi usaglašavanja stavova i vođenja pregovora.**

Mediji su o važnosti usvajanja ovih izmjena zakona izvještavali na sljedeći način:

„Poslanici u Skupštini Crne Gore trebalo bi danas, nakon sedam odlaganja, da raspravljaju o izbornom zakon kako bi ispunila prvi uslov za dobijanje datuma pristupnih pregovora sa EU.“ (06.09.2011)

„Skupština Crne Gore završila je raspravu o izbornom zakonu na čije se usvajanje čeka četiri godine, a koji je jedan od uslova za dobijanje datuma početka pregovora o članstvu zemlje u Evropskoj uniji“. (07.09.2011.)

Predsjednik Skupštine Ranko Krivokapić, otvarajući 7. septembra 2011. godine sjednicu Drugog vanrednog zasijedanja Skupštine na kojoj je donijet Zakon izmjeni i dopuni Zakona o izboru odbornika i poslanika, kojim su po prvi put uvedene kvote za manje zastupljeni pol u crnogorsko izbornom zakonodavstvo rekao je: „Dogovorom smo juče utvrdili da danas otpočnemo i završimo raspravu o našoj prvoj evropskoj obavezi, sedam uslova Evropske unije za dobijanje datuma pregovora Crne Gore, to je Predlog zakona o izmjenama i dopunama zakona o izboru odbornika i poslanika.“⁹¹

Dakle, izmjena izbornog zakona bila je jedan od sedam uslova EU koje je Crna Gora bila dužna da ispunji kako bi dobila datum početka pregovora. Bio je to i najteži uslov, jer je za njegovo ispunjenje bila neophodna 2/3 većina svih poslanika u Skupštini Crne Gore, što je podrazumijevalo konsenzus između vlasti i opozicije.

⁹¹ (Izvor: fonografski zapisi sa sjednice drugog vanrednog zasijedanja Skupštine Crne Gore 24. saziva 6,7, i 8.septembar)

Na osnovu dostupnih dokumenata o toku rada Radne grupe za usklađivanje ovog zakona sa novim Ustavom, o radu radnih tijela Skupštine Crne Gore koja su se bavila ovim pitanjem, tekstova neusvojenih predloga ovog zakona dostavljenih Skupštini od strane različitih predlagača tokom ovog procesa, stenograma skupštinskih rasprava, kao i svjedočenja neposrednih aktera tog procesa koja su nam rasvijetlila dio pregovaranja iza zatvorenih vrata u vezi sa kojima nema pisane dokumentacije, jedino što se bez ikakve sumnje može utvrditi je – **kvote su postale sastavni dio ovog zakona samo zbog činjenice da je usvajanje zakona bilo preduslov za dobijanje datuma pregovora sa EU, a jedan od političkih subjekata bez kojeg nije mogla biti ostvarena neophodna 2/3 većina je kao jedan od svojih uslova za podršku ovom Zakonu postavio i uvođenje kvota.**

Jedna od neposrednih akterki procesa, tadašnja poslanica SNP-a **Nataša Vuković** kaže da je nesumnjivo presudan značaj imao međunarodni činilac, tj. UNDP i EU, činjenica da je usvajanje zakona bilo bitno za dobijanje datuma pregovora sa EU, ali i pritisak koji je na različitim nivoima vršen da se mora povećati broj žena.

Tadašnja poslanica **SDP-a Hidajeta Bajramspahić** naglašava da nije bilo istinske političke volje da se kvote uvrste i izbornu zakonodavstvo i da je pomoć UNDPa doprinijela da se izvrši pritisak da se propiše minimalna kvota od 30%.

Poslanica **DPS-a Nada Drobnjak**, koja je u tom periodu bila i predsjednica Odbora za rodnu ravnopravnost ističe da su uvođenju kvota doprinijela činjenica da su i države iz regiona usvajale zakone sa kvotama, kao i podrška međunarodnih organizacija.

Tadašnja poslanica **SNP-a Veselinka Peković** kao glavni razlog ističe veoma malu zastupljenost žena i na državnom i na lokalnom nivou u zakonodavnoj vlasti, ali napominje da je presudan faktor bio pritisak međunarodne zajednice, da se poveća učešće žena u politici.

Jedna od tadašnjih poslanica DPS-a ističe da se tokom 2011. godine država posvećeno pripremala za početak pregovora sa EU i dostizanje standarda razvijenih zemalja na svim nivoima, osobito u oblasti vladavine prava. Bile su intezivirane sve aktivnosti koje idu u tom pravcu, uključujući i donošenje propisa usaglašenih sa standardima društava ovovremene demokratije u kojima se podrazumijeva veća participacija žena na svim mjestima odlučivanja.

ULOGA ODBORA ZA RODNU RAVNOPRAVNOST

Odbor za rodnu ravnopravnost je tokom 2011. godine kada je vođena najintenzivnija politička i zakonodavna aktivnost vezana za izmjene izbornog zakonodavstva imao neuobičajeno tihi ili preciznije pasivnu ulogu. Početkom godine prilikom utvrđivanja Plana aktivnosti odbora za 2011. godinu na sjednici održanoj 15. februara 2011. godine u incijalnoj verziji Plana nije bilo konkretnih aktivnosti vezanih za utvrđivanje stava Odbora za rodnu ravnopravnost u vezi sa sadržinom budućeg izbornog zakona u dijelu zastupljenosti žena. U okviru 1. tačke koja se odnosi na dogovor o aktivnostima Odbora za 2011. godinu poslanica Snežana Jonica je, u ime članica ovog Odbora iz SNP, predložila da „imajući u vidu da je u toku druga faza rada radne grupe za usklađivanje izbornog zakona sa Ustavom crne gore, da Odbor na narednoj sjednici definiše stav po pitanju zastupljenosti žena na izbornim listama i u formi o kojoj se dogovore dostavi Radnoj grupi. Nakon rasprave Odbor je prihvatio ovaj predlog.

Međutim, kada je konkretna tema došla na dnevni red Odbora, iznenađujuće je da Odbor zbog izjednačenog glasanja 3:3 članova i članica iz DPS i SNP nije zauzeo stav o pitanju zastupljenosti žena na izbornim listama kad je traženo da se takav stav utvrdi i pošalje Kolegijumu predsjednika Skupštine Crne Gore koji je radio na usaglašavanju teksta zakona.

Predstavnic/e DPS su tvrdili da Odbor nema osnov po Poslovniku da utvrdi i dostavi ovaj stav Kolegijumu, jer je Poslovnikom definisano da zainteresovani odbori mogu dati svoje mišljenje samo na predloge zakona koji su u skupštinskoj proceduri i poslati ih matičnim odborima.

S druge strane predstavnice SNP insistirale su na tome da se, tokom čitavog postupka rada na izbornom zakonu ne koristi Poslovnik, što potvrđuje činjenica da u tom trenutku na usaglašavanju izbornog zakona radi Kolegijum kojem to nije nadležnost, pa samim tim i Odbor u tom kontekstu može na fleksibilan način da tumači Poslovnik, imajući u vidu da se pitanje zastupljenosti žena neće lako riješiti i da je od bitnog značaja da svi oni koji žele da doprinesu rješenju tog pitanja zajednički i kroz razne oblike moraju vršiti pritisak i inicirati izmjene u tom dijelu.

Iz Zapisnika sjednice se navodi da je „predsednica Odbora Nada Drobnjak konstatovala da Odbor za rodnu ravnopravnost nije postigao saglasnost da, u ovoj fazi usklađivanja izbornog zakona sa Ustavom Crne Gore, zauzme stav o pitanju zastupljenosti žena na izbornim listama.“

O ovome svjedoči i **Nataša Vuković** ističući da je po njenom mišljenju Odbor za rodnu ravnopravnost pokazao svu svoju nemoć i upitnost sopstvenog postojanja, prazne deklaratorne priče su nam potrošile cijelu deceniju prije 2011. godine i dodaje da su nakon ovog glasanja ona i koleginice iz njenog poslaničkog kluba napustile Odbor.

RADNA GRUPA I KOLEGIJUM PREDSEDNIKA SKUPŠTINE

Članovi Radne grupe koja je radila na izmjenama zakona navode da je bilo jako mnogo otvorenih i „problematičnih za usaglašavanje“ pitanja od načina sprovođenja izbornog postupka, medijskog predstavljanja, preko načina ostvarivanja izbornog prava manjinskih naroda itd. Uz to, kao „paket“ uz izborni zakon tada su usvajani i neki drugi zakoni koji su bili neophodan preduslov da bi se glasao i izborni zakon.

Tokom rada u Radnoj grupi, pitanje uvođenja kvota formalno je inicirao samo jedan politički subjekt (SNP), iako je deklarativno na javnoj sceni više političkih subjekata iskazivalo stav o potrebi povećanja broja žena na mjestima odlučivanja.

U Radnoj grupi i na Kolegijumu otpor su pokazali predstavnici svih partija u Radnoj grupi. Kako kaže **Srdan Milić**, tadašnji predsjednik SNP-a i učesnik u radu na usaglašavanju finalnog teksta Zakona „značajnom broju članova Radne grupe pitanje adekvatne zastupljenosti nije bilo na listi bilo kojih prioriteta. Isto je posmatrano kao „nužno zlo“. Smatralo se da Zakon treba usvojiti bez detaljnijeg uključivanja i rasprave o suštini tog problema i načinu na koji se isti može riješiti“.

Hidajeta Bajramspahić dodaje da je zapravo, vrlo jednostavno odgovoriti zašto se pojavljuje otpor – da bi žene „ušle“ na liste i na mjestima donošenja odluka, neki muškarci neće biti na njima, i zato se tome odupiru. Iz istih razloga se kreira neistinita slika da žene ne žele ili da nisu dobre u politici. Međutim, svi znamo da kada god treba neki posao da se stvarno odradi, žene su neophodne.

Tokom rada su se jedno po jedno problematično pitanje usaglašavali, ali pitanje uvođenja kvota nije usaglašeno tokom redovnog rada u Radnoj grupi, već je ostalo dio teksta takozvanih „alternativa“ koje su ustanovljene, jer se pravio dokument u koji su se unosili usaglašeni članovi, a tamo gdje nisu usaglašeni pisale su se alternative i navodilo čiji je predlog koja alternativa.

Tadašnji predlog SNP-a bio je uvođenje obaveze da najmanje 30% predstavnika manje zastupljenog pola mora biti na izbornim listama, da prilikom utvrđivanja redoslijeda na listi u svakoj grupi od tri kandidata mora biti najmanje jedna žena, sankciju - da će ukoliko se ne ispune prethodna dva uslova nadležna izborna komisije odbiti proglašenje liste, te normu da ukoliko prestane mandat ženi na njeno mjesto, prilikom popune, dolazi prva naredna žena sa izborne liste.

Zbog rokova u kojima je bilo potrebno izvjestiti EK o ispunjenim uslovima, zakazano je vanredno zasijedanje Skupštine Crne Gore za 6. septembar 2011. godine. U trenutku kada je započela Skupština na čijem dnevnom redu je bio izborni zakon i nekoliko zakona koji su bili „paket“ s njim, nije bila usaglašena konačna verzija teksta zakona, već se pregovaralo na Kolegijumu Predsjednika Skupštine o rješavanju posljednjih nekoliko spornih pitanja. Među tih nekoliko najspornijih i posljednje usaglašanih pitanja bile su i kvote za manje

zastupljeni pol. I to samo zbog toga što predstavnici partije bez koje nije bilo moguće imati dvotrećinsku većinu (SNP) ni u jednom trenutku nisu popustili zahtjevima da od toga odustanu čak i po cijenu gubljenja ustupaka po drugim pitanjima.

Poslanik, koji je bio član Radne grupe, ističe da su poslanice SNP-a Snežana Jonica, Veselinka Peković i Nataša Vuković inicirale pitanje kvota. Dodaje da su, kada im je ponuđeno da odluče hoće li da u Zakonu ostane norma o redosljedu ili norma o sankciji, jer obje ne mogu biti prihvaćene odlučile da ide norma sa sankcijom, a da se odustane od redosljeda. Ističe da je Jonica koja je i u ime SNP-a lobirala za tu inicijativu iznijela čvrst stav da „ako dobijemo sankciju, imaćemo bar 30% žena na listima, mada ko zna na kojim mjestima, ako uzmemo procenat i redosljed, ali bez sankcije nećemo imati ništa“. Insistirala je ipak, kada je postalo jasno da je to maksimum, da amandman koji bi sadržao normu o redosljedu podnesu na zasjedanju, nakon što se u tekst predloga zakona integrišu te dvije norme koje su usaglašene.

Govoreći o tadašnjem kontekstu, **Rifat Rastoder**, u to vrijeme potpredsjednik Skupštine kaže da su na uvođenje kvota uticali, relativno, stabilni i ukupno povoljni društveni i politički kontekst, Ocjenjuje da je, možda i najznačajnije bilo sve organizovanje djelovanje i lobiranje žena – tadašnjih poslanica i aktivistkinja. Važna je, svakako, bilo i sve angažovanje učešće i u ovim aktivnostima evropskih savjetnika - eksperata/kinja.

Nakon usvajanja Zakona predsjednik Skupštine Ranko Krivokapić je konstatovao da je Skupština Crne Gore usvojila Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o izboru odbornika i poslanika i da je time ispunjen prvi uslov od sedam za dobijanje datuma pregovora u kandidatskom statusu Crne Gore. Tada se zahvalio kolegama iz Radne grupe za skoro trogodišnji rad, a posebno kolegama iz Kolegijuma koji su vremenski radili koliko i kolege u trogodišnjem radu, u 50 sjednica.

U raspravi, prilikom usvajanja Zakona učestvovalo je 20 poslanika i jedna poslanica. Na 66 strana koliko imaju fonografske bilješke sa ove sjednice izuzev u jednoj diskusiji jedne poslanice kojom se obrazlaže amandman koji se upravo odnosi na kvote za manje zastupljeni pol, nigdje drugo se ne pominje manje zastupljeni pol. Nijedno uvodno izlaganja u ime poslaničkih klubova, odnosno u ime predlagača zakona ne sadrži prilikom pojašavanja rješenja koje nudi ovaj predlog zakona nijednu rečenicu o kvotama za manje zastupljeni pol.

Upečatljiv je podatak koji se može vidjeti iz listinga sa tog glasanja da za amandman koji se odnosio na kvote nisu glasale čak i neke poslanice koje su bile direktne učesnice javne kampanje koju je organizovao UNDP, podržane od strane akademskog sektora i od strane svih osam poslanica u Skupštini Crne Gore.

KAKO SU UNAPREĐIVANE KVOTE ZA MANJE ZASTUPLJENI POL U IZBORNOM ZAKONODAVSTVU CRNE GORE – PREPREKE, EFEKTI I NEDOSTACI?

Osma izmjena Zakona o izboru odbornika i poslanika usvojena je 21. marta 2014. godine u Skupštini Crne Gore, kao rezultat inicijative pokrenute nakon što je poslije predsjedničkih izbora održanih 2013. godine došlo do političke krize nastale kao rezultat bojkota parlamenta od strane značajnog broja poslanika.

U cilju razrješenja te političke krize Skupština Crne Gore 25. saziva, na sedmoj sjednici Prvog redovnog (proljećnjeg) zasijedanja 31. maja 2013. godine donijela je Zaključke o izgrađivanju povjerenja u izborni proces.

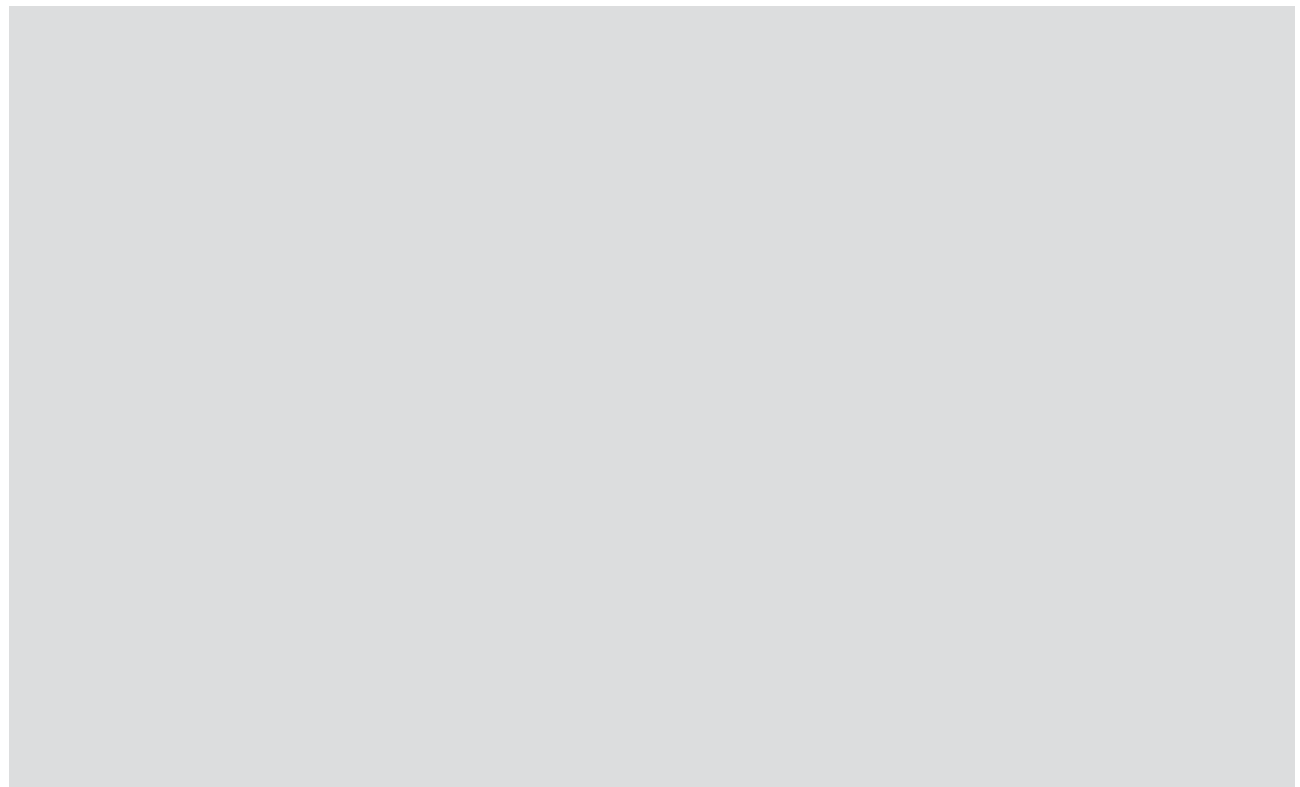
Skupština je ovim Zaključcima stvorila pravni osnov za formiranje Radne grupe od 12 članova kojoj je preporučila kojim oblastima i na koji način treba da se bavi, ali i da tokom svog rada konsultuje relevantne međunarodne organizacije, civilni sektor i druge subjekte koji se bave pitanjem izbornog procesa.

Radna grupa je zadužena da rad završi do 10. septembra 2013. godine, međutim po ustaljenoj ranijoj praksi, taj rok je produžavan, a u konačnom tekst zakona koji je usvojen u 2014. godini nije nastao kao rezultat rada nijednog skupštinskog tijela već kao usaglašeni tekst između dva najveća politička subjekta koja su zajedno imala dovoljno poslanika za dvotrećinsku većinu i čijim glasovima su ove izmjene u konačnom i usvojene.

U skupštinskom sazivu koji je donio zakon kojim su uvedene kvote 2011. godine bilo je samo **osam žena ili 9,9%**, a i pored nedostatnosti tih izmjena, ipak u sazivu u kojem je donijeta ova sljedeća izmjena broj žena je povećan na **15 žena ili 18.5%**.

Ocjenjujući proces uvođenja i unapređenja kvota tadašnja poslanica PzP-a **Branka Bošnjak** kaže: „Mišljenja sam da je proces tekao postepeno, što je bilo i očekivano za jedno tradicionalno mačo društvo, kakvo je crnogorsko. Kvota od najmanje 30% žena na listama dala je više dekorativne, nego suštinske promjene, jer su, nažalost, tih 30% žena uglavnom bile na začelju liste, ili na mjestima gdje mala vjerovatnoća da uđu u Parlament“. Ovim izmjenama Zakona došlo je do promjena ili unapređenja prethodno usvojenih kvota za manje zastupljeni pol. Tokom postupka rada u Radnoj grupi, a zatim i na skupštinskim radnim tijelima i na plenumu potencirana je potreba promjene odnosno unapređenja ovih normi na način na koji je i prilikom usvajanja zakona u 2011. godini amandmanski predlagano. Kako su se u periodu od 2011. godine kada je usvojena prethodna izmjena zakona, pa do 2014. godine kada je usvojena ova održali jedni parlamentarni izbori, kao i lokalni izbori u nekoliko opština, na primjeru se potvrdilo upozorenje koje su predlagачi iz 2011. godine naglašavali, da će liste imati 30% žena, ali da će zbog neusvajanja amandmana o redoslijedu žene biti pozicionirane na dnu liste, tako da će se značajno razlikovati broj žena u Skupštini od broja žena na listama, odnosno biti mnogo manji. Takođe, uočena je i praksa, da u slučajevima kada ženi prestane mandat na njeno mjesto dolazi muškarac pa se i na taj način smanjuje ionako nedovoljan broj žena.

Ovo potvrđuje i tadašnja poslanica **DPS-a Marta Šćepanović**. Ona naglašava da su tri godine prije ove izmjene, kvote po prvi put uvedene u Izborni zakon. „Međutim, tada nisu usvojene norme koje se odnose na raspored i zamjenu i pored upozorenja tadašnjih predlagачa da će tako formulisan zakon prouzrokovati pozicioniranje žena na posljednjim mjestima na listama. Kako se to i obistinilo na izborima 2012. godine, prilikom rada na izmjenama Zakona 2014. godine, neminovno je i otvoreno pitanje rasporeda. Otvoreno je, takođe, i pitanje zamjene, jer se upravo na tim izborima desilo da jedan broj žena koje su izabrane za poslanice podnesu ostavku i budu zamijenjene muškarcima.“

Inicijative za unapređenje ovih normi u dijelu redosljeda na listi, kao i zamjene kada prestane mandat ženi, pokrenule su partije koje su na svojim izbornim listama 2012. godine, iako nije bilo obavezujuće, u značajnoj mjeri ispoštovale normu o redosljedu, SNP koja je i bila predlagač takvog amandmana 2011. godine, kao i Pozitivna Crna Gora, koja je, takođe, prilično dobro ispoštovala redosljed na listi 2012. godine. Osim ovih partija, tokom rada na izmjenama zakona, slijedeći Zaključke Skupštine Crne Gore, Radna grupa je konsultovala i jedan broj nevladinih organizacija koje se bave pitanjem ženskih prava. Treba napomenuti da je cjelokupni proces pratio i podržavao UNDP u kontinuitetu dajući podršku djelovanju političarki.

Kao rezultat svega toga, u skupštinskoj proceduri našla su se tri amandmana koja su se bavila ovim pitanjima. Amandman SNP kojim je ponovljen njihov predlog iz 2011. godine da se među svaka tri kandidata mora naći najmanje jedan kandidat manje zastupljenog pola, kao i amandman kojim se predlaže da u slučaju da prestane mandat ženi, prilikom popune upražnjenog mjesta na to mjesto dolazi ne prvi sljedeći kandidat, nego prvi sljedeći kandidat manje zastupljenog pola na listi.

Sličan amandman podnijela je i Pozitivna Crna Gora uz drugačiju formulaciju oko redosljeda kojom se tražilo da svako treće mjesto na listi bude za manje zastupljeni pol, kao i drugi dio oko zamjene koji je bio istovjetan kao i amandman SNP.

Sličnu inicijativu tada je pred Radnom grupom, a kasnije i na skupštinskom Odboru promovisala i NVO "Centar za ženska prava" prezentujući zajednički predlog značajnog broja ženskih nevladinih organizacija koji je sadržao ovu inicijativu.

Upečatljiva je razlika kada je u pitanju uloga nevladinog sektora u izmjeni zakona u odnosu na 2011. godinu kada je napravljen istorijski iskorak i kada su kvote uvedene u izborni zakon, jer je period „završnice” rada na tom zakonu obilježio potpuni muk kompletnog civilnog sektora.

U ovom slučaju, podrška na ovaj način iskazana bila je od pomoći već pokrenutim inicijativama od strane političkih partija u saradnji sa UNDPem, jer je stvarala pritisak, koji je ukazivao na obaveznost izmjena u tom pravcu.

Treći, posljednji, a može se reći i presudni amandman nastao je kao rezultat političkog kompromisa dva politička subjekta koji su dogovorili dvotrećinsku većinu (DPS i DF), koji su podnijele dvije poslanice DPS, a kojim je predloženo da se umjesto u svaka tri kandidata na izornoj listi, žene nađu u svaka četiri kandidata na izornoj listi. Ovaj amandman je u konačnom i postao sastavni dio Zakona.

Specifična je i u ovom slučaju bila ulogu Odbora za rodnu ravnopravnost, na kojem su razmatrani svi predloženi amandmani, ali je stav Odbora iskazan na način da se nije jasno odredio koji amandmani na najbolji način doprinose povećanju broja žena u Skupštini Crne Gore, već je neodređenom formulacijom preporučio da se usvoje **amandmani kojima će se unaprediti broj žena**. Na taj način je opet u presudnom trenutku, u Odboru za rodnu ravnopravnost presudila politička pripadnost i stav poslaničke većine u Odboru, a ne ono što je sama suština postojanja Odbora i njegova nadležnost.

Razloge za usvajanje redosljeda koji podrazumijeva jednu kandidatkinju u svaka četiri kandidata tadašnji akteri vide na drugačiji način.

Branka Bošnjak kaže da nije postojalo političke volje kod vladajuće većine, prvenstveno kod najjače političke partije DPS-a, a iskreno i većina drugih političkih subjekta nije pokazala iskrenu volju za ovim rješenjem.

Draginja Vuksanović Stanković, tadašnja poslanica SDP-a kaže da muškarci nisu htjeli da prihvate rješenje koje je dolazilo od EU i ističe da je nevjerovatno kakva je solidarnost muškaraca iz vlasti i opozicije postojala u vezi sa tim pitanjem. „Znamo koliko sukobljenost vlasti i opozicije postoji u vezi sa raznim pravnim i političkim pitanjima, ali kada je u pitanju pozicioniranje žena na listama, tu su muškarci izuzetno solidarni“ – naglašava ona.

Nada Drobnjak kaže da za usvajanje rasporeda jedan u tri nije postojala iskrena politička volja za na kraju je postignut kompromis koji je usvojen.

Srđan Milić kaže da je to bio konsesualan predlog DPS-a i Demokratskog fronta.

„Rješenje koje je prodrumijevalo raspored od najmanje jednog kandidata u grupi od četiri kandidata, je kao i sva rješenja u Izbornom zakonu proizvod toga koje strukture u tom trenutku ostvaruju konsenzus dvotrećinske većine. Postojala je spremnost našeg kluba da se usvoji i raspored koji bi podrazumijevao najmanje jednog kandidata u grupi od tri kandidata što je bio predlog SNP-a, da je dvotrećinska većina mogla biti ostvarena sa njima, Pozitivnom i SDP-om koji bi takođe podržali to rješenje. Međutim, pošto su dvotrećinsku većinu za ovaj zakon na kraju činili DPS i DF, a DF je bio protivnik bilo kakve norme koja bi se odnosila na redosljed, ovo je bio maksimum mogućeg u tom trenutku i mjera kompromisa između te dvije strukture“ – kaže **Marta Šćepanović**.

I pored činjenice da je ovakvo rješenje nedostatno i čudno, i da je bilo nepoznato u uporednoj praksi, jer nije usklađivano prema potrebama i ciljevima društva nego je nastalo kao plod političkog kompromisa subjekata koji u svojim prioritetima nisu imali borbu za povećanje broja žena na mjestima odlučivanja, ipak je bilo korak naprijed. Napredak bi svakako bio značajniji da je usvojeno traženo rješenje o redosljedu koji podrazumijeva najmanje jednu ženu u svaka tri kandidata, ipak je i redosljed po kojem je u svaka četiri kandidata obavezno prisustvo jedne žene donio vidljivo (mada i dalje nedovoljno) povećanje broja žena na mjestima odlučivanja. Važan efekat u periodu koji je uslijedio imala je norma kojom je propisano da samo žena može zamijeniti ženu.

Poslanica tadašnje opozicione partije kaže da je norma o obaveznom rasporedu na listi uvedena zbog kritika međunarodne zajednice, prevashodno UNDP-a i EU, a pošto je Crna Gora bila na posljednjem mjestu u regionu po broju žena u javnom i političkom životu.

Marta Šćepanović ističe, objašnjavajući razloge koji su je naveli da podnese amandman koji je na kraju i postao sastavni dio Zakona kaže: „Koleginica Zorica Kovačević i ja samo podnijele taj amandman, jer i tekstu zakona koji je usaglašen između DPS-a i DF-a nije bilo nijedne norme koja se odnosila na raspored.

Smatrala sam tada, i vjerujem i sada da je bolje bilo imati obavezujuću normu o rasporedu i u ovoj formi, potpuno svjesna njenih nedostataka, nego nemati nikakvu normu. Mislim da je vrijeme potvrdilo da je na svim narednim izborima veći broj žena upravo bio moguć zbog ove norme“.

U raspravi o ovom zakonu koja je zabilježena na 88 stranica fonografskih bilješki učestvovalo je 32 diskutanta od čega samo četiri žene. Dvije nisu uopšte pominjale ovu temu, jedna je u najvećoj mjeri govorila o zastupljenosti manjinskih naroda, i samo ovlaš pomenula amandmansko djelovanje vezano za zastupljenost žena. Samo jedna je govorila konkretno na temu predloženih amandmana koji su se odnosili na kvote. Preostalih 28 muških diskutanata nijednom rječu nisu pomenuli ovo pitanje u svojim diskusijama.

Bitno je naglasiti da se odnos prema ovom pitanju nije suštinski promjenio, da se kvote prihvataju kao rezultat pritiska, a ne volje, da se prilikom izmjena zakona ne smatraju važnim segmentom o kojem se govori u uvodnim izlaganjima predlagača, niti tokom rasprave. U raspravama o izbornom zakonu i dalje učestvuje ekstremno mali broj žena, ali i tada čak ni sve žene koje učestvuju u raspravi ne govore o ovom pitanju, a tradicionalno muškarci i dalje uopšte ne dotiču te teme u skupštinskim raspravama o izbornim zakonima.

Nakon izmjena iz 2011. godine poslije kojih je broj žena u Skupštini Crne Gore dostigao **18,5%** ali je i varirao zamjenama žena muškarcima, na prvim parlamentarnim izborima nakon ovih izmjena iz 2014. godine, izabrano je **23,4 %** žena.

Nakon toga Zakon o izboru odbornika i poslanika mijenjan je samo odlukama Ustavnog suda i to pet puta: u oktobru 2014. godine, februaru 2016. godine, septembru 2017. godine, februaru 2018. godine i novembru 2020. godine.

ŽENSKA POLITIČKA MREŽA

Ekonomski razvoj, demokratske institucije i pravni okvir jesu neophodni, ali ne i dovoljni uslovi za unapređenje položaja žena u javnom životu. Politička kultura, partijska i medijska kultura, javno mnjenje i stanje društvene svijesti, predstavljaju važne faktore koji utiču na pripremu i osposobljavanje žena za politički život.

Ideja političke jednakosti muškaraca i žena mora biti jasno i javno prepoznata i institucionalizovana.

Institucionalizacija predstavljanja žena obuhvata finansiranje ženskih partijskih grupa od strane države, veće prisustvo ekspertkinja u parlamentu i parlamentarnim odborima, kao i umrežavanje ženskih grupa i političkih aktera u izvršnoj i zakonodavnoj vlasti u trougao moći.

Jasno je da u svim ovim procesima političke partije treba da igraju dominantnu ulogu.

Praksa je pokazala važnost koju imaju ženske grupe unutar partija. Pokazala je i da žene treba da se organizuju i izvan političkih partija u političke mreže i profesionalne asocijacije, kako bi povećale vidljivost i lobirale za poboljšanje političke participacije žena.

Analiza programa i statuta parlamentarnih političkih partija pokazala je da političke partije u svojim dokumentima u manjoj ili većoj mjeri sadrže odredbe koje se odnose na rodnu ravnopravnost, kao i da se jedan broj politika koje kreiraju i promovišu manje ili više uspješno odnosi na poboljšanje položaja žena. Ipak, najupečatljivije zapažanje je da gotovo nijedna partija nema dovoljan broj žena u organima odlučivanja, niti ima u potpunosti rodno osviještene politike. To je dokaz da žene unutar političkih partija biju iste ili slične bitke da bi se njihov glas čuo i da bi mogle da ostvare uticaj.

Upravo je Ženska politička mreža (ŽPM) zamišljena kao model organizovanja žena iz različitih partija koje bi se **okupile oko pitanja i ciljeva koji su im zajednički** i udruženim aktivnostima i lobiranjem radile na njihovom ostvarenju. Primarni cilj je uticaj na kreiranje politika koje će doprinijeti stvaranju povoljnijeg društvenog ambijenta i adekvatnih politika i mjera za postizanje ravnopravnosti žena u Crnoj Gori.

Sami model po kojem je formirana ŽPM je imao sva potrebna obilježja koja garantuju vidljivost i uspješnost u lobiranju. Prvo, zato što je Ženska politička mreža okupila predstavnice 16 partija vlasti i opozicije u Crnoj Gori. Nakon toga, taj broj je povećan na 18 i u tom okviru su bile predstavljene sve pozicije i opozicije partije na državnom nivou u trenutku formiranja mreže.

Osnovna razlika između ŽPM i nekih ranijih modela udruživanja političarki jeste činjenica da okosnicu Ženske političke mreže čine trenerice za rodnu ravnopravnost iz tadašnjih parlamentarnih političkih partija, koje su edukovane pod okriljem programa „Podrška antidiskriminacionim i politikama rodne ravnopravnosti“, koji je finansirala Delegacija Evropske unije u Crnoj Gori, a realizovala Kancelarija Programa Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP) u saradnji sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava.

Mrežu čine i istaknute liderke i aktivistkinje, a osnovna ideja je bila da se liderstvo, udružena akcija, lobiranje temelje na autoritetu uticaja i znanju o konceptu rodne ravnopravnosti, a ne nužno na funkcionalnom autoritetu unutar partije, Skupštine Crne Gore ili neke druge institucije.

Činjenica da je ŽPM nastala u trenutku političke krize kada dijalog između vlasti i opozicije nije postojao ni po jednom pitanju je možda i najbolja potvrda tezi da žene lakše postižu dogovor, da gdje ima više žena, veći je stepen političke kulture i kulture dijaloga.

Ženska politička mreža osnovana je 17. novembra 2017. godine, uz podršku UNDPa, i već na samom početku odredila prioritetne pravce djelovanja koji su se odnosili na tri oblasti: političku participaciju, ekonomsko osnaživanje i borbu protiv rodno zasnovanog nasilja. Formulirani su zahtjevi koji su se odnosili na:

- izmjene **Zakona o izboru odbornika i poslanika kroz uvođenje kvote od 40%** žena na izbornim listama, uz obavezni raspored od najmanje jednog kandidata/kinje manje zastupljenog pola u tri umjesto dosadašnjeg jedan/a u četiri;
- izmjene **Zakona o finansiranju političkih partija kroz uvođenje finansijskih podsticaja za partije** u vidu više opredijeljenog novca za svako mjesto poslanice i finansijsku podršku ženskim organizacijama unutar partija;
- izmjene Zakona o političkim partijama kroz obavezu obezbjeđivanja mehanizama za rodno balansiranu zastupljenost u organima partija.

Ovi zahtjevi su upućeni svim relevantnim subjektima, uključujući: OEBS – ODIHR, skupštinsku Radnu grupu za primjenu preporuka OEBS/ODIHR, Delegaciju Evropske unije u Crnoj Gori, izvjestioce Savjeta Evrope i Evropski parlament.

U saradnji sa UNDP-em osmišljena je kampanja zagovaranja praćena komunikacionom kampanjom koja je imala za cilj da kreira pojačani pritisak na sve lidere političkih partija i zatraži punu odgovornost za realizaciju međunarodno preuzetih obaveza, kao i uložiti lični napor da se partije kojima rukovode mijenjaju i unapređuju kada je u pitanju učešće žena.

Delegacija Ženske političke mreže zajedno sa predstavnicima UNDP i EU u Crnoj Gori održala je tokom 2017. i 2018. godine sastanke sa tadašnjim liderima parlamentarnih partija, kako bi tražila podršku za svoje zahtjeve.

Susreti su počeli 11. decembra 2017. godine, dakle samo dvadesetak dana nakon osnivanja ŽPM sastankom sa tadašnjim liderom Socijaldemokrata, Ivanom Brajovićem.

Dan kasnije 12. decembra predstavnice ŽPM praćene predstavnicima međunarodnih organizacija susrele su se sa liderom URE Dritanom Abazovićem i liderom DEMOSA-a Miodragom Lekićem.

Predsjednik Bošnjačke stranke, Rafet Husović sastao se sa ŽPM 13. decembra 2017. godine, dok je 14. decembra upriličen sastanak sa liderom Socijalističke narodne partije Vladimirom Jokovićem.

Nakon toga, 18. decembra 2017. godine održan je sastanak ŽPM sa liderom Liberalne partije Andrijom Popovićem i tadašnjim liderom Socijaldemokratske partije Rankom Krivokapićem.

Sastanak ŽPM s liderom SD-a

Sastanak ŽPM s liderom URE

Sastanak ŽPM s liderom DEMOSA-a

Sastanak ŽPM s liderom BS-a

Sastanak ŽPM s liderom SNP-a

Sastanak ŽPM s liderom LP-a

Sastanak ŽPM-a s liderom SDP-a

Susreti sa liderima političkih partija nastavljani su u 2018. godini, sastankom sa tadašnjim liderom Demokratske partije socijalista, Milom Đukanovićem 15. marta 2018. godine.

Par dana kasnije, 20. marta 2018. godine delegacija ŽPM imala je i sastanak sa liderom Ujedinjene Crne Gore, Goranom Danilovićem.

Sastanak ŽPM s liderom DPS-a

Sastanak ŽPM s liderom UCG

Sastanak ŽPM s liderom DNP-a

Sastanak ŽPM s liderom PZP-a

Sastanak ŽPM s liderom NOVE

Sastanak ŽPM s liderom Demokrata

Sastanci sa liderima partija koje čine Demokratski front održani su početkom oktobra 2018. godine, i to sa predsjednikom DNP-a Milanom Kneževićem i predsjednikom PZP-a Nebojšom Medojevićem, 5. oktobra te sa predsjednikom Nove Andrijom Mandićem, 9. oktobra.

Godinu dana kasnije, delegacija ŽPM susrela se sa liderom Demokrata, Aleksom Bečićem, 21. septembra 2019. godine, a 28. septembra 2019. godine sa liderom Force Nazifom Cunguom.

Sastanak ŽPM s liderom FORCE

Sastanak ŽPM s liderom HGI

Gotovo svi politički subjekti su prihvatili zahtjev Ženske političke mreže o povećanju minimalne zakonske kvote za manje zastupljeni pol na 40% i obavezni raspored koji podrazumijeva najmanje jednu osobu manje zastupljenog pola u grupi od tri kandidata. Rezervu su iskazali lideri NOVE i PZP-a uz obrazloženje da će zahtjev testirati na partijskim organima.

Sami predlog je postao dio Predloga Zakona o izboru odbornika i poslanika, koji je pripremila Radna grupa za reformu izbornog zakonodavstva, ali koji nije usvojen u mandatnom periodu 2016-2020. zbog nedostatka konsenzusa za ostvarivanje dvotrećinske većine.

Ovaj period lobiranja je pratila i kampanja „Vijek borbe za politička prava žena“ tokom koje su političarke podsjećale lidere na obećanja, ali i ukazivale na činjenicu da se zahtjevi žena koji su im upućeni od strane ŽPM ista vrsta političkih, ekonomskih, društvenih zahtjeva žena koje su se borile za pravo glasa u Jugoslaviji i Crnoj Gori. Cilj je bio da se pokaže da opšti društveni, ekonomski ili politički napredak društva nije bio praćen srazmjernim unapređenjem položaja žena, već su problemi i prepreke sa kojima su se suočavale žene u drugoj polovini prošlog vijeka isti kao i problemi sa kojima se suočavaju sada.

Ženska politička mreža je svoju prvu godinu postojanja obilježila događajem kojem su prisustvovali visoki zvaničnici uključujući Predsjednika Crne Gore, predsjednika Skupštine Crne Gore, ministre u Vladi Crne Gore, predstavnike i predstavnice političkih partija, članice i aktivistkinje ŽPM, kao i predstavnike i predstavnice diplomatskog kora. Sa skupa je poručeno da je neophodno pokazati političku volju za većim učešćem žena na mjestima odlučivanja, raditi na politikama ekonomskog osnaživanja žena i borbi protiv rodno zasnovanog nasilja. Ponovljeni su zahtjevi ŽPM za povećanje minimalne kvote u izbornom zakonu na 40% i izdvajanjem sredstva za rad ženskih organizacija unutar političkih partija.

INICIJATIVA ZA IZMJENE ZAKONA O FINANSIRANJU POLITIČKIH SUBJEKATA I IZBORNIH KAMPANJA

U 2019. godini prihvaćeni su svi amandmani ŽPM na Zakon o finansiranju političkih subjekata i izbornih kampanja. Usvajanjem ovih amandmana obezbjeđeno su posebna sredstva za finansiranje ženskih organizacija, što je danas jedinstven primer ne samo na zapadnom Balkanu, nego i šire, pa iskustvo Crne Gore kao pozitivan primjer koriste mnogobrojne organizacije koje se bave unapređenjem političke participacije žena. Ovim Zakonom propisano je izdvajanje budžetskih sredstava u visini od 0,05 odsto tekućeg budžeta za finansiranje redovnog rada ženskih organizacija u političkim subjektima u Skupštini.

To je značilo da će od sada ženske organizacije u političkim partijama imati namjenska sredstva za redovan rad. Ovakvo zakonsko rješenje omogućava ženskim organizacijama u partijama da značajno ojačaju svoje kapacitete i da mogu redovno i organizovano da se bavi onim što jeste svrha njihovog postojanja političkim radom i odlučivanjem, osnaživanjem i edukacijom većeg broja žena za obavljanje značajnih funkcija.

Zakon o finansiranju političkih subjekata i izbornih kampanja usvojen je u Skupštini Crne Gore 27. decembra 2019. godine, a stupio je na snagu 1. februara 2020. godine. Ključna vrijednost ovog zakonskog rješenja nalazi se u normama koje predstavljaju podsticajne finansijske mjera za političku participaciju žena.

Jedinstveno zakonsko rješenje kojim se obezbjeđuje finansiranje ženskih organizacija u partijama direktno iz Budžeta Države i Budžeta lokalnih samouprava stvara preduslove za jačanje kapaciteta ženskih organizacija u partijama i jačanje njihove nezavisnosti u odnosu na organe partije. Osim ovog, zakonsko rješenje kojim se partije stimulišu da biraju veći broj žena u predstavnička tijela – Skupštinu Crne Gore i skupštine lokalnih

samouprava na način što partija koja ima više žena poslanica odnosno odbornica dobija više novca iz Budžeta države odnosno lokalne samouprave, predstavlja značajan iskorak u načinu tretiranja i stimulisanja povećanja broja žena na mjestima odlučivanja. Već tokom prve godine primjene ovog zakona zdvojena su sredstva u iznosu od preko pola miliona eura za rad ženskih organizacija u političkim partijama koje imaju parlamentarni status i jednako su podijeljena na sve parlamentarne političke subjekte.

Ovo je tim prije bio puduhvat, uzimajući u obzir da do tada ženske organizacije u političkim subjektima nisu imale nijedan cent svojih sredstava, a već tokom početka inicijative iskazano je interesovanje u državama regiona za ovim modelom i želja da se preslika i primjeni i u tim državama.

Zakonske odredbe podrazumijevaju da se novac za finansiranje ženskih organizacija u političkim subjektima izdvaja i na nivou lokalnih samouprava, na način što se 0,11% sredstava iz tekućeg Budžeta izdvaja za ovu namjenu, uz određene specifičnosti za opštine čiji je Budžet manji od 5 miliona eura.

Obezbjedjivanje značajnih finansijskih sredstava za rad stvorilo je preduslove za mnogo organizovanije, samostalnije i konkretnije djelovanje ženskih organizacija u partijama, kao i mogućnost obezbjeđivanja neophodnih edukacija za članice na lokalnom i državnom nivou.

Posebnom normom propisan je model podnošenja izvještaja koji obavezuje partije da u okviru svojih finansijskih izvještaja moraju imati poseban izvještaj o načinu i namjeni utroška sredstava dobijenih za rad ženske organizacije, kao i obaveza partije da mora imati statut ženske organizacije i poseban žiro račun, na koji se sredstva uplaćuju direktno iz Budžeta a ne preko glavnog računa partije.

Time je teret odgovornosti prenet na ženske organizacije u političkim partijama da ne dozvole da ta sredstva u partijama budu upotrebljena za druge namjene. Ovo je važno, jer namjera Ženske političke mreže nije da se ova inicijativa pretvori u svoju suprotnost, da partije fingiraju postojanje ženskih organizacija da bi dobile ovaj novac, i zato je od početka naglašavano da će se ŽPM zalagati i za kvalitetan nadzor nad primjenom ovih normi od strane države ali i od strane političkih subjekata.

Rezultat ove inicijative je da su, za 3 godine i 11 mjeseci primjene ovih zakonskih normi, ženske organizacije u političkim partijama dobile su, samo na državnom nivou ukupno skoro 2 miliona eura.

Budžetska godina	Iznos oprijedjeljen za ženske organizacije u partijama
2020	523.577,44
2021	382,849,44
2022	508,804,20
2023 (prvih 11 mjeseci)	582,078,97
UKUPNO	1.997,310,05

Ženske organizacije u političkim partijama dobijale su takođe svakomjesečno novac i iz lokalnih samouprava u kojima njihova partija ima parlamentarni status pa je ukupan priliv sredstava na račune ženskih organizacija u partijama u Crnoj Gori značajno veći i iznosi skoro 4 miliona eura za period od 1.februara 2020. godine do 1.decembra 2023. godine.

Osim budžetskih sredstava za ženske organizacije u političkim partijama, na inicijativu Ženske političke mreže izmijenjen je i dio koji se odnosi na redovno finansiranje političkih partija, na način što je promjenom modela raspodjele novca obezbjeđeno da partije koje imaju više žena u Skupštini dobijaju više novca za redovno finansiranje.

I pored niza prepreka, odlaganja primjene nekih normi, nedonošenja podzakonskih akata kojim bi se spriječila nanemjenska potrošnja, zakašnjele primjene ovih zakonskih normi na lokalnom nivou mora se konstatovati ogroman broj pozitivnih efekata koju su bili vidljivi već nakon prve godine primjene zakona. To su prije svega:

- formiranje organizacija žena i donošenje odluka ili statuta kojima se formalno uređuje njihov rad jer je veliki broj partija teke nakon donošenja ovog Zakona i formalno formiralo organizacije žena i donijelo odluke ili statute kojima se i formalno uređuje njihov rad kako bi osigurao dobijanje sredstava za rad ženskih organizacija;
- otvaranje posebnih računa ženskih organizacija jer su sve partije otvorile posebne račune ženskih organizacija kako bi mogle da dobiju ta sredstva.
- Obezbjedjivanje namjenskih sredstava za rad **ženskim organizacijama i na lokalnom i na državnom nivou koja se dobijaju direktno iz Budžeta Države ili lokalne samouprave, dakle ženske organizacije ne moraju da se bore za sredstva unutar partije već sa njima mogu samostalno da raspolazu;**
- prepoznavanje partijskog interesa kroz finansijski interes partije da ima više žena na mjestima odlučivanja što je uticalo na kreiranje redosleda na partijskim listama, kao i naknadni izbor žena na funkcije poslanika, kao i na povećanje broja žena na funkciji odbornica;
- omogućeno je da organizacije žena svih partija dobijaju jednake iznose i na taj način jednake preduslove za razvoj kapaciteta ženskih organizacija
- obezbjeđeno je skoro 4 miliona eura za rad ženskih organizacija za 3 godine i 11 mjeseci primjene zakona što je ogroman resurs za stvaranje jakih i uticajnih ženskih organizacija;
- Partije su prinuđene da formalno urede rad ženskih organizacija
- Stvoreni su zakonski preduslovi za finansijsku nezavisnost od partije ženskim organizacijama i samostalno raspolaganje sopstvenim sredstvima;

U konačnom cilj je ostvaren:

- **Ženske organizacije imaju dovoljno sredstava za osnaživanje svojeg rada i uticaja na donošenje odluka u partiji i na državnom i na lokalnom nivou**
- Partije imaju finansijski interes za bolje pozicioniranje žena na izbornim listama;

Ženska politička mreža je pratila primjenu zakona i uočila i slabosti i potencijalne zloupotrebe u primjeni zakona najviše u dijelu nenamjenske upotrebe sredstava, detaljno analizirajući razloge za to, ali i osmišljavajući načine da se suzbije ta pojava.

INICIJATIVA ZA PODRŠKU ŽENSKOM PREDUZETNIŠTVU

Odmah nakon osnivanja ŽPM je pokrenula još jednu inicijativu čiji su rezultati takođe ubrzo postali vidljivi i veoma upečatljivi, a to inicijativa koja se odnosila na podršku ženskom preduzetništvu na lokalnom nivou.

Inicijativa je podrazumijevala da se u budžetima lokalnih samouprava prepoznaju posebne linije za podršku ženskom preduzetništvu. Uzimajući u obzir da je nedostatak imovine koja je kolateral u kreditnim aranžmanima za pokretanje biznisa jedna od najvećih barijera za preduzetnice, predviđeno je da sredstva budu bespovratna, da se dodjeljuju na osnovu ocjene biznis plana. Da bi se osigurala namjenska realizacija ovih sredstava ŽPM je inicirala usvajanje posebne odluke čiji je model pripremila radna grupa ŽPM-a i učinila ga dostupnog svim opštinama.

I pored činjenice da je inicijativa pokrenuta 2. decembra 2017. godine u vrijeme kada je postupak pripreme budžeta za 2018. godinu već bio pri kraju u najvećem broju lokalnih samouprava, nakon aktivnosti, sastanaka i lobiranja Ženske političke mreže sa predstavnicima lokalnih samouprava u toku prvih mjeseca dana od pokretanja ova inicijativa je dobila podršku u 6 opština u kojima je za planiranje sredstava u budžetu za 2019. godinu za podršku ženskom preduzetništvu izdvojeno ukupno 144 000 eura.

Inicijativa Ženske političke mreže za podršku ženskom preduzetništvu, daljim angažovanjem njenih predstavnica godinu za godinom nakon 2017. godine dobijala je podršku u sve većem broju lokalnih samouprava, pa sada možemo reći da je zaživjela u skoro svim opštinama u Crnoj Gori. Odluka o kriterijumima za raspodjelu sredstava za žensko preduzetništvo čiji model je pripremila ŽPM i proslijedila lokalnim samoupravama usvojena je i primjenjuju se u više od dvije trećine crnogorskih lokalnih samouprava.

Za pet punih godina od kad je Ženska politička mreža pokrenula ovu inicijativu lokalne samouprave u Crnoj Gori izdvojile su više od 2 milona eura za podršku ženskom preduzetništvu kojima je preko 500 preduzetnica širom Crne Gore dobilo bespovratna sredstva za pokretanje ili širenje svojeg biznisa.

RODNO ZASNOVANO NASILJE

Ženska politička mreža je djelovala i u oblasti borbe protiv rodno zasnovanog nasilja, pa je tako uz podršku UNDP-a predložila izmjene Zakona o nasilju u porodici, Krivičnog zakona i niza zakona koji regulišu ovu oblast i njene ekspertkinje u ovoj oblasti su postale dio Vladine radne grupe koja je radila na izmjeni ovog zakona. Tokom 2019. godine organizovana je u partnerstvu sa UNDPem konferencija o primjeni Istanbulske konvencije kojoj su prisustvovali resorni ministri i poslata poruka da je neophodno pronaći sistemске odgovore koji promovišu i primjenjuju nultu toleranciju na rodno zasnovano nasilje.

IZMJENE POSLOVNIKA SKUPŠTINE

Jedna od važnih aktivnosti Ženske političke mreže odnosila se na izmjene Poslovnika Skupštine Crne Gore. Tako je Radnoj grupi za izradu Predloga izmjena i dopuna Poslovnika Skupštine Crne Gore 21. 12. 2020. godine upućena inicijativa da se izmjenama Poslovnika propiše obaveza da najmanje jedno potpredsjedničko mjesto mora pripasti ženi.

ŽPM je, u svojem obraćanju članovima i članicama Radne grupe, ukazala da je od uvođenja višestranačja, samo jedna žena bila na čelu Skupštine Crne Gore – gospođa Vesna Perović, te da je 17. decembra 2020. godine, po prvi put izabrana žena na mjesto potpredsjednice Skupštine Crne Gore – gospođa Branka Bošnjak.

Zahtjev Ženske političke mreže da se propiše kao obaveza da najmanje jedno potpredsjedničko mjesto mora pripasti ženi proizilazi iz činjenice da dosadašnja praksa u Crnoj Gori govori da se značajni iskoraci u ostvarivanju rodne ravnopravnosti na mjestima odlučivanja kod nas, nažalost, ostvaruju samo kada je to propisano kao imperativna zakonska obaveza

Kako bi se otklonio rizik da napredak ostvaren izborom gospođe Bošnjak, ne bude samo privremen, te obezbjedio kontinuitet u pozicioniranju žena u rukovodstvu Skupštine Crne Gore, ŽPM je smatrala neophodnim da se obavezujućom normom u Poslovniku obezbijedi da se i u budućem periodu zadrži dostignuti napredak. Ova inicijativa je jednoglasno prihvaćena.

NASILJE NAD ŽENAMA U POLITICI – PRVO ISTRAŽIVANJE NA TU TEMU U CRNOJ GORI

Ekspertkinje Ženske političke mreže, a uz podršku UNDPa, realizovale su i prvo istraživanje u Crnoj Gori na temu „Nasilje nad ženama u politici“, čiji rezultati su pokazali poražavajuće i upozoravajuće podatke.

Istraživanje je prezentovano na multimedijalnoj konferenciji koja je održana 5. marta 2021. godine u prostorijama UNDP, na kojoj su uz autorke istraživanja govorili i tadašnji predsjednik Skupštine, ministarka javne uprave, digitalnog društva i medija, ambasadorica SAD-a u Crnoj Gori i stalna predstavница UNDP-a u Crnoj Gori.

Prezentovani rezultati ovog istraživanja izazvali su veliko interesovanje i pokrenuli lavinu reakcija jer je konačno na javnoj sceni jasno i nedvosmisleno ukazano na ovaj problem, veoma jasno je opisano šta sve predstavlja nasilje nad ženama u politici, kroz kakve se sve oblike ono realizuje i koliko je rasprostranjeno. Ovo istraživanje je osvijetlilo jedan dio javnog života koji je oduvijek bio u mraku i tišini i predstavljao tabu temu.

Nakon objavljivanja ovog, prvog takvog istraživanja u Crnoj Gori, mnogobrojne društvene grupe, političke strukture te nevladine organizacije su se fokusirale na ovu temu

REZULTATI ŽPM

ŽPM je uz podršku UNDP-a i EU za četiri godine aktivnog rada od 2017. godine do 2021. godine realizovala različite aktivnosti:

- u programima, konferencijama, aktivnostima i edukacijama koje je organizovala ŽPM uz podršku UNDP učestvovalo je i bilo angažovano blizu 2000 žena.
- Uspostavljena je saradnja i konsenzus između žena iz svih političkih partija vlasti i opozicije za ostvarivanje zacrtanih ciljeva.
- Održani su sastanci sa liderima svih parlamentarnih partija, na kojima su prezentovani zahtjevi ŽPM i dobijena podrška.
- Prihvaćena je inicijativa ŽPM za izmjene Zakona o finansiranju političkih subjekata i izbornih kampanja čijim usvajanjem krajem 2019. godine je Crna Gora postala lider u regionu u ovoj oblasti i od 1.februara 2019. godine do 1.decembra 2023. godine obezbjeđeno je skoro 4 miliona eura za finansiranje ženskih organizacija na državnom i lokalnom nivou.
- Skoro sve lokalne samouprave u Crnoj Gori prihvatile su inicijativu ŽPM za podršku ženskom preduzetništvu, na osnovu koje su opštine u Crnoj Gori u periodu od 2018-2023. godine podijelile više od 2 miliona bespovratnih sredstava za razvoj ženskog preduzetništva podržavajući biznis planove više od 500 preduzetnica širom Crne Gore.
- Pripremljen je Nacrt Zakona o nasilju u porodici i dostavila ga radnoj grupi za izradu tog zakona i izradila prvo istraživanje u Crnoj Gori na temu Nasilje nad ženama u politici.

Na ovaj način ŽPM je za samo 4 godine – institucionalnim rečnikom rečeno za jedan mandat rada uspostavila standarde uspješnosti u procesima osnaživanja žena. Postavila je primjere kako ženska solidarnost i ujedinjeno djelovanje ruši čak i vjekovne barijere.

ŽPM predstavlja najširu, najozbiljniju i najorganizovaniju ikad uspostavljenu žensku mrežu u Crnoj Gori, kako kroz modele umrežavanja i uključivanja, tako i kroz modele edukacija jer je kontinuiranim edukacijama osnaživala žene za politički rad u svojim partijama i na javnoj sceni, kao i za borbu za prava žena.

Stvorila je izuzetno dobre finansijske preduslove svim ženama iz svih političkih partija da mogu da nastave sa aktivizmom i kontinuiranom edukacijom kako bi osnažile svoje organizacije u partijama, svoje predstavnice na javnim funkcijama i doprinijele sveskupnoj borbi za unapređenje političkih, ekonomskih i drugih prava žena u Crnoj Gori. Obezbeđujući da saživi program podrške ženskom preduzetništvu ohranila je ogroman broj žena u Crnoj Gori da krenu u preduzetničku priču i na taj način grade svoju ekonomsku nezavisnost, ali i pokazuju uspješnost u privrednom poslovanju.

Otvarajući priču o nasilju nad ženama u politici pokrenula je otvoreni društveni dijalog o decenijama staroj pojavi koja je bila tabu tema.

**ŽENSKA POLITIČKA MREŽA JE POKAZALA ŠTA MOGU DA POSTIGNU
ŽENE UJEDINJENE OKO ZAJEDNIČKOG CILJA.**

ŽENSKI KLUB

U susret 8. Martu 2021., međunarodnom Danu žena, u Skupštini Crne Gore formiran je Ženski klub od strane 20 poslanica 27. saziva. Ženski klub predstavlja neformalno Skupštinsko tijelo, a njegove ciljeve i principe bliže uređuje Sporazum, kojim se definiše fokus rada na afirmaciju rodne ravnopravnosti na svim nivoima odlučivanja; podsticaj ženama za veće učešće u političkom i javnom životu; unapređenje položaja žena u svim sferama društva i podsticaj i unapređenje solidarnosti i humanosti, promovisanje volonterizma i međusobnog pomaganja. Klub je zacrtane ciljeve planirao realizovati kroz unapređenje zakonskog okvira u svim sferama, borbu protiv rodno zasnovanog nasilja, socio – ekonomsko osnaživanje žena, ravnopravni položaj žena na tržištu rada; bolju zdravstvenu zaštitu žena, posebno onih u ruralnim područjima, kao i druge zadatke za koje poslanice ocijene kao neophodni, odnosno korisni za ostvarivanje ciljeva Kluba.

Shodno sačinjenom Sporazumu, Ženskim Klubom rukovodi Kolegijum koji čine predstavnice svih poslaničkih klubova, a za ko-predsjedavajuće je utvrđena potpredsjednica Skupštine i predstavnica najbrojnijeg poslaničkog kluba iz opozicije. Odluke se u ovom neformalnom tijelu donose konsenzusom, a Klub deklarise otvorenost prema svim partnerima sa kojima dijele iste ciljeve, bilo da dolaze iz civilnog sektora ili međunarodnih organizacija.

Osnivanje Kluba žena nije pratilo sistemsko usklađivanje sa nadležnostima stalnog Skupštinskog radnog tijela Odbora za rodnu ravnopravnost u čijoj je nadležnosti da:

- razmatra predloge zakona, drugih propisa i opštih akata koji se odnose na ostvarivanje načela rodne ravnopravnosti; prati primjenu ovih prava kroz sprovođenje zakona i unapređivanje principa rodne ravnopravnosti, posebno u oblasti prava djeteta, porodičnih odnosa, zapošljavanja, preduzetništva, procesa odlučivanja, obrazovanja, zdravlja, socijalne politike i informisanja;
- učestvuje u pripremi, izradi i usaglašavanju zakona i drugih akata sa standardima evropskog zakonodavstva i programima Evropske unije koja se odnose na rodnu ravnopravnost;
- afirmiše potpisivanje međunarodnih dokumenata koji tretiraju ovo pitanje i prati njihovu primjenu;
- sarađuje sa odgovarajućim radnim tijelima drugih parlamenata i nevladinim organizacijama iz ove oblasti.

Odbor za rodnu ravnopravnost u okviru svoje nadležnosti, takođe prati i ocjenjuje usklađenost zakona Crne Gore sa pravnom tekovinom Evropske unije i, na osnovu izvještaja Vlade, prati i ocjenjuje primjenu zakona, posebno zakona iz kojih proizilaze obaveze usaglašene sa pravom Evropske unije

Pored preklapanja u mandatu, tj. u zacrtanim ciljevima, polna struktura ovih tijela je mogla ukazati na željene razlike, jer Odbor za rodnu ravnopravnost tradicionalno čine i poslanici i poslanice, dok se Klub žena, što mu i samo ime govori, odnosi samo na poslanice i pruža platformu za usaglašavanje stavova oko afirmacije prava žena. Ipak, iako je u članu 2 Sporazuma o osnivanju Ženskog kluba u Skupštini Crne Gore definisano da Klub čine samo poslanice 27. saziva, aktivni učesnik od novembra iste godine postaje i poslanik, te je time pretpostavljena razlika između Kluba i Odbora izbrisana.

Takođe, formiranje Ženskog kluba, kao mreže poslanica iz svih političkih partija pratila je još jedna karakteristika i neobičnost jer je od strane kopredsjedavajućih naglašavan rad poslanica u duhu nadpartijskog političkog aktivizma, jedinstva i ženske solidarnosti. No, ostaje nejasno zašto su se nositeljke poslaničke funkcije koja imaju zakonom definisana prava i obaveze, a koja im daju značajno više moći od aktivizma, opredijelile na promovisanje aktivističke forme.

Klub žena Skupštine Crne Gore je svoj Plan rada donio 22. aprila 2021. i predvidio tri strateške oblasti u kojima će djelovati i to u okviru oblasti socijalne, zdravstvene i krivično pravne zaštite žena i djece.

U toku prve godine svog rada (2021. godina), Ženski klub je imao ukupno tri sjednice i oko dvadeset aktivnosti prema crnogorskoj javnosti, a koje uključuju saopštenja, reagovanja, informacije o održanim sastancima i

okrugle stolove. U fokusu prve godine rada Kluba su bile dominantno aktivnosti vezane za pitanja prava djece, dok su žene stavljane u fokus djelovanja najviše kada je u pitanju materinstvo ili nasilje nad ženama. Klub je u prvoj godini razgovarao o šest zakona, a koji uključuju Zakon o privremenom izdržavanju djece (Alimentacioni fond), Krivični zakon, Zakon o putnim ispravama, Zakon o graničnim prelazima, Zakon o medicinski potpomognutoj oplodnji i Porodični zakon.

Na četvrtom kolegijumu Kluba žena, konstatovane su sljedeći rezultati rada u 2021. godini:

- Roditeljima kojima je po odluci suda povjereno staranje o djetetu, ubuduće za prelazak granice sa djetetom više neće biti potrebna saglasnost drugog roditelja, već će biti dovoljna sudska presuda, a i izdavanje putne isprave, pasoša, djetetu povjerenom na staranje jednom roditelju će biti značajno olakšano, i neće trebati saglasnost drugog roditelja ukoliko se procijeni da postoji opstrukcija. Takođe, propisali su i mogućnost izdavanja pasoša za ovu djecu, po hitnom postupku, ako okolnosti to iziskuju;
- Ženski klub je uspio da svojim amandmanima na Krivični zakonik propiše obavezu nadležnom ministarstvu vođenja registra počinioa krivičnih djela protiv polnih sloboda nad maloljetnim licima, kao i mjere posebnog nadzora nakon odslužene kazne, a koje podrazumijevaju zabranu primicanja mjestima gdje se okupljaju djeca, poput škola, igrališta, redovno javljanje policiji, posjete stručnim savjetovalištima, kao i obavezu poslodavca da pri zapošljavanju na pozicijama koje podrazumijevaju rad sa djecom izvrše provjeru da li se lice nalazi u evidenciji počinioa ovih djela;
- Amandmanski je djelovao i na izmjene i dopune Zakona o obaveznom zdravstvenom osiguranju, kojim su obezbijedili bračnim i vanbračnim partnerima, kao i ženama koje ne žive u bračnoj ili vanbračnoj zajednici a koje imaju problema da se ostvare kao majke, da mogu o trošku države da imaju šest pokušaja medicinski potpomognute oplodnje, a omogućeno je i muškarcima da o trošku države imaju jedan pokušaj liječenja muške neplodnosti. Takođe, podignuta je starosna granica žena za besplatne pokušaje medicinski potpomognute oplodnje na 50 godina.

U toku druge godine rada (2022. godina) Ženski Klub je i dalje u fokusu imao zakonsko uređenje Alimentacionog fonda, zatim nasilje nad djecom i nasilje nad ženama. Zakon o privremenom izdržavanju djece ušao je u skupštinsku proceduru u martu 2022, a pratio ga je set konsultativnih sastanaka sa nadležnim institucijama na kojima su učestvovalle kopredsjedavajuće kao i autorke Zakona iz Centra za ženska prava. Zakon o privremenom izdržavanju djece, kojim je predviđeno osnivanje Alimentacionog fonda usvojen je u julu, a problemi u primjeni ovog Zakon nastali su odmah po stupanju na snagu istog već u novembru 2022. godine, te zamišljena primjena izostaje.

Rad Kluba žena Skupštine Crne Gore u drugoj godini karakteriše intenzivna saradnja sa UNICEF-om, te se pitanja djeteta disproporcionalno nameću u odnosu na pitanje položaja žena. U toku 2022. Klub je podržao uspostavljanje Banke humanog (majčinog) mlijeka (BHM), a u ovom smislu Ženski klub je djelovao amandmanski na Budžet za 2022. te je za uspostavljanje Banke humanog majčinog mlijeka pri KCCG opredijeljeno pola miliona eura. Takođe, značajno je unaprijeđen Zakon o medicinski potpomognutoj oplodnji kroz 24 amandmana, čime se omogućilo da se žene koje imaju problema, lakše ostvare kao majke. Takođe su, kroz amandman, obezbijedile milion eura u Budžetu 2022. godine za ovu svrhu.

Takođe, Ženski klub je uspio da kroz amandmansko djelovanje, poveća izdvajanje iz Budžeta za 2022. godinu iznos od 29.000 eura za realizaciju naučnog projekta Žene u crnogorskoj patrijahalnoj kulturi 1879-1918. za Državni arhiv.

U toku 2022. godine Klub žena Skupštine Crne Gore je intenzivirao saradnju sa Međunarodnim republikanskim inistuitom (IRI) kao i Vestminsterskom fondacijom, koje su ponudile niz intenzivnih edukacija svojih članica. Zahtjevan kontekst koji karakteriše polarizovano društvo prate i ntenzivirani napadi na političarke, pa iste je pratio i Klub žena Crne Gore sa učestalim rekcijama i osudama. Ovi napori pretočeni su u Manifest protiv nasilja nad ženam u politici, koji je produkt zajedničkog rada članica Ženskog kluba Skupštine Crne Gore

i alumnista/kinja Instituta za napredno liderstvo u politici (ALPI program) koji sprovodi Internacionalni republikanski institut (IRI). Ovim Manifestom se odlučno zahtijeva od institucija i donosilaca odluka, organa reda i gonjenja, pravosuđa, medija i civilnog sektora da osiguraju vladavinu prava, a od svojih partija da u sadržajima saopštenja i javnih nastupa svojih članova i članica, daju jasan primjer dobre prakse građanstvu.

U 2022. godini nasilje nad ženama u javnom prostoru se ipak dalje intenzivirao, a urušavanje nivoa dosegnutih prava žena, kao i pravnog poretka, potvrđuju i lokalni izbori održani na jesen 2022. godine. Naime, Opštinske izborne komisije (OIK) u Kolašinu, Žabljaku, Bijelom Polju, Plužinama i Baru nezakonito su proglasile, čak 13 izbornih lista, a Klub žena Skupštine Crne Gore, uputio je novi apel ka Državnoj izbornoj komisiji da vrati izborne liste na doradu, što se nažalost nije dogodilo. Manjkavost institucionalnog, administrativnog i pravnog okvira izbornog sistema došao je do naglašenog izražaja u slučaju nepoštovanja kvota za žene na lokalnim izborima, a dokazi o retradicalizaciji društva i retrogradnom procesu, te istiskivanju žena iz javnog prostora dobijaju svoju javnu i političku potvrdu. Osim upućenog apela ne postoje tragovi pokretanja neke konkretne skupštinske aktivnosti kojom bi se zaustavilo ovo kršenje zakona.

U toku 2022. formirana je Radna grupa za izradu Nacrta zakona o Skupštini Crne Gore u kojoj je od ukupno deset članova/članica, bilo šest članova Kluba žena. Rad na izradi Nacrta zakona o Skupštini Crne Gore tekao je tokom 2023., no nije poznato da li je Klub žena Crne Gore, imao posebne zahtjeve kada je u pitanju rodna perspektiva u izradi ovog važnog normativnog okvira zakonodavne vlasti u Crnoj Gori.

POGLAVLJE VIII

LOKALNE SAMOUPRAVE

Za objektivno sagledavanje stanja političke participacije žena u Crnoj Gori, neophodno je analizirati i zastupljenost žena u lokalnoj vlasti. Ovo je važno u odnosu na najmanje dva aspekta. Prvi je činjenica da se na lokalnom nivou odvija dinamičan proces kreiranja i sprovođenja lokalnih politika, koja na najdirektniji način utiču na živote građanki i građana. Drugi su često navođena „ograničenja“, koja se odnose na nedovoljan broj „kvalitetnih“ žena koje bi se aktivno bavile politikom na lokalnom nivou, što je često korišćeno u javnom diskursu kao argument protiv uvođenja kvota u zakonsko rješenje.

Prva izmjena Izbornog zakona kojom su uvedene kvote za manje zastupljeni pol je primijenjena na lokalnim izborima u Tivtu i Herceg novom koji su održani 7. aprila 2012. godine. Već tada su bile primjetne slabosti nepostojanja norme koja bi podrazumijevala obavezni raspored na listi manje zastupljenog pola. To, ipak nije bilo dovoljno upozorenje relevantnim društvenim akterima da pokrenu akciju, kojom bi se obezbijedilo bolje pozicioniranje žena na listama pred redovne parlamentarne izbore koji su održani na jesen te godine.

Naredne izmjene Izbornog zakona koje su se desile 2014. godine, takođe, su prvi put primjenjivane na lokalnim izborima u nizu opština 2014. godine. Već nakon tih izbora bilo je jasno da je ova izmjena u velikom broju opština značajno uticala na povećanje broja žena u lokalnim parlamentima.

Trenutno u Crnoj Gori od 25 opštine, njih 20 ima 30% ili više žena u parlamentu. Samo je pet opština u čijim parlamentima je procenat žena niži od procenta u Skupštini Crne Gore, i to: Petnjica (19%), Andrijevića (22,5%), Mojkovac (22,5%), Žabljak (23%) i Rožaje (23,5%), što su ujedno i jedine opštine koje imaju procenat zastupljenosti žena niži od zakonom propisanog minimuma od 30%.

Ovo je možda i najbolji argument prilog tezi da su kvote najbolji podsticajni mehanizam za osnaživanje i afirmaciju žena u politici, kada za to postoji jasna volja političkih subjekata i propisana zakonska obaveza. Ovo, takođe, može biti pokazatelj da se muškarci mnogo lakše „odriču moći i pozicija“ u sferi lokalne politike, koja je po iskustvu konkretnija i manje prestižna od visoke politike na državnom nivou. Uočljivo je da je visok procenat žena u zakonodavnoj vlasti na lokalnom nivou često rezultat toga što se veliki broj žena na drugoj polovini liste, a da partije koje postanu vlast muškarce sa liste delegiraju za izvršne funkcije.

Da su izazovi i dalje prisutni ukazuje i činjenica da su tokom lokalnih izbora 2022. godine Opštinske izborne komisije (OIK) u Kolašinu, Žabljaku, Bijelom Polju, Plužinama i Baru nezakonito su proglasile, čak 13 izbornih lista, na kojima nije bilo najmanje 30% predloženih kandidatkinja. Ovaj slučaj je pokazao ograničenja u pogledu kapaciteta organa za sprovođenje izbora, ali i ukazao na to da se partijski predstavnici u opštinskim izbornim komisijama vrlo lako usaglase kada je u pitanju „manjkavost“ liste koja se odnosi na nedovoljnu zastupljenost žena.

Cjelokupan pregled trenutnog stanja u zastupljenosti žena na lokalnom nivou su prikazani u tabeli ispod.

Opština	Odbornici/e ukupno	Žene	Muškarci	Žene na čelu opština	Potpredsjednici/e opštine ukupno	Broj potpredsjednica	Žene na čelu SO
Andrijevica	31	7 (22.5%)	24 (77.5%)	0	0	0	0
Bar	37	14 (37.8%)	23 (62.2%)	0	2	1	0
Berane	35	11 (31.4%)	24 (68.6%)	0	2	0	0
Bijelo Polje	38	13 (34.2%)	25 (65.8%)	0	2	0	0
Budva	33	17 (51.5%)	16 (48.5%)	0	2	0	0
Cetinje	33	12 (36.3%)	21 (63.7%)	0	2	0	1
Danilovgrad	33	10 (30%)	23 (70%)	0	2	0	0
Gusinje	30	9 (30%)	21 (70%)	0	1	0	0
Herceg Novi	35	13 (37%)	22 (63%)	0	2	1	0
Kolašin	31	10 (32%)	21 (68%)	0	2	0	0
Kotor	33	12 (36.3%)	21 (63.7%)	0	2	0	1
Mojkovac	31	7 (22.5%)	24 (77.4%)	0	2	0	0
Nikšić	41	26 (63.5%)	15 (36.5%)	0	3	1	0
Petnjica	31	6 (19%)	25 (81%)	0	1	0	0
Plav	31	10 (32.3%)	21 (67.8%)	0	2	0	0
Pljevlja	34	11 (32%)	23 (68%)	0	2	1	1
Plužine	30	10 (33%)	20 (67%)	0	0	0	0
Podgorica	57	26 (44.8%)	31 (55.2%)	1	2	1	1
Rožaje	34	8 (23.5%)	26 (76.5%)	0	1	0	0
Šavnik	30	9 (30%)	21 (70%)	0	1	0	1
Tivat	32	14 (43%)	18 (57%)	0	2	0	0
Tuzi	32	10 (31.2%)	22 (68.8%)	0	2	0	0
Ulcinj	33	11 (33.3%)	22 (66.7%)	0	1	1	0
Zeta	32	10 (31%)	22 (69%)	0	0	0	0
Žabljak	30	7 (23%)	23 (77%)	0	1	0	0
Total	847	293 (34.6%)	554 (65.4%)	1 (4%)	39 (100%)	6 (15.4%)	5 (20%)

Kada se analizira razvoj stanja u odnosu na zastupljenost žena u lokalnim parlamentima, uočićemo kako su kvote doprinijele većoj zastupljenosti žena, posebno izmjene iz 2014. godine, koje su se odnosile na raspored kandidata na listama.

Na primjeru Andrijevice za koju su prikazani podaci u tabeli ispod, primjetno je da nakon izbora održanih 2013. godine, dakle godinu dana prije izmjene Izbornog zakona, nije bilo žena u lokalnom parlamentu. Na prvim izborima kada je u ovoj opštini primjenjivan izmijenjeni zakon, već imamo devet žena u lokalnom parlamentu.

Andrijevica			
Godina	Muškarci	Žene	Ukupno
2013.	31 (100%)	0 (0%)	31
2016.	22 (71%)	9 (29%)	31
2020.	24 (77.5%)	7 (22.5%)	31

Bar je, s druge strane, primjer opštine koja je i prije uvođenja kvota imala žene u parlamentu, u procentu nekada većem nego što je to bio slučaj na državnom nivou. Ipak, taj procenat je na dan održavanja konstitutivnih sjednica i nakon uvođenja kvota, kao što se vidi iz tabele u nastavku uglavnom bio niži od zakonskog minimuma. Tokom trajanja mandata, taj broj je gotovo uvijek prelazio 30%, pa je i danas, godinu dana nakon redovnih lokalnih izbora 37,8%. Bar u ovom mandatu ima i potpredsjednicu Opštine, što je važan iskorak, uzimajući u obzir da je zastupljenost žena u izvršnoj vlasti na lokalnom nivou u najvećem broju opština značajno niža nego u zakonodavnoj vlasti.

Bar			
Godina	Muškarci	Žene	Ukupno
1998.	31 (88,6%)	4 (11,4%)	35
2002.	32 (91,4%)	3 (8,6%)	35
2006.	31 (86,1%)	5 (13,9%)	36
2010.	31 (86,1%)	5 (13,9%)	36
2014.	28 (75,7%)	9 (24,3%)	37
2018.	29 (78,4%)	8 (21,6%)	37
2022.	23 (62,2%)	14 (37,8%)	37

U Beranama je primjetan trend rasta zastupljenosti žena u lokalnom parlamentu, upravo uslovljena kvotama, pa je tako od opštine koja je prije uvođenja ove mjere imala jedan od najnižih procenata, došla do toga da danas ima 31,4% žena u parlamentu, što je više od procenta žena u Skupštini Crne Gore.

Berane			
Godina	Muškarci	Žene	Ukupno
1998.	/	/	/
2002.	33 (94,3)	2 (5,7%)	35
2006.	34 (97,2%)	1 (2,8%)	35
2010.	34 (97,2%)	1 (2,8%)	35
2014.	28 (80%)	7 (20%)	35
2018.	26 (74,3%)	9 (25,7%)	35
2022.	24 (68,6%)	11 (31,4%)	35

Bijelo Polje je opština koje je i prije uvođenja kvota imala dvocifreni procenat zastupljenosti žena u lokalnom parlamentu. Nakon uvođenja kvota taj procenat se udvostručio, i trenutno prelazi zakonom zahtijevani minimum od 30%.

Bijelo Polje			
Godina	Muškarci	Žene	Ukupno
1998.	/	/	/
2002.	/	/	/
2006.	34 (89,5%)	4 (10,5%)	38
2010.	32 (84,2%)	6 (15,8%)	38
2014.	31 (81,6%)	7 (18,4%)	38
2018.	28 (73,7%)	10 (26,3%)	38
2022.	25 (65,8%)	13 (34,2%)	38

U Budvi je trend rasta, takođe, posljedica uvođenja kvota. Procenat žena u lokalnom parlamentu u ovoj opštini je, osim u prava dva mandata prikazana u tabeli, bio dvocifren uz stalnu tendenciju rasta, a trenutno je ovo jedina opština u kojoj žene čine većinu u zakonodavnoj vlasti, budući da je procenat njihove zastupljenosti 51,5%.

Budva			
Godina	Muškarci	Žene	Ukupno
1998.	31 (96,9%)	1 (3,1%)	32
2002.	29 (90,7%)	3 (9,3%)	32
2005.	26 (81,3%)	6 (18,7%)	32
2009.	26 (81,3%)	6 (18,7%)	32
2012.	25 (78,2%)	7 (21,8%)	32
2016.	24 (72,8%)	9 (27,2%)	33
2020.	23 (69,7%)	10 (30,3%)	33
2022.	16 (48,5%)	17 (51,5%)	33

Cetinje je u svim mandatima imalo dvocifren procenat žena u lokalnom parlamentu, koji je nakon uvođenja kvota približan zakonskom minimumu, a trenutno je procenat nešto veći od zakonskog minimuma. Prijestonica ima zamjenicu gradonačelnika, a na čelu Skupštine je, takođe žena.

Cetinje			
Godina	Muškarci	Žene	Ukupno
1998.	29 (87,9%)	4 (12,1%)	33
2002.	28 (84,9%)	5 (15,1%)	33
2006.	29 (87,9%)	4 (12,1%)	33
2010.	28 (84,9%)	5 (15,1%)	33
2013.	24 (72,8%)	9 (27,2%)	33
2017.	25 (75,8%)	8 (24,2%)	33
2021.	21 (63,7%)	12 (36,3%)	33

Danilovgrad je primjer opštine, koja je već na prvim izborima kada je primijenjen izmijenjeni zakon iz 2014. godine dostigla procenat od 30%, što je i trenutni procenat žena u lokalnom parlamentu. Danilovgrad ima i potpredsjednicu Opštine.

Danilovgrad			
Godina	Muškarci	Žene	Ukupno
1998.	31 (94%)	2 (6%)	33
2002.	29 (87,9%)	4 (12,1%)	33
2006.	28 (84,9%)	5 (15,1%)	33
2010.	29 (87,9%)	4 (12,1%)	33
2014.	23 (70%)	10 (30%)	33
2018.	25 (75,8%)	8 (24,2%)	33
2022.	23 (70%)	10 (30%)	33

Gusinje je opština u kojoj je trenutna zastupljenost žena 30% koliko je i zakonom predviđen minimum. Od ponovnog dobijanja statusa opštine, pa do ove godine kada se promijenila većina u lokalnom parlamentu, na čelu opštine je bila žena.

Gusinje			
Godina	Muškarci	Žene	Ukupno
2014.	/	/	/
2016.	/	/	/
2020.	21 (70%)	9 (30%)	30

U Herceg Novom je zastupljenost žena trenutno iznad zakonom zahtijevanog minimuma, što je, kako se vidi iz dostupnih podataka koji se nalaze u tabeli, takođe, rezultat primjene kvota.

Herceg Novi			
Godina	Muškarci	Žene	Ukupno
1998.	33 (94,3%)	2 (5,7%)	35
2000.	34 (97,2%)	1 (2,8%)	35
2004.	31 (88,6%)	4 (11,4%)	35
2008.	/	/	35
2012.	/	/	35
2015.	25 (73,5%)	9 (26,5%)	34
2017.	24 (70,6%)	10 (29,4%)	34
2021.	22 (63%)	13 (37%)	35

Dostupni podaci za Kolašin ukazuju na očigledne efekte primjene kvota, s obzirom na to da se odnose na tri mandatna perioda kada je izmijenjen zakon primjenjivan.

Kolašin			
Godina	Muškarci	Žene	Ukupno
2014.	20 (64,6%)	11 (35,4%)	31
2018.	20 (64,6%)	11 (35,4%)	31
2022.	21 (68%)	10 (32%)	31

Podaci iz Kotora u pogledu trenda rasta procenta žena u lokalnom parlamentu nisu bitno drugačiji u odnosu na Herceg Novi i Budvu. S tim u vezi, primjetan je rast, nakon uvođenja kvota, pa trenutno i ova opština ima više od 30% žena u zakonodavnoj vlasti, na čelu lokalnog parlamenta se, takođe, nalazi žena.

Kotor			
Godina	Muškarci	Žene	Ukupno
1998.	30 (91%)	3 (9%)	33
2005.	30 (91%)	3 (9%)	33
2008.	27 (81,8%)	6 (18,2%)	33
2012.	25 (75,8%)	8 (24,2%)	33
2016.	24 (72,8%)	9 (27,2%)	33
2020.	21 (63,7%)	12 (36,3%)	33

Mojkovac je do sada imao dva izborna ciklusa u kojima je primjenjivan izmijenjeni zakon iz 2014. godine, i još uvijek se nalazi daleko ispod zakonskog minimuma. Rast je, svakako evidentan, budući da u sazivu od 1998. do 2002. godine uopšte nije bilo žena u lokalnom parlamentu ove opštine.

Mojkovac			
Godina	Muškarci	Žene	Ukupno
1998.	32 (100%)	0 (0%)	32
2002.	29 (93,6%)	2 (6,4%)	31
2006.	27 (87,1%)	4 (12,9%)	31
2009.	27 (87,1%)	4 (12,9%)	31
2013.	25 (80,7%)	6 (19,3%)	31
2017.	25 (80,7%)	6 (19,3%)	31
2021.	24 (77,5%)	7 (22,5%)	31

Na kraju prethodnog mandata u lokalnom parlamentu Nikšića je bilo 44% žena, što je dijelom uslovljeno kvotama i evidentno je iz podataka koji se nalazi tabeli, budući da je na početku mandata bilo 39% žena. Drugi dio je bio uslovljen činjenicom da su na izborima 2017. godine u ovoj opštini nastupale samo dvije partije, pa je broj žena u lokalnom parlamentu rastao kako su se mijenjali odbornici koji su preuzimali funkcije u izvršnoj vlasti, ili im je prestajao mandat podnošenjem ostavke iz nekih drugih razloga. Da je trend visoke zastupljenosti žena konstantan, jasno je i iz činjenice da se u trenutnom sazivu lokalnog parlamenta nalazi 39% žena.

Nikšić			
Godina	Muškarci	Žene	Ukupno
2005.	35 (85,4%)	6 (14,6%)	41
2009.	37 (90,3%)	4 (9,7%)	41
2012.	32 (78,1%)	9 (21,9%)	41
2013.	30 (73,2%)	11 (26,8%)	41
2017.	25 (61%)	16 (39%)	41
2021.	26 (63,5%)	15 (36,5%)	41

Petnjica je opština u kojoj su lokalni izbori održani tri puta do sada, budući da je status opštine dobila 2013. godine. Možda je najslikovitiji primjer efekta kvota, budući da su prvi izbori održani godinu prije primjene izmijenjenog zakona, a drugi nakon izmjena. Procenti u tabeli ukazuju na to da se broj žena u ovom lokalnom parlamentu utrostručio u jednom izbornom ciklusu, ali je u posljednjem izbornom ciklusu evidentan pad.

Petnjica			
Godina	Muškarci	Žene	Ukupno
2013.	28 (90,4%)	3 (9,6%)	31
2017.	21 (67,8%)	10 (32,2%)	31
2021.	25 (81%)	6 (19%)	31

U Plavu je u dva izborna ciklusa sprovedena do 2006. godine procenat žena bio identično nizak. Rast je evidentan u posljednja tri ciklusa nakon izmjena zakona iz 2014. godine, pa tako danas ova opština ima više od 30% žena u parlamentu.

Plav			
Godina	Muškarci	Žene	Ukupno
1998.	/	/	/
2002.	30 (93,8%)	2 (6,2%)	32
2006.	30 (93,8%)	2 (6,2%)	32
2010.	27 (84,4%)	5 (15,6%)	32
2014.	25 (80,7%)	6 (19,3%)	31
2018.	22 (71%)	9 (29%)	31
2022.	21 (68%)	10 (32%)	31

Slična situacija je i u Plužinama, gdje iz dostupnih podataka primjećujemo da je rapidan pad procenta žena u lokalnom parlamentu koji se desio nakon izbornog ciklusa 2010. godine višestruko uvećan u naredna tri ciklusa na kojima se primjenjivao izmijenjeni zakon.

Plužine			
Godina	Muškarci	Žene	Ukupno
1998.	/	/	/
2002.	/	/	/
2006.	27 (87,1%)	4 (12,9%)	31
2010.	29 (96,7%)	1 (3,3%)	30
2014.	23 (76,7%)	7 (23,3%)	30
2018.	20 (66,7%)	10 (33,3%)	30
2022.	20 (66,7%)	10 (33,3%)	30

Pljevlja su od opštine koja je 1998. imala 1 ženu, došla do stabilnog uvećanja u tri ciklusa na kojima se primjenjivao izmijenjeni zakon, pa je tako danas procenta žena u lokalnom parlamentu veći od zakonskog minimuma. U ovom ovoj opštini je na čelu lokalnog parlamenta žena.

Pljevlja			
Godina	Muškarci	Žene	Ukupno
1998.	35 (97,3%)	1 (2,7%)	36
2002.	34 (94,5%)	2 (5,5%)	36
2006.	33 (91,7%)	3 (8,3%)	36
2010.	31 (88,6%)	4 (11,4%)	35
2014.	26 (74,3%)	9 (25,7%)	35
2018.	26 (74,3%)	9 (25,7%)	35
2022.	23 (68%)	11 (32%)	34

Podgorica je od niskih procenata u prvim sazivima, dostigla procenat značajno veći od zakonskog minimuma. Po prvi put u istoriji, takođe, na čelu grada je žena, a žena je i na čelu lokalnog parlamenta.

Podgorica			
Godina	Muškarci	Žene	Ukupno
1998.			
2002.	49 (94,3%)	3 (5,7%)	52
2006.	50 (90,9%)	5 (9,1%)	55
2010.	51 (89,5%)	6 (10,5%)	57
2014.	42 (71,2%)	17 (28,8%)	59
2018.	43 (70,5%)	18 (29,5%)	61
2022.	31 (55,2%)	26 (44,8%)	58

U Rožajama je trend rasta evidentan, budući da je sve do primjene Zakona iz 2014. godine, u ovoj opštini procenat žena bio jednocifren. U ovoj opštini jop uvijek nije dostignut zakonski minimum od 30%

Rožaje			
Godina	Muškarci	Žene	Ukupno
1998.	32 (97%)	1 (3%)	33
2002.	33 (100%)	0 (0%)	33
2006.	/	/	/
2010.	31 (91,2%)	3 (8,8%)	34
2014.	26 (76,5%)	8 (23,5%)	34
2018.	26 (76,5%)	8 (23,5%)	34
2022.	26 (76,5%)	8 (23,5%)	34

Iz dostupnih podataka je jasno da se procenat žena u lokalnom parlamentu Šavnika, zahvaljujući kvotama, udvostručio. U Šavniku je, takođe, žena na čelu lokalnog parlamenta.

Šavnik			
Godina	Muškarci	Žene	Ukupno
2010.	28 (90,4%)	3 (9,6%)	31
2014.	22 (73,4%)	8 (26,6%)	30
2018.	21 (80%)	9 (30%)	30

Tivat je jedina opština koja je u svim sazivima imala dvocifren procenat žena u lokalnom parlamantu. Taj procenat je značajno uvećan nakon primjene izmijenjenog zakona iz 2014. godine. I u aktuelnom sazivu ovog parlamenta žene su zastupljene u značajno većem procentu od zakonskog minimuma.

Tivat			
Godina	Muškarci	Žene	Ukupno
1998.	28 (87,5%)	4 (12,5%)	32
2002.	27 (84,4%)	5 (15,6%)	32
2004.	/	/	/
2008.	25 (78,2%)	7 (21,8%)	32
2012.	25 (78,2%)	7 (21,8%)	32
2016.	22 (68,8%)	10 (31,2%)	32
2020.	24 (75%)	8 (25%)	32
2022.	18 (57%)	14 (43%)	32

U Tuzima je trend rasta, takođe, evidentan, budući da na izborima iz 2010. kada su imali status gradske opštine u lokalnom parlamentu nije bilo žena, da bi procenat porastao značajno već u sljedećem ciklusu kada je prvi put i primijenjen izmijenjeni zakon, a u posljednja dva ciklusa, kada su već dobili status opštine rast nastavljen, a trenutno je procenat zastupljenosti veći od zakonskog minimuma.

Tuzi			
Godina	Muškarci	Žene	Ukupno
2010.	21 (100%)	0 (0%)	21
2014.	18 (81,8%)	4 (18,2%)	22
2017.	24 (75%)	8 (25%)	32
2019.	23 (69%)	10 (31%)	32

Od svih primorskih opština Ulcinj je u svim sazivima imao najniži procenat žena u lokalnom parlamantu. Budući da su izbori u ovoj opštini 2014. godine održani prije nego što su usvojene izmjene izbornog zakona, efekti su bili evidentni tek na izborima 2018. godine. Rezultat tada primijenjenih normi je i duplo veći procenat žena u lokalnom parlamentu ove opštine. Trenutni procenat je iznad zakonski zahtijevanog minimuma od 30%.

Ulcinj			
Godina	Muškarci	Žene	Ukupno
1998.	31 (93,94%)	2 (6,06%)	33
2002.	30 (90,91%)	3 (9,09%)	33
2006.	32 (96,97%)	1 (3,03%)	33
2010.	29 (87,9%)	4 (12,1%)	33
2014.	30 (90,91%)	3 (9,09%)	33
2018.	27 (81,8%)	6 (18,2%)	33
2022.	22 (66,7%)	11 (33,3%)	33

Zeta je najmlađa opština u Crnoj Gori. Na prvim izborima održanim od dobijanja statusa opštine procenat žena je iznad 30%.

Zeta			
Godina	Muškarci	Žene	Ukupno
2022.	22 (69%)	10 (31%)	32

Žabljak je u grupi opština koje još uvijek nisu dostigle zakonski minimum, ali je višestruki rast procenta žena u lokalnom parlamentu ove opštine evidentan u posljednja dva ciklusa otkad se primjenjuje izmijenjeni zakon, što ima i dodatni značaj budući da je ova opština imala jako nizak procenat u gotovo svim sazivima prije 2014. godine.

Žabljak			
Godina	Muškarci	Žene	Ukupno
1998.	31 (100%)	0 (0%)	31
2002.	29 (93,6%)	2 (6,4%)	31
2004.	29 (93,6%)	2 (6,4%)	31
2006.	28 (90,4%)	3 (9,6%)	31
2010.	27 (87,1%)	4 (12,9%)	31
2014.	23 (74,2%)	8 (25,8%)	31
2018.	23 (74,2%)	8 (25,8%)	31
2022.	23 (77%)	7 (23%)	30

Na čelu pet lokalnih parlamanta nalaze se žene i to u Cetinju, Kotoru, Podgorici, Pljevljima i Šavniku, što čini procenat od 20%.

Na čelu samo jedne lokalne sredine i to Glavnog grada nalazi se žena što čini procenat od 4%.

Marija Maja Ćatović, jedina je žena u Crnoj Gori koja je neposredno od strane građanki i građana, izabrana za predsjednicu jedne opštine u Crnoj Gori i to u dva mandata. U intervjuu u kojem je učestvovala za potrebe ove studije kaže da procenat žena na listama „smatra donekle ponižavajućim“, i dodaje da „u ovakvom našem društvu, gdje svijest o ženama kao rukovodiocima i političarkama još nije u potpunosti sazrela, kvote vidi kao neophodan mehanizam i preduslov za otvaranje prostora za žene u politici“.

Ona ističe da žene itekako mogu biti dobre i uspješne političarke sa ostvarenim rezultatima upućuje na primjere pojedinih skandinavskih zemalja i Njemačke, te drugih zemalja u kojima vladaju žene.

Jednako kao i ostali sagovornici u intervjuima ona smatra da su najveće prepreke većoj zastupljenosti žena na mjestima odlučivanja u većini slučajeva patrijarhalna shvatanja po pitanju ženskih i muških poslova. Kao još jednu prepreku, ona prepoznaje i često odsustvo solidarnosti među ženama, kao i „vještu borbu muškaraca za sopstvene pozicije usljed koje zanemaruju žene kako im one ne bi ugrozile status u društvu“.

Kada govori o svojim kampanjama, ističe da je razlika između nje i njenih muških konkurenata bila u tome što se bavila pitanjima koja tište građane i obećavala samo ono za šta je bila sigurna da će sa svojim timom moći da ostvari. Naglašava da je izazov sa kojim se u kampanjama suočavala bila „muška sujeta“ ne samo među konkurentima, već i među partijskim kolegama koji su smatrali da to nije za nju, te da neće mogu odgovoriti tom zadatku na tom zadatku na valjan način.

S posebnim ponosom ističe činjenicu da je tokom svog mandata na rukovodeće pozicije postavljala žene, pa je tako na poziciji Glavnog administratora bila žena, zatim su vodile sedam sekretarijata i bile na dvije najznačajnije direktorske funkcije i to Direkcije za izgradnju Kotora i Centra za kulturu.

POGLAVLJE IX

PREDSJEDNIŠTVO SR CRNE GORE, PREDSJEDNIŠTVO REPUBLIKE CRNE GORE, PREDSJEDNIK CRNE GORE

Predsjedništvo Socijalističke Republike Crne Gore (a od ustavnih promjena iz 1991. godine predsjedništvo Republike Crne Gore, a zatim od 1992. godine Predsjednik Crne Gore) je svojevrsni izvršni organ, odnosno organ izvršne vlasti u Republici.

U pojedinim periodima, zavisno od rješenja sadržanih u Ustavu i amandmanima na Ustav, sastav Predsjedništva, način izbora predsjednika i trajanje mandata bili su različito uređeni.

PREDSJEDNIŠTVO SOCIJALISTIČKE REPUBLIKE CRNE GORE (1974-1978)

Predsjedništvo se u ovom periodu sastoji od devet članova, od kojih sedam bira Skupština, na period od četiri godine, dok su dva po funkciji i to predsjednik Skupštine i predsjednik Centralnog komiteta Saveza komunista Crne Gore. Predsjedništvo iz reda izabranih članova bira Predsjednika na period od godinu dana sa mogućnošću ponovnog izbora;

Predsjednik Predsjedništva Socijalističke Republike Crne Gore u ovom mandatu je bio Veljko Milatović. **U sastavu ovog Predsjedništva bila je jedna žena - Vukosava Mićunović.**

PREDSJEDNIŠTVO SOCIJALISTIČKE REPUBLIKE CRNE GORE (1978-1981)

U ovom periodu Predsjedništvo je imalo predsjednika i osam članova, od kojih je Skupština birala predsjednika i šest članova na vrijeme od četiri godine, a članovi po funkciji bili predsjednik Skupštine i predsjednik CK SK Crne Gore;

Predsjednik Predsjedništva Socijalističke Republike Crne Gore u ovom mandatu je bio Veljko Milatović. **U sastavu ovog Predsjedništva nije bilo žena.**

PREDSJEDNIŠTVO SOCIJALISTIČKE REPUBLIKE CRNE GORE (1982-1986)

Predsjedništvo se, u ovom periodu, sastojalo od devet članova, od kojih je sedam birala Skupština, dok su dva člana po funkciji bili predsjednik Skupštine i predsjednik CK SK Crne Gore. Predsjednika je biralo Predsjedništvo iz reda izabranih članova na period od jedne godine.

Funkciju predsjednika Predsjedništva Socijalističke Republike Crne Gore u okviru ovog mandata obavljali su Veselin Đuranović, dr Branislav Šoškić, Marko Orlandić i Miodrag Mišo Vlahović.

U sastavu ovog Predsjedništva bila je jedna žena i to dr Ljubica Radović. Iako se predsjednik birao iz reda izabranih članova Predsjedništva na vrijeme od godinu dana, u ovom mandatnom periodu na funkciji predsjednika Predsjedništva smjenjivali su se četiri muškarca, što znači da su postojali formalni preduslovi da na tu funkciju dođe i žena koja je članica Predsjedništva, ali se to nije desilo.

PREDSJEDNIŠTVO SOCIJALISTIČKE REPUBLIKE CRNE GORE (1986-1989)

Predsjedništvo, u ovom mandatu, ima sedam članova, od kojih je Skupština birala šest, dok je član po funkciji samo predsjednik CK SK Crne Gore. Predsjedništvo je biralo predsjednika iz reda izabranih članova na vrijeme od dvije godine.

Funkciju predsjednika Predsjedništva Socijalističke Republike Crne Gore u okviru ovog mandata obavljali su Radivoje Brajović i dr Božina Ivanović.

U sastavu ovog Predsjedništva bila je jedna žena i to Olga Perović. Iako se predsjednik birao iz reda izabranih članova Predsjedništva na vrijeme od dvije godine, u ovom mandatnom periodu funkciju predsjednika Predsjedništva obavljali su dva muškarca, što znači da su postojali formalni preduslovi da na tu funkciju dođe i žena, koja je članica Predsjedništva, ali se to nije desilo.

Nakon velikih građanskih protesta, ovo Predsjedništvo je podnijelo ostavku 13. januara 1989. godine. Skupština je, nakon te ostavke, 15. februara 1989. godine donijela odluku da Društveno-političko vijeće Skupštine vrši funkciju Predsjedništva do izbora novog.

PREDSJEDNIŠTVO SOCIJALISTIČKE REPUBLIKE CRNE GORE (1989-1990)

Novo Predsjedništvo koje je izabrano 17. marta 1989. godine imalo je predsjednika i šest članova koje bira Skupština, na vrijeme od četiri godine. Prema tome, od 1989. godine Predsjedništvo nema članova po funkciji. U sastavu ovog Predsjedništva na čijem čelu je bio dr Branko Kostić, bila je i **jedna žena - Ljiljana Popović.** Ovom Predsjedništvu je Skupština 21. marta 1990. godine produžila mandat do isteka mandata Skupštine.

PREDSJEDNIŠTVO SOCIJALISTIČKE REPUBLIKE CRNE GORE (1990-1992)

Predsjedništvo, u ovom periodu, ima predsjednika i četiri člana koje biraju građani **neposredno, tajnim glasanjem.**

Izbor predsjednika i članova Predsjedništva koji je vršila Skupština obavljao se na osnovu kandidatske liste koju je utvrđivala Republička konferencija Socijalističkog saveza radnog naroda Crne Gore. Predsjedništvo je za svoj rad bilo odgovorno Skupštini, a od 1990. godine, kada ga biraju građani, odgovorno je i građanima.

Izbori za predsjednika i članove Predsjedništva održani su 9. i 23.12.1990. godine jer je glasanje imalo dva kruga. Razlog za to je što je za Predsjednika i članove Predsjedništva bilo više kandidata od broja koji se bira. Za predsjednika je bilo tri, a za četiri člana Predsjedništva je bilo 14 kandidata.

U prvom krugu glasanja potrebnu većinu za članove Predsjedništva dobili su samo dva kandidata i to:

- ♦ Svetozar Marović (Savez komunista/DPS)
- ♦ **dr Milica Pejanović-Đurišić (Savez komunista/DPS).**

Za Predsjednika i druga dva člana su na ponovljenom glasanju izabrani:

- ♦ Momir Bulatović – za predsjednika Predsjedništva (Savez komunista/DPS)
- ♦ Hazbo Nuhanović - (Savez komunista/DPS) do 4.novembra 1992. godine.
- ♦ Prof. dr Slobodan Vujačić - član (nezavisni kandidat).

IZBORI ZA PREDsjedNIKA REPUBLIKE 1992. GODINE

U skladu sa Ustavom iz 1992. i Ustavnom zakonom za sprovođenje Ustava, propisano je da građani biraju Predsjednika Republike putem neposrednog i tajnog glasanja. Stoga su se izbori održali 20. decembra 1992. U trci za poziciju Predsjednika je učestvovalo devet kandidata, predloženih od strane političkih stranaka i nezavisnih kandidata.

Kandidati su bili:

- ♦ dr Novak Kilibarda - Narodna stranka;
- ♦ Veselin Kaluđerović - nezavisni kandidat;
- ♦ mr Predrag Popović - Demohrišćanska (pravoslavna) stranka;
- ♦ Živojin - Kiro Radović - Srpska narodna obnova za Crnu Goru i Hercegovinu;
- ♦ dr Slobodan Vujošević - Demokratska stranka;
- ♦ mr Momir Bulatović - Demokratska partija socijalista;
- ♦ Slavko Perović - Liberalni savez;
- ♦ Dragan Hajduković - nezavisni kandidat;
- ♦ dr Branko Kostić - nezavisni kandidat.

Među kandidatima nije bila nijedna žena.

Izborni principi u pogledu većine potrebne za izbor Predsjednika Republike, utvrđeni su Zakonom o izboru Predsjednika Republike.

Na izborima je glasalo više od polovine građana upisanih u birački spisak, ali nijedan od kandidata na izborima 20. decembra nije dobio potrebnu većinu glasova, pa je glasanje ponovljeno 10. januara 1993. godine između dva kandidata koji su u prvom krugu glasanja dobili najveći broj glasova (Momir Bulatović, kandidat Demokratske partije socijalista i dr Branko Kostić, nezavisni kandidat).

Na ponovljenom glasanju 10. januara 1993. godine za Predsjednika Republike izabran je Momir Bulatović, a 15. januara 1993. godine je stupio na dužnost. Funkciju Predsjednika Republike obavljao je od 15. januara 1993. godine do 15. januara 1998. godine.

IZBORI ZA PREDsjedNIKA REPUBLIKE 1998. GODINE

S obzirom na to da se, saglasno Ustavu, Predsjednik Republike bira na vrijeme od pet godina, u propisanom roku prije kraja mandata Predsjednika izabranog 10. januara 1993. godine, raspisani su izbori za Predsjednika Republike za 5. oktobar 1997. godine.

Na izborima za je učestvovalo osam kandidata, i to:

- ♦ dr Novica Stanić - nezavisni kandidat;
- ♦ Milo Đukanović – kandidat Demokratske partije socijalista;
- ♦ Aćim Višnjić - kandidat Otadžbinske stranke;
- ♦ Momir Bulatović - kandidat Demokratske partije socijalista (podsjećamo da je Demokratska partija socijalista od marta 1997. godine podijeljena, pa Milo Đukanović i Momir Bulatović nijesu bili kandidati iste partije);

- ♦ Milan Radulović - kandidat Stranke prirodnog zakona;
- ♦ dr Dragan Hajduković - nezavisni kandidat;
- ♦ dr Slobodan Vujačić - nezavisni kandidat
- ♦ dr Novica Vojinović - kandidat Srpske demokratske stranke Crne Gore.

Među kandidatima ni na ovim izborima nije bila nijedna žena.

I na ovim izborima za Predsjednika Republike važio je isti princip u pogledu izlaznosti birača (više od jedne polovine upisanih) i većine za izbor predsjednika (više od jedne polovine birača koji su glasili).

Nijedan od kandidata nije dobio potrebnu većinu glasova, pa je izbor (glasanje) ponovljen 19. oktobra između dva kandidata koji su u prvom krugu glasanja dobili najveći broj glasova. Kandidati na ponovljenim izborima (drugom krugu glasanja) bili su Momir Bulatović i Milo Đukanović.

Za Predsjednika Republike izabran je Milo Đukanović. Novoizabrani Predsjednik Republike Milo Đukanović stupio je na dužnost 15. januara 1998. godine, obraćajući se javnosti i Skupštini Republike inauguralnim govorom na sjednici Skupštine, održanoj 15. januara 1998. godine na Cetinju.

IZBORI ZA PREDSEDNIKA CRNE GORE 2002. GODINE

Predsjednik Skupštine Republike Crne Gore je, polazeći od činjenice da aktuelnom Predsjedniku Crne Gore ističe mandat u januaru 2003. godine 16. oktobra 2002. godine raspisao izbore za predsjednika Republike za 22. decembar 2002. godine. U međuvremenu su održani parlamentarni izbori 20. oktobra 2002. godine, nakon kojih je aktuelni Predsjednik Republike, Milo Đukanović podnio ostavku na funkciju Predsjednika Republike i o tome obavjestio predsjednika Skupštine. Nakon toga funkciju Predsjednika Republike do izbora novog odnosno do 11. maja 2003. godine vršio je predsjednik Skupštine Republike. Na izborima održanim 22. decembra 2002. godine učestvovalo je 11 kandidata i nijedna kandidatkinja.

Kandidati su bili:

- ♦ Obrad Marković - kandidat Jugoslovenskih komunista Crne Gore;
- ♦ Milan - Milo Radulović - kandidat Stranke prirodnog zakona;
- ♦ Dr Dragan Hajduković - nezavisni kandidat;
- ♦ Filip Vujanović – kandidat Demokratske partije socijalista i Socijaldemokratske partije;
- ♦ Milan Šparović - nezavisni kandidat;
- ♦ Milivoje Bakić - nezavisni kandidat;
- ♦ Ilija Darmanović - kandidat Srpske radikalne stranke;
- ♦ Mihailo-Milo Marković - nezavisni kandidat;
- ♦ Jovan Pejović - nezavisni kandidat;
- ♦ Aleksandar Vasiljević - kandidat Srpske radikalne stranke dr Vojislav Šešelj
- ♦ Đorđije Milić – nezavisni kandidat.

Među kandidatima ni na ovim izborima nije bila nijedna žena.

Izborni principi, odnosno uslovi za izbor Predsjednika bili su isti kao i na prethodnim izborima (izlaznost više od polovine birača, a za izbor više od polovine glasova birača koji su glasali).

Na izborima 22. decembra 2002. godine glasalo je 45,9% upisanih birača, što znači manje od polovine birača, pa je Republička izborna komisija odlučila da se glasanje ponovi i održi 9. februara 2003. godine. Na ponovnom glasanju glasalo je ukupno 47,5% birača, dakle i ovaj put manje od polovine građana upisanih u birački spisak.

Nakon toga, Republička izborna komisija je 14. februara 2003. godine odlučila da se ponovi cijeli izborni postupak za izbor Predsjednika Republike, što znači da se sprovede nova procedura za predlaganje kandidata.

Imajući u vidu da je u Zakonu o izboru predsjednika Republike bio utvrđen cenzus, odnosno uslov izlaznosti na izbore i potrebne većine za izbor, što je omogućilo da pojedine političke partije, bojkotom izbora onemoguće ostvarivanje potrebnog cenzusa i izbor, Skupština Republike se opredijelila da se ti uslovi relaksiraju i omogući izbor Predsjednika Republike.

Skupština Republike je 27. februara 2003. godine donijela novi Zakon o izboru predsjednika Republike, kojim su, u suštini, promijenjeni samo uslovi za izbor u pogledu izlaznosti birača i broja glasova. Novim zakonom propisano je da će za Predsjednika Republike biti izabran kandidat koji je dobio više od polovine važećih glasova birača koji su glasali, čime je ukinut cenzus, odnosno uslov da mora glasati više od polovine birača upisanih u birački spisak. Nakon stupanja na snagu novog zakona, predsjednik Skupštine je 10. marta 2003. godine raspisao izbore za Predsjednika Republike za 11. maj 2003. godine.

Na izborima za predsjednika Republike, održanim 11. maja 2003. godine, učestvovala su tri kandidata, i to:

- ♦ dr Dragan Hajduković - nezavisni kandidat;
- ♦ Filip Vujanović - kandidat Demokratske partije socijalista i Socijaldemokratske partije i
- ♦ Miodrag Živković - kandidat Liberalnog saveza Crne Gore.

Ni ovaj put među kandidatima nije bila nijedna žena. Za predsjednika je izabran Filip Vujanović.

IZBORI ZA PREDSEDNIKA CRNE GORE 2008. GODINE

Predsjednički izbori zakazani za 6. april 2008. godine su raspisani od strane predsjednika Skupštine 17. januara 2008. godine. Ovi izbori su bili prvi predsjednički izbori od održavanja referenduma o nezavisnosti, i prvi od proglašenja novog Ustava, usvojenog oktobra 2007. godine.

Na izborima za Predsjednika, održanim 6. aprila 2008. godine, učestvovala su četiri kandidata, i to:

- ♦ Filip Vujanović – kandidat Demokratske partije socijalista i Socijaldemokratske partije
- ♦ Nebojša Medojević – kandidat Pokreta za promjene
- ♦ Andrija Mandić – kandidat Srpske narodne stranke
- ♦ Srđan Milić- kandidat Socijalističke narodne partije Crne Gore.

Ni na ovim izborima nijedna žena nije bila među kandidatima.

U finalnom izvještaju OSCE/ODIHR Izborne posmatračke misije za predsjedničke izbore održane 6. aprila 2008. godine navodi se između ostalog:

“U Crnoj Gori žene uživaju jednaka prava, uključujući i pravo da glasaju i da učestvuju na izborima. Ravnopravnost polova je predviđena Ustavom (član 8) i sprovodi se kroz Zakon o ravnopravnosti polova (2007). U oktobru 2006. godine Crna Gora je pristupila Konvenciji o eliminaciji svih vrsta diskriminacije protiv žena (CEDAW), dok je podnošenje prvog izvještaja planirano za decembar 2008. god. Pored toga,

Crna Gora je uvela pravni okvir s ciljem da zaštiti i promoviše učešće žena u javnom životu. **Uprkos tome, uloga žena u crnogorskoj politici ostala je ograničena. Predstavljanje žena na višim nivoima u javnoj administraciji je slabo, i nedostatak žena na glavnim pozicijama na kojima se donose odluke i dalje ostaje kontinuirani izazov.**

Sa izuzetkom zamjenika premijera, u Vladi nema žena, i samo 9 od 81 člana Parlamenta su žene (otprilike 11%). **Na ovim izborima nije bilo kandidatkinja.** U DIK-u, od ukupno 11 čalova, tri su žene od, a na čelu samo dvije opštinske izborne komisije su žene i to u Budvi i Tivtu“.

Za predsjednika Crne Gore izabran je Filip Vujanović.

IZBORI ZA PREDSJEDNIKA CRNE GORE 2013. GODINE

Izbori za Predsjednika Crne Gore održani su 7. 4. 2013. godine. Pravo da predlažu kandidate za Predsjednika Crne Gore imaju političke stranke, koalicije ili grupe građana. Mandat Predsjednika Crne Gore traje pet godina.

Kandidati na ovim izborima bili su:

- ♦ Filip Vujanović – Demokratska partija socijalista Crne Gore.
- ♦ Miodrag Lekić – nezavisni kandidat.

Ni na ovim izborima među kandidatima nije bila nijedna žena. Za predsjednika je izabran Filip Vujanović.

IZBORI ZA PREDSJEDNIKA CRNE GORE 2018. GODINE

Deveti predsjednički izbori u Crnoj Gori održani su 15. aprila 2018. godine.

Za izbore za Predsjednika Crne Gore se prijavilo šest kandidata i **jedna kandidatkinja**:

- ♦ Mladen Bojanić, kandidat Demokratskog fronta, Demokratske Crne Gore, Socijalističke narodne partije Crne Gore i građanskog pokreta URA
- ♦ Dobrilo Dedeić, kandidat Srpske koalicije
- ♦ Milo Đukanović, kandidat Demokratske partije socijalista
- ♦ Hazbija Kalač, kandidat Stranke pravde i pomirenja
- ♦ Marko Milačić, kandidat Prave Crne Gore
- ♦ Vasilije Miličković, kandidat Grupe građana “Građanska akcija” i političke partije Partija penzionera, invalida i restitucije
- ♦ **Draginja Vuksanović, kandidatkinja Socijaldemokratske partije**

Na ovim se izborima prvi put kandidovala i jedna žena, Draginja Vuksanović.

Iako je na prvim neposrednim izborima na kojima su tada tajnim neposrednim glasanjem birači u Crnoj Gori birali članove Predsjedništva i Predsjednika Crne Gore prije 27 godine, rezultat glasanja jasno pokazao da su građani Crne Gore potpuno spremni i otvoreni da pruže podršku i daju glasove ženi koja bi se kandidovala na ovu funkciju, jer je tada upravo žena bila kandidatkinja koja je prošla u prvom krugu glasanje za članicu Predsjedništva, skoro tri decenije nakon toga nijedan politički subjekt nije kandidovao ženu. Prolaz žene u prvom krugu nasuprot muškim kandidatima koje su građani izabrali tek u drugom krugu, u društvu koje baštini stvarnu ravnopravnost između muškaraca i žena, bio bi osnovani stimulans da na svim sljedećim izborima sve više kandiduju žene, međutim to nije bio slučaj. Čak ostaje utisak, da je ovaj rezultat bio

opomena muškim centrima moći da bi mogle biti ugrožene njihove pozicije tako da je nakon toga prošlo skoro tri decenije do trenutka kad je neka partija odlučila da kandiduje ženu.

Tek 2018. godine Socijaldemokratska partija odlučuje da kandiduje Draginju Vuksanović, tadašnju poslanicu te partije, profesoricu na Pravnom fakultetu u Podgorici.

Socijaldemokratska partija Crne Gore nikada ranije nije imala svojeg kandidata na predsjedničkim izborima, već je davala podršku kandidatima DPS-a Milu Đukanoviću i Filipu Vujanoviću. Dakle, Draginja Vuksanović je istovremeno i prvi kandidat SDP iz SDP za ovu funkciju od uvođenja neposrednog izbora za predsjednika.

Činjenica da u tom trenutku partija ne kandiduje aktuelnog predsjednika je u mnogobrojnim analizama povezivana s tim što je tada SDP bio u značajnoj krizi i imao trend pada, u velikoj mjeri povezan sa trendom pada rejtinga tadašnjeg predsjednika. Zato je kandidatura Draginje Vuksanović bila višestruko potrebna partiji, da prikaže drugačiju sliku, da skrene pažnju na sebe prvom kandidaturom žene za Predsjednicu i da, koristeći se njenim tada rastućim rejtingom, podigne i rejting partije.

Ove analize potvrđuje i Vuksanović u intervju datom autorkama istraživanja prilikom izrade ove studije:

"Moji nastupi u Parlamentu koji su prije svega s pravnog, ali i s političkog aspekta bili prihvaćeni ne samo u SDP-u nego i šire, samom činjenicom da sam žena i profesorica na Univerzitetu opredijelili su organe partije da me predlože, smatrajući da će to, između ostalog, podići rejting partije. Mislim da je to bila dobra procjena."

Ocjene analitičara, ali i navode gdje Vuksanović potvrđuje i činjenica da je upravo ona nešto više od godinu dana kasnije, izabrana za predsjednicu SDP.

Jedan od karakterističnih elemenata kampanje za predsjedničke izbore je izvrstan marketinški potez izbornog štaba Draginje Vuksanović, koji je zakupio domen „predsjednica.me” što je bio odličan pandan činjenici da je zvanični sajt predsjednika države: www.predsjednik.me.

Kako očigledno nikome nije padalo na pamet da bi žena nekada mogla biti kandidatkinja niti izabrana Predsjednica, niko nije, kao što to obično rade politički marketinški timovi - iz predostrožnosti, zakupio domene kao što je u ovom slučaju bio predsjednica.me.

Ovo je bilo jako marketinško sredstvo, jer je gđu Vuksanović na određeni način samim nazivom prezentovao kao već izabranu predsjednicu, a i neizbježno se pojavljivao u svim pretragama koje su se ticale zvaničnih aktivnosti Predsjednika države ili aktivnosti iz predsjedničke kampanje.

Kampanja Draginje Vuksanović vođena je pod nazivom "Predsjednica za promjene". Činjenicu da je bila prva i jedina kandidatkinja za predsjednicu Crne Gore gđa Vuksanović komentariše na sljedeći način:

„Bila sam prva, nadam se ne i jedina. To je bila velika čast i privilegija za mene, bez obzira na rezultat koji sam ostvarila, koji je, takođe, impozantan u odnosu na ono što se očekivalo. U uslovima u kojima sam tada nastupala kao kandidatkinja SDP-a, što zbog finansijskih razloga, kao i činjenice da smo imali kandidate dva jaka bloka, osvojiti 8,3% je prije svega ponos za mene, partiju i Crnu Goru, a da ne kažem da je posebna privilegija činjenica da ću ući u istoriju kao prva žena koja je bila kanidatkinja za Predsjednicu Crne Gore.”

Gospođa Vuksanović govori o i tome kako treba voditi predsjedničku kampanju i kako bi trebalo da postupa izabrani predsjednik:

„Kroz predsjedničku kampanju upoznala sam veliki broj građana, način njihovog života, išla u svaki kraj Crne Gore i razgovarala s njima. Nije me interesovalo u tom momentu nacionalna pripadnost, školska sprema mojih sagovornika, ili bilo koja druga karakteristika. Važno mi je bilo da razgovaram sa čovjekom i slušam njegove potrebe. Iako je konstelacija snaga bila takva da je bilo malo izvjesno da mogu pobijediti to me nije spriječilo da s punom posvećenošću razgovaram s građanima. Da sam izabrana, podnijela bih ostavku u partiji, jer smatram da to Predsjednik države treba da radi da bi služio svim građanima bez obzira na to da li su glasali za njega ili ne.”

Različitosti svoje kampanje od kampanje muških kandidata ona vidi u direktnoj komunikaciji s građanima:

“Nastojala sam da se približim građanima, da budem dostupna, da čujem i sagledam njihove potrebe i probleme sa kojima se suočavaju i da čujem šta oni misle da treba mijenjati. To drugi kandidati nisu radili. Oni su išli sami, držali konvencije, a ja sam bila među građanima. Nije mi bilo teško da sa građanima idem gdje god su oni smatrali da je potrebno, da saslušam njihove probleme i da zajednički dođemo do potencijalnih rješenja. Smatram da svaki političar treba da se spusti na zemlju i da bude blizak građanima. Ne možete rješavati ključne probleme u državi, a da ne slušate građane koji vas dovode na to mjesto, bilo da je to mjesto Predsjednika države, poslanika.”

Uticao činjenice da je žena i to prva koja se kandidovala za ovu funkciju na pažnju javnosti i građana, Vuksanović opisuje na sljedeći način:

“Sama činjenica da sam prva žena kandidatkinja je zaokupila pažnju javnosti, tako da je kampanja praćena u svim medijima. Građani na ulici su me zaustavljali i pitali kako se to žena osmjelila da se kandiduje za tu poziciju. Imala sam veliku podršku žena, što mi je jako drago, jer smo, nažalost, svjedoci da ženska solidarnost često nije pravilo već izuzetak”.

Događaji koji su uslijedili potvrđuju već postavljen standard da partije kandiduju žene za visoke funkcije samo kad je to jedino i najbolje moguće rješenje za izazovnu i zahtjevnju političku situaciju.

Takođe, potvrđuje se i da između količine posvećenosti žene kandidatkinje ciljevima i uspjehu partije, i posvećenosti partije pružanju jače podrške ženi kandidatkinji postoji ogromni disbalans. Zato se ponavlja situacija koja potvrđuje „nezvanični standard“ postupanja partija – iskoristiti popularnost žene da se podigne popularnost partije, ali onda „ženu staviti na svoje mjesto da ne uzleti”.

Ukupan utisak je da se tretman žena i muškaraca kandidata za značajne funkcije, u ovom slučaju konkretnu funkciju predsjednika države, razlikuje u svemu, od puta do kandidature, razloga za kandidovanje, do načina tretiranja ostvarenih rezultata. Sve ovo se najkraće može opisati jednom konstatacijom koja glasi - dan nakon ostvarenog uspjeha svoje kandidature na političkoj sceni muškarac još uvijek komotno slavi, a žena već mora da “čuva leđa”.

IZBORI ZA PREDSJEDNIKA CRNE GORE 2023. GODINE

Deseti predsjednički izbori u Crnoj Gori održani su 19.3.2023. godine.

Na njima je kao i pet godina ranije Učestvovalo je šest kandidata i jedna kandidatkinja:

- ♦ Milo Đukanović - kandidat Demokratske partije socijalista Crne Gore
- ♦ Mr. Jakov Milatović - kandidat Pokreta Evropa sad
- ♦ Andrija Mandić - kandidat KOALICIJE ZA BUDUĆNOST CRNE GORE – Demokratski front (Nova srpska demokratija – Pokret za promjene – Demokratska narodna partija – Radnička partija) – Prava Crna Gora – Slobodna Crna Gora
- ♦ Jovan Radulović - nezavisni kandidat
- ♦ Goran Danilović - kandidat Ujedinjene Crne Gore
- ♦ Mr. Aleksa Bečić - kandidat Demokratske Crne Gore
- ♦ Docent dr. **Draginja Vuksanović-Stanković** – kandidatkinja Socijaldemokratske partije

Ovo je bio tek drugi put u istoriji da na izborima za predsjedničkim izborima imamo kandidatkinju. I ovaj put je to bila Draginja Vuksanović – Stanković, koja je u osvojila 3,15% glasova.

Na ovim izborima nijedan kandidat nije dobio više od polovine važećih glasova birača koji su glasali, pa je shodno članu Zakonu, održan drugi krug izbora u kojem su dva kandidata koji su dobili najviše glasova u prvom krugu.

Drugi krug izbora je održan 2. aprila 2023. godine i učestvovala su dva kandidata:

- ♦ Milo Đukanović - kandidat Demokratske partije socijalista Crne Gore
- ♦ Mr. Jakov Milatović - kandidat Pokreta Evropa sad

Jakov Milatović je osvojivši više glasova izabran za Predsjednika Crne Gore.

POGLAVLJE X

ULOGA MEĐUNARODNIH I NEVLADINIH ORGANIZACIJA

Za objektivno i sveobuhvatno sagledavanje političke participacije žena u Crnoj Gori, neophodno je prepoznati aktivnosti koje u Crnoj Gori sprovode međunarodne i nevladine organizacije.

Kako se postizanje rodne ravnopravnosti, a samim tim i politička participacija kao jedan od njenih inherentnih ciljeva, direktno naslanja na Cilj Održivog razvoja 5, jasno je da važnu ulogu u ovom procesu igra sistem UN-a. U Crnoj Gori je to konkretno **UNDP**, kao ključni akter presudno uticao na vidljivi napredak koji je postignut u protekloj deceniji.

Aktivnosti UNDP-a u odnosu na postizanje rodne ravnopravnosti se mogu podijeliti u tri segmenta: borba protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, političko osnaživanje žena i ekonomsko osnaživanje žena.

UNDP je godinama pruža ekspertsku, logističku i finansijsku podršku nevladinim ženskim organizacijama. Bio je ključni akter u pružanju podrške političarkama i aktivistkinjama tokom kampanja za dvije najvažnije izmjene izbornog zakona koje su dovele do uvođenja kvota za manje zastupljen pol i to 2011 godine kada su uvedene kvote, te 2014. godine kada su unaprijeđenja zakonska rješenja.

Kroz Program Rodne ravnopravnosti IPA 2010 i "Podrška antidiskriminacionim i politikama rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori" IPA 2014, koji je UNDP sprovodio uz finansijsku podršku Delegacije EU u Crnoj Gori i resornim Ministarstvom za ljudska i manjinska prava, radilo se na unapređenju strateških okvira i politika razvoju ljudskih kapaciteta za rodnu ravnopravnost kroz prilagođene programe obuka.

Dodjela sertifikata 1. generaciji trenerica
za rodnu ravnopravnost u političkim partijama

Paralelno s tim sprovedene su aktivnosti podizanja svijesti o ljudskim pravima, kao i jačanju kapaciteta Ministarstva za ljudska i manjinska prava da unaprijede znanja i vještine, kao i koordinaciju u vezi sa anti-diskriminacijom i rodnom ravnopravnošću sa ostalim relevantnim nacionalnim i lokalnim institucijama. Kroz ovaj program su na polju političke participacije postignuti značajni rezultati, u zakonodavnoj oblasti to je uvođenje kvote od 30% u izborni zakon, zatim uspostavljanje ženskih organizacija u svim parlamentarnim partijama. Vjerovatno najznačajniji rezultat rada UNDP-a u okviru ovog projekta jeste činjenica da je sertifikovao 34

trenerice za rodnu ravnopravnost u političkim partijama kroz dva ciklusa treninga za trenere.

Upravo trenerice UNDPa čine okosnicu Ženske političke mreže, organizacije političarki iz vlasti i opozicije, koje su nastavile da zagovaraju povećanje obavezne kvote na 40%, dovele do promjene Zakona o finansiranju političkih subjekata i izbornih kampanja, kojom su obezbijedena budžetska sredstva za rad ženskih organizacija unutar partija, te osigurale da se u 15 opština u Crnoj Gori obezbijede bespovratna budžetska sredstva za žensko preduzetništvo.

UNDP u kontinuitetu organizuje konferencije i publikuje važna istraživanja, studije, smjernice za postizanje rodne ravnopravnosti u politici, ekonomiji, medijima. Posljednja u nizu je Rodna mapa koja nudi veliki broj podataka, analiza i drugih sadržaja, koji omogućavaju donosiocima odluka, predstavnicima civilnog društva, istraživačima, privatnom sektoru, akademiji i međunarodnoj zajednici, da saznaju više o određenim društvenim trendovima, ali i o problemima koji određuju dalji tok razvoja našeg društva.

Dodjela sertifikata 2. generaciji trenerica za rodnu ravnopravnost u političkim partijama

Misija OEBS-a u Crnoj Gori, takođe, ima aktivnosti koje se odnose na promovisanje učešća žena u javnom i političkom životu. Misija je u tom kontekstu imala aktivnosti koje su se odnosile na jačanje kapaciteta koordinatora/ki za rodnu ravnopravnost na nivou lokalnih samouprava, kao i saradnju sa skupštinskim Odborom za rodnu ravnopravnost. Jedan od rezultata ove saradnje je i podrška izrade Akcionog plana za rodno senzitivnu Skupštinu. OEBS je u kontinuitetu u saradnji sa Skupštinom Crne Gore sprovodio aktivnosti na edukaciji poslanika i poslanica, kao i zaposlenih u Službi Skupštine u dijelu osnovnih principa rodne ravnopravnosti, kao i rodno odgovornog budžetiranja. Dana 24. januara 2022. godine, Odbor za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore jednoglasno je usvojio novi Akcioni plan za rodno odgovoran parlament za period 2022–2024. Dokument je razvijen uz podršku Misije OEBS-a u Crnoj Gori, kao dio dugotrajne saradnje sa Odborom za rodnu ravnopravnost. OSCE je prethodno podržala razvoj Akcionog plana za rodnu ravnopravnost (GAP) 2016–2018, dokumenta koji je bio prvi te vrste u regionu i stoga prepoznat kao uzor za druge parlamente.

Međunarodni republikanski institut (IRI) otvorio je kancelarije u novembru 2021. u Crnoj Gori.

Već od same najave otvaranja kancelarije i najavljene snažne podrške tek formiranom Ženskom klubu Skupštine Crne Gore, IRI je svoja obećanja zaista vrlo brzo realizovao. Saradnja sa Ženskim klubom Skupštine

Crne Gore i u toku 2022. godine karakterisala se nizom edukativnih radionica i seminara pod nazivom "Demokratiji su potrebne žene" iz koji su proistekla dva apela u vezi nasilja nad ženama u politici. Zahtjevan kontekst koji karakterišu polarizovano društvo prate i intenzivirani napadi na političarke, seksizam, mizoginija i rodno zasnovani govor mržnje pa je iste pratio i Ženski klub Skupštine Crne Gore sa učestalim reakcijama i osudama.

Ovi napori pretočeni su u Manifest protiv nasilja nad ženama u politici, koji je produkt zajedničkog rada članica Ženskog kluba Skupštine Crne Gore i alumnista/kinja Instituta za napredno liderstvo u politici (ALPI program) koji sprovodi Internacionalni republikanski institut (IRI). Ovim Manifestom se odlučno zahtijeva od institucija i donosilaca odluka, organa reda i gonjenja, pravosuđa, medija i civilnog sektora da osiguraju punu primjenu vladavinu prava, a od svojih partija da u sadržajima saopštenja i javnih nastupa svojih članova i članica, daju jasan primjer dobre prakse građanstvu.

Takođe, Manifest postavlja zahtjev prema političkim strankama da, putem svojih saopštenja i javnih izjava svojih članova i članica, pruže jasan primjer dobre prakse građanstvu. Ova inicijativa nije samo odgovor na trenutne izazove, već predstavlja i korak ka promociji ženskog učešća u politici, stvarajući okruženje u kojem se nulta tolerancija prema nasilju nad ženama u političkom prostoru smatra normom. Očekuje se da će ovaj Manifest poslužiti kao putokaz ka stvaranju inkluzivnijeg političkog ambijenta u Crnoj Gori.

U septembru 2018. godine, **Vestminsterska fondacija za demokratiju** (WFD) je pokrenula trogodišnju Inicijativu za demokratiju na Zapadnom Balkanu kako bi ojačala političke stranke, parlamentarnu praksu i demokratske institucije u regionu. Program u Crnoj Gori radio je na inkluziji manje zastupljenih grupa (mladih i marginalizovanih žena) s ciljem da ih više uključi u javni i politički život. Podrška crnogorskim političkim strankama kroz dijalog između stranaka i organizacijama civilnog društva u vezi s odgovornošću i efikasnim donošenjem rodno odgovornih politika ima za cilj da doprinese EU integracijama Crne Gore.

Od svog otvaranja do danas, Vestminsterska fondacija uz podršku Vlade Velike Britanije kreira programe podrške političarkama kroz razvoj ženskog političkog liderstva i zalažu se za okončanje nasilja nad ženama u politici. Vestminsterska fondacije je ostvarila blisku saradnju sa institucionalnim mehanizmima u Skupštini, u Vladi, i na lokalnom nivou kao i Klubu žena u Skupštini Crne Gore i ponudila set edukacija na kojima su se razmjenjivala iskustva i znanje među političarkama.

NDI (Nacionalni institut za demokratiju) je jedna od važnih međunarodnih organizacija za žene u politici jer se u kontinuitetu bavi promocijom rodne ravnopravnosti, izgradnjom kapaciteta, afirmisanjem političarki, borbom protiv seksizma i rodno zasnovanog nasilja nad ženama u politici, umrežavanjem i saradnjom među različitim političkim subjektima. NDI u Crnoj Gori aktivno radi na promociji rodne ravnopravnosti i uključivanju žena u političke procese i osnažuje političarke kroz brojne programe obuka i izgradnje kapaciteta kako bi politički osnažio žene. To uključuje unapređenje njihovih leaderskih vještina, prava žena, kako unutar političkih institucija, tako i u društvu uopšte, poboljšanje političkog znanja i izgradnju samopouzdanja, što su ključni elementi za uspjeh u politici i sl.

NDI radi kontinuirano na pitanju nasilja nad ženama u politici i do sada je stvarao prilike i okolnosti za političarke da mogu da razmijene iskustva i umreže se kako bi se tako osnažene lakše suprotstavile eskalaciji nasilja. NDI stvara prilike za umrežavanje žena u politici, kako u zemlji, tako i u inostranstvu i u kontinuitetu organizuje regionalne događaje koji služe kao platforma za predstavljanje istraživanja, ali i diskusiju o fenomenima koji prate žene u politici. NDI igra ključnu ulogu u stvaranju inkluzivnog i podržavajućeg političkog okruženja za žene u politici, i ima kapacitet da kroz sopstvene kancelarije kako u regionu, tako i u svijetu, pronalazi dobre prakse u rješavanju sistemskih izazova za promovisanje rodne ravnopravnosti u politici.

PROJEKAT „ŽENSKA VLADA“

Iako u Crnoj Gori djeluje značajan broj nevladinih ženskih organizacija, koje se bave različitim aspektima rodne ravnopravnosti, i na nivou principa se zalažu za povećanje broja žena u politici, sprovodeći sporadične aktivnosti u oblasti zagovaranja i edukacije, u protekloj deceniji se posebno izdvojio projekat „Ženske Vlade“. Cilj ovog projekta koji su u partnerstvu sa ND i TV Vijestima sprovodili Centar za demokratsku tranziciju (CDT) i Nansen dijalog centar (NDC) je bio da promoviše žene i njihovu participaciju u političkom, socijalnom i ekonomskom životu Crne Gore. On je ostvaren kroz informisanje građana i građanki o brojnim ekspertkinjama koje su kompetentne da upravljaju kompleksnim procesima, kreiraju politike i strateške pravce na nivou države, kao i kroz uključivanje građana i građanki u proces virtuelnog glasanja za Žensku Vladu u skladu sa kompetencijama kandidatkinja na predloženoj listi, pri tom ne uzimajući u obzir samo njihov angažman u političkim partijama.

Tokom programa koji je realizovan 2008. godine predstavljeno je 46 žena, voljnih i kompetentnih da preuzmu najodgovornije funkcije u društvu, i glasovima građana i građanki izabrane su premijerka, tri potpredsjednice i 14 ministarki. Kako navodi Milica Kovačević iz CDT-a, koja je dala intervju za potrebe izrade ove studije „od ukupnog broja izabranih učesnica Programa, njih 26 su bile članice ili aktivistkinje političkih partija, dok su ostale, njih 20 nestranačke kandidatkinje. U programu su učestvovalе kandidatkinje iz 12 opština: Kotor (5), Podgorica (12), Bar (4), Bijelo Polje (5), Budva (2), Pljevlja (3), Nikšić (6), Herceg Novi (4), Žabljak (1), Kolašin (1), Rožaje (2) i Danilovgrad (1).

Boris Raonić iz tadašnjeg NDC-a, koji je, takođe, dao intervju za potrebe studije dodaje da je proces kandidovanja bio inkluzivan i svaki pojedinac, institucija ili same žene su se mogle kandidovati. On ističe da su sve partije i organizacije su bile saveznici. Od 18 izabranih članica Ženske Vlade, njih 10 su bile nestranačke kandidatkinje, a osam članice i funkcionerke partija, i to tri iz SNP-a, po dvije iz SDP-a i DPS-a i jedna iz DSS-a. Pet članica Ženske Vlade bile su iz Podgorice, tri iz Herceg Novog, po dvije ministarke iz Bijelog Polja, Bara i Rožaja, a Ženska Vlada imala je po jednu članicu iz Pljevalja, Nikšića, Žabljaka i Kotora“.

Dodaje da su na izborima održanim u martu 2009. godine, dok je projekat bio na vrhuncu, 14 učesnica programa bile kandidatkinje na izbornim listama, a tri ministarke u Ženskoj Vladi su izabrane za poslanice Skupštine Crne Gore. Raonić ističe da je brojnim ženama, koje su i danas na javnoj sceni, to bio ulazak u javnu sferu. S njim su saglasne i novinarke TV Vijesti Danijela Lasica i Bojana Bojović, koje su sa strane medijskog partnera bile učesnice projekta, a koje su, takođe, intervjuisane za potrebe ove studije. „Moram da kažem da većina njih prije tih gostovanja nije ni imala javne nastupe. Bio je to njihov prvi kontakt sa kamerom, publikom i voditeljkom koja bi trebalo iz njih da izvuče što više odgovora“, kaže Danijela Lasica. Bojana Bojović ukazuje na činjenicu da učesnice projekta u tom trenutku „nisu bile previše aktivne niti vidljive u javnosti, a one koje jesu su se, uglavnom, bavile pitanjima obrazovanja i kulture, ženskim pravima“. Ona dodaje da zadatak žena u politici nije da se bave isključivo ženskim pravima, već uređenjem svih segmenata društva jednako kao i muškarci, kao i da se u to vrijeme teško moglo čuti mišljenje žena o ekonomiji, bezbjednosti ili međunarodnim odnosima.

Svi sagovornici ističu zadovoljstvo rezultatima projekta i vjeruju da je doprinio osnaživanju žena na javnoj sceni. Raonić ocjenjuje da je dalja zakonodavna reforma i jačanje organizacija žena u svim partijama neophodno za povećanje broja žena na mjestima odlučivanja. Kovačević ističe da je na institucionalnoj/zakonodavnoj strani u prethodnom periodu bilo „postepenih unapređenja“. Dodaje da se pokazalo da afirmativna akcija kroz sistem kvota daje rezultate, i da treba istrajati na zahtjevima da se ta rješenja dodatno unapređuju u korist postizanja bolje rodne balansiranosti. „Na društvenoj/aktivističkoj strani ne vidim jednak napredak, i čak ponekad imam utisak da je ova tema zapostavljena. Izuzetak i ohrabrenje je formiranje Ženske političke mreže. Društvena promjena ide puno sporije, i ja mislim da je tu za ostvarenje rezultata potreban puno širi i snažniji front borkinja i boraca od onoga koji mi danas imamo u Crnoj Gori“ – poručuje Kovačević.

PREPORUKE

NORMATIVNI I INSTITUCIONALNI OKVIR

- Izmjena Zakona o izboru odbornika i poslanika u dijelu koji se odnosi na kvote za manje zastupljeni pol, saglasno zahtjevima Ženske političke mreže
- Usvajanje Zakon o Skupštini i Zakona o Vladi kojim bi se predvidjele kvote za manje zastupljeni pol u rukovodećim tijelima institucija zakonodavne i izvršne vlasti
- Izmjena Zakona o rodnoj ravnopravnosti u dijelu kaznenih normi koje se odnose na odredbe članova koji propisuju obaveznost rodne analize prilikom kreiranja i implementacije javnih politika
- Izmjenama zakona o Budžetu i fiskalnoj odgovornosti propisati obavezu rodnog odgovornog budžetiranja
- Kontinuirano unapređivati rad i jačati kapacitete institucionalnih mehanizama za postizanje rodne ravnopravnosti, uz naglasak da posebna pažnja treba da bude posvećena mehanizmima na lokalnom nivou
- Unaprijediti medijski ambijent, posebno u odnosu na govor mržnje u javnom diskursu i nasilje nad ženama u javnom prostoru
- Jačati partnerstva institucija sa međunarodnim i organizacijama civilnog društva

POLITIČKE PARTIJE

- Izmjenama Zakona o političkim partijama predvidjeti obavezu partija da kroz uvedu kvote za manje zastupljeni pol za sve organe i tijela unutar partijske organizacije sa kaznenim normama. U skladu sa ovim izmijeniti statute partija.
- Integrisati princip rodne ravnopravnosti u programe partija
- Integrisati princip rodne ravnopravnosti u izborne programe partija, naročito u dijelu koji se odnosi na predlaganje javnih politika
- Političke partije treba da izrade plan aktivnosti koji će sadržati mjere za povećanje zastupljenosti žena i muškaraca u organima partija, na listama za izbore u Skupštinu Crne Gore i skupštine jedinica lokalne samouprave
- Jačanje infrastrukture i kapaciteta ženskih organizacija unutar partija iz sredstava koje zahvaljujući izmjenama Zakona o finansiranju političkih subjekata i izbornih kampanja partije dobijaju po ovom osnovu
- Kontinuirana edukacija članica i članova partije o pitanjima rodne ravnopravnosti, kao i u odnosu na sticanje i jačanje vještina poput javnog nastupa, odnosim s javnostima i medijima, kreiranja javnih politika.
- Izraditi interne partijske procedure u postupanju u odnosu na rodno zasnovanu diskriminaciju i nasilje
- Promovisati saradnju između ženskih partijskih organizacija, kao i njihovu saradnju sa međunarodnim i organizacijama civilnog društva

LITERATURA

Brojevi u zagradi pored naziva dokumenta označavaju broj Službenog lista NR Crne Gore, SR Crne Gore i Republike Crne Gore" u kome je taj dokument objavljen.

- Ustav Narodne Republike Crne Gore iz 1946. godine (2/47);
- Ustavni zakon o osnovama društvenog i političkog uređenja NR Crne Gore i republičkim organima vlasti iz 1953. godine (4/53, Zakon 17-18/53, o sprovođenju 5-6/54 i 15/57), Ustavnog zakona o osnovama društvenog i političkog uređenja (4/53);
- Ustav SR Crne Gore iz 1963. godine (14/63), Ustavni zakon o sprovođenju Ustava SR Crne Gore iz 1963. godine (14/63);
- Ustavni amandmani I-XIV na Ustav iz 1963. godine (11/67,1/69), Ustavni zakon o sprovođenju Ustavnih amandmana VI i VII iz 1969. godine (1/69);
- Ustav SR Crne Gore iz 1974. godine (5/74);
- Ustavni zakon za sprovođenje Ustava iz 1974. godine (5/74);
- Amandmani I-CXV na Ustav iz 1974. godine (10/78, 27/81, 26/85, 4/89, 27/90,33/91) Ustavni zakoni za sprovođenje Amandmana na Ustav iz 1974. godine (27/81, 26/85, 4/89, 27/90,33/91);
- Ustav Republike Crne Gore iz 1992. godine (48/92);
- Ustavni zakon za sprovođenje Ustava iz 1992. godine (48/92);
- Polazne osnove za preuređenje odnosa Srbije i Crne Gore - Beogradski sporazum;
- Zakon o pretvaranju CASNO u Crnogorsku narodnu skupštinu i narodnooslobodilačkih odbora u narodne odbore (1/45);
- Zakon o obrazovanju Narodne vlade kao najvišeg izvršnog i naredbodavnog organa Federalne Crne Gore (1/45);
- Zakon o nazivu Narodne Republike Crne Gore (5/46);
- Zakon o Ustavotvornoj skupštini NR Crne Gore (18/46);
- Zakon o izboru narodnih poslanika za Ustavotvornu skupštinu NR Crne Gore (19/46);
- Zakon o Prezidijumu Narodne skupštine NR Crne Gore (3/47, 13-14/51, 16-17/52);
- Zakon o administrativno-teritorijalnoj podjeli NR Crne Gore (9/47, 1/48,13-14/51);
- Zakon o podjeli NR Crne Gore na srezove, gradove opštine (12/52, 17-18/53);
- Zakon o ukidanju srezova u NR Crnoj Gori (27/57);
- Zakoni o podjeli NR Crne Gore na opštine (15/57, 10/60 6/65, 6/70, 45/90);
- Zakon o opozivu narodnih predstavnika u NR Crnoj Gori (2/48);
- Zakon o izboru narodnih poslanika Narodne skupštine NR Crne Gore (20/50);
- Zakon o pravima i dužnostima, izboru i opozivu narodnih poslanika Narodne skupštine NR Crne Gore (17-18/53, 24-25/57 4/58);
- Zakoni o izboru poslanika Skupštine SR Crne Gore (15/63 3/69);
- Zakon o izbornim jedinicama za izbor poslanika Skupštine SR crne Gore (15/63, 3/69);
- Zakoni o izboru delegata u Skupštinu SR Crne Gore (5/74,2/78, 10/78, 1/82, 9/89);
- Zakon o organizaciji i radu Izvršnog vijeća Skupštine SR crne Gore (14/63, 9/65, 6/68, 11/69, 19/72);
- Zakoni o republičkim organima uprave u SR Crnoj Gori (9/65, 33/65, 6/67, 6/68, 3/72, 9/74);
- Ustavni zakon o produženju mandata poslanika Skupštine SR Crne Gore i odbornika opštinskih skupština (8/73);
- Zakon o izboru članova Predsjedništva SR Crne Gore (5/74, 3/82, 2/86, 5/79);
- Zakon o Izvršnom vijeću (9/74, 21/75);

- Zakoni o upravi u SR Crnoj Gori (9/74, 4/79, 3/82, 11/84, 19/86, 15/87, 11/88, 10/89, 37/89, 41/90, 45/90, 13/91, 26/91);
- Zakon o društvenom pravobraniocu samoupravljanja (14/75, 15/83, 1/84);
- Zakon o sudovima udruženog rada (27/75, 41/82, 20/86);
- Zakoni o redovnim sudovima (31/75, 23/77, 41/82, 11/88, 2/90, 48/91, 18/92);
- Zakoni o javnom tužilaštvu (32/75, 23/77, 33/77, 14/80, 41/82, 20/86, 2/90),
- Zakon o Izvršnom vijeću i republičkim organima uprave (17/79, 3/82, 11/84, 2/89, 9/89, 39/89, 20/90, 45/90, 4/91);
- Zakon o skraćanju mandata delegacijama i delegatima izabranim za period 1986-1990. godine (11/89);
- Zakon o izboru i opozivu odbornika i poslanika (36/90);
- Zakon o izboru predsjednika i članova Predsjedništva SR Crne Gore (36/90);
- Zakon o Vladi Republike Crne Gore (45/91);
- Zakon o državnoj upravi (45/91);
- Zakoni o izboru odbornika i poslanika (49/92, 55/92, 16/95' 21/96, 4/98, 17/98)

ANEKS I

ZBIRNE IZBORNE LISTE

ZBIRNA IZBORNA LISTA, IZBORI 1998.

LIBERALNI SAVEZ CRNE GORE – SLAVKO PEROVIĆ

1. Slavko Perović
2. Dr Radoslav Rotković
3. Ranko Đonović
4. Džemal Perović
5. Miroslav Vicković
6. Dejan Vučinić
7. Ljubo Terzić
8. **Dr Vera Đurišić**
9. **Nada Šiljić**
10. Ljubomir D. Stjepčević
11. **Vesna Perović**
12. Dragoljub Ilić
13. Miodrag Živković
14. Labud Šljukić
15. Marjan Marković
16. Dragan Jovičević
17. Goran Kugovac
18. Veselin Marković
19. Marko Salatić
20. Dr Srđa Brajović
21. **Mr Vesna Vičević**
22. Aco Vuković
23. Dr Rade Ratković
24. Neven Staničić
25. Ivica Šapičić
26. Đorđije Makrid
27. Božidar Zeković
28. Dr Petar Zec
29. Ruždija Bašić
30. Boško Grgurević
31. Sreten Vujević
32. Aljo Šabović
33. Ragip Deljanin
34. Ranko Đurđić
35. Petar Bokan
36. Uglješa Mrdović
37. Rafet Mulić
38. Đerđ Camaj
39. Gojko Pejović
40. Miloš Popović
41. Branislav Nikčević
42. Veselin Bigović
43. Radomir Kušević
44. Mustafa Canka
45. Eljez Đoković
46. Safet Skenderović
47. Rade Kovačević
48. Ilija Jovičević
49. Boško Iković
50. **Ivana Nikolić**
51. **Nermina Đukić**
52. Dr Buto Đečević
53. Rasim Gačević
54. Borislav Samardžić
55. Murat Bojadžić
56. Milorad Matović
57. Dževatt Šarkinović
58. Petar Keker
59. Nebojša Vučinić
60. Krsto Pavičević
61. Kerim Međedović
62. Ilija Bećir
63. Fehmo Adrović
64. Safet Tahirović
65. Branislav Ostojić
66. Omer Radončić
67. Milutin Žugić
68. Dragan Marković
69. Milovan Bulatović
70. **Milica Gardašević**

71. Ferid Frljučkić
72. Marko Rašović
73. Vaselj Siništaj
74. Radenko Vuković
75. Milan Medojević
76. Abdulah Išmić

SRPSKA RADIKALNA STRANKA DR VOJISLAV ŠEŠELJ

1. Duško Sekulić
2. **Gordana Bulatović**
3. Milun Terzić
4. Vidak Vukičević
5. Neđeljko Kostić
6. Dr Zoran Kljajić
7. Tomislav Pavičević
8. Novak Marković
9. Predrag Nikčević
10. Matija Dabović
11. Nebojša Veličković
12. Borislav Marković
13. Ratko Savičević
14. Rajko Kuzman
15. Mašan Giljača
16. Ratko Vukić
17. Vuk Asanović
18. Božidar Ljutica
19. Momčilo Đurović
20. Vukota Pejović
21. Milo Bojović
22. Radovan Bulatović
23. Zdravko Stijepović
24. Jovica Peković
25. Nebojša Čapunović
26. Vukojica Belonica
27. Radoica Vuković
28. Dragomir Rovčanin
29. Dragan Mrdak
30. Miloš Sojić
31. Milorad Bajić
32. Miloš Duković
33. **Vinka Čabarkapa**
34. Luka Furtula
35. Radivoje Šekularac
36. Miloš Vuković
37. Dragić Bujanja
38. Nenad Starovlah
39. Mijajlo Petrić
40. Branko Marjanović
41. Miodrag Majdov
42. Miljko Stefanović
43. Zoran Kadić
44. Radomir Šumar
45. Vladimir Španović
46. Bogdan Čubranović
47. Miloš Mrkić
48. Boško Radivojević
49. Dragan Pavičević
50. Petar Raičković
51. Miodrag Janković
52. Danilo Kovačević
53. Veselin Vukotić
54. Milija Puletić
55. Milivoje Živković
56. Pero Jokić
57. Igor Mihailović
58. Novak Manojlović
59. Drago Cebalović
60. Slobodan Radenović
61. Milan Radulović-Bato
62. Mihajlo Dačević
63. Vasilije Osmajić
64. Radonja Blagojević
65. Ranko Babović
66. Radojko Marčević

67. Aleksandar Vasiljević
68. Slobodan Marković
69. Milan Laban
70. Vladimir Laban
71. Radonja Čeranić
72. Bratislav Radenović
73. Miomir Fatić
74. Velimir Tmušić
75. Ratko Knežević
76. Vujica Joksimović

ZA SRPSTVO

1. Aćim Višnjić
2. Prof. dr Novica Vojvodić
3. Slobodan Vasović
4. Slavko Fuštić
5. **Mira Mandić**
6. Dragan Marković
7. Dragiša Madžgalj
8. Krsto Martinović
9. Novica Gagović
10. Janko Vulcanović
11. Borislav Bogavac
12. Slavko Radović
13. **Milosava Božović**
14. Mićun Gojačanin
15. Rajko Radulović
16. Mićun Šćepanović
17. Miodrag Krunosić
18. Dragomir Bošković
19. Duško Despotović
20. Zoran Kljajević
21. Milorad Višnjić
22. Batric Živković
23. Obrad Šestović
24. Stevan Vojinović
25. Milorad Božović
26. Miroljub Timotijević
27. **Branka Gagović**
28. Jovan Radulović
29. Sreto Živković
30. Milorad Šutović
31. Dragoljub Pejović
32. Boško Vojinović
33. Dragoljub Rudić
34. Andrija Lukovac
35. Milenko Cebalović
36. Velizar Filipović
37. Budimir Vuković
38. Stanko Đurović

SRPSKA NARODNA RADIKALNA STRANKA CRNE GORE MILIKA ČEKO DIČEVIĆ

1. Ilija Darmanović
2. Slavko Lončarević
3. Miodrag Pejović
4. Veselin Golović
5. Radinko Dačević
6. Žarko Bojović
7. Gavrilko Lončarević
8. Stevo Brašanac
9. Mato Filipović
10. Milija Dečević
11. Milutin Boričić
12. Lazić Mihailović
13. **Dijana Dačević**
14. Slobodan Tomović
15. Velimir Barjaktarević
16. Nikola Vasiljević
17. Danilo Sekulić
18. Vojislav Boričić
19. Mileta Dačević
20. Milivoje Čipranić
21. Dragan Saković

22. Bukašin Šekularac
23. Novak Darmanović
24. Željko Gašić
25. Dušan Perazić
26. **Biljana Darmanović**
27. Vesna Žižić

JUGOSLOVENSKA LEVICA U CRNOJ GORI

1. **Jovanka Mijanović**
2. Zoran Tadić
3. Mileta Soković
4. Zoran Babić
5. **Dragana Bečirović**
6. **Lidija Milisavić**
7. Obrad Marković
8. Velimir Jovović
9. **Kosara Radović-Stanković**
10. Vukoman Krzmanović
11. Ratko Jakić
12. Branimir Bojić
13. Vujo Vuković
14. Vujo Vuletić
15. Dragomir Đukić
16. Radivoje Zdravković
17. Murat Hasanbegović
18. Žarko Rakočević
19. Nebojša Globarević
20. Goran Božović
21. Adnan Ramusović
22. **Marina Čeranić**
23. Milosav Bojić
24. Dragan Janković
25. Zdravko Zekić
26. Milenko Sekulović
27. Radivoje Adžić
28. **Ljiljana Čolović**
29. **Darinka Bulatović**
30. Raško Zekić
31. Darko Vujisić

DEMOKRATSKI SAVEZ U CRNOJ GORI

1. Mehmet Bardhi
2. Muhamet Nika
3. Đedoš Ivezaj
4. Ali Dječbritaj
5. Ibrahim Husijvović
6. Selim Dalu
7. Ibrahim Ceka
8. Ragin Šaptafi
9. Muharem Adrović
10. Ibrid Ahmetaj
11. Nikola Camaj
12. Hizmi Daka
13. Saubet Mehmeti
14. Džavida Ceković
15. Džafer Paraši
16. Fidilj Dućetaj
17. **Škurta Lacić**
18. Rudžen Kokaj
19. Ibrahim Perezaj
20. Muftir Bahademić
21. Džemo Husaj
22. Tahir Takiri
23. Adin Dončaj
24. Rifat Hasandževaj
25. Muzafer Kurti
26. Fadilj Pelinković
27. Abdulah Kurti

LISTA UDRUŽENIH BOŠNJAKA – MUSLIMANA

1. Harun Hadžić
2. Sulejman Kastrat
3. Alija Matović
4. Dr Amer Halilović
5. Dr Smail Husović
6. Enver Muminović
7. Arif Ramović
8. Rizvan Kočan
9. Hagim Škrijelj
10. Esad Crnovarošanin
11. Smail Aldić
12. Sabro Kalač
13. Erdžan Fetaković
14. Jonuz Mujević
15. Klup Nurković
16. **Elisa Redžić**
17. Salko Tahirović
18. Safet Husović
19. Safet Didić
20. Enver Bećirović
21. **Sami Dednić**
22. Sabahudin Bučan
23. Rami Kurtagić
24. Senad Felić
25. Nedžad Musić
26. Rašit Kuč
27. Ismet Nikić

STRANKA PRIRODNOGA ZAKONA CRNE GORE

1. Milan Radulović
2. Mirsad Jašarović
3. **Samka Jašarović**
4. **Jelena Nikolić**
5. Veljko Mitrović
6. **Mukra Jašarović**
7. Miljan Milošević
8. **Vesna Dadić**
9. Goran Eraković
10. Vidoje Apenski
11. **Ljubica Nikolić**
12. **Anđelija Poleksić**
13. Igor Dončević
14. **Tina Nikolić**
15. **Anamarija Nikolić**
16. **Ljiljana Milošević**
17. Marko Nikolić
18. Mladen Mitrović
19. Darko Pušonja
20. Saša Todorović
21. **Dina Nikčević**
22. **Marina Ivanović**
23. Srđa Kostić
24. **Valentina Ivanović**
25. **Vasiljka Vitić**
26. Žarko Jovović
27. Novica Miljanić
28. **Njegosa Burić**
29. Vladimir Samardžić
30. Milić Danilović
31. **Ratka Vuković**
32. **Milinka Nikolić**

SOCIJALISTIČKA NARODNA PARTIJA CRNE GORE

1. Momir Bulatović
2. Zoran Žižić
3. Mr Srđa Božović
4. Predrag Bulatović
5. Danilo Vuksanović
6. Dr Miodrag Kovač
7. Radivoje Rašović

8. Nikola Džuović
9. Momčilo Boljević
10. Božidar Milović
11. Vukan Simonović
12. Dr Dragan Koprivica
13. Dr Slobodan Krapović
14. Radenko Bošković
15. Dr Branko Ivanović
16. Šćepan Dragović
17. Velimir Radojević
18. Emilo Labudović
19. Dr Branislav Tomković
20. Dr Milorad Bakić
21. Dragiša Dokić
22. Branko Bujić
23. Miljan Laušević
24. Krsto Rajković
25. Dr Pavle Beli
26. Stanko Gigović
27. **Zorica Tajić**
28. Mr Žarko Mihović
29. Duško Jovanović
30. Vujadin Đurićanin
31. Draško Magdalezić
32. Rade Nišavić
33. Dr Novo Vujošević
34. Dr Borislav Čolaković
35. Petar Samardžić
36. Dr Raslav Babović
37. Branimir Kostić
38. Branislav Otašević
39. Božidar Marković
40. Miomir Vojinović
41. Miski Adrović
42. Velizar Kaluđerović
43. Velimir Golubović
44. Miloš Bojović
45. Velimir Golubović
46. Srđan Raičević
47. Sreten Vućinić
48. Momčilo Mićović
49. Borivoje Četković
50. Milutin Bulatović
51. Vidoje Moračanin
52. Veselin Žižić
53. Đuro Četković
54. Čafo Kapetanović
55. Vasilije Lalošević
56. Vladimir Joković
57. Neven Gošović
58. Zoran Bošković
59. Veljko Čagorović
60. Dr Rajko Radoičić
61. Dr Dragan Jokić
62. Milisav Čiprić
63. Dr Rajko Pavičević
64. Dr Radan Đurković
65. Marinko Rmuš
66. Mr Dragoslav Jauković
67. Nikola Svilanović
68. Zoran Leković
69. Željko Čmiljanić
70. Milivoje Zarubica
71. Milovan Čogurić
72. Dr Dragan Filipović
73. Svetozar Sifetović
74. Dr Miloje Pupović
75. Momčilo Vučetić
76. Milan Vajagić
77. Radoje Radulović
78. Milivoje Čurović

SRPSKA NARODNA STRANKA

1. Prof. dr Božidar Bojović
2. Mr Nevena Stanić
3. Želidrag Nikčević

4. Dr Ranko Kadić
5. prof. Dr Slobodan Vujošević
6. Novak Radulović
7. Petar Trojanović
8. Budimir Aleksić
9. Dr Čedomir Lekić
10. Mr Marko Durutović
11. Žarko Mijušković
12. Dr Geogrije Brajović
13. **Nada Vasiljević**
14. Vukoman Femić
15. Željko Čurović
16. Andrija Mandić
17. Zoran Leposavić
18. **Katarina Brajović**
19. Radivoje Bulatović
20. Branko Đurković
21. **Milenka Čolović**
22. Dr Vasilije Radulović
23. Zoran Brašanac
24. Milić Grdinić
25. Dr Ivo Dučetić
26. Miloš Đurđevac
27. Vuk Bošković
28. Nebojša Strugar
29. Dr Dejan Čorović
30. Petar Radović
31. Radojica Radović
32. Luka Boljević
33. Miodrag Vuković
34. Dr Vito Vujinović
35. Rajko Garić
36. Radomir Dragojević
37. **Dragica Perović**
38. Milovan Golubović
39. Miroslav Delić
40. Milan Lekić
41. **Vera Mijanović**
42. Dragan Bulatović
43. Cero Radonjić
44. Dušan Niklanović
45. Novo Vuković
46. Mr Milimir Pješčić
47. Gavrilko Cerović
48. Ivo Joksimović
49. Dr Mitar Ljubiša
50. Vukan Nedović
51. Mladen Rostović
52. Danilo Martinović
53. Dragoljub Bukilić
54. Dragan Vulević
55. Petar Gačević
56. Miladin Gogoić
57. Dragiša Ivanović
58. Žarko Karadžić
59. Krsto Kovačević
60. Darko Medenica
61. Dragoslav Femić
62. Ognjen Jovović
63. Boško Vlahović
64. Dobrolo Dedejić
65. Dragan Đoković
66. Radojica Živković
67. Ljubo Jovanović
68. Vladislav Plamenac
69. Dragoslav Činčur
70. Veljko Bogojević
71. Slobodan Vuković
72. Petar Šušić
73. Mijajlo Saičić
74. Mirko Raičević
75. Vladimir Boričić
76. Ilija Marković
77. Vučina Đurišić
78. Momir Vojvodić

STRANKA ZAŠTITE ŠTEDNIH ULOGA I SOCIJALNE SIGURNOSTI GRAĐANA REPUBLIKE CRNE GORE

1. Đerd Šaljanin
2. **Natka Vulević**
3. **Marija Prigončaj**
4. Borislav Miljević
5. **Valentina Šaljanin**
6. **Sonja Miljević**
7. **Nada Gačević**
8. Marko Šaljanin
9. **Milinka Ratković**
10. Milorad Miljević
11. Jovan Komarica
12. **Stanka Šaljanin**
13. **Kata Knežević**
14. **Slavka Piletić**
15. **Violeta Šaljanin**
16. **Stanka Bulatović**
17. Dida Šaljanin
18. Marjan Šaljanin
19. Slavoljub Jovanović
20. **Suzana Gačević**
21. **Martina Šaljanin**
22. Nenad Krković
23. **Milica Komarica**
24. Zef Peigrčaj
25. Nebojša Knežević
26. **Vojka Šaljanin**

SAVEZ KOMUNISTA JUGOSLAVIJE – KOMUNISTI CRNE GORE

1. Vladislav Vuković
2. Rade Lakušić
3. Veljko Krstajić
4. Veselin Kaluđerović
5. Milomir Džankić
6. Đoko Delibašić
7. Perko Gojković
8. Mirko Vukčević
9. Vladimir-Miško Jovanović
10. Zdravko Beki
11. Lakić Vlahović
12. Miodrag Smiljović
13. Čamil Kajević
14. Velimir Šljivančanin
15. Željko Mirković
16. **Jelena Međedović**
17. Marko Vrbica
18. Blagutin Blečić
19. **Dragica Simonović**
20. Ranko Radušević
21. Hamza Murić
22. Nikola Orlandić
23. Milorad Čogurić
24. Ratko Đukić
25. Milorad Šćepanović
26. Obren Stanković
27. Miodrag Petrović
28. Milan Rakočević
29. Bogdan Knežević
30. Božidar Kugunović
31. Vaso Nikčević
32. Andrija Bučović
33. Dimitrije Gnjatević
34. Novak Babić
35. Petar-Perica Ivadinović
36. Milan Babić

37. Nikola Vujović
38. Petar Janković
39. Dimitrije Jovanović
40. Medo Škrijelj
41. **Veselinka Krkanović**
42. Žarko Zečević
43. Milan Lukačević
44. Božidar-Božo Ivanović
45. Čedomir Krtolica

DA ŽIVIMO BOLJE – MILO ĐUKANOVIĆ

1. **prof. dr Milica Pejanović Đurišić**
2. Svetozar Marović
3. Filip Vujanović
4. prof. dr Novak Kilibarda
5. Mr Žarko Rakčević
6. Miodrag Vuković
7. Vojo Đukanović
8. Dragan Đurović
9. Dr Radovan Bakić
10. Dragan Šoć
11. Dr Dragiša Burzan
12. Dragan Kujović
13. Duško Marković
14. Dr Asim Dizdarević
15. Dr Miodrag Radunović
16. Predrag Drecun
17. Rifat Rastoder
18. Savo Pirača
19. Đorđije Džuvegović
20. Dr Predrag Ivanović
21. Miodrag Raičević
22. Predrag Popović
23. Ranko Krivokapić
24. Stanko Zloković
25. Vlado Šćepanović
26. Mirko Maslovar
27. Dr Milorad Drljević
28. Savo Đurđević
29. Milorad Rmandić
30. Slavoljub Stijepović
31. BRanimir Popović
32. Mr Miodrag Pejović
33. Salko Luboder
34. Dr Slobodan Blagojević
35. Miodrag Ilićević
36. Dr Savo Marković
37. Džemal Vuković
38. Dr Vuk Milić
39. Pavle Čukić
40. Dr Elmin Omeragić
41. **Dr Ljubica Džaković**
42. Ivica Kalezić
43. Milan Mešter
44. Ervin Spahić
45. Momčilo Vešović
46. Radivoje Nikčević
47. Đorđije Pribilović
48. Mr Ranko Điković
49. Čedomir Vračar
50. Mićo Orlandić
51. Dr Branko Radojević
52. Dr Branislav Radonjić
53. Dr Miodrag Đurović
54. Dr Omer Arević
55. Dejan Vučićević
56. Iso Kalač
57. Mladen Vukotić
58. Mr Milutin Simović

59. Žarko Mirojević
60. Veselin Drobnjak
61. Budimir Dubak
62. **Gordana Mugoša**
63. Dr Smajo Šabotić
64. Miloš Đurović
65. Žarko Pavičević
66. Milorad Vuletić
67. Mr Bogoljub Irić
68. Željko Avramović
69. Martin Ivezak
70. Aleksandar Đurović
71. Dr Slavko Mijović
72. Kemal Đečević
73. Slavenko Jovanović
74. Mato Petrović
75. Vukašin Zeković
76. Mr Đorđije Rijanović
77. Predrag Mitrović
78. Slavko Mandić

STRANKA DEVIZNIH ŠTEDISA CRNE GORE

1. Ljubomir Antović
2. Gojko Živković
3. Jovan Pejović
4. Dragan Grba
5. **Danijela Mijajlović**
6. Dragan Mihajlović
7. **Nataša Bulatović**
8. **Sonja Čolaković**
9. Željko Grba
10. Neđeljko Kočetalović
11. Gojko Eraković
12. Slavko Vlahović
13. **Danka Vuković**
14. Dragoljub Radulović
15. **Zagorka Kovačević**
16. **Tijana Krstić-Bulatović**
17. Blažo Leovac
18. **Ranka Martinović**
19. **Vojka Vučetić**
20. Krsen Popović
21. Stako Sekulić
22. **Gordana Tubić**
23. **Ljubinka Girić**
24. **Radinka Simović**
25. Dušan Kovačević
26. **Živka Mladenović**
27. Stevan Kulja
28. Blagoje Balić
29. Prvoslav Petrović
30. Marko Radević

STRANKA DEMOKRATSKE AKCIJE CRNE GORE

1. Sefer Međedović
2. Rifat Vesković
3. Alija Kurtagić
4. Orhan Šahmezović
5. Hakim Muratović
6. Erljani Kandić
7. Mevludin Kasumović
8. Mehdića Husić
9. Sadrija Balić
10. Ibrahim Adrović
11. Senad Dilkić
12. Rasim Šahman
13. Kemal Purišić

14. Ramzija Latić
15. Ismet Čorović
16. Nusret Husović
17. Idriz Hot
18. Salija Adrović
19. Hajrudin Trubljanin
20. Sabahudin Homsić
21. Hakija I. Cecunjanin
22. Šeku Agović
23. Zumbir Muratović
24. Adim Fetić
25. Ruždija Radoičić
26. Fadil Bahović
27. Ibro Šabović
28. Adem Purlić
29. Emir Hadžibegović
30. Rešad Kadrović
31. Zulfir Feratović
32. Safet Bučan
33. Ibrahim Reković

DEMOKRATSKA UNIJA ALBANACA

1. Ferhat Dinoša
2. Ljuid Junčaj
3. Sućurim Muratović
4. Mehmet Gjoni
5. Naim Preljvukaj
6. Džemal Bušatlić
7. Nazif Cungu
8. Mustafa Doljaku
9. Redžep Salović
10. Mustafa Goraka
11. Džaudet Čakuli
12. Emin Halili
13. Gzim Hajdinaga
14. **Ljeze Lj hazari**
15. Naser Tagani
16. Sait Katana
17. Rešid Cuca
18. Nadilj Mila
19. Enver Demirović
20. Deda Zadrana
21. Muharem Malabećirović
22. Omer Shaba
23. Ljubo Lukić
24. Dul Aslani
25. Miljazim Mustafaj
26. Nazif elić

PARTIJA LJUDSKOG PUTA

1. Veselin Piletić
2. Miloš Anđelić
3. Aleksandar Vuković
4. Darko Jovanović
5. **Jelena Kadović**
6. Vladimir Dragović
7. Boris Ostojić
8. Svetozar Trebješćanin
9. Nikola Martinović
10. Savo Jašović
11. Lekso Radović
12. **Nevena Đuranović**
13. **Tanja Vukajlović**
14. **Dragica Anđelić**
15. Aleksandar Ilić
16. Sead Maidić
17. Zoran Vučetić
18. Ivan Koprivica

19. Momčilo Radunović
20. Vojislav Vukičević
21. Željko Babović
22. Mihailo Marić
23. Vlado Jašović
24. Borislav Ljmović
25. Mijat Jovanović
26. **Mirjana Šljivančanin**
27. **Neda Radonjić**
28. Danilo Popara
29. **Ana Martinović**

ZBIRNA IZBORNA LISTA, IZBORI 2002.

PATRIOTSKA KOALICIJA ZA JUGOSLAVIJU

1. Dr Novo Vujošević
2. Duško Sekulić
3. Emilo Labudović
4. **Jovanka Mijanović**
5. Milun Terzić
6. Ljubomir Antović
7. Ljubo Lješević
8. Mr Nebojša Veličković
9. Dr Pavle Ban
10. Matija Dabović
11. Dragoslav Šćepanović
12. Vidak Vukičević
13. Ristan Stijepović
14. **Darinka Stjepčić**
15. Vladislav Dragović
16. Dušan Hajduković
17. Živorad Bojović
18. Petar Pejović
19. Jezdimir Đukić
20. Veselin Vukotić
21. Jovan Pejović
22. Vladimir Šestović
23. **Rosanda Milović**
24. Igor Pejović
25. Dr Veselin Milić
26. Milidrag Majdov
27. Slobodan Rašović
28. Ratko Savičević
29. Svetozar Šofranac
30. Zoran Đurišić
31. Mirko Vujošević
32. Milinka Pupović
33. Dragomir Vuković
34. Aleksandar Vasilijević
35. Ivan Žunić
36. Obrad Anđelić
37. Relja Bulatović
38. Nikola Ljuboja
39. Milan Peković
40. Miodrag Janković
41. Mirko Bulajić
42. Miljan Asanović
43. Sreten Vučelić
44. Miroslav Brajović
45. Vojislav Čulafić
46. Dražen Sekulić
47. **Dr Ljiljana Đurašković**
48. Dragan Mrdak
49. Milan Ivanović
50. Milorad Vranić
51. Miodrag Bulatović

52. **Redina Majstorović**
53. Mladen Otašević
54. **Dragica Bošković**
55. Miloš Popović
56. Dragić Bujanja
57. Božidar Marković
58. Miloš Vuković
59. Branko Božović
60. Radoje Saković
61. Milisav Kisić
62. Branko Marjanović
63. Vasilije Kačević
64. Momčilo Saičić
65. **Đurđa Kovačević**
66. Goran Španjević
67. **Mara Vujović**
68. Slavko Vlahović
69. Ranko Barjaktarović
70. Dragić Marsenić
71. Rajko Bojović
72. Milan Bulatović
73. Zoran Božović
74. Čedomir Sibinović
75. Miljan Zorić

ZAJEDNO ZA PROMJENE - SNP - SNS - NS

1. Predrag Bulatović
2. Dr Božidar Bojović
3. Dragan Šoć
4. Zoran Žižić
5. Srđa Božović
6. Dragiša Pešić
7. Momčilo Vuletić
8. Dr Ranko Kadić
9. Božidar Milović
10. Vuksan Simonović
11. Savo Đurđević
12. Dr Dragan Koprivica
13. Novak Radulović
14. **Zorica Tajčić-Rabrenović**
15. Radivoje Rašović
16. Predrag Popović
17. Dr Slobodan Krapović
18. Zoran Bošković
19. Andrija Mandić
20. Neven Gošović
21. Vasilije Lalošević
22. Predrag Drecun
23. Radenko Bošković
24. Goran Danilović
25. Rade Vojvodić
26. Dr Aleksandar Stamatović
27. Dr Savo Marković
28. Dr Momčilo Vuksanović
29. Velimir Radojević
30. Dr Novica Stanić
31. Dr Vladimir Đukić
32. Radomir Đukić
33. Mihailo Četković
34. **Dragica Perović**
35. Miljan Laušević
36. Zoran Knežević
37. Budimir Dubak
38. Dr Miloje Pupović
39. Dr Predrag Anđelić
40. Miomir Vojinović
41. Miladin Joksimović
42. Dejan Abazović
43. Dejan Vučićević

44. Đuro Milošević
45. Dragutin Joksimović
46. Budimir Aleksić
47. Slavko Kovačević
48. Predrag Ivošević
49. Veselin Kovačević
50. Radoje Radulović
51. Milovan Golubović
52. Šćepan Dragović
53. **Dr Slavica Knežević**
54. Dr Budimir Rakonjac
55. **Veselinka Peković**
56. **Mr Vesna Radonjić**
57. Luka Kasalica
58. Branko Bujić
59. **Dr Lola Nikčević**
60. Vujadin Đuričanin
61. Srđan Raičević
62. Zoran Leposavić
63. Dr Milovan Samardžić
64. Srđan Milić
65. Goran Sekulić
66. Milutin Cicmil
67. Velimir Golubović
68. **Snežana Kosović**
69. Zvezdimir Cerović
70. Zoran Lazarević
71. Božo Bulatović
72. Dragan Dedić
73. **Dr Vera Bulatović**
74. Dobrolo Dedeić
75. Velizar Kaluderović

STRANKA ZAŠTITE ŠTEDNIH ULOGA I SOCIJALNE SIGURNOSTI GRAĐANA CRNE GORE

1. Đerđ Šaljanin
2. **Sonja Miljević**
3. Nemanja Marković
4. **Valentina Šaljanin**
5. **Danka Delić**
6. **Biljana Petrić**
7. **Desanka Radević**
8. **Biljana Jovanović**
9. **Kalinka Hristov**
10. Marko Petričević
11. Nebojša Knežević
12. Began Knežević
13. Đorđije Knežević
14. **Stanka Knežević**
15. Dragan Jovanović
16. **Ana Backović**
17. **Božidarka Raičević**
18. Dragoljub Knežević
19. Martin Šaljanin
20. Željko Pejović
21. **Ivana Mihailović**
22. **Stanka Šaljanin**
23. Deda Šaljanin
24. **Marija Knežević**
25. **Natka Vulević**
26. **Violeta Šaljanin**
27. Jovan Komarica
28. **Vinka Drašković**
29. Vuk Delić
30. Borislav Miljević
31. **Vera Knežević**
32. Vasilije Bulatović
33. Aleksandar Bulatović

34. Milivoje Gašević
35. Milovan Šofranac
36. **Jelisava Čejović**
37. **Olga Gašević**
38. Mirko Šaljanin
39. Milorad Miljević
40. **Dejana Grujić**
41. **Desanka Đekić**
42. **Marta Jovanović**
43. Dejan Timotić
44. Viktor Šaljanin
45. Marjan Šaljanin
46. Milenko Gašević
47. **Ana Bulatović**
48. **Milja Vulević**
49. **Vojka Šaljanin**
50. **Vesna Pejović**

SOCIJALISTIČKA PARTIJA JUGOSLAVIJE SA KOMUNISTIMA - ZA OČUVANJE JUGOSLAVIJE

1. Borivoje Četković
2. Vladislav Vuković
3. Krsto Pejović
4. Obrad Marković
5. Dragomir Bulatović
6. Milutin Popović
7. Zoran Perović
8. Vojislav Miljanić
9. Uroš Terzić
10. Radivoje Zdravković
11. Slobodan Janketić
12. Mirko Vuković
13. **Ana Radanović**
14. Miodrag Đukić
15. Dušan Četković
16. Božidar Kustudić
17. **Zorica Perićić**
18. Miomir Džankić
19. Svetomir Čulafić
20. Budimir Bijedić
21. Branko Đurović
22. **Mirjana Šaletić**
23. Branko Gavrilović
24. Ilija Kićović
25. Milorad Čogurić
26. Miroslav Grebović
27. **Veselinka Krković**
28. Milan Medenica
29. Vojislav Brinić
30. **Milijana Novaković**
31. Velimir Jovanović
32. **Zorka Marković**
33. Božidar Bulić
34. Petar Pejović
35. Vojimir Vraneš
36. Dragoljub Žarković
37. **Vasiljka Krstajić**
38. Milan Lukačević
39. Ljubiša Obradović
40. Ivo Drekalović
41. Slavko Vulević
42. Mirko Radenović
43. Vladimir Šaranović
44. Žarko Boljević
45. Simo Mitrović
46. Radenko Orović
47. Mirko Čurgus
48. Milosav Mikić
49. Mojsije Rakočević

50. Radoslav Đukić
51. Obrad Manojlović
52. Ljubisav Pavlović
53. Ratko Stijepović
54. Vojin Kastratović
55. Marko Vrbica
56. Mićun Golubović
57. Sreten Kostić
58. Muharem Smilajaj
59. **Grozdana Racković**
60. Mihailo Dubak
61. Puniša Račić
62. Tomislav Jokanović
63. Radoje Adžić
64. Slobodan Zečević
65. Tomo Markišić
66. Milisav Barjaktarević
67. Miljan Vukosavljević
68. Vladimir Vujović
69. Veselin Bulatović
70. Predrag Krković
71. Radivoje Latković
72. Momčilo Zekić
73. Dušan Milašević
74. Đuro Prelević
75. Milenko Škuletić

CRNA GORA MOŽE - LIBERALNI SAVEZ CRNE GORE

1. Miodrag - Miko Živković
2. **Vesna Perović**
3. Slavko Perović
4. Miroslav-Miro Vicković
5. Dejan Vučinić
6. Saša Marković
7. Marjan Marković
8. **Helena Vučetić**
9. Džemal Perović
10. Milorad-Mišo Vujović
11. **Vera Miljanić**
12. Dragan Jovičević
13. Nikola Samardžić
14. Labud Šljukić
15. **Vesna Radunović**
16. Ivan Šapina
17. **Marija Samardžić**
18. Budimir Katurić
19. **Nada Šljivić**
20. Đorđija-Đoko Radnonjić
21. Aljo Šabović
22. Dr Srđan Brajović
23. Izudin Gušmirović
24. Slobodan Šćepanović
25. Ivan Perišić
26. **Dr Dubravka Živanović**
27. Đerđ Camaj
28. **Željka Sekulić**
29. Abdulah Išlić
30. Aco Vuković
31. Dragan Pićurić
32. Ljubomir D. Stjepčević
33. Dimitrije-Mito Pejović
34. Dr Buto Dečević
35. Dr Dejan Radoman
36. Ruždija Bašić
37. Vasilije Milanović
38. Ilija Bećir
39. Sreten-Senjo Vujović
40. Đorđe Tošić
41. Radenko Vuković

42. Momčilo-Momo Vujanović
43. Nikola-Nino Adžić
44. Novak Anđelić
45. Goran Kusovac
46. Radomir-Rajo Gardašević
47. **Jelisavka-Dele Vujović**
48. Zoran Samardžić
49. **Stanka Dragutinović**
50. Veselin-Bari Bigović
51. Nikola Kočalo
52. Ratko-Puro Kovačević
53. **Milica Gardašević**
54. Dr Fadil Kalač
55. Ivan Stipanić
56. Vesko Bjelobrkić
57. Aleksandra Rosandić
58. Savo Borozan
59. Dr Samil Bećović
60. **Sonja Čejović**
61. Milan Medojević
62. Mr Rajko Raičković
63. Boško Ivković
64. Radovan-Kale Perović
65. **Mr Tatjana Jović**
66. Dušan Stojović
67. Mr Rade Kovačević
68. Perica Mijatović
69. Mirjana Knežević
70. Siniša Mitrović
71. Goran Četković
72. Andrej Merdović
73. Dejan Žunjić
74. Milorad-Taki Latković

BOŠNJAČKA DEMOKRATSKA KOALICIJA - HARUN HADŽIĆ

1. Harun Hadžić
2. Avdo Gorčević
3. Hasim Škrijelj
4. Dr Amer Halilović
5. Safet Adrović
6. Sabro Kalač
7. Sabahudin Honsić
8. Iso Bećović
9. Ejup Nurković
10. Salko Tahirović
11. Enver Bećiragić
12. Smail Avdić
13. Esad Cikotić
14. Mirsad Zaimović
15. Arif Ramović
16. Fadil Novalić
17. Dr Rasim Halilović
18. Hadro Murić
19. Ibrahim Hasanović
20. **Almira Skenderović**
21. Refik Škrijelj
22. Adlija Agović
23. Šećo Rastoder
24. Isad Kalač
25. Harun Kurbardović
26. Armin Šabotić
27. Ramo Hasić
28. Hajran Pepić
29. Kenan Kurtagić
30. Ibrahim Muković
31. Rizvan Kočan
32. Ramiz Ajdarpašić
33. Ljutvija Košuta
34. **Nezrila Tahirović**

35. **Majda Avdić**
36. **Edita Murić**
37. Bejto Fetahović
38. Šćuro Demić
39. Džeko Kalač
40. Senad Feleć
41. Nermin Ramović
42. Rešad Nurković
43. Sadat Avdić
44. Ibrahim Č. Hadžić
45. Zejnel Nokić
46. Sulejman Nokić
47. Avdija T. Hadžić
48. Nervin Halilović
49. Arslan Fejzić
50. Pajazit Ramović

BOŠNJAČKA KOALICIJA

1. Kemal Purišić
2. Safet Kurtagić
3. Safer Međedović
4. Rafet Mulić
5. Emin Dacić
6. Osman Nurković
7. Rafet Husović
8. Sadrinja Balić
9. Ešef Husić
10. Orhan Šahmanović
11. Rifat Sutović
12. Senad Dlakić
13. Avdulah Mujević
14. Hazbija Kalač
15. Ruždija Radnčić
16. Rasim Šahman
17. Alija Matović
18. Salih Koljenović
19. Kadrija Agović
20. Zufer Feratović
21. Redžep Kalač
22. Vehbija Bibić
23. Adem Džurlić
24. Rasim Camić
25. Mehmet Hasić
26. Idriza Duraković
27. Hakija I. Cecunjanin
28. Husin Kurtagić-Husko
29. Rašo Kozar
30. Mujo Adrović
31. Husin Hodžić
32. Sulejman Zečirović
33. Šemso Ibrahimović
34. Iso Kurpejović
35. Sabahudin Bučan
36. Medo Kurpejović
37. Fadil Kadrović
38. Enez Bećiragić
39. AMer Hodžić
40. Esad Matović
41. Medo Mulić
42. Rafet Nurković
43. **Muradija Kardović**
44. Senad Mujević
45. Fadil Kalender
46. Husin Sinanović
47. Fehmija Nokić
48. Suljo Hasović
49. Sadik Klimenta
50. Hañz Kajejić
51. Jonuz Mujević
52. Mirsad Feleć

DEMOKRATSKA KOALICIJA "ALBANSKI ZAJEDNO"

1. Ferhat Dinoša
2. Mehmet Bardhi
3. Osman Redža
4. Fehim Avdiu
5. Luka Đokaj
6. Muhamet Nika
7. **Hatidža Đonović**
8. Saubih Mehmeti
9. Kaplan Mucaj
10. Mustafa Gorana
11. Nailj Popović
12. **Đerđa Pepđonović**
13. Enver Dedušaj
14. Tahir Đonbaljaj
15. Blerim Holović
16. Naser Tagani
17. Selim Daci
18. Safet Taipi
19. Hadži Sulejmani
20. Mehmet Tafica
21. **Zana Sarvan**
22. Isat Dragvoja
23. Naser Perašević
24. Daut Bejtović
25. Deda Camaj
26. **Mirlinda Redžha**
27. Rizah Preljvukaj
28. Selatin Jakupović
29. Agron Berišaj
30. Omer Shaba
31. Ahmet Đonbaljaj
32. **Džema Husaj**

SRPSKA RADIKALNA STRANKA

1. Ilija Darmanović
2. Miodrag Pejović
3. Radomir-Ratko Martinović
4. Nikola Vasiljević
5. Radosav-Rajko Đukić
6. Dragan Boričić
7. Veselin Ivanović
8. Slobodan Milošević
9. Cvetko Jovanović
10. Darko Ivanović
11. Radivoje Iakušić
12. Gojko Đurišić
13. Milan Tošković
14. Ranko Čeranić
15. **Vesna Koičić**
16. Žarko Milošević
17. Mladen Perić
18. **Svetlana Mrdak**
19. **Vesna Boljević**
20. **Gospava Marjanović**
21. **Svetlana Vasiljević**
22. **Slavica Klikovac**
23. **Milica Pejović**
24. Ivica Jovanović
25. Ivan Radunović
26. Zoran Raičković
27. Dejan Ražnatović
28. **Dragica Perić**
29. **Vesna Pejović**
30. Mladen Ražnatović
31. Sava Novaković
32. Savo Vasiljević
33. Slavko Ždrale

34. Mirko Jovović
35. **Nevenka Perić**
36. Sava Marjanović
37. Goran Radulović
38. **Vojka Vasiljević**
39. Nikola Jovović
40. Ranko Pavlović
41. **Drage Jovović**
42. **Zlatana Tošković**
43. **Dužanka Novaković**
44. **Stanka Perić**
45. Ivan Radulović
46. **Ljubinka Vasiljević**
47. **Ljiljana Joković**
48. Obren Šišović
49. Tibor Gotlib
50. Darko Ponačić
51. Željko Radovanović
52. **Anka Pavlović**
53. Rade Pavlović
54. Predrag Radulović
55. Bratislav Vasiljević
56. Zoran Boljević
57. Nebojša Ivanović
58. Nebojša Stijepović
59. **Marica Barović**
60. Stevan Vasiljević

DEMOKRATSKA LISTA ZA EVROPSKU CRNU GORU - MILO ĐUKANOVIĆ

1. Filip Vujanović
2. Svetozar Marović
3. Ranko Krivokapić
4. Mr Milutin Simović
5. Mr Mladen Vukčević
6. Dragan Đurpvić
7. Branimir Gvozdenović
8. Miodrag Vuković
9. Željko Šturanović
10. Rifat Rastoder
11. Miroslav Ivanišević
12. Boro Vučinić
13. Mevludin Nuhodžić
14. Igor Lukšić
15. Miodrag Iličković
16. Prof. dr Novak Kilibarda
17. Dragan Kujović
18. Dr Miodrag-Bobo Radunović
19. **Dr Ljubica-Beba Džaković**
20. Ivan Brajović
21. Dr Miomir Mugoša
22. Dr Milorad Drljević
23. Husnija Šabović
24. Stanko Zloković
25. Džavid Šabović
26. **Prof. dr Vesna Kilibarda**
27. Dr Hajran Kalač
28. Slavoljub-Migo Stijepović
29. Tarzan Milošević
30. Borislav Banović
31. Dr Fahrudin Hadrović
32. Prof. dr Vuk Minić
33. Luid-Ljubo Škrelja
34. Mr Ivo Armenko
35. Borislav Kaščelan
36. Dr Zvonko Vuković
37. Ervin Spahić
38. Branko Čosović
39. Dr Milutin Vukić

40. **Ružica Ivanović**
41. Dr Miodrag Đurović
42. Ivan Kalezić
43. Radivoje-Lala Nikčević
44. Dr Asim Dizdarević
45. Osman Subašić
46. Rajko Kovačević
47. Nikola Gegaj
48. Mr Predrag Bošković
49. Predrag Sekulić
50. Prof. dr Dragiša Burzan
51. Dr Radoimir Milović
52. Miloje Drobniak
53. Zarija Franović
54. Dr Jasmin Sutović
55. **Šeherezada Nikolić**
56. Dr Đuro Marić
57. **Daliborka Pejović**
58. Mr Radoica Luburić
59. Mr Radoje Žugić
60. Amir Nurković
61. **Marija-Maja Čatović**
62. **Mr Branka Tanasijević**
63. Drago Čantrić
64. Dr Halil Duković
65. **Dr Ankica Ivanović**
66. Sloba Pajović
67. **Valentina Šćepanović-Radulović**
68. Niko Martinović
69. Aleksandar Žurić
70. Darko Pajović
71. Dr Ilhan Tursumović
72. Božidar Vuksanović
73. Redžep Taganović
74. **Dr Stana Simić**
75. Krsto Pavićević

ZBIRNA IZBORNA LISTA, IZBORI 2006.

KOALICIJA ZA EVROPSKU CRNU GORU - MILO ĐUKANOVIĆ - DPS - SDP

1. Milo Đukanović
2. Svetozar Marović
3. mr Milutin Simović
4. dr Miodrag Bobo Radunović
5. Ranko Krivokapić
6. Dragan Đurović
7. Branimir Gvozdenović
8. Željko Šturanović
9. Miroslav Ivanišević
10. Rifat Rastoder
11. dr Igor Lukšić
12. mr Miodrag Vuković
13. Mevludin Nuhodžić
14. Boro Vučinić
15. Miodrag Iličković
16. Dragan Kujović
17. dr Miomir Mugoša
18. Slavoljub Stijepović
19. **dr Gordana Đurović**
20. Ivan Brajović
21. dr Milorad Drljević
22. **dr Ljubica Beba Džaković**
23. Tarzan Milošević
24. dr Hajran Kalač
25. Džavid Šabović
26. Stanko Zloković

27. Luid Škrelja
28. Božidar Vuksanović
29. Predrag Sekulić
30. **Hidajeta Bajramspahić**
31. dr Fahrudin Hadrović
32. dr Predrag Ivanović
33. Sloba Pajović
34. dr Suad Numanović
35. Božo Nikolić
36. **Marija Čatović**
37. Radivoje Nikčević
38. mr Predrag Bošković
39. Borislav Banović
40. Predrag Nenezić
41. mr Radoje Žugić
42. dr Izet Bralić
43. Husnija Šabović
44. Đorđije Džuverović
45. Obrad Mišo Stanišić
46. Veljko Zarubica
47. Nikola Gegaj
48. Milorad Vuletić
49. mr Radoica Luburić
50. Mičo Orlandić
51. Aleksandar Žurić
52. Zarija Franović
53. Drago Čantrić
54. dr Milan Obradović
55. **Mirel Radić-Ljubosavljević**
56. **Njegosava Vujanović**
57. **Daliborka Pejović**
58. Omer Adžović
59. Ivan Kalezić
60. dr Vujica Lazović
61. Tarik Gadžović
62. Niko Martinović
63. Miloje Drobniak
64. dr Sreten Kavarić
65. Željko Nikolić
66. dr Jasmin Sutović
67. Đorđe Pinjatić
68. Srđan Mašović
69. Željko Aprcović
70. **Snežana Burzan**
71. **mr Branka Tanasijević**
72. Redžep Taganović
73. **Marija Petrović**
74. **Nadežda Kotlica**
75. Rajko Kovačević
76. Refik Bojadžić
77. **Valentina Radulović-Šćepanović**
78. Samir Agović
79. Zoran Jelić
80. Hamid Buzuku
81. Branko Čavor

SAVEZ KOMUNISTA JUGOSLAVIJE- KOMUNISTI CRNE GORE

1. Vladislav Vuković
2. Mirko Vuković
3. Vojislav Miljanić
4. Miomir Džankić
5. Milan Medenica
6. Milorad Mrvošević
7. Milorad Čogurić
8. Obrad Manojlović
9. Božidar Kustudić
10. Ivan Kruščić
11. Zoran Radošević

12. Dragoljub Žarković
13. Veselin Bulatović
14. Branko Đurović
15. Radivoje Adžić
16. Milivoje Denda
17. Luka Janković
18. Vukašin Mrvaljević
19. Gojko Kuzman
20. Radosav Radojičić
21. Vojislav Nikčević
22. Mihailo Vlahović
23. Vladimir Četković
24. Blagutin Blečić
25. Milan Lukačević
26. Milorad Popara
27. Vesko Pejčak
28. Batric Bajović
29. Slavko Krković
30. Cvetko Karadaglić
31. Miljan Vukoslavljević
32. Ivan Krunić
33. Dušan Milašević
34. Milorad Musterović
35. Milenko Škuletić
36. Radomir Krstajić
37. Ivo Drekalović
38. Vasilije Boljević
39. Simo Mitrović
40. Obrad Krstajić
41. Ljubiša Milović
42. Branko Popović
43. Miodrag Popović
44. Dušan Mijatović
45. Dušan Bubanja
46. Mirko Jokić
47. Vukoman Ostojić
48. Komnen Perišić
49. Vojislav Vujotić
50. Vaso Nikčević
51. Dušan Popović
52. **Biljana Čincur**
53. Veselin Maraš
54. Milivoje Nikolić
55. Slobodan Vukotić
56. **Ljiljana Zorić**
57. Mitar Lakić
58. **Stanica Radinović**
59. Esad Galičić
60. Miladin Drašković
61. **Jovanka Vujotić**
62. Nebojša Vukićević
63. Obren Stanišić
64. Čedomir Grozdanić
65. Luka Vukotić
66. Rajko Matijašević
67. Veljko Šaković
68. Antonije Gnjatović
69. Radisav Vuksanović
70. Ljubomir Đurović
71. Predrag Marović
72. Milivoje Nikčević
73. Slavko Vukadinović
74. Vasilj Bačović
75. Borislav Klikovac
76. Đorđije Vučinić
77. Vukman Sekulović
78. Milinko Đukanović
79. Ljubomir Maraš
80. Mirko Đurđević
81. Zoran Šundić

SRPSKA LISTA - ANDRIJA MANDIĆ

1. Andrija Mandić
2. Zoran Žižić
3. Goran Danilović
4. Novak Radulović
5. dr Novica Stanić
6. Bojan Strunjaš
7. Emilo Labudović
8. Budimir Aleksić
9. Dobrilo Dedejić
10. Momčilo Vuksanović
11. Nikola Meštrović
12. Vojin Grubač
13. Radojica Živković
14. Miljan Laušević
15. Novo Vuković
16. Slaven Radunović
17. Božina Mrdović
18. Milun Terzić
19. Pavle Ban
20. Milutin Đukanović
21. Jovan Vučurović
22. Nebojša Strugar
23. Božidar Bajić
24. Radoš Zečević
25. Gojko Raičević
26. Nebojša Jušković
27. Rato Brajković
28. Blažo Bućin
29. **Jovanka Matković**
30. Milidrag Majdov
31. Ljubo Liješević
32. Predrag Vukić
33. **Milenka Čolović**
34. **Marina Jočić**
35. Milo Božović
36. Miodrag Vuković
37. Dragoljub Bukilić
38. Nebojša Lekić
39. Igor Peković
40. Krsto Kovačević
41. Zdravko Tošković
42. Dušan Hajduković
43. Miloš Bulatović
44. Veselin Leković
45. Goran Kiković
46. Rajko Laković
47. Žarko Mijušković
48. Nenad Šerović
49. Strahinja Jovović
50. Slavo Fuštić
51. Miodrag Vešović
52. Miraš Đurđević
53. Radojica Radović
54. Miroslav Brajović
55. **Ljiljana Đurašković**
56. Miladin Kadić
57. **Nataša Jevrić**
58. Milovan Pavićević
59. Momčilo Radojević
60. Blagoje Raković
61. **Vera Mijanović**
62. **Dragana Todorović**
63. Miladin Marković
64. Ilija Marković
65. Milet Pivljanin
66. Dejan Milčević
67. Svetozar Šofranac

68. Ilija Miljanić
69. Zoran Đikanović
70. Janko Milatović
71. Đorđije Vujović
72. Ljubomir Čabarkapa
73. **Milena Zoranović**
74. Velimir Đoković
75. Miljan Stanišić
76. Miodrag Peković
77. Dragoljub Bulatović
78. Duško Sekulić
79. Rajko Rajković
80. Ljubomir Peković
81. Dragoslav Šćepanović

KOALICIJA: DEMOKRATSKI SAVEZ U CRNOJ GORI - PARTIJADEMOKRATSKOG PROSPERITETA - MEHMET BARDHI

1. Mehmet Bardhi
2. Osman Redža
3. Nikola Camaj
4. Muhamet Nika
5. Saubih Mehmeti
6. **Zana Sarvan**
7. Ali Đečbritaj
8. Ferid Kurti
9. **Đerđa Pepđonović**
10. Fran Đokaj
11. Islam Redža
12. Daut Ceka
13. Alija Dacić
14. **Hatidža Neljaj**
15. Ali Rexha
16. Šaban Peraj
17. **Rukije Shaba**
18. Maraš Dedvukaj
19. Astrit Kurti
20. Hadžija Ljajić
21. Daut Bejtović
22. Anton Pekaj
23. Dritan Redžović
24. Nail Popović
25. Valdet Rexha
26. Ibrahim Perezaj
27. Halil Kovačević
28. Mefit Telja
29. Naser Cuković
30. Kadri Sinani
31. Jenuz Đečbitrić

DEMOKRATSKA STRANKA CRNE GORE - DIO KOJI NEDOSTAJE

1. Predrag Drecun
2. **Jelica Pantović**
3. Slavoljub Todorović
4. dr Smajo Šabotić
5. prof. dr Milo Mrkić
6. Dragomir Bubanja
7. dr Željko Božović
8. **mr Milka Vuksanović**
9. **mr Andrijana Nikolić**
10. Srđa Jovanović
11. dr Ivan Cukić
12. Suzana Ivanović
13. Ranko Anđušić
14. Dražen Vučinić
15. Perko Popović

16. Blagota Knežević
17. Zoran Bošković
18. Goran Prelević
19. Milivoje Bulatović
20. Savo Ražnatović
21. Čedomir Drecun
22. Ivan Prelević
23. Branko Bulatović
24. **Mirjana Čolević**
25. **Vesna Lakićević**
26. Petar Dajković
27. Velimir Dajković
28. Željko Vučinić
29. Mladen Miladinov
30. Vuksan Mirović
31. Nikola Milonjić
32. Dragoljub Anđušić
33. Željko Pelević
34. Ljubomir Kizić
35. **Milica Jurić**
36. Nebojša Miranović
37. Aleksandar Anđušić
38. Mirzim Mekuli
39. Slobodan Čolaković
40. Đorđije Dragojević
41. Željko Lalović
42. Predrag Vlahović
43. Igor Vešović
44. **Nadežda Lalić**
45. Milisav Anđušić
46. Predrag Puletić
47. Dragan Đuretić
48. Dejan Mijović
49. Radoica Rajković
50. Aleksandar Knežević
51. Milenko Šestović
52. Dragan Šoškić
53. Damir Šabotić
54. Dragan Popović
55. Safet Škrijelj
56. Veljko Bulatović
57. Osman Toković
58. Vasko Stojanović
59. Denis Radončić
60. Ratko Pavlović
61. Zoran Knežević
62. Vinko Čolević
63. Zvonko Jović
64. Nedeljko Vučinić
65. Slobodan Zlatičani

ALBANSKA ALTERNATIVA

1. Vaselj Siništaj
2. Lindon Đeljaj
3. Redžep Čunmuljaj
4. Ljuid-Ljuka Junčaj
5. Smailj-Maljić Čunmuljaj
6. Redžep Đoković
7. Đerđ-Đerđuša Camaj
8. Paško Siništaj
9. Arton Gojčaj
10. Toni Ljuljđuraj
11. Leon Ljajčaj
12. **Marija Junčaj**
13. Kolja Lj. Đonaj
14. Maraš Dukaj
15. Agron Gojčaj
16. Anton P. Siništaj
17. Nikola Ivezaj
18. Marko Đokaj

19. Martin Ljuljđuraj
20. Marko N. Camaj
21. Besnik Đonaj
22. Viktor Siništaj
23. Simon Ivezaj
24. Ljeon Đonaj
25. Nikola Đeljaj
26. Zef Camaj
27. Kolja M. Đonaj

SNP - NS - DSS - KOALICIJA: SOCIJALISTIČKA NARODNA PARTIJA CRNE GORE, NARODNA STRANKA I DEMOKRATSKA SRPSKA STRANKA

1. Predrag Bulatović
2. Predrag Popović
3. dr Ranko Kadić
4. mr Srđa Božović
5. Božidar Milović
6. Velizar Kaluđerović
7. Momčilo Vučetić
8. Dragan Šoć
9. Dragiša Pešić
10. Vuksan Simonović
11. Neven Gošović
12. dr Dragan Koprivica
13. Miomir Vojinović
14. Vasilije Lalošević
15. **Zorica Tajić-Rabrenović**
16. dr Miodrag Jovanović
17. Dragutin Joksimović
18. dr Slobodan Krapović
19. prim. dr Predrag Anđelić
20. Zoran Bošković
21. Radomir Đukić
22. dr Miloje Pupović
23. Sveto Mitrović
24. dr Mileta Ivanović
25. Milisav Čorić
26. Milan Radović
27. Miladin Joksimović
28. Miomir Perunović
29. Luka Medenica
30. **dr Ivanka Antović**
31. Srđan Milić
32. mr Aleksandar Damjanović
33. **Nataša Vuković**
34. **Dragica Perović**
35. Miloš Bojović
36. Jovan Markuš
37. Dobrica Šljivančanin
38. **Veselinka Peković**
39. Savo Đurđevac
40. **Simonida Kordić**
41. **mr Vesna Radonjić**
42. Spasoje Kovačević
43. **dr Ljiljana Bojanić**
44. Velimir Radojević
45. dr Budimir Rakonjac
46. Vujadin Đurićanin
47. **dr Vera Bulatović**
48. Srđan Raičević
49. Stojan Tanjević
50. Emil Kriještorac
51. **Snežana Jonica**
52. Milutin Cicmil
53. Nebojša Đilas
54. Zoran Lekić
55. Dejan Vučićević

56. dr Gojko Tomić
57. **Blaženka Golubović**
58. dr Vukosav Joksimović
59. Zoran Lakušić
60. Živko Peković
61. Obrad Gojković
62. Jovan Pejović
63. Kolja Ljuljđuraj
64. Đorđije Pribilović
65. **Gina Lekić**
66. Ranko Kršmanović
67. dr Svetozar Golubović
68. dr Milutin Vučinić
69. dr Radosav Nišavić
70. Milorad Šljivančanin
71. Dragan Braunović
72. Nebojša Lalatović
73. Mato Brguljan
74. mr Jezdimir Obadović
75. **dr Lola Nikčević**
76. dr Miloš Zarubica
77. Ninoslav Kaluđerović
78. Andrija Četković
79. Milenko Cebalović
80. dr Dejan Čorović
81. **Snežana Kosović**

FORCA

1. Genci Nimanbegu
2. Džaudet Cakuli
3. dr Nail Draga
4. Muharem Mollabeqiri
5. Nexhat Kapidani
6. **Ilmira Lika**
7. Jakup Muratović
8. Mentor Lunji
9. Dritan Pultić
10. Astrit Ibroči
11. Remzi Brisku
12. Iljir Čapuni
13. Fuad Hadžibeti
14. Adrijan Mavrić
15. Hysni Begu
16. Samir Išmić
17. **Vjolca Lika**
18. Sait Katana
19. Cano Adžemović
20. Hasan Karamanaga
21. Edmond Palokaj
22. Gazmir Halimehmeti
23. Kadrija Bušati
24. Bajazit Lajka
25. Nadil Milla
26. Gazmend Dervishi
27. **Ilirijana Sula**

LIBERALI I BOŠNJAČKA STRANKA - ISPRAVNI U PROŠLOSTI, PRAVI ZA BUDUĆNOST" - MIODRAG MIKO ŽIVKOVIĆ

1. Miodrag Živković
2. dr Amer Halilović
3. Labud Šljukić
4. Kemal Purišić
5. **Stanka Vučinić**
6. Miodrag-Miško Burzan
7. Senad Dlakić
8. **Vera Miljanić**

9. Bilcen Idrizović
10. Zoran Ljumović
11. dr Nedžad Drešević
12. prof. dr Rade Ratković
13. Samedin Agović
14. **Vojka Banićević**
15. Safet Kurtagić
16. Zuvdija Bašić
17. dr Veselin Bulatović
18. **Tatjana Crepulja**
19. dr Omer Šahmanović
20. Ragip Deljanin
21. Vido Drašković
22. **Anđelka Četković**
23. Semir Balić
24. Matija Četković
25. **Enisa Harović**
26. Ivan Janjušević
27. Munib Ličina
28. **Nataša Jovančević**
29. Veselin Jovanović
30. Srboljub Jovetić
31. Osman Nurković
32. **Mirjana Knežević**
33. Nikola Kočalo
34. Ratko Puro Kovačević
35. Damir Lekić
36. **Radmila Krivokapić**
37. dr Mehmed Kurpejović
38. Đorđe Lekić
39. Skender Balić
40. **Dragana Lučić**
41. Bahri Baro Mahmutović
42. **Sandra Mitrović**
43. Emir Vesković
44. Zdravko Nikčević
45. Đoko Nikprelević
46. Radivoje Orlandić
47. Ešef Kusić
48. Dragan Pavićević
49. Rajko Pejaković
50. Radoje Perović
51. Jakup Canović
52. Ante Petković
53. Andrija Popović
54. Miloš Popović
55. **Sanela Pepić**
56. Milo Radonjić
57. **Ivana Radunović**
58. Tomislav Ražnatović
59. Ervin Ibrahimović
60. Refik Sadiković
61. **Marija Samardžić**
62. Nikola Samardžić
63. **Maida Avdić**
64. Slobodan Saveljić
65. Danilo Sekulić
66. **Fahira Šabotić**
67. **Azra Sujović**
68. Džafer Šabović
69. Lazar Ševaljević
70. Zdravko Šoć
71. Zejnel Klimenta
72. **Nataša Todorović**
73. **Maja Ulićević**
74. dr Ratko Velimirović
75. Emir Sijarić
76. Božidar Vučinić
77. Dragan Vujović
78. **Sonja Zakrajšek**

79. **Vesna Zorić**
80. **dr Dubravka Živanović**
81. Zoran Živković

POKRET ZA PROMJENE - NEBOJŠA MEDOJEVIĆ

1. Nebojša Medojević
2. prof. dr Branko Radulović
3. dr Goran Batricević
4. **doc. dr Maja Kostić-Mandić**
5. Koča Pavlović
6. **doc. dr Branka Bošnjak**
7. mr Slavko Hrvčević
8. prof. dr Risto Kilibarda
9. dr Žarko Borović
10. Nebojša Batricević
11. Goran Đurović
12. Srđan Brajović
13. Emin Duraković
14. prof. dr Milutin Ostojić
15. mr Zarija Pejović
16. doc. dr Gojko Joksimović
17. Miloš Bigović
18. prof. dr Mihailo Plamenac
19. Miroslav Ivanović
20. Petar Vučeljić
21. doc. dr Radovan Stojanović
22. Predrag Popović
23. Aleksandar Dedović
24. Miloš Konatar
25. Ljubiša Nenezić
26. mr Aleksandar Ražnatović
27. dr Darko Radulović
28. Bogoljub Đondović
29. dr Zoran Marsenić
30. **Mina Brajović**
31. Jusuf Bajramspahić
32. Milisav Kovačević
33. Boško Uskoković
34. dr Miloš Kustudić
35. Veljko Vasiljević
36. **Jelena Brajović**
37. Ranko Aligrudić
38. **dr Sanja Bauk**
39. **Aleksandra Bogavac**
40. Dejan Vujisić
41. Dražen Medojević
42. Nuo Škrelja
43. Drago Zečević
44. **mr Tatjana Krkeljić**
45. dr Rajko Karličić
46. **dr Biljana Lazović**
47. Veljo Novčić
48. **dr Vera Vukanić**
49. Slobodan Ukropina
50. dr Predrag Stanković
51. Branislav Ostojić
52. Nikola Terzić
53. **Emilija Pejović**
54. mr Sergej Sekulović
55. dr Milutin Rolović
56. Slobodan Radunović
57. **Isidora Damjanović**
58. Dejan Novović
59. Zoran Tajić
60. Gojko Drašković
61. Boris Marić
62. Mirko Š. Nikčević
63. Slavko Kilibarda
64. Zoran Mušikić

65. Petar Vukčević
66. Ljoro Zadrma
67. dr Žan Mrdović
68. Igor Purić
69. dr Peđa Jovović
70. Zoran Dragović
71. Željko Ivanović
72. Stevan Katić
73. Milorad Vukalović
74. Bogdan Petrović
75. **Zorana Mijović**
76. **Ana Vujošević**
77. **Bobana Đukanović**
78. **Iva Asanović**
79. Aleksandar Kojičić

DUA - FERHAT DINOŠA

1. Ferhat Dinoša
2. mr Met Gjoni
3. **Hatidža Đonović**
4. Enver Dedušaj
5. Neset Mila
6. Fatmir Gjeka
7. Bećir Zatović
8. Gani Demiri
9. Nazif Hodžić
10. Dželjaj Murtović
11. Isat Dragvoja
12. Naser Tagani
13. Astrit Hoxha
14. Deda Zadrma
15. Medmed Zenka
16. Husein Derviši
17. Dul Asllani
18. Rizo Molazečiri
19. **Dženana Čaušić**
20. Feride Hajdinaga
21. Fikret Katana
22. **Bahra Mila**
23. Nedžad Avdić
24. Firdus Zuberović
25. Arslan Hajdinaga
26. **Sabrije Murtović**
27. **Senada Zatović**
28. **Florinda Kasmić**
29. **Valbone Voglić**
30. **Vjolca Abazović**
31. Baškim Truma
32. Manus Halili

GRADANSKA LISTA

1. Krsto Pavićević
2. dr Radoslav Rotković
3. dr Dragan Hajduković
4. **prof. dr Sonja Bjeletić**
5. dr Dejan Jovičević
6. Petar Bokan
7. Slobodan Medenica
8. Džoni Hodžić
9. Predrag Boljević
10. Mihail Milo Pavlović
11. Ivan Vujović
12. Aleksandar Kapisoda
13. Andrija Z. Petković
14. dr Bogdan Pajović
15. Vili Ferdinandi
16. Branko Hajduković
17. Gordana Stojović
18. dr Dželal Hodžić

19. Savo Pavlović
20. Čedomir Kapisoda
21. dr Grujica Radunović
22. Nedjeljko Đurović
23. **Hidajeta Lukač**
24. dr Vujica Ognjenović
25. Pero Bobo Vučković
26. Ranko Tomanović
27. Radovan Vukmanović
28. Milorad-Milo Dapčević
29. Goran-Brčko Nikčević
30. Marko Salatić
31. dr Nenad Drašković
32. **Refija Mijović**
33. Saša Mitrović
34. Rifat Feratović
35. mr Faruk Đečević
36. **Lidija Rašović**
37. Dimitrije Bošković
38. dr Momčilo Radović
39. Vojislav Ivanović
40. Krsto Zečević
41. Branko Delibašić
42. Zoran Đurović
43. Čedomir Radičević
44. **mr Marija Kapisoda - Jovanović**
45. Milan Kovačević
46. Zoran Vujović
47. Miodrag-Draško Milić
48. Tomislav Brković
49. **Jadranka Mamić**
50. Davor Klasić
51. **Valentina Vučinić**
52. Petar Špadijer
53. Boris Kaluđerović
54. Adžija Vukić
55. Marinko Kovačević
56. Velimir Marstjepović
57. Mirko Vukčević
58. Panto Pavićević
59. Bojan Burić
60. **Sanja Bojanović**
61. Mihailo Rakočević
62. **Danica Popović**
63. Igor Gojnić
64. Sejfo Seferović
65. **Radmila Martinović**
66. Slobodan Niković
67. Vukoman Kljajević
68. Alija Bambur
69. **Hana Međedović**
70. Vuk Jaredić
71. **Lidija Laličić**
72. Belis Pojatić
73. Milan Rovčanin
74. Vuko Rakočević
75. Predrag Dobrilović
76. Mirko Božović
77. **Ivana Belada**
78. **Esma Skejović**
79. **Edisa Međedović**
80. Dragan Latković
81. Dražen Davidović

ZBIRNU IZBORNA LISTA, IZBORI 2009.

1. FORCA – NAZIF CUNGU

1. Genci Nimanbegu
2. Nazif Cungu
3. Dzaudet Cakuli
4. Nail Draga
5. Mentor Lunji
6. **Ilmira Lika**
7. Jakup Muratović
8. Fuad Hadžibeti
9. Muharem Mollabegiri
10. Mirsad Markashi
11. **Ridvana Sulić**
12. Dritan Pultić
13. Mustafa Gorana
14. Šuquri Murati
15. Remzi Brisku
16. Astrit Ibroči
17. **Vjolca Lika Čobović**
18. **Aferdita Pelinković**
19. Nadil Mila
20. Cano Adžemović
21. Bajazit Lajka
22. Asim Resulbegović
23. Smajl Kalezić
24. Faik Niković
25. Kadrija Bushati
26. Cano Lazoja
27. Ilir Lazorja

2. CRNOGORSKI KOMUNISTI

1. Vladislav Vuković
2. Radislav Stanišić
3. Mirko Vuković
4. Vojislav Miljanić
5. Gavrilko Zeković
6. Miomir Džankić
7. Milan Medenica
8. Mirko Đurđević
9. Aleksandar Golubović
10. Milorad Čogurić
11. Časlav Peruničić
12. Ivan Krušić
13. Radisav Šćekić
14. Milika Vojinović
15. Dragoljub Žarković
16. Veselin Bulatović
17. Dragoje Strunjaš
18. Branko Đurović
19. Vaso Nikčević
20. Luka Janković
21. Svetomir Čulačić
22. Vukašin Mrvaljević
23. Blagutin Blečić
24. Ratko Đukić
25. Gojko Kuzman
26. **Ljiljana Matović**
27. Radosav Radojičić
28. Vukman Sekulović
29. Vojislav Nikčević
30. Mihailo Vlahović
31. Milan Vuković
32. Nikola Magovčević
33. Milorad Zečević
34. Milan Lukačević
35. Miljan Vukosavljević
36. Batrić Bajović

37. **Ljiljana Gavrilović**
38. Slavko Vulević
39. Cvetko Karadaglić
40. Ivan Krnić
41. Dušan Milašević
42. Smail Ibrahimović
43. Milorad Musterović
44. Milenko Škuletić
45. Radomir Krstajić
46. **Milena Golubović**
47. Ivo Drekalović
48. **Vasilija Boljević**
49. Sreten Marković
50. Milorad Labović
51. Ljubiša Milović
52. Branko Popović
53. Miodrag Popović
54. **Jelisavka Musić**
55. Dušan Bujanja
56. Mirko Jokić
57. Veljko Stevanović
58. Ivica Delić
59. Komnen Perišić
60. Vojislav Vujotić
61. Mirko Šćepanović
62. Marko Čizmović
63. Dušan Popović
64. **Biljana Činčur**
65. Slobodan Vukotić
66. Pavle Darmanović
67. Veselin Maraš
68. Milivoje Nikolić
69. Boris Stanišić
70. **Jovanka Vujotić**
71. Čedomir Grozdanić
72. Antonije Gnjatović
73. Đorđije Vučinić

3. STRANKA PENZIONERA I INVALIDA CRNE GORE

1. Marko Kampe
2. Mileta Joksimović
3. Milorad Terzić
4. Veselin Brnović
5. Vojin Vuletić
6. Radoslav Jašović
7. Drago Tomović
8. Radisav Korać
9. Velizar Velimirović
10. Radivoje Prelević
11. Dragan Todorović
12. Mihailo Ivanović
13. Dušan Delević
14. Milenko Blečić
15. Murat Selmanović
16. Slobodan Vasović
17. Branimir Guberinić
18. Radivoje Rmandić
19. Vukašin Labović
20. Pero Kraljević
21. Đorđije Milić
22. Rajko Medojević
23. Vojislav Sandić
24. Momir Dragutinović
25. Slobodan Aković
26. Grujica Bulatović
27. Risto Bogojević
28. Dušan Četković
29. Vukajlo Šoškić
30. Dragomir Vlahović

31. Obrad Šljivčanin
32. Slobodan Velimirović
33. **Slavica Rustemaj**
34. Batrić Srdanović
35. Milovan Čabarkapa
36. Ljubomir Brnović
37. Momir Marković
38. Dragutin Mimović
39. Radoje Boričić
40. Vojislav Adamović
41. Milan Rajović
42. Mihailo Đurišić
43. Mujo Korać
44. Bogdan Bulatović
45. Rajko Bojović
46. Idriz Babačić
47. Milenko Delić
48. Miodrag Lutovac
49. Aleksa Brnović
50. Vukić Damjanović
51. Vladimir Vojinović
52. Miloš Gojačanin
53. Vukašin Vukičević
54. Radonja Radović
55. Milomir Miletić
56. Vukoman Jelić
57. Labud Raković
58. Radomir Sekulović
59. Danilo Šćepanović
60. Gavro Otašević
61. Zoran Čorlija
62. Božidar Vujačić
63. Frano Stjepčević
64. Vasilije Miličković
65. Marinko Stojanović
66. Žarko Đurović

NARODNJAČKA KOALICIJA – NARODNA STRANKA I DEMOKRATSKA SRPSKA STRANKA

1. Predrag Popović
2. dr Ranko Kadić
3. Momir Babić
4. **Dragica Perović**
5. Velibor Bazović
6. dr Miloje Zejak
7. Petar Vešović
8. **Simonida Kordić**
9. Dejan Vučević
10. Svetozar Ćiraković
11. dr Igor Gogić
12. dr Miloš Mišo Zarubica
13. Željko Golubović
14. **Gina Lekić**
15. Slaviša Guberinić
16. Rajko Garić
17. Budimir Darmanović
18. Ranko Šabanović
19. Darko Dragović
20. Vasilije Vaso Četković
21. Dejan Đurović
22. Dejan Risančić
23. Branko Ivanović
24. Zoran Pavičević
25. Danilo Ilić
26. Mirko Raičević
27. **Mirjana Jančovska**
28. Nebojša Đilas
29. prof.dr Miodrag Jovanović

30. Bogdan Labović
31. prof. dr Marko Knežević
32. Vukoman Femić
33. Emil Kriještorac
34. Zoran Vujačić
35. Ilija Lakušić
36. Zoran Veličković
37. Dragan Liješević
38. Dragan Radaković
39. Ljubomir Mazalica
40. Miomir Kovačević
41. **Snježana Majstorović**
42. Žarko Karadžić
43. Jovan Joco B. Markuš
44. Dragoljub Bojović
45. **Vanja Mašković**
46. Maksim Drašković
47. dr Zoran Mrkić
48. **mr Ljiljana Đurović**
49. **dr Lola Nikčević**
50. **Vinka Pavičević**
51. dr Rajko Pavličić
52. Andrej Krušić
53. Marko Pekić
54. Vladimir Boričić
55. **Marina Popović**
56. **Dubravka Đuretić**
57. Milan Radović
58. Dragan Ostojić
59. Božidar Radojević
60. Siniša Samardžić
61. Mladen Rostović
62. **Slavka Miljanić**
63. Goran Sekulić
64. **Maja Mršulja**
65. Miodrag Miro Stojanović
66. Dagan Dragović
67. **Ljepsava Subotić**
68. **Ivana Raičević**
69. **Zorica Tajić**
70. Božidar Kasalica
71. Svetislav Tomović
72. Obren Gojković
73. Milija Čeranić
74. Miloš Borović
75. Dragomir Femić
76. Niko Gracun
77. Ranko Cavnić
78. Zoran Bijelić
79. Mile Cicmil
80. mr Slobodan M. Čurović

EVROPSKA CRNA GORA – MILO ĐUKANOVIĆ

1. Milo Đukanović
2. Svetozar Marović
3. Željko Šturanović
4. dr Igor Lukšić
5. Ranko Krivokapić
6. mr Predrag Sekulić
7. Mevludin Meco Nuhodžić
8. dr Miodrag Bobo Radunović
9. Branimir Gvozdenović
10. Rifat Rastoder
11. dr Miodrag Vuković
12. mr Milutin Simović
13. dr Miomir Mugoša
14. Milan Ročen
15. Ivan Brajović
16. **dr Gordana Đurović**

17. Slaboljub Stijepović
18. Dragan Đurović
19. Tarzan Milošević
20. dr Vujica Lazović
21. Boro Vučinić
22. mr Božidar Vuksanović
23. Zoran Gospić
24. dr Amer Halilović
25. Džavid Šabović
26. Radivoje-Lala Nikčević
27. Šefkija Murić
28. Dragan Kujović
29. Zoran Bošnjak
30. Borislav Banović
31. Predrag Nenezić
32. **Nada Drobniak**
33. dr Suad Numanović
34. Aleksandar Bogdanović
35. Ervin Spahić
36. Kemal Purišić
37. **Ljerk Dragičević**
38. Luid Skrelja
39. dr Zoran Čulafić
40. dr Fahrudin Hadrović
41. Željko Aprcović
42. Raško Konjević
43. Obrad Mišo Stanišić
44. dr Zoran Srzentić
45. mr Damir Šehović
46. Suljo Mustafić
47. Veljko Zarubica
48. dr Halil Duković
49. mr Radoje Žugić
50. Mićo Orlandić
51. mr Radoica Luburić
52. **Maida Bešlić**
53. Aleksandar Žurić
54. Stanko Zloković
55. **Hidajeta Bajramspahić**
56. Husnija Šabović
57. Zarija Franović
58. Đorđe Pinjatić
59. Drago Čantrić
60. **Željka Vuksanović**
61. Zoran Jelić
62. **mr Branka Tanasijević**
63. Milorad Vuletić
64. Nikola Gegaj
65. Jusuf Kalamperović
66. Refik Bojadžić
67. Željko Avramović
68. Niko Martinović
69. Zoran Vukčević
70. **Mirel Radić Ljubisavljević**
71. **Ljubica Aranitović**
72. Samir Agović
73. Vladan Vučelić
74. dr Nebojša Kavarić
75. **Mubera Kurpejović**
76. Branko Čavor
77. dr Jasmin Sutović
78. **Valentina Radulović Ščepanović**
79. **Njegosa Seja Vujanović**
80. Bojan Zeković
81. Mirsad Mulić

BOŠNJACI I MUSLIMANI ZAJEDNO, JEDNO

1. Avdo Gorčević
2. Redžep Kurbardović

3. Rifat Vesković
4. Asim Đečević
5. Vehbo Čoković
6. Adis Canović
7. Reko Ličina
8. **Sanela Rovčanin-Čoković**
9. **Anida Karahasanović**
10. Esef Bahović
11. Zečir Hot
12. Fikret Canović
13. prof.dr Šefket Krcić
14. Husein Smakić
15. Edin Omerović
16. Halil Kujević
17. Mersudin Kurbardović
18. Emin Tošić
19. Suad Dešić
20. **Indira Karalić**
21. Salih Pejčinović
22. Harun Kurbardović
23. Haso Kasunović
24. **Alma Destanović**
25. Džemal Pućurica
26. **Selma Zulović**
27. **Ramija Spahić**
28. **Eldina Zeković**
29. **Jasmina Softić**
30. **Enisa Beganović**
31. Ramiz Canović
32. **Emira Canović**
33. Ruždija Bahović
34. Faruk Filurija
35. **Amela Karahmetović**
36. Edmir Spahić
37. **Lejla Vesković**
38. Almir Čokrlija
39. Mehmed Rastoder
40. Nedžad Kolić
41. **Senida Pilica**
42. Damir Vesković
43. Amel Skoko
44. Safet Vesković
45. Amel Crnovršanin
46. **Elma Softić**
47. Alija Durović
48. Emer Hasanagić
49. Džemal Muradbašić
50. Džemil Šabotić
51. Semir Gorčević
52. Rahim Hot
53. Rahman Ajdarpašić
54. Armin Hasanović
55. Emir Gorčević

POKRET ZA PROMJENE – MOŽEMO – NEBOJŠA MEDOJEVIĆ

1. Nebojša Medojević
2. prof.dr Branko Radulović
3. **dr Dušanka Džakula Tušup**
4. dr Zoran Marsenić
5. Koča Pavlović
6. Srđan Brajović
7. dr Zarija Pejović
8. **doc. dr Branka Bošnjak**
9. mr Miloš Bigović
10. Veljko Vasiljević
11. Boris Marić
12. Mersudin Međedović
13. Ranko Aligrudić

14. Bogoljub Djondović
15. mr Sergej Sekulović
16. **Tijana Samardžić**
17. Vladan Raičević
18. Petar Vučeljić
19. Kadaif Šutković
20. Marinko Medojević
21. **Anka Vukićević**
22. Stevan Džaković
23. Cvjetko Perović
24. prim.dr Milan Rolović
25. Miloš Konatar
26. Zoran Tajić
27. Uroš Čukić
28. dr Predrag Stanković
29. Dejan Đurović
30. Gojko Kojović
31. **Jovanka Bogavac**
32. Aleksandar Samardžić
33. mr Milovan Baždar
34. **dr. Marina Roganović**
35. Aid Nokić
36. dr Ernes Gadžo
37. Nikola Terzić
38. Darko Gazdić
39. Rajko Radulović
40. **Anka Abat**
41. Drago Ščepanović
42. **Aleksandra Vujičić**
43. Dejan Vujišić
44. Bogdan Petrović
45. **Snežana Ščekić**
46. dr Nenad Cvijović
47. Branislav Ostojić
48. Stevan Katić
49. Dražen Medojević
50. Predrag Zeković
51. Zoran Bošković
52. Blažo Jaredić
53. **Jasminka Zloković**
54. Goran Rakočević
55. Radoš Žarković
56. Slavko Kaščelan
57. Vukoman Krsmanović
58. Bogić Mićković
59. Donko Rajković
60. Željko Tomašević
61. Momčilo Bajović
62. Ivan Radović
63. **mr Ljiljana Karanović**
64. **Jovana Duković**
65. Dražen Dragojević
66. **Marija Abat**
67. Darko Rakočević
68. Aleksandar Kojičić
69. Arsenije Lalatović
70. Aleksandar Tabaš
71. Spasoje Tomić
72. Saša Milačić
73. Željko Pejović
74. Darko Raičević
75. **Zorana Mijović**
76. **Jelena Bošnjak**
77. **mr Snežana Jovanović**
78. Mladen Ulićević
79. **Radmila Jašović**
80. Milan Rašković
81. **Ana Vujošević**

SNP - SOCIJALISTIČKA NARODNA PARTIJA CRNE GORE – SRĐAN MILIĆ

1. Srđan Milić
2. Neven Gošović
3. Vasilije Lalošević
4. dr Milorad Bakić
5. **Snežana Jonica**
6. mr Aleksandar Damjanović
7. Predrag Bulatović
8. dr Srđa Božović
9. Radivoje Rašović
10. Velizar Kaluđerović
11. dr Svetozar Golubović
12. dr Miloje Pupović
13. **Nataša Vuković**
14. Vuksan Simonović
15. **Veselinka Peković**
16. dr Branko Ivanović
17. Milisav Čorić
18. Obrad Gojković
19. Milan Knežević
20. Spasoje Kovačević
21. Veselin Bakić
22. Mijuško Bajagić
23. Zoran Radulović
24. Radoman Gogić
25. Zoran Bošković
26. Dragutin-Boko Joksimović
27. Zoran Lakušić
28. Dobrica Šljivčanin
29. dr Dragan Koprivica
30. **prof. dr Vesna Vučinić**
31. mr Milomir-Mijo Vojinović
32. Radomir Đukić
33. mr Bogdan Kočetanović
34. Dragoslav-Dado Ščekić
35. **Dijana Anđelić**
36. Jovan Pejović
37. Veršigora-Vešo Bulatović
38. **dr Vera Bulatović**
39. **Marica Babović**
40. Veselin Marković
41. Milutin Cicmil
42. Goran Dašić
43. Srđan Raičević
44. Ninoslav Kaluđerović
45. dr Gojko-Manjo Tomić
46. Miodrag Filipović
47. dr Radosav-Rašo Nišavić
48. Mato Brguljan
49. Miodrag Popović
50. Jablan Bulatović
51. **Slavica Krstajić**
52. Nikola Bijelić
53. Veselin Jovanović
54. dr Andrija Mikulić
55. dr Miroslav Matović
56. Vladimir Vujović
57. **Danijela Đurović**
58. **Danijela Marković**
59. dr Dragutin-Bata Raičević
60. Vladimir Čadenović
61. Danko Šarančić
62. Stevo Cvjetković
63. **Natalija Vuković**
64. Kolja Ljuljđuraj
65. Milorad Vukić
66. Čedomir Pantović

67. Zoran Šabanović
68. Milovan Perućica
69. Vladimir Mračević
70. **Danica Jušković**
71. Ljubomir Zlajić
72. **Sanja Mihaljević**
73. dr Vidran Kljajević
74. Boris Bučković
75. **Tanja Vučetić**
76. Željko Milić
77. Tomislav Tomašević
78. Boris Bogdanović
79. **Aleksandra Sindik**
80. Vujadin Vujadinović
81. Aleksa Bečić

NOVA SRPSKA DEMOKRATIJA - ANDRIJA MANDIĆ

1. Andrija Mandić
2. Goran Danilović
3. Slaven Radunović
4. dr Novica Stanić
5. mr Budimir Aleksić
6. Emilo Labudović
7. dr Strahinja Bulajić
8. Radojica Živković
9. Slavko Fuštić
10. Milutin Đukanović
11. Radoš Zečević
12. **dr Ljiljana Đurašković**
13. Jovan Vučurović
14. Nebojša Strugar
15. Pero Radonjić
16. Milan Lekić
17. mr Goran Radonjić
18. Dragoljub Bulatović
19. Ranko Radonjić
20. Radovan Peličić
21. Branko Bulatović
22. Miladin Kadić
23. Ilija Miljanić
24. Miladin Marković
25. Svetozar Šofranac
26. Velimir Đoković
27. Jovan Subotić
28. Duško Tomašević
29. Milivoje Šovran
30. Božina Mrdović
31. **Branka Prašević**
32. Aleksandar Rakočević
33. Miloje Krgović
34. Nović Lutovac
35. Goran Kiković
36. Krsto Kovačević
37. **Vera Mijanović**
38. Mirko Vujošević
39. Miladin Gogić
40. mr Bogoljub Irić
41. **Olivera Čolović**
42. Branko Bujšić
43. Boris Vujović
44. Luka Baljević
45. Ranko Barjaktarević
46. Janko Jelić
47. Savo Ćirović
48. Vidimir Španjević
49. Danko Popović
50. Radenko Adžić
51. Blažo Đurković
52. Miraš Đurđevac

53. **Milena Stevanović**
54. Milisav Popović
55. **Dragana Todorović**
56. **Ljiljana Brajović**
57. Đorđije Vujović
58. Dragan Goranović
59. Velibor Eraković
60. Momčilo Delić
61. Radovan Damjanović
62. Dražen Manojlović
63. Miodrag Peković
64. Vukašin Zekić
65. Vuko Todorović
66. Milenko Marković
67. Srđan Vujnović
68. Zoran Spaić
69. Zoran Blagojević
70. Boško Vlahović
71. Milosav Đukić
72. Miroje Mrdak
73. **Milica Kralj**
74. Miloš Bulatović
75. Bećir Vuković
76. mr Tripko Draganić
77. dr Jugoslav Račić
78. dr Vasilije Radulović
79. prof.dr Vladeta Radović
80. prof.dr Jovan Čadenović
81. prof. dr Novo Vujošević

KOALICIJA LIBERALNE PARTIJE I DEMOKRATSKOG CENTRA - „ZA DRUGAČIJU CRNU GORU“ – DR GORAN BATRIČEVIĆ

1. dr Goran Batričević
2. Miodrag – Miko Živković
3. Emin Duraković
4. **Vera Miljanić**
5. **doc. Tatjana Krkeljić**
6. Andrija-Pura Popović
7. Goran Đurović
8. Bilcen Idrizović
9. Nenad Konjević
10. **Sandra Mitrović**
11. Hajrudin Salković
12. Dragan Purko Ivančević
13. dr Darko Radulović
14. Ivan Janjušević
15. mr Dagan Đukić
16. Zoran Živković
17. mr Aleksandar Ražnatović
18. Vatroslav Belan
19. Petar Vujović
20. Samedin Agović
21. Dražen Radonjić
22. Aleksandar Ljumović
23. Boško Uskoković
24. prof.dr Rade Ratković
25. Marjan Orbović
26. **Snežana Adžić**
27. Vuko Vuk Pejović
28. **Marija Samardžić**
29. **dr Nada Ćimil-Sarić**
30. **Maša Stojanović**
31. Dragan Tufegdžić
32. Ranko Đurđić
33. Mirko Š. Nikčević
34. Zoran Petranović
35. dr Leka Đokaj
36. dr Mehmed Kurpejović

37. Nenad Vujošević
38. **Tatjana Crepulja**
39. Rajko P. Nikčević
40. Božo Kopilaš
41. **Jelena Filipović**
42. Goran Skrobanović
43. Veselin Raičević
44. Božidar Vučinić
45. Mirko N. Mijušković
46. Srboljub Srđa Jovetić
47. **Asmira Dacić**
48. **Satka Hajdarpasić**
49. dr Predrag Bajić
50. Milivoje Mićo Jovović
51. Nenad Franović
52. Admir Camić
53. Dušan Pejović
54. Mato Pasinović
55. **Ana Jovović**
56. prof.dr Rašid Rera Hadžić
57. Radomir Ivančević
58. **Ismeta Erović**
59. Fejzulah Brkanović
60. Miodrag Mrvaljević
61. Nebojša Kraljević
62. Zejnel Šabović
63. **Ana Ivanović**
64. Senad Ajanović
65. Rasim Đoni
66. Aleksandar Jurišević
67. Zdravko Milović
68. Nasuf Nako Korać
69. **Suzana Kapetanović**
70. Dževat Šarkinović
71. Vjekoslav Šaranović
72. Danilo Sekulić
73. Mihailo Musić
74. Šefkija Nikočević
75. Vukašin Andrijašević
76. Momčilo Obradović
77. Ćazim Popara
78. Esad Esko Šainović
79. **Aila Šoškić**
80. Zdravko Šoć
81. Nebojša Batričević

PARTIJA DEMOKRATSKOG PROSPERITETA – PARTIA E PROSPERITETIT DEMOKRATIK

1. Ali Rexha
2. Kaplan Mucaj
3. Dritan Kurti
4. Safet Taiپی
5. Zefa Lukic
6. Osman Redza
7. Muhamet Nika
8. Djerdj Pepdjonovic
9. Omer Shaba
10. Abdul Hodzic
11. Bljerim Holovic
12. Aleksandar Jacovic
13. Saban Djekaj
14. Rasim Osmani
15. Naser Selaj
16. Besim Kolari
17. Fatmir Seferi
18. Pjeter Dobreci
19. **Antonia Kocovic**
20. **Branka Mardjonovic**
21. **Arjeta Lika**

22. Ljoro Lukic
23. Husejn Curanovic
24. **Liridona Mehmeti**
25. Valdet Rexha
26. Prenca Mirdita
27. Vebi Paljevic
28. Agim Cobaj
29. Enver Mucaj

UDSH – DUA FERHAT DINOSHA

1. Ferhat Dinosh
2. Mehmed Zenka
3. Fatmir Gjeka
4. Fuad Nimani
5. Musa Gočaj
6. **Hadidža Đonović**
7. Deda Zadrime
8. Haxhi Sulejmani
9. Bećir Zatović
10. Alija Duković
11. Dželjaj Myrtja
12. Enver Demirović
13. Fadil Kajoshaj
14. **Dženana Čaušić**
15. Rama Sinanaj
16. Enis Gjokaj
17. Nailj Aslani
18. **Jasmina Hasić**
19. Sead Orahovac
20. Manuš Halili
21. Naser Tagani
22. **Izedina Adžović-Škrijelj**
23. Gani Demiri
24. Husein Derviši
25. Adem Gjokaj
26. Mahir Hodža
27. **Valbone Voglić**
28. Dževdet Đoković
29. Naim Hodža
30. Almir Ljulanaj
31. Bećir Selović

OTADŽBINSKA SRPSKA STRANKA –DOCENT DR ALEKSANDAR STAMATOVIĆ „ZA ISTINSKE SRBE“

1. Ćim Višnjic
2. doc. dr Aleksandar Stamatović
3. doc. dr Nikola Mihaljević
4. Radonja-Lolo Šturanović
5. Sreten Cerović
6. **Ljubica Golubović**
7. Svetozar M. Zeković
8. **Davorka Miličić**
9. Radivoje Pekić
10. Milić Ćorović
11. Milomir Adžić
12. Neđeljko Maraš
13. Milorad Tadić
14. Rajko Lalatović
15. Nikola Milošević
16. Nenad Đoković
17. Radomir Martinović-Bajica
18. Radomir Bulajić
19. Veselin Lazarević
20. Jakov Radović
21. Željko Višnjic
22. Miro Petković
23. **Milanka Milošević**

24. Radomir Raičević
25. Mihailo Crnogorac
26. Dejan Kankaraš
27. Miloš Vuković
28. Duško Manojlović
29. Časlav Radulović
30. Stevan Pejaković
31. Branimir Pajović
32. Stevan Jovanović
33. Milovan Miljić
34. Igor Mihailović
35. **Jadranka Nenezić**
36. Budimir Fatić
37. Mirko Jelenić
38. Veselin Jovanović
39. Novica Rakočević
40. Velimir Tmušić
41. **Marija Bigović**
42. Ljubiša Šćepanović
43. Željko Lečić
44. Aleksandar Miličić
45. Radovan Jovanović
46. **Gordana Novaković**
47. Milić Peković
48. Vesko Radić
49. Igor Knežević
50. Željko Đurković
51. Veselin Jovanić
52. Marko Manojlović
53. Svetozar Zeković
54. Milorad Đoković
55. **Dijana Kandić**
56. **Sonja Pejaković**
57. Dragomir Janićić
58. Mijo Jovanić
59. Bogdan Pejaković
60. Mihailo Miljanić

ALBANSKA KOALICIJA - PERSPEKTIVA KOALICIONI SHQIPTAR – PERSPEKTIVA

1. Amir Hollaj
2. Vaselj Siništaj
3. Smajli-Maljić Čunmulaj
4. Fehim Avdiu
5. Lindon Gjellaj
6. Zenel Selović
7. Redžep Djoković
8. **Zana Sarvan**
9. Simon Ivezaj
10. Xhemal Cenaj
11. Nikola Dušević
12. Milazim Demirović
13. Nikola Z. Gegaj
14. Kasem Čausi
15. **Katrina Djurašević**
16. Abaz Mustafa
17. Mark Lucaj
18. **Sabahete Zenelović**
19. Valentin Junčaj
20. Besnik Jahović
21. **Drita Rukaj**
22. Gjylaver Avdiu
23. Redžep Čunmulaj
24. Safet Niković
25. **Lindita Djonaj**
26. Tahir Čausi
27. **Nika Berišaj**

SRPSKA NACIONALNA LISTA

1. dr Momčilo Vuksanović
2. Novak Radulović
3. Duško Sekulić
4. Dobrilo Dedeić
5. Zdravko Tošković
6. Bojan Strunjaš
7. Nikola Minić
8. **Vidosava Ostojić**
9. Predrag Vojvodić
10. dr Drago Šerović
11. Miljan Stanišić
12. Predrag Vukić
13. dr Vukić Ilinčić
14. Miodrag Čupić
15. Stojan Mimović
16. Milić Majdov
17. Velimir Zejak
18. Radan Nikolić
19. Ljubomir Peković
20. Radosav Vojinović
21. Vladimír Vuković
22. mr Nebojša Vuksanović
23. Ljubo Božović
24. **Vučica Radović**
25. mr Žarko Leković
26. Radisav Karadžić
27. Aleksandar Milinović
28. Miloslav Brajović
29. Mileta Jakovljević
30. Nikola Ljuboja
31. **Ivana Turović**
32. Milan Gobović
33. Matija Dabović
34. Duško Kovačević
35. Ranko Žutković
36. Vukota Pejović
37. Branko Marjanović
38. Branislav Mitrović
39. Dragan Vujošević
40. Milutin Đurković
41. **Dušanika Pejović**
42. Tomislav Đurović
43. Nenad Bobić
44. Ratko Knežević
45. Milić Krsmanović
46. Milija Zejak
47. Branko Popović
48. Milorad Bešović
49. **Zorica Pajović**
50. Pavle Radonjić
51. Slavko Dabetić
52. Vesko Gogić
53. Vladimir Stanić
54. **Tatijana Raspopović**
55. Momčilo Popović
56. **Ljiljana Žugić**
57. Vladica Šoškić
58. **Svetlana Dević**
59. Mašan Giljača
60. Tomica Vranić
61. Jovan Mešter
62. Dejan Miličević
63. Batrić Knežević
64. Bojan Kotlaja
65. Miodrag Milić
66. Rajko Laketić
67. Radislav Petrušić
68. Miloš Boljević

69. Milan Kokotović
70. Ranko Popović
71. Dejan Markuš
72. Igor Miličević
73. Budimir Marović
74. Slavko Vlahović
75. Radoje Stijović
76. Siniša Đurićanin
77. Lazar Jovović
78. Lakić Mihailović
79. Milan Mršulja
80. Obrad Anđelić
81. Žarko Brajović

ALBANSKA LISTA – LISTA SHQIPTARE: DEMOKRATSKI SAVEZ U CRNOJ GORI - LIDHJA DEMOKRATIKE NË MAL TË ZI – MEHMET BARDHI & ALBANSKA ALTERNATIVA –ALTERNATIVA SHQIPTARE – GJERGJ CAMAJ

1. Mehmet Bardhi
2. Nik Gjellashaj
3. Saubih Mehmeti
4. Luid Junčaj
5. Nikolla Camaj
6. Gjergj Camaj
7. Muhamed Gjokaj
8. **Aisa Djecbritaj**
9. Ruzdija Nikovic
10. Hajrullah Hajdari
11. Arber Kajosaj
12. Ismet Gjombalaj
13. **Aferdita Ljajic**
14. Hajredin Kovaci
15. Vitore Ljulldjuraj
16. Skedner Hasandjekaj
17. Ramazan Bardic
18. **Marija Perazaj**
19. Maras Dedvukaj
20. Daut Ceka
21. **Spresa Kukic**
22. Mustaf Bardhi
23. Agron Berishaj
24. Dzafer Cukovic
25. Ljuan Balidemaj
26. Arif Celjaj
27. Mehmet Gjombalaj
28. Jimmy Daci
29. Fran Djokaj
30. Enver Dacic
31. Naser Kuqi
32. Salih Duraku
33. Zef Gjokaj
34. Ramazan Kurtovic
35. Musa Dacic
36. Fadil Velovic

ZBIRNA IZBORNA LISTA, IZBORI 2012.

ALBANSKA OMLADINSKA ALIJANSA - ALEANCA RINORE E SHQIPTARËVE

1. Anton Lulgjuraj
2. **Violeta Camaj**
3. Angjell Gojčaj
4. Shtjefen Lucaj
5. Besnik Gjonaj
6. Lindon Camaj
7. Anton Nikpreljević
8. **Donika Dušević**
9. Robert Vuljaj
10. **Violeta Nikpreljeviq**
11. Toma Ljucović
12. Lindon Camaj
13. Kristjan Đonaj
14. Agron Lulgjuraj
15. Sandro Camaj
16. **Hana Dedivanović**
17. Liridona Lulgjuraj
18. Arton Gojčaj
19. Arben Vuljaj
20. Ljindon Ljucović
21. **Rita Camaj**
22. Nikola Camaj
23. **Antoneta Nikpreljević**
24. Simon Camaj
25. **Danijella Camaj**
26. Kristjan Ljucović
27. Špend Gorvoković
28. Lindon Dedivanović

SRPSKA SLOGA

1. Jovan Markuš
2. Dobrilo Dedeić
3. prof. dr Aleksandar Stamatović
4. **dr Lola Nikčević**
5. Zdravko Tošković
6. Ilija Marković
7. Miodrag Pejović
8. Dragan Brajović
9. Slavisa Guberinić
10. Milan Radović
11. Neđeljko Maraš
12. dr Zoran Mrkić
13. Radosav Rajo Vojinović
14. prof. Petar Vešović
15. Radomir Ratko Martinović
16. prof. Arso Stijović
17. prof. Novo Vuković
18. **dr Olivera Grubač**
19. prof. Nikola Rakočević
20. mr Slobodan Čurović
21. **Nada Šimanić**
22. prof. Svetozar Zeković
23. dr Vladimir Đukić
24. Dragan Liješević
25. **Marina Popović**
26. Predrag Vukić
27. prof. Bogić Bulatović
28. Momir Babić
29. Slavko Lončarević
30. **Snežana Kokotović**
31. Vidak Velimirović
32. Đorđe Čapin
33. prof. Milisav Čvorović
34. prof. Svetislav Tomović
35. Ljubo Božović
36. dr Ilija Veselinović
37. Miloš Mrkačić
38. Prvoslav Sredojević

39. Milovan Mrdak
40. prof. Marko Maraš
41. Predrag Tomašević
42. Čedo Jelić
43. Anđelko Bujanja
44. dr Rajko Pavličić
45. **Danijela Krković**
46. Mijodrag Rakočević
47. Dejan Rondović
48. Vladimir Stojanović
49. Ljubomir Mazalica
50. Željko Bugarin
51. Željko Furtula
52. **Jovanka Matković**
53. Dejan Milačić
54. **Katarina Vuković**
55. **Marija Vulević**
56. prof. Mirko Rmandić
57. Tomaš Drinčić
58. Nebojša Miranović
59. **Ljubica Golubović**
60. **Anica Kisić**
61. **Radojka Munković**
62. Vukota Rakonjac
63. Andrija Seferović
64. prof. Branislav Đurđević
65. **Đina Simić**
66. Slavko Dabetić
67. **Snežana Dubak**
68. Borislav Matković
69. **Slavica Deletić**
70. **Verka Vukčević**
71. **Ljiljana Bujanja**
72. **Ana Popović**
73. **Nada Glušac**
74. **Zorica Maksimović**
75. **Aleksandra Golubović**
76. **Rada Božović**
77. Dragiša Stojanović
78. **Nataša Bijelić**
79. Dragomir Knežević
80. **Nevenka Milaković**
81. Mladen Rostović

HRVATSKA GRAĐANSKA INICIJATIVA (HGI) – ODLUČNO

1. **Ljerka Dragičević**
2. **Marija Vučinović**
3. Ilija Janović
4. Josip Gržetić
5. **Blanka Radošević Marović**
6. Srećko Tripović
7. Anto Perčin
8. dr Đuro Kojan
9. **Ljiljana Velić**
10. Filo Biskupović
11. Adrijan Vuksanović
12. Vlasta Božinović
13. Miomir Abović
14. Zvonimir Deković
15. Marin Čaveliš
16. **Ružica Lazarević**
17. Tripo Matijević
18. Pavle Marković
19. Krsto Brkanović
20. Miroslav Marušić
21. **Irena Grandis**
22. Anto Biskupović
23. Josip Marinović
24. Petar Janović
25. **Sandra Krstović**
26. Zvonko Perušina
27. Andro Petrović
28. **Irena Belan**
29. **Ljubica Sindik**

30. Mihail Bilafer
31. **Milena P. Kovačić**
32. Marko Marković

POZITIVNA CRNA GORA – DARKO PAJOVIĆ

1. Darko Pajović
2. **Azra Jasavić**
3. Mladen Bojanić
4. Srđan Perić
5. mr Dritan Abazović
6. **Ana Ponoš**
7. Zoran Miljanić
8. Goran Tuponja
9. Miloš Konatar
10. **Zorica Martinović**
11. Nikola Necko Kočalo
12. Goran Đurović
13. Branko Micev
14. **Radmila Milošević**
15. Dejan Božović
16. Milić Joksimović
17. Emin Duraković
18. **Marija Martinović**
19. Predrag Popović
20. dr Danilo Mrdak
21. Zarija Milić
22. **Svetlana Đukić**
23. dr Arslan Dedeić
24. Mirčeta Tomčić
25. **dr Tamara Bajić**
26. Aleksandar Đuretić
27. Almir Balić
28. **mr Sanja Kotlaja**
29. Časlav Perović
30. Lazar Vidović
31. **mr Katarina Raičević**
32. Miloš Perović
33. Dragan Cvetković
34. **dr Igbala Šabović Kerović**
35. Marinko Barjaktarević
36. Nikola Terzić
37. **Jasna Gajević**
38. Ranko Proroković
39. Nihad Kršić
40. **mr Leposava Đurović**
41. Nenad Konjević
42. Ljubomir Radojević
43. **mr Milena Pavićević**
44. Velizar Radonjić
45. Aleksandar Srđanović
46. Dobrica Savić
47. Momčilo Radnjić
48. Predrag Kažić
49. **Zlatica Kadić**
50. Rajko Mijajlović
51. Jovo Radulović
52. **mr Ljiljana Kolundžić**
53. Marko Kilibarda
54. Nikola Jurić
55. **Aleksandra Đurović**
56. mr Rade Čantrić
57. Dojčin Doco Bojanić
58. **Svetlana Lekić**
59. **Ivana Gogić**
60. Milivoje Lakić
61. **Žana Tasan Mazoko**
62. Ranko Goranović
63. Ivan Stojanović
64. **Sanja Ratković**
65. mr Aleksandar Ražnatović
66. Safet Beci
67. **Dragana Varezić**
68. Pavle Radulović
69. Predrag Nikolić

70. **Vera Leković**
71. Goran Sindik
72. Milorad Živaljević
73. **Dženita Čirlija**
74. Mladen Obrenović
75. Matija Milačić
76. **Jelena Milošević**
77. Veljko Dedejić
78. **Daniela Banović Đurović**
79. Elma Osmanović
80. **dr Nedeljka Vidović**
81. Nedeljko Đurović

SNP – SOCIJALISTIČKA NARODNA PARTIJA CRNE GORE – I RIJEČ I DJELO

1. Srđan Milić
2. Neven Gošović
3. **Snežana Jonica**
4. dr Milorad Bakić
5. mr Aleksandar Damjanović
6. **Zdenka Popović**
7. Vasilije Lalošević
8. Velizar Kaluđerović
9. Obrad Gojković
10. **Nataša Vuković**
11. dr Miloje Pupović
12. dr Dragutin Bata Raičević
13. **Dijana Anđelić**
14. Aleksa Bečić
15. Vuksan Simonović
16. **mr Danijela Đurović**
17. Branislav Ivanović
18. Radivoje Rašović
19. **Veselinka Peković**
20. Srđan Raičević
21. dr Dragan Koprivica
22. **Danijela Danko Marković**
23. dr Branko Bačo Ivanović
24. **mr Bosiljka Tomić**
25. Mijuško Bajagić
26. Dragoslav Dado Šćekić
27. **Zorka Brakočević**
28. Veselin Bakić
29. Zoran Bošković
30. **Radmila Čagorović**
31. mr Miomir Mijo Vojinović
32. Savo Vučetić
33. **mr Vesna Samardžić**
34. Dragutin Boko Joksimović
35. dr Radosav Rašo Nišavić
36. **Rosa Veličković**
37. Dobrica Šljivančanin
38. Milutin Čičmil
39. **mr Marina Vujadinović**
40. Veršigora Vešo Bulatović
41. Kolja Ljulđuraj
42. **Ivana Mirović**
43. Andrija Četković
44. Goran Palević
45. **Milica Kaluđerović**
46. Milivoje Zarubica
47. Panto Peković
48. **dr Milka Minja Bulatović**
49. mr Danko Šarančić
50. Vuk Mikić
51. **Zorica Gavrilović**
52. Vladimir Vujović
53. dr Miroslav Mišo Matović
54. **Jelena Vučetić**
55. Milovan Gogić
56. Stevo Cvjetković
57. **Jelena Bešović**
58. Milan Ružić
59. Milovan Čulafić

60. **Gorica Knežević Jelovac**
61. Radoman Purić
62. Goran Dašić
63. Marko Perućica
64. **Marija Bojović**
65. Boriša Gačević
66. Šeko Čilović
67. **Dijana Kostić**
68. Vlado Popović
69. Milija Rovčanin
70. **Aleksandra Sindik**
71. Vlado Šanjo Samardžić
72. Radoje Milić
73. Dragan Ivanović
74. Vladimir Mračević
75. Mitar Vuković
76. **Ljiljana Maraš**
77. Milenko Cebalović
78. Slavko Vukčević
79. Nedeljko Jakšić
80. Veselin Marković
81. **mr Ana Šanović**

DEMOKRATSKA UNIJA ALBANACA – UNIONI DEMOKRATIK I SHQIPTARËVE (DUA – UDSH)

1. Mehmed Zenka
2. Hamdi Hasani
3. **Hadixha Gjoni**
4. Gzim Hajdinaga
5. Enver Dedushaj
6. Fadil Kajoshaj
7. Skender Kalezić
8. Zeča Dacić
9. Beqir Zati
10. **Jasmina Hasa**
11. Ali Dukaj
12. Deda Zadrime
13. **Anita Nikaj**
14. Ramo Sinanaj
15. dr Xhelal Myrtja
16. Anton Lucoviq
17. Husein Dervishi
18. **Izedina Adžović Škrijelj**
19. Astrit Hoxha
20. Nuro Šata
21. **Luljeta Sefa**
22. Enis Gjokaj
23. Kasem Hodžić
24. **Valjbone Malokraja**
25. Nazif Hoxhaj
26. Rizo Molazečiri
27. **Vjollca Abazi**
28. Junuz Muharemović
29. Sead Orhovac
30. **Arijeta Muhović**
31. Enis Ljuljanović
32. Selim Karamanaga
33. **Florinda Karamanaga**
34. **Rina Kasmi**
35. **Medžida Zatović**
36. **Suzana Kraja**
37. Gazmond Kalezić
38. Samir Tafli
39. Floridin Voglić
40. **Zana Sefa**
41. Lavdim Čaushi
42. Arben Truma
43. Allmir Lulanaj
44. Senad Duraku
45. **Dženeta Vučić**
46. Hadžija Kraja
47. Valon Dasharaj
48. Armend Husić

49. **Nermina Bakalović**

50. Admir Niković
51. Albert Nimanbeg

ALBANSKA KOALICIJA: DEMOKRATSKI SAVEZ U CRNOJ GORI - DEMOKRATSKA PARTIJA I ALBANSKA ALTERNATIVA - KOALICIONI SHQIPTAR: LIDHJA DEMOKRATIKE NË MAL TË ZI, PARTIA DEMOKRATIKE DHE ALTERNATIVA SHQIPTARE

1. Fatmir Gjeka
2. Mehmet Bardhi
3. Gjergj Camaj
4. Saubih Mehmeti
5. **Zylfije Duraku**
6. Marash Dedvukaj
7. Nik Gjeshaj
8. Feim Avdiu
9. **Aishe Gjeçbritaj**
10. Djoka Dukaj
11. **Zarija Gjoni**
12. Isa Nikqi
13. Fitim Dragović
14. Daut Ceka
15. **Gjyljeta Nela**
16. Agron Berishaj
17. **Bljerta Ramović**
18. **Besa Bardhi**
19. **Ilirjana Ujkaši**
20. **Agnesa Daci**
21. Haxhi Sulejmani
22. Hajredin Kovaçi
23. Rifat Gjinović
24. **Ardita Rama**
25. Mark Lucqjonaj
26. Agron Mehmedi
27. **Alma Spuza**
28. **Edona Lajçi**
29. Astrit Kurti
30. Naser Kuqi
31. **Antonija Kočović**
32. Ali Gjeqbritaj
33. Agron Ibrahim
34. Sadat Ljajić
35. Ljubo Ljekočević
36. Kujtim Boci
37. Kaplan Mučaj
38. Džavid Cucović
39. Muhamet Kollari
40. **Fljorijeta Perović**
41. Muhamet Nika
42. **Eljesa Gjelošević**
43. Noki Popović

DEMOKRATSKI FRONT – MIODRAG LEKIĆ

1. Miodrag Lekić
2. **dr Ljiljana Đurašković**
3. **doc. dr Branka Bošnjak**
4. Milan Knežević
5. Janko Vučinić
6. Andrija Mandić
7. Nebojša Medojević
8. Predrag Bulatović
9. Goran Danilović
10. prof. dr Branko Radulović
11. dr Strahinja Bulajić
12. Slaven Radunović
13. Koča Pavlović
14. Vladislav Bojović
15. Emilo Labudović
16. dr Radovan Asanović

17. dr Novica Stanić
18. Veljko Vasiljević
19. Milutin Đukanović
20. **prof. dr Jelisa Kalezij**
21. **Sanja Crnić**
22. dr Budimir Aleksić
23. **dr Vera Bulatović**
24. Radojica Živković
25. dr Zarija Pejović
26. Zoran Lakušić
27. Slavko Fuštić
28. Rato Brajković
29. Vojin Vuletić
30. Ranko Aligrudić
31. Avdo Gorčević
32. Aleksandar Dožić
33. **dr Branka Stanković**
34. Radoš Zečević
35. Ognjen Jovović
36. Jovan Jole Vučurović
37. Mersudin Mededović
38. Milun Zogović
39. Miodrag Vuković
40. Aleksandar Rakočević
41. Rajko Laković
42. Miloš Konjević
43. **Tijana Samardžić**
44. Zoran Vujačić
45. **Nataša Jevrić**
46. Velimir Đoković
47. dr Zoran Marsenić
48. Rifat Vesković
49. Dejan Đurović
50. **Vera Mijanović**
51. Vaso Momčilović
52. Čedomir Đurović
53. Jovan Subotić
54. Svetozar Šofranac
55. Mihailo Backović
56. dr Božidar Vujičić
57. **Snežana Kaluđerović**
58. **Jelena Božović**
59. Branko Kovačević
60. **dr Marina Roganović**
61. **Magdalena Popović**
62. Slaviša Čurović
63. **Tatjana Perović**
64. Aleksandar Sekulić
65. Aid Nokić
66. **Anka Abat**
67. **Magdalena Marković**
68. **Bojana Tešović**
69. Milovan Dukić
70. **Sanja Mihaljević**
71. **Jovanka Bogavac**
72. Zoran Blagojević
73. **Marijana Milošević**
74. mr Milan Rolović
75. **Tatjana Jovović**
76. **Danijela Jovović**
77. **Jovana Duković**
78. Marinko Medojević
79. **Sandra Đurišić**
80. **Maja Radonjić**
81. **Anika Mentović**

FORCA ZA JEDINSTVO - FORCA PËR BASHKIM GENCI NIMANBEGU – VASEL SINISHTAJ – ZANA SARVAN

1. Genci Nimanbegu
2. Vasele Sinishtaj
3. **Zana Sarvan**
4. Nazif Cungu
5. Smail Maliq Çunmulaj

6. Xhaudet Cakuli
7. Mefit Tela
8. Lindon Gjellaj
9. **Vera Hakaj**
10. Rexhep Gjokaj
11. Nail Draga
12. Nikollë Ž. Gegaj
13. Ilirjan Kolic
14. **Katrina Đurašević**
15. Florim Pali
16. Faik Nika
17. **Valentina Junčaj**
18. **Afërdita Pellingu**
19. Eljez Niković
20. Djoka Djonović
21. Agon Salaj
22. **Lindita Djonaj**
23. Mirsad Markashi
24. Nuo Camaj
25. **Veneranda Gjonaj**
26. Gjeta Ulaj
27. Valdet Adzemović
28. **Vjola Lika Čobović**
29. **Suzana Djonaj**
30. **Ilmira Lika**
31. Leon Dj. Berišaj
32. Mustafa Gorana
33. **Vera Nicaj**
34. Zaim Sinanović
35. Asllan Lljunji
36. Simon Ivezaj
37. **Zenepa Ljistiković**
38. **Ridvana Sulic**
39. Fuad Hadzibeti

BOŠNJAČKA STRANKA – RAFET HUSOVIĆ

1. Rafet Husović
2. Suljo Mustafić
3. Kemal Zoronjić
4. Almer Kalač
5. Nedžad Drešević
6. Damir Gutić
7. Munib Ličina
8. Osman Nurković
9. Kemal Purišić
10. Amer Halilović
11. Orhan Šahmanović
12. Rešad Sijarić
13. **Kenana Strujić**
14. Adnan Muhović
15. Husein Kurtagić
16. Ejup Nurković
17. Sabro Kalač
18. **Mirela Avdić**
19. Sabahudin Mustafić
20. Safet Kurtagić
21. Adem Fetić
22. Muamer Rašić
23. Mirsad Džudžević
24. Asmir Pepić
25. **Edina Dešić**
26. Zejnel Klimenta
27. **Edita Burdžović**
28. Admir Adrović
29. Mirza Medunjanin
30. Safet Drljan
31. **Enesa Rastoder**
32. **Elvisa Redžematović**
33. **Ernesa Kardović**
34. Redžep Kurbardović
35. **Azamina Fetić**
36. Vahedin Feratović
37. **Erzana Redžematović**
38. Ervin Duraković

39. **Amela Babačić**
40. Emir Dadić
41. **Esmeralda Šuvakić**
42. Ešef Husić
43. Damir Grbović
44. Salko Tahirović
45. Emir Pilav
46. Mersad Sutković
47. **Anesa Ramović**
48. Rakib Radončić
49. Omer Skrobanović
50. **Edita Šahman**
51. Ešef Bahović
52. Sadetin Perić
53. **Ajla Turusković**
54. **Emira Bećiragić**
55. **Zekerija Fetić**
56. **Elisa Murić**
57. Rahman Husović
58. **Sanida Agić**
59. Elvir Bajramović
60. **Suada Jasavić**
61. Mehmed Kujević
62. **Aida Ramović**
63. Almin Hodžić
64. Abidin Musić
65. Belis Pojatić
66. **Maida Avdić**
67. Amer Nokić
68. Semir Balić
69. Amer Smailović
70. Zahit Caka Ličina
71. Šefkija Bektešević
72. Ramiz Ajdarpašić
73. Šefket Corović
74. Almir Muratović
75. Bego Škrijelj
76. Ernad Suljević
77. **Selma Mehović**
78. **Zineta Murić**
79. Sabahet Spahić
80. **Jasmina Cikotić**
81. **Sanela Ramović**

KOALICIJA EVROPSKA CRNA GORA – MILO ĐUKANOVIĆ

1. Milo Đukanović
2. dr Igor Lukšić
3. Svetozar Marović
4. Željko Šturanović
5. Ranko Krivokapić
6. Branimir Gvozdenović
7. Duško Marković
8. Mevludin Nuhodžić
9. mr Milutin Simović
10. Rifat Rastoder
11. Andrija Popović
12. prof. dr Miodrag Bobo Radunović
13. Milan Ročen
14. **Daliborka Pejović**
15. Vujica Lazović
16. Slavoljub Migo Stijepović
17. **prof. dr Sanja Vlahović**
18. **Marija Maja Čatović**
19. dr Miomir Mugoša
20. Borislav Banović
21. Tarzan Milošević
22. **prof. dr Milica Pejanović Đurišić**
23. dr Predrag Sekulić
24. dr Suad Numanović
25. Ivan Brajović
26. Vladan Vučelić
27. dr Filip Vuković
28. Radioje Lala Nikčević
29. dr Vladimir Kavarić

30. Raško Konjević
31. doc.dr Miodrag Vuković
32. Šefkija Murić
33. doc.dr Srđa Popović
34. Slobodan Krušo Radović
35. Damir Šehović
36. Saša Pešić
37. mr Predrag Bošković
38. Jovan Martinović
39. Branko Čavor
40. **Draginja Vuksanović**
41. Luid Ljubo Škrelja
42. Milorad Vuletić
43. Obrad Mišo Stanišić
44. Zoran Jelić
45. Džavid Šabović
46. **Marta Šćepanović**
47. dr Zoran Srzentić
48. Husnija Šabović
49. dr Zoran Vukčević
50. Izet Bralić
51. dr Halil Duković
52. **mr Branka Tanasijević**
53. Vuk Ročen
54. Rešid Adrović
55. Mićo Orlandić
56. **Žana Filipović**
57. Željko Aprčević
58. Časlav Vešović
59. Dragan Purko Ivančević
60. **Mubera Kurpejović**
61. **Zorica Kovačević**
62. Radovan Obradović
63. **Nada Drobnjak**
64. Veljko Zarubica
65. **Jelena Mitrović**
66. **Vesna Miranović**
67. Nikola Gegaj
68. **Božidarka Popović**
69. dr Jasmin Sutović
70. Krsto Bošković
71. dr Nermin Abdić
72. **Maida Bešlić**
73. **dr Alma Kršić**
74. **Milica Nikolić**
75. **Mirel Radić Ljubisavljević**
76. **Katarina Kažanegra**
77. **dr Žilha Idrizović**
78. **Sonja Nikčević**
79. **Maja Bakrač**
80. **Hidajeta Bajramspahić**
81. **Nermina Šabović**

ZAJEDNO

1. Miloje Šestović
2. Vladislav Vuković
3. Miomir Džankić
4. Miladin Kadić
5. Mirko Vuković
6. Smajo Šabotić
7. Milan Medenica
8. Mihailo Ivanović
9. Vojislav Miljanić
10. Slobodan Velimirović
11. Časlav Perunić
12. Branko Đurović
13. Dušan Veljić
14. Drago Tomović
15. Slobodan Petrović
16. Đeljoš Nikadž
17. Mirko Đurđević
18. Milorad Ivanović
19. Veselin Bulatović
20. Dušan Četković
21. Svetomir Čulafić
22. Ivan Grdinić

23. **Milena Golubović**
24. Dragan Šoškić
25. Radosav Radojičić
26. **Milka Velimirović**
27. **Ljiljana Gavrilović**
28. **Branislava Raičević**
29. **Jovanka Vujotić**
30. **Refika Ademagić**
31. Milić Andesilić
32. Predrag Puletić
33. Luka Janković
34. Faho Šabotić
35. Boško Memedović
36. Miodrag Mišurović
37. **Vasiljka Krstajić**
38. **Milena Ivanović**
39. Danilo Pajović
40. **Jasmina Agović**
41. Svetozar Lakičević
42. Batrić Novaković
43. Branko Popović
44. Denis Radončić
45. Batrić Bajović
46. Milivoje Drašković
47. Dragoje Strunjaš
48. Branimir Guberinić
49. **Radovanka Džankić**
50. Budislav Bulatović
51. Dalibor Pejović
52. **Sonja Šestović**
53. **Vukosava Prelević**
54. **Marina Vukčević**
55. **Đurđa Vuković**
56. **Desanka Milatović**
57. Čedomir Grozdanić
58. **Slavica Ivanović**
59. **Stana Obradović**
60. Vladimir Raičević
61. **Natalija Vuković**
62. Rada Bojić
63. Milutin Popović
64. **Veselinka Milošević**
65. Mirko Radović
66. Mirza Šabotić
67. Milan Lukačević
68. Milan Radović
69. **Jelisavka Musić**
70. **Vera Cimert**
71. **Persida Popović**
72. Dražen Mišurović
73. Milenko Škuletić
74. Bogoljub Bulatović
75. Mileta Palija
76. **Milijana Zindović**
77. Slobodan Ičević
78. Dušan Popović
79. Saša Milatović
80. **Borislavka Grdinić**
81. Zoran Radošević

SRPSKI NACIONALNI SAVEZ – DR RANKO KADIĆ (DSS, SSR I GG)

1. dr Ranko Kadić
2. **mr Vidosava Ostojić**
3. dr Momčilo Vuksanović
4. Ljubomir Peković
5. **Dragica Perović**
6. Milidrag Majdov
7. **mr Simonida Kordić**
8. **Ana Jakovljević**
9. Predrag Bačko Milačić
10. Matija Nikolić
11. Radovan Kecović
12. Vasilije Četković

13. Miomir Beli Kovačević
14. Milan Gobović
15. Milorad Rašović
16. Milan Rajović
17. **Ivana Mrdović**
18. Nenad Kordić
19. dr Miloš Zarubica
20. Vujica Mitrović
21. **Nađa Vuksanović**
22. Dejan Risančić
23. **Vesna Bačović**
24. Đorđe Brujić
25. Ivan Bešović
26. Branko Marjanović
27. Čedomir Šljivčanin
28. **Ivana Turović**
29. Vladimir Soković
30. Maksim Drašković
31. Matija Dabović
32. **Milijana Vujošević**
33. Obren Gojković
34. Dragoslav Delić
35. Vukoman Femić
36. **Dubravka Rogošić**
37. **Vesna Giljača**
38. **Dubravka Đuretić**
39. Nikola Ljuboja
40. Momir Milikić
41. Rajko Garić
42. Stefan Vuković
43. Ljubomir Jovanović
44. Saša Radunović
45. **Maja Mršulja**
46. **Dušan Jovović**
47. Dušan Vujošević
48. Mileta Jakovljević
49. **Vinka Pavičević**
50. **Mirjana Bojović**
51. Željko Perović
52. Novak Drakulović
53. Nikola Meštrović
54. Dejan Miličević
55. Danilo Nedović
56. Darko Gačević
57. **Dubravka Ivetić**
58. Branislav Mitrović
59. **Slavka Miljanić**
60. Radoje Stijović
61. Ranko Šabanović
62. Goran Čabarkapa
63. Siniša Samardžić
64. Ilija Čuzović
65. Andrej Kruškić
66. **Sonja Vučurević**
67. Dragan Ostojić
68. **Ljiljana Savić**
69. **Ivana Tadić**
70. Savo Čipranić
71. **Gorica Đurović**
72. Vitomir Adžić
73. **Gina Lekić**
74. Vesko Gogić
75. **Bosiljka Gogić**
76. **Vesna Bojović**
77. Miloš Borović
78. Milan Mršulja
79. **Marija Grdinić**
80. Nenad Savović
81. **Željka Mandić**

ZBIRNA IZBORNA LISTA, IZBORI 2016.

ALBANCI ODLUČNO FORCA- DUA-AA SHQIPTARËT TË VENDOSUR FORCA-UDSH-ASH

1. Genci Nimanbegu
2. Mehmed Zenka
3. Nik Gjeshaj
4. **Vjola Lika Čobović**
5. Fadil Kajoshaj
6. Gjergj Camaj
7. Iljir Capuni
8. **Jasmina Hasa**
9. Iber Hoti
10. Gëzim Haxhibeti
11. Enver Dedushaj
12. **Jeta Hasangjekaj**
13. **Barbana Draga**
14. Dritan Alajaj
15. **Linda Camaj**
16. Špetim Maraj
17. Enis Gjokaj
18. Fatmir Hoti
19. Arian Murati
20. **Luljeta Sefa**
21. **Afërdita Pellingu**
22. Fadil Ulaj
23. Zymer Kukaj
24. **Fljutra Husić**
25. Halil Truma
26. **Elizabeta Ivezaj**
27. Asllan Llunji
28. Admir Nikaj
29. Luan Balidemaj
30. **Valdete Osmani**
31. Allmir Lulanaj
32. Mark Gjokaj
33. **Yllka Nimanbegu**
34. Visar Doda
35. Agon Hasa
36. **Nermina Bakalovic**
37. Gjok Dedivanaj
38. Ardijan Mavriq

SDP – RANKO KRIVOKAPIĆ – DRŽAVA SVIMA

1. Ranko Krivokapić
2. Mr Raško Konjević
3. Džavid Šabović
4. **Doc. dr Draginja Vuksanović**
5. Dr Almir Rebronja
6. **Mirel Radić Ljubisavljević**
7. Bojan Zeković
8. Tufik Bojadžić
9. Dipl. ing Željko Nikolić
10. Prim. dr Izet Bralić
11. Mirko Stanić
12. **Željka Vuksanović**
13. Ivan Vujović
14. Damir Rašketić
15. Dragan Šimrak
16. **Mr Jadranka Vojinović**
17. Dr Novak Adžić
18. Osman Subašić
19. Dipl. ing Ervin Spahić
20. **Dr Bruna Lončarević**
21. Skender Elezagić
22. Prof. dr Vladimir Komnenić
23. Dragan Vojvodić
24. **Dr Angela Čorić**
25. Sabahudin Delić
26. Mirsad Nurković
27. Predrag Stanković

28. **Bernarda Moškov**
29. Idriz Mahmutović
30. Mihailo Đurović
31. Prim. dr Ivan Ilić
32. **Elma Adrović**
33. Frano Bošković
34. Dr Elvis Omeragić
35. Enver Rastoder
36. **Dr Belma Hadžiosmanović**
37. Duško Stojanović
38. Čedo Dobrović
39. Vedad Kurpejović
40. **Dr Zinaida Miljković**
41. Nikola Đurašković
42. Dr Adnan Striković
43. Selman Adžović
44. **Vesna Tomanović**
45. Vladimir Božović
46. Mirko Pavićević
47. Doc. dr Miloš Vukčević
48. **Marijana Radulović**
49. Dipl. ing Enes Drešković
50. Naser Resulbegović
51. Muzafer Ljuca
52. **Seka Slavković**
53. Branko Nedović
54. Damir Kalamperović
55. Emir Hadžimušović
56. **Refadija Pepa Abdić**
57. **Ana Vitić**
58. **Denisa Halimić**
59. Dipl. ing Branislav Veljković
60. **Branislava Branka Dapčević**
61. Mujo Vreva
62. Mr. dipl. ing Veselin Salamadija
63. Dragan Damjanović
64. **Dr Nezveta Pepić**
65. Marko Kastratović
66. Ajmel Kalač
67. Mr Filip Miloš
68. **Radmila Obadović**
69. Radovan Perović
70. Radovan Nedović
71. **Mr Tena Perović**
72. **Sibela Agović**
73. **Slađana Kršikapa**
74. **Neli Rašović**
75. 75. Željko Čelebić
76. **Selma Adrović**
77. Dipl. ing Branko Pejović
78. **Milica Vukotić**
79. Doc. dr Adis Balota
80. Jovan Nikolaidis
81. Rifat Rastoder

ALBANSKA KOALICIJA „SA JEDNIM CILJEM“ DP, GI, DS U CG I PERSPEKTIVA - KOALICIONI SHQIPTAR „ME NJË QËLLIM“ DP-IQ-LD NË MZ DHE PERSPEKTIVA

1. Gzim Hajdinaga
2. Fatmir Gjeka
3. Vasel Sinishtaj
4. **Zana Sarvan**
5. Saubih Mehmeti
6. Mehmed Sinanaj
7. Ragip Bushati
8. **Suela Avdiq**
9. Marash Dedvukaj
10. Smail Çunmulaj
11. Florim Pali
12. **Eleonora Shata**
13. Fehim Avdiu
14. Valmir Arbnesi

15. Robert Camaj
16. **Emira Teliq**
17. Xhelal Myrtoja
18. Samir Išmić
19. Fitim Dragović
20. **Fijorijeta Perović**
21. Rexhep Gjokaj
22. Astrit Saljaj
23. Nermin Gučić
24. **Hazreta Cuca**
25. Riza Çoba
26. **Katrina Đurašević**
27. Kadri Sinani
28. Astrit Hoxha
29. Haxhi Sulejmani
30. **Zejnebe Kraja**
31. Nezir Gjebitriq
32. Nuo Camaj
33. Adnan Resulbegović
34. Bećir Selović
35. Ali Beg Bushati
36. **Naile Hardolli**
37. Ćemal Bajri
38. **Lindita Çunmulaj**
39. **Dhurata Abazi**
40. **Seida Suma**
41. Skender Rexhoviq
42. **Hana Resulbegović**
43. Gjon Juncaj
44. Kaplan Mućaj
45. Redžep Ćunmulaj
46. **Nikolina Sinishtaj**

ALTERNATIVA CRNA GORA

1. Vesko Pejak
2. Vladimir Đapić
3. **Olivera Vidaković**
4. Marko Todorović
5. Dalibor Jošović
6. Nikola Bezmarević
7. **Sara Vuković**
8. Filip Živković
9. Duško Kovačević
10. Dušan Golović
11. **Violeta Prelević**
12. Saša Bajagić
13. Milojko Ćuković
14. Slavko Lončar
15. **Nataša Purić**
16. Mensur Mrkulić
17. **Nina Vojinović**
18. **Sandra Margitić Gačević**
19. Petar Grdinić
20. **Marina Kulidžan**
21. Alen Lazović
22. **Violeta Posuka**
23. **Ljiljana Pejović**
24. **Milica Nikolić**
25. **Nikoleta Topalović**
26. Stefan Vuković
27. Mijat Božović
28. Milan Vlahović
29. Senad Muratović
30. **Ljiljana Nikezić**
31. **Ivana Roganović**
32. Zarija Pavićević
33. **Jelena Nikolić**
34. Bojan Rukavina
35. Nebojša Dabović
36. Nenad Savović
37. **Mirjana Peruničić**
38. Boris Robović
39. Ljubiša Kljajić
40. Mirko Kankaraš
41. **Tatjana Čeranić**
42. Igor Ćubranović

43. Simo Marić
44. Dragan Knežević
45. **Dragana Kulidžan**
46. Milan Kovačević
47. Igor Vojinović
48. **Danijela Novaković**
49. Mladen Radosavović
50. **Sanja Kočović**
51. Radojica Vasiljević
52. Srećko Popović
53. **Ljiljana Rakonjac**
54. Marko Vujošević
55. Zoran Uskoković

POZITIVNA CRNA GORA – DARKO PAJOVIĆ – JER VOLIM CRNU GORU

1. Darko Pajović
2. **Azra Jasavić**
3. Ranko Đonović
4. Goran Tuponja
5. Radomir Novaković Cakan
6. **Zorica Martinović**
7. Mirčeta Tomčić
8. Dr Svetozar Šavić
9. Dr Mihailo Babović
10. **Mr Ljiljana Kolundžić**
11. Jovan Radović
12. Dejan Božović
13. Igor Dajković
14. **Zagorka Pavićević**
15. **Milena Joksimoć Klikovac**
16. Aleksandar Đuretić
17. Miodrag Mijo Vučetić
18. **Almira Babačić**
19. Borislav Boro Burić
20. Mr Rade Čantrić
21. Miloš Vukčević
22. Ruzhdi Lluca
23. **Jelena Radenović**
24. Marko Kampe
25. Vojin Radović
26. **Olgica Otašević**
27. Fuad Lamežević
28. Milivoje Lakić
29. Samir Murić
30. **Sabaheta Novalić**
31. Saša Radović
32. Omer Džebhanić
33. Milovan Krsmanović
34. **Jelena Filipović**
35. Mehmed Markišić
36. Branko Golubović
37. Dr Merdin Markišić
38. **Dr Amra Kalač**
39. Veljo Jovanović
40. Adem Velić
41. Predrag Popović
42. **Sandra Muratović Ćvorović**
43. Dragiša Vuksanović
44. Svetislav Domazetović
45. Ranko Vuksanović
46. Milić Joksimoć
47. **Milena Radenović**
48. Cano Murić
49. Milorad Vojinović
50. Stevo Novaković
51. **Maja Maslovarić**
52. Radoman Željko Ćosović
53. Nikola Batricević
54. Ratko Ćabarkapa
55. **Milica Boljević**
56. Miralem Fejzović
57. Amar Šabotić
58. Đuro Šaban

59. **Nikoleta Kuč**
60. Vasilije Đuričković
61. Slobodan Ivanović
62. Draško Vuksanović
63. **Selma Šabotić**
64. Miloš Krivokapić
65. Slaven Jovanović
66. Đoko Stanković
67. Nenad Bojanić
68. **Selma Kijamet**
69. **Ljiljana Mitrović**
70. Božidar Turčinović
71. **Jelena Milićević**
72. Velibor Milošević
73. Radomir Đurović
74. **Slobodanka Hrvatinić**
75. Dragan Mrvaljević
76. **Sandra Marković**
77. Milan Maraš
78. **Maja Radonjić**
79. **Milena Bećir**
80. Nikola Martinović
81. **Dr Igibala Šabotić Kerović**

SIGURNIM KORAKOM! DPS - MILO ĐUKANOVIĆ

1. Milo Đukanović
2. Duško Marković
3. Milutin Simović
4. **Daliborka Pejović**
5. Mevludin Nuhodžić
6. Tarzan Milošević
7. Branimir Gvozdenović
8. **Zorica Kovačević**
9. Miodrag Radunović
10. Vladan Vučelić
11. Andrija Popović
12. **Marta Šćepanović**
13. Petar Ivanović
14. Nikola Janović
15. Obrad Stanišić
16. **Marija Čatović**
17. Andrija Nikolić
18. Mirsad Murić
19. **Ana Nikolić**
20. **Maja Bakrač**
21. Halil Duković
22. Predrag Bošković
23. Predrag Sekulić
24. **Suzana Pribilović**
25. Pavle Goranović
26. Suad Numanović
27. Bogdan Fatić
28. **Aleksandra Vuković**
29. Miodrag Vuković
30. Luid Škrelja
31. Filip Vuković
32. **Sanja Vlahović**
33. Branko Čavor
34. Milorad Vuletić
35. Željko Aprčević
36. **Nela Savković Vukčević**
37. Mihailo Anđušić
38. Miomir M. Mugoša
39. Dragutin Papović
40. **Nada Drobniak**
41. Petar Smolović
42. Petar Porobić
43. Nikola Rakočević
44. **Jovanka Laličić**
45. Miloš Nikolić
46. Radule Novović
47. Danijel Živković
48. **Branka Tanasijević**
49. Faruk Pačariž

50. Momčilo Martinović
51. Zvonko Vuković
52. **Sanja Pavićević**
53. Nikola Divanović
54. Draško Vučinić
55. Đoko Krivokapić
56. **Žana Filipović**
57. Nermin Abdić
58. **Nada Nenezić**
59. Valentino Camaj
60. **Zilha Idrizović**
61. Predrag Nenezić
62. **Seniha Tahirović**
63. **Vera Medojević**
64. **Ajdina Hamzić**
65. **Zoja Bojanić Lalović**
66. Sabahudin Pupović
67. Igor Golubović
68. **Nina Novalić**
69. Petar Baranin
70. **Maida Bešlić**
71. Sead Osmanović
72. Jovan Rabrenović
73. Mehmet Adrović
74. **Spomenka Đalović**
75. Dejan Luković
76. Miloš Bulatović
77. **Ksenija Aranitović**
78. **Ljiljana Jokić**
79. **Sonja Stanišljević**
80. **Lidija Popović**

HRVATSKA GRADANSKA INICIJATIVA – HGI OD SRCA

1. Adrijan Vuksanović
2. **Marija Vučinović**
3. Ilija Janović
4. **Svjetlana Zeković**
5. **Ljiljana Velić**
6. Zvonimir Deković
7. Josip Gržetić
8. **Ljerka Dragičević**
9. **Ružica Lazarević**
10. Pavle Pasković
11. Anto Perčin
12. Marin Čavališ
13. **Dijana Milošević**
14. Filo Biskupović
15. Mladen Božinović
16. **Blanka Radošević Marović**
17. Tripo Matijević
18. **Milena Pilastro Kovačić**
19. Mato Krstović
20. **Irena Grandis**
21. Gajo Kovačević
22. Mladen Perušina
23. Andrija Krstović
24. **Sandra Krstović**
25. Nenad Brkan
26. Marjan Milošević
27. **Nada Baldić**
28. Josip Počanić
29. Matej Grgurević
30. **Irena Belan**
31. Anton Stjepčević
32. **Tanja Grabić**
33. Branko Lasić
34. Branko Marasović
35. Denijel Deranja
36. **Sonja Ivić**
37. Damir Grgurević
38. Frano Ercegović
39. **Andela Andrić**
40. Ivan Dragičević
41. Miroslav Sindik
42. Dražen Perak

MR ALEKSA BEČIĆ – DEMOKRATE – POBJEDE, A NE PODJELE

1. Mr Aleksa Bečić
2. **Zdenka Popović**
3. Boris Bogdanović
4. Mr Momo Koprivica
5. Mijomir Pejović
6. Danilo Šaranović
7. Dženan Kolić
8. **Dr Valentina Minić**
9. Vladimir Čadenović
10. Vladimir Arsić
11. Vladimir Martinović
12. **Andela Peković**
13. Stevan Katić
14. Štjefan Camaj
15. Novica Obradović
16. **Slobodanka Anđić**
17. Dragan Krapović
18. Milorad Martinović
19. Vladimir Jokić
20. **Milica Kaluđerović**
21. Dr Marko Mitrović
22. Đorđe Zenović
23. Momčilo Leković
24. **Dr Andela Bečić**
25. Aleksandar Božović
26. Dejan Pejović
27. Milivoje Žarubica
28. **Ljiljana Maraš**
29. Dr Nenad Sekulić
30. Dr Borislav Đurišić
31. Prof. dr Mileta Ivanović
32. **Sonja Radunović**
33. Goran Folić
34. Milojica Tešović
35. Danijel Adžić
36. **Milica Labudović**
37. Mr Marko Janketić
38. Mitar Vuković
39. Nikola Kažić
40. **Tatjana Crepulja**
41. Emir Sijarić
42. Petko Bakić
43. Krsto Radović
44. **Borka Bulatović**
45. Vladimir Đaković
46. Dragan Tufegdžić
47. Luka Krstović
48. **Jovana Grgur**
49. Janko Stavljenić
50. Špiro Vulović
51. Đuro Radulović
52. **Dijana Pejović**
53. Mladen Franović
54. Mr Josip Đurašković
55. Marko Vuković
56. **Sandra Femić**
57. Bojan Rajević
58. Dejan Kandić
59. Senad Grlić
60. **Slađana Gošović**
61. Mladen Milićević
62. Darko Šljivančanin
63. **Tanja Džankić**
64. **Milica Istijanović**
65. Marko Ljujić
66. Martin Kljajić
67. Milan Bošković
68. **Nikolina Mandić**
69. **Tamara Čorić**
70. Nemanja Vuković
71. **Sanela Rovčanin**
72. **Dragana Vidić**

73. **Maja Stojanović**
74. **Kristina Vasiljević**
75. Vladan Rakočević
76. **Vladana Kundačina**
77. **Ivana Bojović**
78. **Radmila Popović**
79. Vladimir Vujović
80. Velizar Kaluđerović
81. Neven Gošović

VELIKA KOALICIJA – KLJUČ – DEMOS, SNP, URA – NAJBOLJE ZA CRNU GORU

1. Miodrag Lekić
2. Srđan Milić
3. Žarko Rakčević
4. **Anka Vukićević**
5. Mr Aleksandar Damjanović
6. Goran Danilović
7. **Danijela Pavićević**
8. Dritan Abazović
9. Goran Radonjić
10. Veselin Bakić
11. **Tina Raičević**
12. Neđeljko Rudović
13. Zoran Miljanić
14. Spasoje – Peda Kovačević
15. Dr Radovan Asanović
16. **Božena Jelušić**
17. Dr Dragutin – Bata Raičević
18. **Neda Bogavac**
19. Dragoslav – Dado Ščekić
20. Rade Milošević
21. **Seada Sadiković**
22. Dragan Ivanović
23. **Lucija Đurašković**
24. Miloš Konatar
25. Dr Srđan Pavićević
26. **Mr Danijela Đurović**
27. **Suada Zoronić**
28. Dr Nikola Raosavljević
29. **Nataša Vuković**
30. Filip Adžić
31. **Aleksandra Vuković**
32. Dragan Leković
33. **Ljiljana Popović Moškov**
34. Momir Joksinić
35. **Slađana Kaluđerović**
36. Predrag Terzić
37. 37. Željko Todorović
38. Mišo Karović
39. **Andela Bojović**
40. Ivan Ašanin
41. Igor Jovović
42. Ivan Furtula
43. **Snježana Pavićević**
44. Aldemar Ibrahimović
45. **Gorica Knežević - Jelovac**
46. Aleksandar Rakočević
47. Šeko Čilović
48. Dejan Bojović
49. Dragomir Danilović
50. Miomir Vojinović
51. Dušan Slijepčević
52. **Maida Delić**
53. **Maja Vučelić**
54. Miloš Rajković
55. Mr Aleksandar Vasiljević
56. Kolja Ljulđuraj
57. **Rajka Glušica**
58. Ninoslav Kaluđerović
59. Dragomir Đukić
60. Ivan Lukovac
61. **Ana Rašović**
62. Boris Pejović

63. Dr Radosav – Rašo Nišavić
64. Vladislav Dajković
65. **Danijela - Danka Marković**
66. Šerbo Rastoder
67. **Željka Korać**
68. Danko Šarančić
69. Siniša Kovačević
70. Goran Dašić
71. Ranko Vuković
72. **Anica Đurović**
73. Marko Perućica
74. Viktor Dedaj
75. Hajrudin Bučan
76. **Aleksandra Sindik**
77. **Vesna Žunić**
78. Balša Brković
79. Jovan Brajović
80. **Radmila Čagorović**
81. **Ema Pungartnik**

SRPSKA STRANKA – PROF DR MILOVAN ŽIVKOVIĆ

1. Milovan Živković
2. Blagomir Rudić
3. Boban Gluščević
4. **Stanojka Ojdanić**
5. Nović Lutovac
6. Mirkko Drobnjak
7. **Jovanka Đukić**
8. Todor Milićević
9. Predrag Karišik
10. Vuksan Bakić
11. Ljubomir Varagić
12. **Olivera Roganović**
13. Veselin Petrović
14. Dušan Popović
15. Neđeljko Milić
16. **Snežana Konatar**
17. Nikola Guberinić
18. Sretko Drobnjak
19. Slobodan Guberinić
20. **Marija Varagić**
21. Vukman Bošković
22. Ratomir Vuković
23. Bogdan Dulović
24. **Maja Drobnjak**
25. Ratko Nikolić
26. Miodrag Kaluđerović
27. Veselin Damjanović
28. **Nataša Drobnjak**
29. Boris Vlahović
30. Joksinić Bobić
31. Slavko Dobrašinić
32. **Radosava Bubanja**
33. Željko Jovanović
34. Igor Petrić
35. Radisav Grebović
36. **Jelena Konatar**
37. Branislav Rakočević
38. Milorad Nedović
39. Milovan Bradić
40. **Nada Đukanović**
41. Ranko Vuković
42. Dušan Drobnjak
43. Radomir Ščekić
44. **Valentina Kljajević**
45. Blagoje Vuković
46. Gorčilo Lojanica
47. Velibor Vuković
48. **Marina Karišik**
49. Zoran Ščekić
50. Bogoljub Peković
51. Zoran Ilić
52. **Milanka Gurešić**
53. Danijel Bošković

54. Željko Nedović
55. **Radosava Karišik**
56. Danko Femić
57. Dragan Slović
58. **Gordana Škekić**
59. Velibor Nedović
60. **Milica Prelević**
61. Goran Škekić
62. Dimitrije Karišik
63. **Radmila Škekić**
64. Duško Danilović
65. **Jadranka Bulatović**
66. Vukota Drobnjak
67. **Danijela Škekić**
68. **Radmila Bulatović**
69. **Mara Janković**
70. **Marija Minić**
71. **Snežana Gurešić**
72. Slavko Fušić

STRANKA PENZIONERA, INVALIDA I SOCIJALNE PRAVDE CRNE GORE – DR SMAJO ŠABOTIĆ „ZA BOLJI STANDARD PENZIONERA I RAZVOJ SJEVERA CRNE GORE“

1. Dr Smajo Šabotić
2. Dr Borislav Mitrić
3. Prof. dr Branko Vojinović
4. **Prof. dr Bogdanka Andrić**
5. Prof. Slobodan Velimirović
6. Dipl. ecc Branko Đurović
7. Prof. dr Šefket Krčić
8. **Dipl. ecc Slavka Ivanović**
9. Dr Damir Šabotić
10. Nikač Đeljoš
11. Mirza Šabotić
12. **Dr Jasmina Garčević**
13. Dejan Lukić
14. Predrag Puletić
15. Žarko Janković
16. **Jasmina Agović**
17. Marko Mišurović
18. Zlatko Šabotić
19. Momir Čeranić
20. **Dragana Andrić**
21. Božidar Dubljević
22. Veselin Mugoša
23. Milorad Popović
24. **Milanka Bulatović**
25. Milić Brakočević
26. Dragan Šoškić
27. Jakša Jašović
28. **Ljubica Radović**
29. Danko Trifunović
30. Rahman Kuć
31. Trajko Stojanović
32. **Ismeta Rujović**
33. Predrag Radenović
34. Miljan Kastratović
35. Adnan Šabotić
36. **Indira Čeman**
37. Dejan Đurišić
38. Veljko Bulatović
39. **Jelka Aković**
40. **Ajsela Levać**
41. Milosav Premović
42. Senad Džafić
43. **Bahrija Radončić**
44. **Danka Plamenac**
45. **Rosa Jašović**
46. **Kosa Bulatović**
47. **Nevenka Plamenac**
48. **Branka Dubljević**
49. **Natalija Jašović**

50. Denis Džafić
51. Mulaz Smakić
52. Mirzeta Šabotić
53. Nermin Šabotić
54. Sadat Šabotić

LISTA DEMOKRATSKOG SAVEZA ALBANACA – LISTA E LIDHJES DEMOKRATIKE TË SHQIPTARËVE

1. Nikolla Camaj
2. Ahmet Gjonbalaj
3. Jimmy Daci
4. **Antigona Kukaj**
5. Salih Duraku
6. Ivan Ivanaj
7. Dr Isat Jakupi
8. **Adelina Daci**
9. Prëla Ujkaj
10. Dr Bahri Brisku
11. Dr Kenan Kurtagić
12. **Marija Berišan**
13. Jasmin Nikaj
14. Fran Gjokaj
15. **Shqipe Lajqi**
16. Pjeter Luljguraj
17. Selim Tula
18. Musa Dacić
19. **Rozi Siništaj**
20. Nikola Đonaj
21. Sadat Ljajić
22. **Valentina Vuljević**
23. Gjeto Ulaj
24. **Shpresa Kukiq**
25. Asdren Çelaj
26. **Valbona Hasangjekaj**
27. Naser Vuçetaj
28. **Lindita Ujkić**
29. Luie Dushaj
30. **Sonja Plumaj**
31. **Arlinda Kukaj**

DEMOKRATSKI FRONT – MI ILI ON - (NOVA SRPSKA DEMOKRATIJA, POKRET ZA PROMJENE, DEMOKRATSKA NARODNA PARTIJA CRNE GORE, RADNIČKA PARTIJA, DEMOKRATSKA SRPSKA STRANKA, POKRET ZA PLJEVLJA, SRPSKA RADIKALNA STRANKA, JUGOSLOVENSKA KOMUNISTIČKA PARTIJA CRNE GORE, PARTIJA UDRUŽENIH PENZIONERA I INVALIDA CRNE GORE I GRUPA BIRAČA – OTPOR BEZNAĐU)

1. Andrija Mandić
2. Nebojša Medojević
3. Milan Knežević
4. **Dr Ljiljana Đurašković**
5. Janko Vučinić
6. Dr Branko Radulović
7. Predrag Bulatović
8. **Doc. dr Branka Bošnjak**
9. Dr Strahinja Bulajić
10. Slaven Radunović
11. Milutin Đukanović
12. **Dr Vera Bulatović**
13. Koča Pavlović
14. Dr Budimir Aleksić
15. Jovan – Jole Vučurović
16. **Marina Jočić**

17. Milun Zogović
18. Mr Veljko Vasiljević
19. Radoš Zečević
20. **Aleksandra Vujičić**
21. Rato Brajković
22. Goran Drobnjak
23. Zoran Lakušić
24. **Nataša Jevrić**
25. Marko Milačić
26. **Dragica Perović**
27. Dejan Đurović
28. **Valentina Tadić**
29. **Mirjana Jančovska**
30. Dr Rade Ranitović
31. Vojin Vuletić
32. Nikola Bajčetić
33. Emilo Labudović
34. Dragan Bojović
35. **Marija Delević**
36. Radojica Živković
37. Aleksandar Dožić
38. Milan Lekić
39. Dejan Vujišić
40. **Jelena Božović**
41. Janko Milatović
42. **Ivana Rečević**
43. Bogić Mitrović
44. Vladislav Bojović
45. **Sanja Crnić**
46. Boris Seferović
47. Predrag Raičević
48. Nikola Rovčanin
49. Miladin Gogić
50. **Vera Mijanović**
51. Marko Kovačević
52. Drago Šćepanović
53. Koča Đurišić
54. **Maja Vukićević**
55. Milivoje Samardžić
56. Dr Miloš Šaponjić
57. Vladislav Vuković
58. Duško Tomašević
59. **Tatjana Raičević**
60. Mileta Pivljanin
61. **Vida Ivanović**
62. Dr Predrag Stanković
63. Miloš Bulatović
64. Matija Nikolić
65. **Aida Kurpejović**
66. Zoran Blagojević
67. Svetislav Perišić
68. Slobodan Radović
69. Božidar Čarmak
70. **Sandra Đurišić**
71. **Branka Prašević**
72. Dr Milan Rolović
73. **Sanja Đondović**
74. Aleksandar Sekulić
75. **Željka Savković**
76. **Mr Vidosava Ostojić**
77. Milan Batričević
78. Dragan Todorović
79. **Tatjana Perović**
80. Nebojša Popović
81. Dr Vukić Ilinčić

BOŠNJAČKA STRANKA – RAFET HUSOVIĆ – NAŠA SNAGA

1. Ervin Ibrahimović
2. Nedžad Drešević
3. Rešad Sijarić
4. **Kenana Strujić**
5. Orhan Šahmanović
6. Munib Ličina
7. Amer Nokić

8. **Enesa Rastoder**
9. Adnan Muhović
10. Mersudin Gredić
11. **Idrija Duraković**
12. Abidin Musić
13. **Šefkija Bektešević**
14. Muamer Rašić
15. Hajrija Kalač
16. **Seada Fetić**
17. Asmir Pepić
18. Admir Adrović
19. Munir Salković
20. **Medina Mević**
21. Ervin Duraković
22. Rešad Nurković
23. Safet Kalač
24. **Elvisa Redžematović**
25. Harun Kurbardović
26. Enver Vlahovnjak
27. **Sabahet Spahić**
28. **Mirela Murić**
29. Sead Šahman
30. Zahit Ličina
31. Mirza Medunjanin
32. **Anesa Ramović**
33. Safet Dacić
34. Semir Balić
35. **Majda Kurtagić**
36. **Edita Šahman**
37. Denis Nuhanović
38. Ervin Kandić
39. Irfan Agović
40. **Edita Burdžović**
41. Bego Škrijelj
42. Rifat Agović
43. Mensur Kalender
44. **Sanida Halilović**
45. Salko Tahirović
46. Elsan Pačarić
47. Muradif Grbović
48. **Mihrija Avdić**
49. Damir Gutić
50. Zejnel Klimenta
51. Nedžad Murić
52. **Nermina Bašić Škrijelj**
53. Emir Krasnić
54. Rafet Međedović
55. Emir Šabović
56. **Meldina Malezić**
57. Omer Skrobanović
58. Reka Ličina
59. Hakija Muratović
60. **Mubera Fetahović**
61. Senad Kuć
62. **Amela Babačić**
63. Jasmin Čorović
64. Dije Jasavić
65. **Ajla Turusković**
66. Aldin Muratović
67. Orhan Dautović
68. Adel Radončić
69. **Larisa Dešić**
70. Ešef Bahović
71. Edin Tuzović
72. Ismet Hadžić
73. **Aferdita Ljajić**
74. Sanel Balić
75. Armin Kardović
76. Miralem Redžepagić
77. **Alma Murić**
78. **Erzana Redžematović**
79. **Alijana Hećo**
80. Amer Smailović
81. Mevludin Dizdarević

BOŠNJAČKA DEMOKRATSKA ZAJEDNICA U CRNOJ GORI – HAZBIJA KALAČ

1. Hazbija Kalač
2. Almir Muratović
3. Alber Jakupi
4. **Arnela Franca**
5. Samir Guberinić
6. Maksud Mahmutović
7. Adnan Ademović
8. **Sajma Halilović**
9. Semir Hodžić
10. Sadik Klimenta
11. Semir Redžić
12. **Aida Zoronjić**
13. Ardin Kuć
14. Amer Hodžić
15. Mesko Đurđević
16. **Alta Hodžić**
17. Seid Hadžić
18. Fikret Zoronjić
19. Jasmin Zejnilović
20. **Irma Škrijelj**
21. Muhedin Hadžić
22. Nusret Agović
23. **Damira Hodžić**
24. Mirsad Kriještorac
25. **Hana Dedeić**
26. Almir Pljakić
27. **Almedina Hot**
28. Edin Kurgaš
29. **Dženana Zejnilović**
30. Sead Muratović
31. Amer Klica
32. **Adela Kalač**
33. **Đulbija Višnjić**
34. Muamer Zeković
35. **Ermina Guberinić**
36. Ibiš Ljajić
37. Rejhan Muković
38. Ferid Pramenko
39. **Zumreta Hodžić**
40. Nihad Franca
41. Enko Korać
42. Remzija Demirović
43. **Hidajeta Hadžić**
44. Aid Sijarić
45. Suad Ajdarpašić
46. **Irnasa Adrović**
47. Kemal Korać
48. Dževad Dedeić
49. **Amira Škrijelj**
50. Mensud Adrović
51. Izet Dadić
52. **Dženita Kajić**
53. Kemal Agović
54. Edis Pačarić
55. **Amina Murić**
56. Musa Kurbardović
57. **Sajma Crnovršanin**
58. Adil Ajdarpašić
59. Enes Međedović

SOCIJALDEMOKRATE CRNE GORE – IVAN BRAJOVIĆ – DOSLJEDNO

1. Ivan Brajović
2. Prof. dr Vujica Lazović
3. Dr Damir Šehović
4. **Mubera Kurpejović**
5. Mićo Orlandić
6. Dr Đorđe Suhlić
7. **Dr Mevlida Gusinjac**
8. Mr Boris Mugoša
9. Mr Luka Mitrović

10. Dr Ivan Gazivoda
11. Faruk Kalač
12. **Marija Blagojević**
13. Prof. dr Andrija Lompar
14. Bećir Berjašević
15. **Pina Bubanja**
16. Čazim Hodžić
17. **Radojka Koprivica**
18. Nermin Bećirović
19. Goran Petrović
20. Prof. dr Srđan Stanković
21. Momčilo Moco Mićunović
22. **Tatjana Fanfani**
23. Omer Mehmedović
24. Dženadin Radončić
25. Draško Krivokapić
26. **Budimirka Đukanović**
27. Mr Safet Korać
28. Ranko Jovović
29. Milan Popadić
30. **Nataša Marković**
31. Marko Rakočević
32. Nikola Medenica
33. Dr Bedrija Lucević
34. **Mr Slađana Živanović**
35. Ahmed Zajmović
36. **Gordana Stevović**
37. Dr Petar Asanović
38. **Mr Snežana Burzan**
39. Dr Blažo Stijović
40. Radisav Vulević
41. Anis Pepić
42. **Mr Irma Nišić**
43. Radovan Radulović
44. Rajko Komnenić
45. Mr Vladimir Stjepčević
46. **Rada Luković**
47. Dr Jaho Pepić
48. Isljam Čeman
49. Emil Đokić
50. **Medina Hot**
51. Marko Vujačić
52. Stefan Šušter
53. Mirsad Bajraktarević
54. **Andrea Stajović**
55. Miodrag Bakrač
56. **Fatima Mehović**
57. Esad Plunac
58. **Ivana Pasković**
59. Danilo Popović
60. Nikola Šoć
61. Munir Redžović
62. **Elvedina Gerina**
63. Ismar Čorović
64. Zvezdan Ratković
65. Vladimir Jašović
66. **Dr Senaida Gušmirović**
67. Irfan Dervišević
68. **Mr Milena Raičković**
69. **Mr Ivana Raščanin**
70. **Aleksandra Masonić**
71. Mr Sead Čirgić
72. Milivoje Miro Raičković
73. **Martina Čulafić**
74. **Selma Zejnelagić**
75. Mr Zoran Pajović
76. Mr Dragan Kovačević
77. Žarko Nikolić
78. **Nataša Miljanić**
79. Selim Resulbegović
80. Milovan Đuričković
81. Žarko Radulović

STRANKA SRPSKIH RADIKALA – „CRNU GORU U SIGURNE RUKE“

1. Aleksandar Janković
2. Radovan Kecojević
3. **Snežana Sekulić**
4. Stojan Mimović
5. Mr Vladeta Đukić
6. Nikola Peruničić
7. **Sanja Vlahović**
8. Slavko Vlahović
9. Milutin Đurković - Hari
10. Batrić Knežević
11. **Nada Đurović**
12. Mirko Sekulić
13. Vladica Šoškić
14. Branko Marjanović
15. **Sanja Zečević**
16. Mirko Jokić
17. Milun Gajević
18. Igor Janjević
19. **Marta Bulatović**
20. Mihailo Zlatičanin
21. Danilo Sekulić
22. Goran Pajović
23. **Tamara Štilet**
24. Momčilo Mrdak
25. Novak Drakulović
26. Milorad Ceković
27. **Sonja Knežević**
28. Velibor Vuković
29. Miljan Asanović
30. Milan Gobović
31. **Teodora Šoškić**
32. Milutin Vučković
33. Vukadin Ivanović
34. Goran Pupović
35. **Tamara Bijelić**
36. Marko Đinović
37. Momčilo Milić
38. Radenko Janković
39. **Stojka Bulatović**
40. Željko Bogojević
41. Milutin Jovović
42. Čedomir Dujović
43. **Vesna Milačić**
44. Velimir Radenović
45. Vaso Bugarin
46. Vučić Knežević
47. **Slavica Đurišić**
48. Radiša Vučinić
49. 49. Živorad Vučeljić
50. Petar Bundalo
51. **Tamara Vlahović**
52. Dragoljub Marković
53. Srđan Knežević
54. Vojin Stojanović
55. **Dragana Giljača**
56. Slobodan Janković
57. Mladen Rašović
58. **Violeta Vukčević**
59. Rajko Perović
60. Mirčeta Gačević
61. Radoje Đurović
62. **Nevenka Pajović**
63. Drago Lalić
64. Mladen Vukajlović
65. **Bjanka Vukotić**
66. Rade Knežević
67. **Marija Garović**
68. Dragan Đurović
69. **Bojana Bolević**
70. **Indira Adrović**
71. **Gorica Stanović**
72. Goran Lazarević

73. **Sanja Knežević**
74. Dragoslav Delić
75. Dragoljub Đurković
76. **Tamara Vukotić**

ZBIRNA IZBORNA LISTA, IZBORI 2020.

SOCIJALDEMOKRATE - IVAN BRAJOVIĆ - MI ODLUČUJEMO DOSLJEDNO

1. Ivan Brajović
2. dr Damir Šehović
3. mr Boris Mugoša
4. **Marija Blagojević**
5. Mićo Orlandić
6. dr Đorđe Suhlić
7. Nihad Canović
8. **Budimirka Đukanović**
9. Faruk Kalač
10. dr Kenan Hrapović
11. Danilo Mirotić
12. **dr Mevlida Gusinjac**
13. **Stanislava Bardić**
14. prof. dr Andrija Lompar
15. Zdravko Mitrović
16. **mr Irma Nišić**
17. dr Ivan Gazivoda
18. Dženadin Radončić
19. Emil Đokić
20. **Tatjana Fanfani**
21. Čazim Hodžić
22. Radovan Radulović
23. dr Safet Korać
24. **Nataša Marković**
25. Nikola Medenica
26. Milan Popadić
27. **Radojka Koprivica**
28. Nermin Bećirović
29. Esad Plunac
30. **Pina Bubanja**
31. Onur Babačić
32. Marko Rakočević
33. **dr Ljiljana Adžić**
34. Darko Vukčević
35. Safet Lješnjanić
36. **mr Snežana Burzan**
37. Petar Ivković
38. **Martina Čulafić**
39. Spasoje Ostojić
40. Samir Adžović
41. **Sonja Seferović**
42. Saša Popović
43. **Jasmina Liković**
44. Veselin Dragović
45. **Aleksandra Masonić**
46. Miralem Feratović
47. dr Fikret Mujević
48. **Nela Milović**
49. Ilija Grgurović
50. **mr Milena Purlija**
51. mr Marko Radojević
52. **Emina Brković**
53. Vladimir Knežević
54. Isljam Čeman
55. **Ana Matijević**
56. Miloš Čelanović
57. **mr Aleta Omeragić**
58. Ismar Čorović
59. **Sanja Srdanović**
60. Rajko Komnenić
61. **Gordana Stevović**
62. Nikola Zirojević

63. **mr Ivana Raščanin - Radičević**
64. Aleksa Prelević
65. **Fatima Mehović**
66. **Jelena Vučeraković**
67. **mr Milena Raičević**
68. Darmin Ganić
69. **Elida Korać**
70. Stefan Sušter
71. **Vanja Raičević**
72. Orhan Dautović
73. **Olivera Martinović**
74. **Milena Đonović**
75. **Jelena Bulatović**
76. **Katarina Ivanović**
77. Milivoje Raičević
78. **Mubera Kurpejović**
79. Goran Petrović
80. Selim Resulbegović
81. Žarko Radulović

BOŠNJAČKA STRANKA - ISPRAVNO - RAFET HUSOVIĆ

1. Ervin Ibrahimović
2. Amer Smailović
3. **Kenana Strujić Harbić**
4. Suljo Mustafić
5. Damir Gutić
6. **Amela Kovačević Kalender**
7. Adem Fetić
8. Haris Ramović
9. **Aida Čekić**
10. Adnan Muhović
11. Amer Nokić
12. **Edina Dešić**
13. Muamer Raščić
14. Adel Omeragić
15. **Dženeta Mededović**
16. Alija Košuta
17. Jonuz Mujević
18. **Emina Mujević Kara**
19. dr Omer Šahmanović
20. dr Kenan Erović
21. **Mersida Alijević**
22. Muradif Grbović
23. Ervin Duraković
24. **Irma Trubljanin**
25. Rasim Honsić
26. Sead Šahman
27. **Anesa Ramović**
28. Admir Šahmanović
29. Demir Nurković
30. **Sabina Muratović**
31. Mersudin Gredić
32. Mevludin Dizdarević
33. **Zineta Husić**
34. Elmir Kurtagić
35. Sanel Balić
36. **Hasena Šabanović**
37. Mirza Medunjanin
38. Edin Tuzović
39. **Najda Rakić**
40. Rifat Agović
41. Irfan Husović
42. **Jasmina Cikotić**
43. Muamer Hajdarpašić
44. Jasmin Čorović
45. **Sehera Kalender**
46. Nedžad Murić
47. Fuad Feratović
48. **Ilda Babačić**
49. Bego Škrijelj
50. Senad Mujević
51. **Selma Omerović**
52. Edis Sijarić
53. Haris Zejnelagić

54. **Amela Babačić Hamadouche**
55. Ernad Suljević
56. Rešad Nurković
57. **Erzana Redžematović**
58. Senad Kalač
59. Alen Kalač
60. **Amina Dautović**
61. Sadam Luković
62. **Semina Halilović**
63. **Feride Peročević**
64. Irfan Agović
65. Amel Alibašić
66. **Ernesa Kardović**
67. Kamber Karađuzović
68. Emir Strujić
69. **Alma Hadžibegović**
70. Omar Mehović
71. Emir Pepeljak
72. **Ajla Turusković**
73. Edip Hadžimuhović
74. Aldin Muratović
75. **Edina Fulurija**
76. Admir Dž. Adrović
77. Elmir Muratović
78. **Selma Dacić**
79. **Esmira Purišić**
80. Faris Muratović
81. **Ilda Karalić**

HGI. SVIM SRCEM ZA CRNU GORU!

1. Adrijan Vuksanović
2. Ilija Janović
3. **Svjetlana Zeković**
4. **Blanka Radošević Marović**
5. Mato Krstović
6. **Ljiljana Velić**
7. **Dijana Milošević**
8. **Tanja Grabić**
9. Dragan Marstjepović
10. **Sandra Krstović**
11. Tripo Matijević
12. Vido Matković
13. **Mirjana Nikolić**
14. Andrija Krstović
15. Božo Šaltić
16. Anto Perčin
17. **Iva Petković**
18. Pavle Pasković
19. Josip Gržetić
20. **Irena Grandis**
21. Zvonimir Deković
22. Miroslav Franović
23. **Tamara Bogdanović**
24. Darko Perić
25. Zvonko Perušina
26. **Ana Vuksanović**
27. Gracija Grgurević
28. Frano Ercegović
29. Filo Biskupović
30. **Marijana Belan**
31. Nenad Brkan
32. Josip Počanić
33. Mladen Božinović
34. Matej Grgurević
35. **Valentina Andrić**
36. Branko Lasić
37. **Sonja Ivić**
38. Damir Grgurević
39. Gajo Kovačević
40. Danijel Dado Radošević
41. **Talija Bogdanović**
42. Marko Zornija
43. Davor Kaštelanović
44. Matija Marinović

45. Dražen Perak
46. Gracija Škanata
47. **Suzana Nikčević**
48. Marko Marković
49. Miroslav Sindik
50. Jakša Andrić
51. **Milena Usanović**
52. Anto Petrović

SDP - JAKA CRNA GORA!

1. **Doc. dr Draginja Vuksanović Stanković**
2. mr Raško Konjević
3. Ranko Krivokapić
4. dr Adnan Striković
5. Ivan Vujović
6. Bojan Zeković
7. Prof. dr Adis Balota
8. **mr Dragica Anđelić**
9. dr Ivan Ilić
10. Željko Nikolić
11. Nikola Đurašković
12. **Amina Cikotić**
13. Naser Resulbegović
14. Mihailo Đurović
15. Enes Drešković
16. **dr Lidija Ognjenović**
17. Prof. dr Miloš Vukčević
18. Dragan Šimrak
19. Idriz Mahmutović
20. **dr Emina Šabović**
21. Faruk Agović
22. Damir Rašketić
23. Boris Kaluderović
24. **Jelena Mitrović**
25. Emir Hadžimušović
26. Dražen Dragojević
27. dr Adnan Hadžiosmanović
28. **Enisa Markišić**
29. Aleksandar Đurović
30. Mirko Pavičević
31. Petar Odžić
32. **Elma Adrović**
33. dr Elvis Omeragić
34. Salem Smailović
35. **dr Zinaida Miljković**
36. **Svetlana Vicković**
37. **Tanja Popović**
38. **Arta Kotorri**
39. Emir Feratović
40. **Bernarda Moškov**
41. Mujo Vreva
42. Vasilije Lalević
43. Bajram Popović
44. **Ana Lipovina**
45. Marko Kastratović
46. Jovo Perović
47. Budimir Miranović
48. **Milica Stankić**
49. Edin Kalač
50. Marko Grujić
51. Tomislav Markolović
52. **Munevera Vučeković**
53. Leon Marinković
54. **Marijana Čvorović**
55. Milutin Darić
56. **Ana Jović**
57. Nebojša Matović
58. Bojan Bugarin
59. Alek Barović
60. **Seka Slavković**
61. Branko Nedović
62. **dr Eldina Kučević**
63. Nebojša Varagić
64. **Milena Jovanović**
65. Said Arslanović

66. Čazim Lisičić
67. Nikola Mugoša
68. **Anđela Soković**
69. Denis Kurpejović
70. Radisav Jaredić
71. **Vesna Tomanović**
72. **Ajla Biševac**
73. **Branislava Dapčević**
74. Zoran Pajović
75. Ratko Dubljević
76. **Iva Tošić**
77. mr Vuk Konatar
78. Mirza Demić
79. Skender Elezagić
80. **mr Jadranka Vojinović**
81. mr Novak Adžić

HRVATSKA REFORMSKA STRANKA CRNE GORE – HRS

1. Radovan Marić
2. **Marija Vučinić**
3. **Sanja Rašin**
4. **Ljerk Dragičević**
5. Prof. dr Saša Milić
6. **Ružica Lazarević**
7. **Tamara Mandić**
8. **Željka Žarković**
9. Zdravko Crnić
10. **Ana Marija Perušina**
11. **Katica Nišavić**
12. Dinko Milošević
13. **Ines Stevanović**
14. Damir Markt
15. **Dragica Stević**
16. **Milica Vemić**
17. **Tanja Jovanović**
18. Ivo Đokmarković
19. Filip Joskić
20. **Dubravka Ljaljević**
21. **Ana Simonović**
22. **Adelina Baftijari**
23. **Jelena Jovanović**
24. **Maja Popović**
25. Goran Trifunović
26. **Neda Aksentijević**
27. **Jelena Rašin**
28. **Dragana Radinović**
29. Davor Vučinić

DR DRITAN ABAZOVIĆ – CRNO NA BIJELO – DR SRĐAN PAVIČEVIĆ – (GRAĐANSKI POKRET URA, STRANKA PRAVDE I POMIRENJA, GRUPE BIRAČA CIVIS I NEZAVISNI INTELEKTUALCI) – GRAĐANI!

1. dr Dritan Abazović
2. Miloš Konatar
3. **mr Božena Jelušić**
4. dr Srđan Pavičević
5. Filip Adžić
6. **mr Suada Zoronjić**
7. Zoran Miljanić
8. Hazbija Kalač
9. Petar Vukotić
10. **Prof. dr Tatjana Bečanović**
11. Luka Rakčević
12. Gojko Berkuljan
13. **Valerija Saveljić**
14. Dr Miodrag Caro Pavličić
15. **Prof. dr Rajka Glušica**
16. mr Maksud Mahmutović
17. Prof. dr Milan Marković
18. **Ljiljana Popović-Moškov**

19. Dejan Mijović
20. **dr Amela Šehović Medenica**
21. Slobodan Savović
22. Željko Kosović
23. dr Dragan Labudović
24. **Zenepa Lika**
25. Nikola Radman
26. mr Blažo Rađenović
27. mr Ivan Ašanin
28. **Adela Barba**
29. **mr Milijana Vukotić-Jelušić**
30. Prof. dr Eldin Dobardžić
31. Petar Martinović
32. Omer Barjaktari
33. **Kaseh Sekulović**
34. Hajrudin Bučan
35. Husein Ljačić
36. **Vladana Lompar**
37. Vidoje Petričić
38. Almir Muratović
39. Rade Milošević
40. **Jasna Gajević**
41. Eldin Pepić
42. **mr Jasmina Rastoder**
43. Janko Milutin
44. Luka Radović
45. **Mihra Drndar**
46. Miodrag Vlahović
47. mr Seid Hadžić
48. Miloš Drašković
49. **Radica Maja Beriša**
50. Miloš Šušter
51. mr Zdravko Blečić
52. Mirsad Brkić
53. Luka Kovačević
54. Goran Sućur
55. **Nada Muratović**
56. Predrag Nikolić
57. Semir Hodžić
58. **Ljiljana Jokić**
59. Miladin Miko Simonović
60. **Daniela Đurović**
61. Nedžad Osmanagić
62. Dalibor Nedović
63. **Jovana Radović**
64. Predrag Nikolić
65. Adnan Ademović
66. Rade Popović
67. Nikola Đurišić
68. **Marija Radulović**
69. Lazar Miranović
70. mr Aleksandra Simović
71. Jovan Eraković
72. Bojan Jevrić
73. **Nada Čeranić**
74. Slavko Šole Janković
75. Arben Jakupi
76. **Sonja Đukić-Šarić**
77. Mirko Pavičević
78. **Andela Mijanović**
79. **Alma Sutović**
80. Mileta Radovanić
81. Zoran Mikić

ALBANSKA KOALICIJA „JEDNOGLASNO“ DEMOKRATSKA PARTIJA, DEMOKRATSKA UNIJA ALBANACA I DEMOKRATSKI SAVEZ U CRNOJ GORI - KOALICIONI SHQIPTAR „BASHKË NJI ZA“ PARTIA DEMOKRATIKE, UNIONI DEMOKRATIK I SHQIPTARËVE DHE LIDHJA DEMOKRATIKE NË MAL TË ZI

1. Fatmir Gjeka
2. Mehmed Zenka
3. Saubih Mehmeti
4. **Arbenita Vukaj**
5. Enis Gjokaj
6. Fitim Dragović
7. Astrit Hoxha
8. **Seida Suma**
9. Dritan Aljaj
10. Beqir Sellaj
11. Mirsad Grdoč
12. **Luljeta Sefa**
13. Maraš Dedvukaj
14. Agon Hasa
15. Isat Jakupi
16. **Ardita Rama**
17. Driton Salaj
18. Aida Lleshi
19. Mirsad Orahovac
20. **Haxhi Sulejmani**
21. Zuke Hasanagić
22. Dr. Agron Ibrahim
23. **Igmete Mehmedi**
24. Arben Truma
25. Ajeta Zaga
26. Emin Ljuljanović
27. **Rejhana Aljošević**
28. Nezir Gjeçbitriq
29. **Biondina-Kim Mehmedi**
30. Ahmet Markašević
31. Mr. Avdyl Alibegu
32. Riza Čoba
33. **Medina Cenović**
34. Musa Gočaj
35. Skender Rexhoviq
36. Zaim Bećović
37. **Nadžije Ardolić**
38. Dr. Sc. Dritan Ceka
39. **Ardijana Karamanaga**
40. Dželal Derviši
41. Enis Hadžaj
42. **Elira Kovači**
43. Samir Kurtović
44. Dardan Qosaj
45. **Asmira Dervišević**
46. Xhevat Gjoni
47. **Florijeta Perović**
48. Deda Camaj
49. Milazim Mustafa

ODLUČNO ZA CRNU GORU! DPS – MILO ĐUKANOVIĆ

1. Duško Marković
2. Branimir Gvozdenović
3. Milutin Simović
4. **Aleksandra Vuković**
5. Mevludin Nuhodžić
6. Predrag Bošković
7. Ivan Vuković
8. **Gordana Đurović**
9. Jevto Eraković
10. Nikola Rakočević

11. Andrija Popović
12. **Dragica Sekulić**
13. Petar Ivanović
14. Halil Duković
15. Dragutin Papović
16. **Marta Šćepanović**
17. Vlastimir Golubović
18. Zoran Pažin
19. Časlav Vešović
20. **Vesna Pavičević**
21. Miloš Nikolić
22. Miodrag Vuković
23. Nikola Janović
24. **Daliborka Pejović**
25. Branko Čavor
26. Bogdan Fatić
27. Danijel Živković
28. **Suzana Pribilović**
29. Ivan Mitrović
30. Abaz Dizdarević
31. Luid Škrelja
32. **Jovanka Laličić**
33. Predrag Sekulić
34. Andrija Nikolić
35. Miomir M. Mugoša
36. **Lidija Kljajić**
37. Radule Novović
38. Mihailo Anđušić
39. Dragomir Mrdak
40. **Tatjana Stanovčić**
41. Momčilo Martinović
42. Mehmed Husović
43. Zoran Srzentić
44. **Nela Savković Vukčević**
45. Nermin Abdić
46. Marko Burić
47. Milorad Vuletić
48. **Zoja Bojanić Lalović**
49. **Sanja Damjanović**
50. Ljubomir Sošić
51. **Ana Nikolić**
52. Borivoj Vuković
53. Vukota Stanišić
54. Dušan Radonjić
55. **Mirha Hasanbegović**
56. **Tanja Spičanović**
57. **Branka Tanasijević**
58. **Ksenija Aranitović**
59. Nikola Gegaj
60. **Nada Drobnjak**
61. **Aleksandra Vuković**
62. **Maja Bakrač**
63. Dragan Perović
64. **Eldana Canović**
65. Erol Muratović
66. Denis Kalač
67. Oskar Huter
68. **Dragana Pima**
69. Stefan Čulafić
70. Žarko Raičević
71. Slavoljub Popadić
72. **Nemša Omerhodžić**
73. Boris Muratović
74. Jovan Rabrenović
75. Suad Šabanović
76. **Nikica Purlija**
77. Lika Bećir
78. Asim Andrić
79. **Ema Ramusović**
80. Zvonimir Dubravčić
81. Zoran Kovačević

ЗА БУДУЋНОСТ ЦРНЕ ГОРЕ – ДЕМОКРАТСКИ ФРОНТ (НОВА СРПСКА ДЕМОКРАТИЈА, ПОКРЕТ ЗА ПРОМЈЕНЕ, ДЕМОКРАТСКА НАРОДНА ПАРТИЈА), СОЦИЈАЛИСТИЧКА НАРОДНА ПАРТИЈА ЦРНЕ ГОРЕ, ПРАВА ЦРНА ГОРА, УЈЕДИЊЕНА ЦРНА ГОРА, РАДНИЧКА ПАРТИЈА, ПАРТИЈА УДРУЖЕНИХ ПЕНЗИОНЕРА И ИНВАЛИДА ЦРНЕ ГОРЕ, ЈУГОСЛОВЕНСКА КОМУНИСТИЧКА ПАРТИЈА ЦРНЕ ГОРЕ, СРПСКА РАДИКАЛНА СТРАНКА, СТРАНКА ПЕНЗИОНЕРА ИНВАЛИДА И СОЦИЈАЛНЕ ПРАВДЕ ЦРНЕ ГОРЕ

1. Проф. др Здравко Кривокапић
2. Небојша Медојевић
3. Марко Милачић
4. **Симонида Кордић**
5. Владимир Јоковић
6. **Маја Вукићевић**
7. др Владимир Добричанин
8. Проф. др Бранко Радуловић
9. Милун Зоговић
10. Драгослав Шћекић
11. **Бранка Бошњак**
12. Славен Радуновић
13. Др Страхиња Булајић
14. Предраг Булатовић
15. **Данијела Ђуровић**
16. Милан Кнежевић
17. Владан Раичевић
18. Јован-Јоле Вучуровић
19. **Јелена Божовић**
20. Драган Ивановић
21. Радосв Зечевић
22. Марко Ковачевић
23. **Јованка Богавац**
24. Драган Бојовић
25. Драган Вукић
26. Мило Божовић
27. Максим Вучинић
28. **Милосава Пауновић**
29. Др Дејан Ђуровић
30. **Наташа Јеврић**
31. Дејан Вујисић
32. Владислав Бојовић
33. Жељко Савовић
34. Никола Раосављевић
35. **Јелена Кљајевић**
36. Богдан Божовић
37. Никола Бајчетић
38. Др Раде Ранитовић
39. Зоран Лакушић
40. **Вера Булатовић**
41. Милош Рајковић
42. Бобан Станишић
43. **Марија Маровић**
44. Предраг Раичевић
45. Др Будимир Алексић
46. Мијушко Бајагић
47. **Слађана Калуђеровић**
48. Милутин Ђукановић
49. Милан Лекић
50. Александар Секулић
51. **Маја Пешић**
52. Јанко Милатовић
53. Горан Киковић
54. Александар Лекић
55. **Марина Јочић**

56. Радосав Нишавић
57. Никола Јовановић
58. Радислав Станишић
59. **Мр Катарина Пулетић**
60. **Александра Вујичић**
61. **Др Љиљана Ђурашковић**
62. Миодраг Бешовић
63. Милован Живковић
64. Данило Јокић
65. Ненад Марковић
66. **Милица Ћирић**
67. **Ана Замбелић Пиштало**
68. Владимир Булатовић
69. **Бранка Прашчевић**
70. **Горица Кнежевић Јеловац**
71. Горан Дробњак
72. Радован Ракочевић
73. **Драгана Тодоровић**
74. **Кристина Рафаиловић**
75. Миодраг Булатовић
76. Вељко Васиљевић
77. **Анђела Брновић**
78. Никола Вучићевић
79. **Миља Виторовић**
80. Миљан Чађеновић
81. Андрија Мандић

ALBANSKA LISTA – GENCI NIMANBEGU, NIK GJELOSHAJ LISTA SHQIPTARE – GENCI NIMANBEGU, NIK GJELOSHAJ

1. Nik Gjelošhaj
2. Genci Nimanbegu
3. Nikolla Camaj
4. **Afërdita Pelingu**
5. Florim Pali
6. Fadil Kajoshaj
7. Lindon Gjelaç
8. **Fljutra Husić**
9. Faik Nika
10. Artan Cobi
11. Ilir Çapuni
12. **Mirjeta Gjoni**
13. Bujar Hasangjekaj
14. Ardijan Mavriq
15. Iber Hoti
16. **Jeta Hasangjekaj**
17. Ivan Ivanaj
18. Marash Dukaj
19. Xhevdet Seferi
20. **Ridvana Sulić**
21. Gjergj Camaj
22. Arben Lljunji
23. Astrit Salaj
24. **Genta Sinani**
25. Armend Milla
26. Vasel Berishaj
27. Špetim Maraj
28. **Adriana Hoxha**
29. Edon Balidemaj
30. Elvir Zečević
31. Admir Nikaj
32. **Leonora Djeljosevic**
33. Ali Daci
34. Linda Djelaj
35. Arbin Çapriq
36. **Veneranda Gjonaç**
37. Asdren Celaj
38. Mehmed Mila
39. **Besa Nikaj**
40. Nazmir Sula
41. **Adeljina Daci**
42. Ardit Ceka
43. Edin Kraja
44. Skender Tahiri

45. **Vildana Lazorja**
46. Anto Gazivoda
47. Zog Sinanovic
48. Sulejman Beqaj
49. **Aida Jamini**
50. Senad Kollari
51. Frasher Selimaj
52. Fatmir Daci
53. **Blerta Kurtović**
54. Valdet Adžemović
55. Rexhep Gjokaj
56. Irfan Muratović
57. **Linda Camaj**
58. Minir Karamanaga
59. Luigj Dedvukaj
60. Shaban Prelvukaj
61. Visar Doda
62. **Elma Drešević**
63. Leart Gorana
64. **Fjola Balidemaj**
65. Senad Gilaj
66. Besart Çobaj
67. Dzevdet Djokovic
68. **Valbona Resulbegović**
69. **Liza Lucgjonaj**
70. Granit Ujkashi
71. Amir Hollaj
72. **Kristina Dushaj**
73. Pashko Gjokaj
74. **Lindita Gjonaç**
75. Rexhep Çunmulaj
76. **Rinita Osmani**
77. **Elizabeta Camaj**
78. Prela Ujkaj
79. **Abdula Nimanbegović**
80. **Valentina Vuljević**
81. Asllan Lljunji

ALEKSA BEČIĆ - MIODRAG LEKIĆ - "MIR JE NAŠA NACIJA" - DEMOKRATE - DEMOKRATSKA CRNA GORA - DEMOS - PARTIJA PENZIONERA INVALIDA I RESTITUCIJE - GRAĐANSKI POKRET NOVA LJEVICA

1. Aleksa Bečić
2. Miodrag Lekić
3. **Zdenka Popović**
4. Dragan Krapović
5. Boris Bogdanović
6. Momo Koprivica
7. Stevan Katić
8. **Tamara Vujović**
9. Albin Čeman
10. Vladimir Martinović
11. Danilo Šaranović
12. **Valentina Minić**
13. Nikola Rovčanin
14. Dženan Kolić
15. Vladimir Čadenović
16. **Nevenka Čirović**
17. Vladimir Pavićević
18. Savo Vujošević
19. Vladimir Jokić
20. **Kristina Vasiljević**
21. Novica Obradović
22. Mijomir Pejović
23. Marko Mitrović
24. **Mirjana Adžić**
25. Radovan Asanović
26. Danilo Mrvaljević
27. Dragan Tufegdžić
28. **Slavica Maslovar**
29. Milorad Martinović
30. Radenko Lacmanović

31. Štjefan Camaj
32. **Ksenija Milović**
33. Krsto Radović
34. Momčilo Leković
35. Luka Krstović
36. **Tatjana Crepulja**
37. Duško Stjepović
38. Miloja Tešović
39. Marko Ljujić
40. **Tatjana Šimić**
41. Avdo Gorčević
42. Momir Joksinić
43. Novica Gogić
44. **Anđa Krnić**
45. Goran Folić
46. Saša Mijović
47. Pero Popović
48. **Sanja Stanišić**
49. Vladimir Đaković
50. Nikola Samardžić
51. **Bojana Furtula**
52. Nemanja Vuković
53. Bojan Krvavac
54. Nikola Kažić
55. Boro Lučić
56. **Marija Pavićević**
57. Viktor Dedaj
58. Darko Šljivančanin
59. **Anđela Bečić**
60. Borislav Đurišić
61. Marko Janketić
62. Dušan Janjušević
63. Mladen Đukić
64. **Vesna Lončar**
65. Vuko Vlahović
66. Momčilo Krsmanović
67. **Tanja Džankić**
68. Safet Kalač
69. **Marija Bošković**
70. **Miljana Kićović**
71. Vilson Plumaj
72. **Zorana Bakić**
73. Rajko Albijanić
74. **Dijana Pejović**
75. **Maja Stojanović**
76. **Zorica Bulatović**
77. Nikola Ivanović
78. **Vera Marđonović**
79. **Božica Grujić**
80. Velizar Kaluđerović
81. Neven Gošović

ZBIRNA IZBORNA LISTA IZBORI 2023.

JASNO JE! - BOŠNJAČKA STRANKA - MR ERVIN IBRAHIMOVIĆ

1. Ervin Ibrahimović
2. Amer Šmailović
3. **Kenana Strujić Harbić**
4. Damir Gutić
5. Admir Adrović
6. Mirsad Nurković
7. **Edina Dešić**
8. Jasmin Čorović
9. Adel Omeragić
10. Irfan Husović
11. Ervin Duraković
12. **Adaleta Pecević**
13. **Aldijana Sijarić**
14. Sanel Balić
15. **Merima Džogović**

16. Merdin Purišić
17. Izet Čorović
18. Mirsad Azemović
19. **Edita Šahman**
20. Mersudin Gredić
21. Nedžib Ibrišimović
22. **Dženeta Kajić**
23. Mevludin Dizdarević
24. Edin Tuzović
25. Ernad Suljević
26. **Dženeta Kurtagić**
27. Ismet Latić
28. Almir Avdić
29. Mirza Medunjanin
30. **Mersida Alijićević**
31. **Anesa Koljenović**
32. **Adela Čindrak**
33. Muradif Grbović
34. Rahman Ajdarpašić
35. **Selma Omerović**
36. Hamza Dacić
37. Alen Kalač
38. Mersad Šutković
39. **Semra Kalač**
40. Amer Demeć
41. Nedžad Murić
42. Kemal Alić
43. **Naida Dobardžić**
44. Rahman Škrijelj
45. **Ilda Babačić**
46. **Anita Šabotić**
47. Emir Dacić
48. **Sehera Kalender**
49. **Mirzeta Ramdedović**
50. **Elvisa Ljajić**
51. **Erzana Redžematović**
52. Edin Kolić
53. **Semiha Kurpejović Ramusović**
54. Seid Šabović
55. **Suada Musić**
56. **Amra Kečević**
57. **Zerina Sijarić**
58. Fadil Zejnelagić
59. Šefko Kurpejović
60. Elvir Osmanović
61. **Lejla Seferović**
62. Ramo Kurbardović
63. Armin Sijarić
64. **Raisa Omeragić**
65. Damir Raščić
66. **Albina Fetahović**
67. **Mirsada Bošnjak**
68. Izet Dečević
69. **Aldina Monić**
70. Emir Strujić
71. **Amina Dautović**
72. Nermin Škretović
73. **Adna Rastoder**
74. Aldan Ramović
75. **Edina Fulurija**
76. Fuad Feratović
77. Edis Dautović
78. **Anela Mujević**
79. Fahrudin Spahić
80. Amin Nokić
81. Suljo Mustafić

HGI – NA PRAVOJ STRANI SVIJETA

1. Adrijan Vuksanović
2. Ilija Janović
3. **Edita Starović**
4. **Svetlana Zeković**
5. **Marija Mihaliček**
6. **Blanka Radošević Marović**

7. Mato Krstović
8. **Mirjana Nikolić**
9. **Ljiljana Velić**
10. **Sandra Krstović**
11. Dragan Marstjepović
12. Filo Biskupović
13. **Marija Gjurović**
14. Bruno Janković
15. Pavle Pasković
16. Aleksandar Bijelić
17. Matija Marinović
18. Danijel Dado Radošević
19. Frano Ercegović
20. **Anja Andrić**
21. Anto Perčin
22. **Tanja Grabić**
23. Marko Ugrin
24. Darko Perić
25. Elvis Brkan
26. Vedran Nikolić
27. Petar Janović
28. **Ana Vuksanović**
29. Jakša Andrić
30. **Tamara Bogdanović**
31. Matej Knezović
32. Krsto Janović
33. **Laura Belan**
34. **Marija Golub**
35. Mladen Božinović
36. Zvonko Perušina
37. Tripo Odžić
38. Matej Grgurević
39. **Nada Baldić**
40. **Marijana Belan**
41. Mladen Perušina
42. Josip Počanić
43. Nenad Brkan
44. **Marija Idrizović**
45. **Irena Grandis**
46. **Talija Bogdanović**
47. Josip Gržetić
48. **Dijana Milošević**
49. Miroslav Franović
50. **Selma Krstović**
51. Zvonimir Deković
52. **Darija Žegura**
53. Božo Šaltić
54. Marko Zornija
55. Anto Petrović
56. **Ines Belan**
57. Milena Usanović
58. Branko Lasić
59. Gajo Kovačević
60. **Sonja Ivić**
61. Zlatko Krasan
62. Božidar Belan
63. **Iva Petković**
64. Tripun Grgurević
65. **Dubravka Starović**
66. Damir Grgurević
67. Davor Kaštelanović
68. Miroslav Sindik
69. **Andrea Petrović**
70. **Suzana Nikčević**
71. Božo Zornija

ПРАВДА ЗА СВЕ!“ - ДР ВЛАДИМИР ЛЕПОСАВИЋ

1. Владимир Лепосавић
2. Иван Вукићевић
3. **Славица Шћекић**
4. Марко Јокић
5. Миљан Живковић
6. Миомир Јоксимовић
7. Горан Шљиванчанин

8. **Ивана Чабаркапа**
9. Божидар Денда
10. Александар Ђуковић
11. Андреј Аџић
12. **Теодора Вујачић**
13. Митар Булатовић
14. Саво Радуловић
15. Павле Вуковић
16. **Сара Смоловић**
17. Петар Ђоровић
18. **Луција Ћираковић**
19. Радоје Фемић
20. Милош Гајевић
21. Јован Фемић
22. Ђорђе Ћапин
23. Марко Стојановић
24. **Љиљана Аџић**
25. **Биљана Станишић**
26. Душан Томић
27. Хајро Сеферовић
28. Лука Кешељевић
29. Горан Никчевић
30. **Ксенија Брајовић**
31. Радослав Станишић
32. Славко Булатовић
33. **Александра Новчић**
34. Томица Војиновић
35. **Деана Влаховић**
36. **Весна Каљевић**
37. Машан Вуковић
38. **Јелена Јокић**
39. Павле Ралевић
40. Александар Булатовић
41. Далибор Пренкић
42. Александар Вукићевић
43. Предраг Ћосовић
44. **Александра Булатовић**
45. Новак Филиповић
46. **Андријана Драговић**
47. Жељко Ђурчин
48. Милун Гајевић
49. **Анита Мартиновић**
50. Марко Газивода
51. **Михаела Ђуровић**
52. Јовица Делић
53. Зоран Мрђеновић
54. **Дејана Гогић**
55. Милош Милачић

SNP - DEMOS - ZA TEBE

1. Vladimir Joković
2. Dragoslav Šćekić
3. **Sladana Kaluđerović**
4. **Ksenija Milović**
5. dr Zoran Terzić
6. Bogdan Božović
7. **Milosava Paunović**
8. Dragan Vukić
9. Slobodan Delić
10. **Vesna Bajović**
11. Krsto Rađenović
12. dr Saša Grbović
13. **Neda Ojdanić**
14. Igor Bulatović
15. Željko Čulafić
16. **Maša Stevović**
17. Danilo Palević
18. Tihomir Bogavac
19. **Sanja Jokić**
20. Miodrag Bulatović
21. Zoran Tomić
22. Marko Radonjić
23. **Miljana Kićović**
24. Darko Stojanović
25. Marko Ivanović
26. Nikola Milićević

27. **Ljiljana Lutovac**
28. Darko Smolović
29. Milan Jančić
30. **Sandra Adžić**
31. Mitar Barać
32. **Marina Šljivčanin**
33. **Ivana Kečina**
34. Vidran Kljajević
35. Slavko Vukčević
36. **Olga Danilović**
37. Ranko Stijović
38. Vladimir Dragović
39. **Violeta Dondić**
40. Lakić Babović
41. Željko Jelić
42. **Milica Račić**
43. Zoran Kujović
44. Ivan Bulatović
45. **Elma Ramčilović**
46. Aleksa Blagojević
47. Vlatko Janković
48. **Jelka Grujić**
49. Zoran Jojić
50. Ljubo Lalić
51. **Bojana Nikolić**
52. Lepomir Popović
53. Zoran Pešović
54. **Andrijana Rajković**
55. Zoran Jovanović
56. Ivan Radević
57. **Ana Vlaović**
58. Neđeljko Jakšić
59. Željko Bajčeta
60. **Jasna Knežević**
61. Željko Milić
62. Mitar Marković
63. **Ivana Pavlović**
64. Milutin Mićović
65. Danilo Veličković
66. **Zorica Manojlović**
67. Nikola Ivanović
68. Bojan Milović
69. Ljubomir Zlajić
70. **Vidosava Šćekić**
71. Milan Radonjić
72. Rade Ostojić
73. Aleksa Đekić
74. **Jelena Šćepanović**
75. Nemanja Orović
76. Zoran Bošković
77. Dražen Joksimović
78. **Teodora Pelević**
79. Nikola Mirović
80. Darko Drobniak
81. Miroslav Grubić

НАРОДНА КОАЛИЦИЈА - СЛОЖНО И ТАЧКА” - (ДЕЈАН ВУКШИЋ - ДЕМОХРИШЋАНСКИ ПОКРЕТ; МАРКО МИЛАЧИЋ - ПРАВА ЦРНА ГОРА; ВЛАДИСЛАВ ДАЈКОВИЋ - СЛОБОДНА ЦРНА ГОРА; ДРАГИЦА ПЕРОВИЋ - ДЕМОКРАТСКА СРПСКА СТРАНКА; ДР НОВИЦА СТАНИЋ - ПОКРЕТ ЗА ПЉЕВЉА)

1. Дејан Вукшић
2. Марко Милачић
3. Владислав Дајковић
4. **Маја Мршуља**
5. Др Новица Станић
6. Жељко Савовић
7. Бобан Радевић

8. **Сенка Радовић**
9. Александра Делетић
10. Никола Вукотић
11. Милан Јевтић
12. Радоња Вуковић
13. **Сандра Мартиновић**
14. Звонко Јеврић
15. **Сања Ђондовић**
16. Максим Драшковић
17. Стефан Вешовић
18. **Маја Ђуришић**
19. Божидар Бајић
20. Миљан Мујичић
21. Владе Дамјановић
22. Дражен Јовановић
23. Милан Зарић
24. **Весна Ћељевић**
25. Момчило Радовић
26. Шпиро Одаловић
27. **Александра Вуковић**
28. Божидар Делић
29. Саша Шћекић
30. **Мира Вуковић**
31. Велибор Остојић
32. Кристијан Којичић
33. **Јелена Средановић**
34. Др Бранко Станић
35. Раде Бојовић
36. Марко Дармановић
37. Перо Ерцеговић
38. Светозар Улићевић
39. **Милица Пандурица**
40. Др Божидар Вујичић
41. **Марина Вукаловић**
42. Владан Лабовић
43. Милета Шутовић
44. Вукан Голубовић
45. Иван Ојданић
46. Филип Јекнић
47. Вукота Станковић
48. **Дијана Дробњак Маровић**
49. Филип Кривокапић
50. Милош Спаић
51. **Јелена Лучић**
52. Игор Пурић
53. Горан Лалевић
54. **Ивана Лутовац**
55. Дино Смаковић
56. Мирко Одаловић
57. **Тамара Јањић**
58. Неђељко Досковић
59. **Ана Дујовић**
60. Данило Катнић
61. **Софија Гргуровић**
62. Иво Бајковић
63. Небојша Вукасовић
64. Лазар Делевић
65. **Мирослава Решетар**
66. Дејан Рондовић
67. **Ивона Станковић**
68. **Исидора Крсмановић**
69. Предраг Јуришевић
70. Сениша Раденовић
71. **Радмила Станковић**
72. Ивица Вукчевић
73. **Лидија Маркуш**
74. **Александра Милатовић**
75. Мирко Станковић
76. Горан Чабаркапа
77. Дражен Тодоровић
78. **Кристина Лутовац**
79. Мирко Рогач
80. Саша Добровић
81. Драгољуб Павићевић

ALBANSKA ALIJANSA – ALEANCA SHQIPTARE

1. Genci Ninambegu
2. Fatmir Gjeka
3. Saubih Mehmeti
4. **Ilmira Lika**
5. Damir Bećović
6. Gzim Hajdinaga
7. Dr Ilir Çapuni
8. **Ardita Rama**
9. Fitim Dragović
10. Dr Agron Ibrahim
11. **Edisa Ćelebić**
12. Besmir Murati
13. **Adriana Hoxha**
14. Driton Salaj
15. **Maja Nuculović**
16. Arbin Čapriqi
17. Armend Milla
18. Agron Mehmedi
19. Astrit Hoxha
20. **Mirjeta Gjoni**
21. Marko Gorković
22. Ridvan Niković
23. Asllan Lllunji
24. **Salije Meqikukiq**
25. Minir Karamanaga
26. Ahmet Markašević
27. **Blerta Kurtović**
28. **Elira Kovaçi**
29. Vebi Hardolli
30. Beqir Sellaj
31. Anton Marniković
32. **Dhurata Hoxhiq**
33. Sabri Salaj
34. Kristjan Dukaj
35. Faik Nika
36. **Valdete Osmani Husiq**
37. Ajlet Zaga
38. Diar Hadžibeti
39. Kujtim Boci
40. **Haxhere Jahoviq**
41. Elvir Zećević
42. Shkelzen Sulejmani
43. **Hana Elezagić**
44. **Marina Junčaj**
45. Enis Mehmedović
46. Arben Xhurreta
47. David Dedvukaj
48. Enisa Murseli
49. Anton Nikaj
50. Suad Đelović
51. Arben Gječbritaj
52. **Rukije Mehmedoviq**
53. Nezir Gječbitriq
54. Daut Ceka
55. Baškim Milović
56. **Anadeta Micaković**
57. Mirsad Frlićkić
58. **Fatjona Velić**
59. Jozo Džiković
60. **Fljorijeta Dočić**
61. Skender Rexhovich
62. Leonard Dedvukaj
63. **Monika Berišaj**
64. Ćemal Bajri
65. **Kristina Đonaj**
66. Leart Taipi
67. Ardijan Mavriq

PREOKRET ZA SIGURNU CRNU GORU – SRĐAN PERIĆ

1. Srđan Perić
2. Vuk Iković
3. **Andrijana Radović**
4. Dževdet Pepić
5. Mirza Krnić
6. **Svetlana Đukić**
7. Zdravko Bucko Đuranović
8. Darko Zarubica
9. **Aleksandra Jokić**
10. Radislav Vojvodić
11. Jovan Ivanović
12. Dino Ramović
13. **Aleksandra Popović**
14. Dejan Perović
15. Radiroje Merdović
16. Fikret Kuć
17. Miodrag Ilić
18. Dragan Vukčević
19. **Vera Banović**
20. Nemanja Draganić
21. Spasoje Novićević
22. **Tamara Terzić**
23. Omar Mustafić
24. Anes Beriša
25. Milutin Baturan
26. **Minela Musić**
27. Radovan Đurović
28. **Dušica Krivokapić**
29. Miloš Jelić
30. Marko Daković
31. **Anja Pavićević**
32. Pavle Radulović
33. Miloš Radenović
34. Vuksan Brajović
35. **Milenka Perović**
36. Ivan Brajović
37. Momčilo Gajević
38. Nikola Kolundžić
39. **Bojana Radojević**
40. Predrag Novaković
41. Mirza Lekić
42. **Anđela Otašević**
43. Marko Vujović
44. Mirsad Krnić
45. **Valentina Kolman**
46. Veselin Popović
47. **Milica Delić**
48. Dražen Kolorogić
49. **Nina Ramović**
50. Nikola Balević
51. **Milanka Knežević**
52. Predrag Čosović
53. David Radović
54. **Slavka Vujović**

POKRET ZA PROMJENE - PRVO CRNA GORA - NEBOJŠA MEDOJEVIĆ - REFORME ZA SPAS ZEMLJE

1. Nebojša Medojević
2. Prof. dr Branko Radulović
3. **Dr Branka Bošnjak**
4. Boban Stanišić
5. Milo Popović
6. **Valentina Dabović**
7. **Aida Kurpejović**
8. Aleksandar Lekić
9. Ratko Đurišić
10. **Mr Marija Marsenić**
11. Mr Goran Drobniak
12. Mr Vladan Raičević
13. Novak Anđelić
14. **Dr Snežana Kaluđerović**

15. Dr. Žan Mrdović
16. Rade Grujić
17. Boro Todorović
18. Ranko Aligrudić
19. **Dr. Branka Stanković**
20. Mr Nikola Vučićević
21. Jovanka Bogavac
22. **Anika Bajić**
23. Miloje Nišavić
24. Ivan Knežević
25. Slobodan Lazović
26. **Tatjana Perović**
27. **Stanislava Vučetić**
28. Dražen Nikolić
29. Dr. Slobodan Mandić
30. Aleksandar Vučković
31. Miodrag Popović
32. **Dr Nedžmija Lukač**
33. **Marija Vučićević**
34. Zdravko Vojnović
35. **Snežana Kojović**
36. Mladen Laban
37. Dr Predrag Stanković
38. Tadija Garović
39. Drago Zećević
40. **Marija Janković**
41. **Žana Svrkota**
42. Marinko Barjaktarović
43. **Vanja Radović**
44. Aleksandar Kovačević
45. **Sladana Nedović**
46. **Bojana Popović**
47. Miloš Rmuš
48. Čedomir Kavarić
49. Petar Radovanović
50. Stefan Dabetić
51. **Sara Ivanović**
52. Zoran Tajić
53. **Milana Simonović**
54. **Violeta Jeremić**
55. Radomir Bojović
56. **Rada Šćepović**
57. **Nikolina Marović**
58. Velimir Smolović
59. Željko Liješević
60. **Aleksandra Vujičić**
61. Vladislav Mitrović
62. Goran Doljanica
63. **Tijana Rađenović**
64. **Gordana Begović**
65. Danilo Čanović
66. **Andrijana Laković**
67. Rejhan Kurpejović
68. Arsenije Lalatović
69. Filip Popović
70. **Stanica Pešić**
71. Srđan Pešić
72. Lazar Laličić
73. Gojko Kojović
74. Mileta Medojević
75. Danilo Vukčević
76. **Olfin Milićević**
77. Ivica Golubić
78. **Martina Šćekić**
79. Ivan Lekić
80. Pero Milićević
81. Marinko Medojević

DA, MI MOŽEMO ZA GRAĐANSKU CRNU GORU!

1. **dr Dragica Perović Ivanović**
2. **Mirel Radić**
3. **Sandra Muratović Čvorović**
4. Esnaf Adrović
5. **Željka Radak Kukavičić**

6. **Dr Maida Burdžović**
7. **Dr Zorica Ljumović Vučeraković**
8. Zoran Božović
9. **Mr Nada Marstijepović Đurđić**
10. Redžep Niković
11. Predrag Malešić
12. Alen Babačić
13. Edin Šarkinović
14. Dragan Živković
15. Miljan Perović
16. **Raza Nurković**
17. Miodrag Četković
18. **Ksenija Krivokapić**
19. **Karmela Ražnatović**
20. Nikola Jukić
21. **Seka Slavković**
22. **Perunika - Đina Kokić**
23. Ljubomir Ljubisavljević
24. **Dejana Savićević**
25. Ivan Čupić
26. Goran Đurković
27. **Nada - Nađa Karadžić**
28. **Danijela Vidović**
29. Predrag Stanjević
30. **Vesna Zlatković**
31. **Anja Bojović**
32. **Valentina Bajčeta**
33. Radoje Stanić
34. **Mr Slavica Pejatović**
35. Zdravko Prekratić
36. Demir Šarkinović
37. **dr Samira Gargović**
38. **Sanja Boljević**
39. **Marija Đurđić**
40. Radisav Joksović
41. Nikola Nikčević
42. Boris Radunović
43. **Hristina Perović**
44. **Ksenija Jokanović**
45. **Marijana Bulatović**
46. Željko Vlahović
47. **Marijana Milić**
48. **Inela Šarkinović**
49. **Mirjana Jukić**
50. Mirko Papović
51. **Sajma Kočan**
52. Miodrag Pajović
53. Branislav Vujović
54. **Jelena Joksović**
55. Luka Milošević
56. Marko Maraš
57. **Vesna Đurović**
58. **Zorica Merdžanić**
59. **Milijana Andesilić**
60. Andrija Pavićević
61. **Mirela Maraš**
62. **Ivana Joksović**
63. Saša Radović
64. **Bahta Šarkinović**
65. Ensari Tiganj
66. **Mirsada Radunović**
67. **Helena Čvorović**
68. **Jovana Milić**
69. Ivan Joksović
70. **Suada Kasumović**
71. **Arijana Suljević**
72. **Marina Bulatović**
73. Obrad Klačar
74. **Dragana Bojanić**
75. **Amina Orahovac**
76. Željko Joksović
77. **Ivana Perišić**

ZAJEDNO! ZA BUDUĆNOST KOJA TI PRIPADA - DANIJEL ŽIVKOVIĆ (DPS, SD, DUA, LP)

1. Danijel Živković
2. Nikola Janović
3. Dr Nermin Abdić
4. **Dr Pharm. Drita Llolla**
5. Mr Boris Mugoša
6. Dušan Raičević
7. Spec. struk. Oskar Huter
8. **Aleksandra Vuković Kuč**
9. Doc. dr Ivan Vuković
10. Dr Jevto Eraković
11. Doc. dr Abaz Dizdarević
12. **Spec. Sci Sonja Milatović**
13. Branislav Nenezić
14. Mehmed Zenka
15. Prof. dr Nikola Milović
16. **Zoja Bojanić Lalović**
17. Andrija Nikolić
18. Nikola Rakočević
19. Mr Mihailo Anđušić
20. **Prof. dr Aleksandra Despotović**
21. Nihad Canović
22. Dr Elvir Zvrko
23. Vatroslav Belan
24. **Mr Nela Savković Vukčević**
25. Mr Boris Muratović
26. Mehmed Husović
27. Mr Jugoslav Jakić
28. **Dr Lidija Kljajić**
29. Leon Gjokaj
30. **Dr Nermina Muratović**
31. **Mr Ksenija Aranitović**
32. Nikola Zirojević
33. Andrija Radman
34. Mr Miloš Popivoda
35. **Slobodanka Boba Roganović**
36. Doc. dr Stefan Čulafić
37. Milan Tičić
38. Neđeljko Moškov
39. **Maja Rondović**
40. Asim Andrić
41. Fazlija Krcić
42. Branko Bošković
43. **Vera Medojević**
44. Miodrag Ivanović
45. **Mr Irma Nišić**
46. **Dr Maja Miročević Rotolo**
47. **Marica Maša Zeković**
48. Luka Radović
49. Matija Bulatović
50. **Seniha Tahirović**
51. Spec. Sci Krešimir Petrović
52. **Dragana Živković**
53. Marko Tošić
54. Miloš Čelanović
55. Mensur Šalaj
56. **Dejana Dizdar**
57. Demir Bajrović
58. Vladimir Filipović
59. **Sanja Mitrović**
60. **Nataša Vučinić**
61. Dr Miro Nedić
62. **Mr Milica Lekić**
63. Lazar Vujačić
64. Draga Perišić
65. **Marija Popović**
66. **Mr Mirjana Radulović**
67. Mr Aleksandar Markolović
68. **Mr Gordana Knežević**
69. Čazim Hodžić
70. **Spec. Sci Maša Šturanović**
71. **Amina Brahić**
72. **Una Lješnjak**

73. Ammar Borančić
74. Enis Gjokaj
75. Vladan Arsović
76. **Slađana Milić**
77. Aćim Dabović
78. Momčilo Jovanović
79. **Mr Ivana Raščanin Radičević**
80. **Jovana Jakšić**
81. **Dr Dušanka Novosel**

EVROPA SAD – MILOJKO SPAJIĆ

1. Milojko Spajić
2. dr Filip Ivanović
3. **Maida Gorčević**
4. Andrej Milović
5. **Prof. dr Anđela Jakšić Stojanović**
6. Boris Pejović
7. mr Vasilije Čarapić
8. dr Srđan Pavičević
9. dr Vladimir Dobričanin
10. Seid Hadžić
11. **Jelena Nedović**
12. Tihomir Dragaš
13. Filip Radulović
14. Mirko Đukić
15. **Naida Nišić**
16. dr Vojislav Šimun
17. Uglješa Urošević
18. Dražen Petrić
19. **Radinka Činčur**
20. Jovan Subotić
21. Miodrag Laković
22. Miloš Pižurica
23. **Jevrosima Pejović**
24. Darko Dragović
25. dr Dane Marković
26. **Dragana Vučević**
27. Gordan Stojović
28. dr Danilo Jokić
29. Vladimir Bakrač
30. Milan Zečević
31. **Nađa Laković**
32. Tonči Janović
33. Armen Šehović
34. Bojan Vujović
35. Zdravko Kovačević
36. **Branka Marković**
37. Radovan Bijelić
38. Albin Kardović
39. **Jelenka Andrić**
40. **Jelena Milanković**
41. **Jelena Raković**
42. Boško Todorović
43. Branislav Radičević
44. Emil Osmanović
45. mr Zdravko Tomić
46. Nikola Vojvodić
47. **Mr Jasna Jovanović**
48. dr Savo Marić
49. Marko Lakić
50. Saša Bjeković
51. Almir Balić
52. **Maja Vučelić**
53. Vladimir Tadić
54. Milutin Butorović
55. **Tamara Rosandić**
56. Darko Savović
57. Dejan Rabrenović
58. **Alma Kurtagić**
59. **Bojana Janjušević**
60. **Draženka Laketić**
61. Dragutin Višnjić
62. **Mevlida Čatović**
63. Nikola Rakočević
64. dr Nikola Raosavljević
65. Vuksan Milošević

66. **dr Tamara Tapušević**
67. Filip Boljević
68. **Ana Dulović**
69. **dr Anja Škurić**
70. Miloš Perović
71. **Ranka Šljivančanin**
72. **Jovana Radulović**
73. Predrag Mićunović
74. Loran Mohamad
75. Marko Stojiljkov
76. **Nina Strugar**
77. **Petra Čelebić**
78. **Seada Krnić**
79. Branko Krvavac
80. **Prof. dr Olivera Injac**
81. Aleksandar Grgurović

SDP – ZA NAŠU KUĆU

1. Nikola Đurašković
2. Ivan Vujović
3. Adnan Striković
4. **Amina Cikotić**
5. Bojan Zeković
6. Petar Odžić
7. Budimir Mugoša
8. **Dragica Anđelić**
9. Tomislav Markolović
10. Naser Resulbegović
11. Almir Rebronja
12. **Elma Adrović**
13. **Jovana Marković**
14. Mirko Stanić
15. Jasmin Bralić
16. Sulejman Dešić
17. **Tanja Popović**
18. Aleksandar Đurović
19. Elvis Omeragić
20. **Tijana Šćekić**
21. Radisav Jaredić
22. Željko Brajović
23. Jovo Perović
24. **Bernarda Moškov**
25. Boris Kaluderović
26. Adnan Šabović
27. Nikola Joković
28. **Biljana Čulafić**
29. Aleksandar Srdanović
30. Rejhan Agović
31. Marko Lasica
32. **Dunja Dragović**
33. Čazim Lisičić
34. Željko Rajković
35. **Biljana Brajović Pajković**
36. Čedo Dobrović
37. **Ajla Hodžić**
38. Anto Prskalo
39. **Marijana Čvorović**
40. Omar Lekić
41. Radovan Đeković
42. Emir Feratović
43. **Ana Lipovina**
44. Denis Kurpejović
45. **Ana Kovač**
46. Sead Feratović
47. **Nataša Kazić**
48. Nebojša Matović
49. **Jasna Kovačević**
50. Aleksandar Gazivoda
51. **Milena Jovanović**
52. Damir Balota
53. **Bojana Rajković**
54. Boris Petkov
55. Edon Caushi
56. **Anđela Soković**
57. Radovan Perović
58. Miodrag Kapetanović

59. Nebojša Varagić
60. **Aida Kolašinac**
61. Aleksandar Čipranić
62. Dalibor Milosavljević
63. Said Arslanović
64. **Lidija Ognjenović**
65. Milutin Darić
66. Balša Knežević
67. Slavko Đukanović
68. **Belmina Kurtanović**
69. Ašir Bibuljica
70. Rifat Đinović
71. Marko Kastratović
72. **Belma Đurđević**
73. **Tamara Obrenović**
74. Mladen Brajović
75. Zulfikar Kurtagić
76. **Anida Škrijelj**
77. Xhemal Fici
78. Vladan Radunović
79. **Jelena Mitrović**
80. Mirko Pavičević
81. Željko Nikolić

ALEKSA I DRITAN - HRABRO SE BROJI !

1. mr Aleksa Bečić
2. dr Dritan Abazović
3. mr Momo Koprivica
4. **Zdenka Popović**
5. Miloš Konatar
6. Boris Bogdanović
7. Dragan Krapović
8. **Ana Novaković Đurović**
9. Vladimir Martinović
10. Stevan Katić
11. Filip Adžić
12. **mr Anđela Peković**
13. Zoran Mikić
14. Nikola Rovčanin
15. Vladimir Jokić
16. **dr Valentina Minić**
17. **mr Milena Vuković Sekulović**
18. Damjan Čulafić
19. dr Albin Čeman
20. Mileta Radovanić
21. Momčilo Leković
22. Luka Rakčević
23. Duško Stjepović
24. **dr Tamara Vujović**
25. Dušan Golović
26. dr Marko Mitrović
27. MA Aleksandar Klarić
28. **mr Milijana Vukotić Jelušić**
29. Novica Obradović
30. Danilo Mrvaljević
31. Miloš Medenica
32. **Jovana Tošić**
33. Dr sci. Miodrag Caro Pavličić
34. 34. Štjepan Camaj
35. **dr Tatjana Simić**
36. Mladen Nedović
37. Husein Ljaić
38. Luka Krstović
39. mr Marko Janketić
40. **Bojana Obradović**
41. Mladen Đukić
42. Omer Barjaktari
43. **Slavica Maslovar**
44. Darko Šljivančanin
45. **Adela Barba**
46. Bojan Četković
47. Novica Gogić
48. Hajrudin Bučan
49. Safet Kalač

50. **mr Božica Grujičić**
51. Ivan Ašanin
52. Boro Lučić
53. Slavko Šole Janković
54. Božo Premović
55. **Zorana Bakić**
56. Mitar Goranović
57. **Feride Peročević**
58. **Vesna Antović**
59. Bojan Krvavac
60. Mirsad Barjaktarević
61. **Svetlana Tomić**
62. Aleksandar Šaranović
63. Špiro Vulović
64. Branko Vuković
65. **Ljiljana Jokić Kapa**
66. **Zorica Bulatović**
67. **Branka Vukojević**
68. Blažo Rađenović
69. Vilson Plumaj
70. **Ljiljana Maraš**
71. Nikola Radman
72. **Dijana Pejović**
73. Vladimir Martinović
74. **Vladana Kolar**
75. Velizar Kaluđerović
76. **Valerija Saveljić**
77. **dr Rajka Glušica**
78. Neven Gošović
79. Nemanja Vuković
80. Danilo Šaranović
81. Goran Đurović

**ЗА БУДУЋНОСТ ЦРНЕ ГОРЕ
(НОВА СРПСКА ДЕМОКРАТИЈА,
ДЕМОКРАТСКА НАРОДНА
ПАРТИЈА ЦРНЕ ГОРЕ,
РАДНИЧКА ПАРТИЈА)**

1. Милан Кнежевић
2. Андрија Мандић
3. **Симонида Кордић**
4. Марко Ковачевић
5. **Маја Вукићевић**
6. Славен Радунковић
7. Веско Делић
8. Милун Зоговић

9. Милутин Ђукановић
10. Милан Лекић
11. Владислав Бојовић
12. **Јелена Божовић**
13. Јован Јоле Вучуровић
14. Мр Драган Бојовић
15. Максим Вучинић
16. **Јелена Кљајевић**
17. Др Дејан Ђуровић
18. Александар Дожић
19. Васо Обрадовић
20. **Бојана Пићан**
21. Никола Јовановић
22. Др Будимир Алексић
23. Велимир Ђоковић
24. **Милица Рондовић**
25. Владимир Булатовић
26. Вуко Тодоровић
27. Младен Микијел
28. **Др Вера Булатовић**
29. Михаило Асановић
30. Вук Жижић
31. Александар Секулић
32. **Наташа Јеврић**
33. Мирко Миличић
34. Андрија Бабовић
35. Борис Боричић
36. **Др Мирјана Грегловић**
37. Зоран Благојевић
38. Миљан Марковић
39. Зоран Чолаковић
40. **Вида Ивановић**
41. Горан Киковић
42. Иван Поповић
43. Предраг Раичевић
44. **Јелена Милошевић**
45. Владимир Потпара
46. **Драгана Тодоровић**
47. Мр Иван Отовић
48. Радован Ракочевић
49. Бојан Струњаш
50. **Марија Радоњић**
51. Петар Драшковић
52. Митар Шушић
53. Радован Вицо
54. **Мр Јована Тодоровић**
55. Бранко Церовић

56. **Ивана Ајдуковић**
57. Немања Баошић
58. Јован Синановић
59. **Милица Ђировић**
60. Марко Потпарић
61. **Дијана Ковачевић**
62. **Снежана Јованић**
63. Ђорђије Андрић
64. Милош Пековић
65. **Марија Вешовић**
66. **Сара Ђуришић**
67. Радован Михаиловић
68. Ранко Вуксановић
69. **Рајка Пантовић**
70. Игор Чађеновић
71. Владимир Ивановић
72. Мирослав Брајовић
73. **Драгана Мијушковић**
74. **Наташа Вуловић**
75. Лазар Мацановић
76. **Марија Пријовић**
77. Александар Рогановић
78. **Василиса Ђулафић**
79. **Анђела Вуковић**
80. Др Дарио Вранеш
81. Радош Зечевић

**ALBANSKI FORUM - NIK
GJELOSHAJ "BESA ZA EVROPSKI
RAZVOJ" FORUMI SHQIPTAR
- NIK GJELOSHAJ "BESA PËR
ZHVILLIM EVROPIAN"**

1. Nik Gjelošhaj
2. Nikolla Camaj
3. Ferhat Dinoshaj
4. **Adeljina Daci**
5. Mr. Marash Dukaj
6. Artan Çobi
7. Edon Balidemaj
8. **Monika Rudović**
9. Iber Hoti
10. Luan Kukaj
11. Fadil Kajoshaj
12. **Amela Bećiraj**
13. Ivan Ivanaj
14. Bujar Hasangjekaj

15. Edin Kraja
16. **Kaltrina Hoti**
17. Gjergj Camaj
18. Lek Lucgjonaj
19. Vilson Junčaj
20. **Besa Nikaj**
21. Asdren Çelaj
22. Naim Gjokaj
23. Fisnik Gjokaj
24. **Lindita Gjonaj**
25. Esmin Bećović
26. Alban Sinishtaj
27. Agron Camaj
28. **Jeta Hasangjekaj Šaljanin**
29. Medina Bećović
30. Fatmir Daci
31. Martin Lulgjuraj
32. Adnan Đoković
33. **Leonora Đeljošević**
34. Robert Camaj
35. Tomë Lucaj
36. Albert Bikaj
37. Ilir Gočaj
38. Ardit Molla
39. **Violeta Vuljaj**
40. Lirim Gočaj
41. **Fjola Balidemaj**
42. Xhevdet Sinangjoka
43. Shemsudin Lulani
44. Agron Dushaj
45. **Nikolina Ljucović**
46. Petrit Gjokaj
47. Samir Orahovac
48. **Linda Camaj**
49. Ruzhdi Lluka
50. Adnan Drešević
51. Smail Çunmulaj
52. **Enesa Orahovac**
53. Albert Camaj
54. Sehad Lulanaj
55. Mirsad Lulanaj
56. **Sandra Ljekočević**
57. Admir Nikaj
58. **Edita Drešević**
59. **Mersiha Giljić**
60. **Mirjana Ivezić**

ANEKS II

INTERVJUI

INTERVJU ZA POTREBE STUDIJE O POLITIČKOJ PARTICIPACIJI ŽENA U CRNOJ GORI

1. Kako je, po Vašem mišljenju, tekao proces povećanja broja žena na mjestima odlučivanja, posebno u zakonodavnoj vlasti?
2. Koje su, po Vašem mišljenju, najveće prepreke većoj zastupljenosti žena na mjestima odlučivanja, posebno u zakonodavnoj vlasti?
3. Tokom 2011. godine kada su donošene izmjene Zakona o izboru odbornika i poslanika koje se odnose na uvođenje kvota za manje zastupljeni pol, bili ste poslanica. U radu kojih skupštinskih radnih tijela ste učestvovali?
4. Šta je, po Vašem mišljenju, bilo od presudnog značaja da se baš 2011. godine po prvi put u zakon uvedu kvote za manje zastupljeni pol - kakav je bio društveni kontekst?
5. Ko su bili glavni inicijatori uvođenja kvota za manje zastupljeni pol 2011. godine?
6. Da li ste direktno ili indirektno učestvovali u radu Radne grupe koja je radila na izmjenama zakona 2011. godine?
7. Kako vidite ulogu Zakonodavnog odbora u procesu izmjene zakona 2011?
8. Kako vidite ulogu Odbora za politički sistem pravosuđe i upravu u procesu izmjene zakona 2011?
9. Kako vidite ulogu Odbora za rodnu ravnopravnost u procesu izmjene zakona 2011?
10. Postoje li neke specifičnosti iz skupštinskog rada u vezi sa izmjenama izbornog zakona 2011. godine koje se odnose na kvote kojih se sjećate, a smatrate ih značajnim kad je u pitanju uvođenje kvota?
11. Kako vidite svoju ulogu i svoj lični doprinos u procesu? (npr. Da li ste podnosili amandmane na Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o izboru odbornika i poslanika u 2011. godini ili na drugi način učestvovali u procesu)
12. Kako ocjenjujete ulogu i doprinos partije kojoj pripadate u procesu?
13. Da ste poslanica u ovom sazivu i da od Vašeg glasa zavisi uvođenje minimalne kvote za manje zastupljeni pol od 40% sa rasporedom koji propisuje da u grupi od tri kandidata/kinje za poslanika/cu mora biti najmanje jedan kandidat/kinja, a Vaša partija neće da glasa zakon iz nekih drugih razloga, da li biste glasali za ili protiv?
14. Koje su Vaše preporuke koje bi doprinijele povećanju broja žena na mjestima odlučivanja, posebno u zakonodavnoj vlasti?

INTERVJU ZA POTREBE STUDIJE O POLITIČKOJ PARTICIPACIJI ŽENA U CRNOJ GORI

1. Kako je, po Vašem mišljenju, tekao proces povećanja broja žena na mjestima odlučivanja, posebno u zakonodavnoj vlasti?
2. Koje su, po Vašem mišljenju, najveće prepreke većoj zastupljenosti žena na mjestima odlučivanja, posebno u zakonodavnoj vlasti?
3. Tokom 2014. godine kada su donošene izmjene Zakona o Izboru odbornika i poslanika koje se odnose na propisivanje norme o obaveznom rasporedu na izbornim listama za manje zastupljeni pol, bili ste poslanica. U radu kojih skupštinskih radnih tijela ste učestvovali?
4. Šta je, po Vašem mišljenju, bilo od presudnog značaja da se baš 2014. godine uvede norma o obaveznom rasporedu na listi za manje zastupljeni pol - kakav je bio društveni kontekst?
5. Da li ste direktno ili indirektno učestvovali u radu Radne grupe koja je radila na izmjenama zakona 2014. godine?
6. Kako vidite ulogu Zakonodavnog odbora u procesu izmjene zakona 2014. godine?
7. Kako vidite ulogu Odbora za politički sistem pravosuđe i upravu u procesu izmjene zakona 2014. godine?
8. Kako vidite ulogu Odbora za rodnu ravnopravnost u procesu izmjene zakona 2014. godine?
9. Zašto 2014. godine prilikom usvajanja izmjena izbornog zakona nije usvojen redosljed koji bi podrazumijevao da u svakoj grupi od tri kandidata/kinje za poslanika/cu mora biti najmanje jedan kandidat/kinja manje zastupljenog pola, već je propisano da se najmanje jedan kandidat/kinja nalazi u grupi od četiri kandidata/kinje za poslanika/cu?
10. Na čiju inicijativu je usvojena norma da u grupi od četiri kandidata/kinje za poslanika/cu bude najmanje jedan kandidat/kinja manje zastupljenog pola?
11. Smatrate li da bi danas bilo 30% žena u Skupštini da je tada usvojeno rješenje da u grupi od tri kandidata/kinje za poslanika/cu bude najmanje jedan kandidat/kinja manje zastupljenog pola?
12. Postoje li neke specifičnosti iz skupštinskog rada u vezi sa izmjenama izbornog zakona 2014. godine koje se odnose na kvote kojih se sjećate, a smatrate ih značajnim kad je u pitanju uvođenje kvota?
13. Kako vidite svoju ulogu i svoj lični doprinos u procesu? (npr. Da li ste podnosili amandmane na Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o izboru odbornika i poslanika u 2014. godini ili na drugi način učestvovali u procesu)
14. Kako ocjenjujete ulogu i doprinos partije kojoj pripadate u procesu?
15. Da ste poslanica u ovom sazivu i da od Vašeg glasa zavisi uvođenje minimalne kvote za manje zastupljeni pol od 40% sa rasporednom koji propisuje da u grupi od tri kandidata/kinje za poslanika/cu mora biti najmanje jedan kandidat/kinja, a Vaša partija neće da glasa zakon iz nekih drugih razloga, da li biste glasali za ili protiv?
16. Koje su Vaše preporuke koje bi doprinijele povećanju broja žena na mjestima odlučivanja, posebno u zakonodavnoj vlasti?

INTERVJU ZA POTREBE STUDIJE O POLITIČKOJ PARTICIPACIJI ŽENA U CRNOJ GORI

1. Kako je, po Vašem mišljenju, tekao proces povećanja broja žena na mjestima odlučivanja, posebno u zakonodavnoj vlasti?
2. Koje su, po Vašem mišljenju, najveće prepreke većoj zastupljenosti žena na mjestima odlučivanja, posebno u zakonodavnoj vlasti?
3. Tokom 2011. i 2014. godine kada su donošene izmjene Zakona o izboru odbornika i poslanika koje se odnose na uvođenje kvota za manje zastupljeni pol, bili ste poslanik. U radu kojih skupštinskih radnih tijela ste učestvovali?
4. Šta je, po Vašem mišljenju, bilo od presudnog značaja da se baš 2011. godine po prvi put u zakon uvedu kvote za manje zastupljeni pol - kakav je bio društveni kontekst?
5. Ko su bili glavni inicijatori uvođenja kvota za manje zastupljeni pol 2011. godine?
6. Da li ste direktno ili indirektno učestvovali u radu Radne grupe koja je radila na izmjenama zakona 2011. godine i Radne grupe koja je radila na izmjenama zakona 2014. godine?
7. Ukoliko ste direktno učestvovali u radu Radne grupe, opišite tok procesa u dijelu koji se odnosio na uvođenje kvota?
8. Kako vidite ulogu Zakonodavnog odbora u procesu izmjene zakona 2011. i 2014. godine?
9. Kako vidite ulogu Odbora za politički sistem pravosuđe i upravu u procesu izmjene zakona 2011. i 2014. godine?
10. Kako vidite ulogu Odbora za rodnu ravnopravnost u procesu izmjene zakona 2011. i 2014. godine?
11. Zašto 2014. godine, prilikom usvajanja izmjena izbornog zakona, nije usvojen redosljed koji bi podrazumijevao da u svakoj grupi od tri kandidata/kinje za poslanika/cu mora biti najmanje jedan kandidat/kinja manje zastupljenog pola, već je propisano da se najmanje jedan kandidat/kinja nalazi u grupi od četiri kandidata/kinje za poslanika/cu?
12. Na čiju inicijativu je usvojena norma da u grupi od četiri kandidata/kinje za poslanika/cu bude najmanje jedan kandidat/kinja manje zastupljenog pola?
13. Smatrate li da bi danas bilo 30% žena u Skupštini da je tada usvojeno rješenje da u grupi od tri kandidata/kinje za poslanika/cu bude najmanje jedan kandidat/kinja manje zastupljenog pola?
14. Postoje li neke specifičnosti iz skupštinskog rada u vezi sa izmjenama izbornog zakona 2011. godine i 2014. godine koje se odnose na kvote kojih se sjećate, a smatrate ih značajnim kad je u pitanju uvođenje kvota?
15. Kako vidite svoju ulogu i svoj lični doprinos u procesu? (npr. Da li ste podnosili amandmane na Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o izboru odbornika i poslanika u 2011. godini i 2014. godini ili na drugi način učestvovali u procesu)
16. Kako ocjenjujete ulogu i doprinos partije kojoj pripadate u procesu?
17. Da ste poslanik u ovom sazivu i da od Vašeg glasa zavisi uvođenje minimalne kvote za manje zastupljeni pol od 40% sa rasporedom koji propisuje da u grupi od tri kandidata/kinje za poslanika/cu mora biti najmanje jedan kandidat/kinja, a Vaša partija neće da glasa zakon iz nekih drugih razloga, da li biste glasali za ili protiv?
18. Koje su Vaše preporuke koje bi doprinijele povećanju broja žena na mjestima odlučivanja, posebno u zakonodavnoj vlasti?

